Sergej Kurdakov

# OPROSTI MI NATAŠA

Sergej Kurdakov
**OPROSTI MI NATAŠA**

*Naziv originala:*
Forgive Me, Natasha
By Sergei Kourdakov

*Prevodilac*:
Inviolata Pranjić

*Izdavač*:
Vujica Pavićević

*Tehničko uređenje*:
Filip Dajković

*Štampa*: Euro Dream

*Tiraž*:
2000

Štampano u nekomercijalne svrhe.
Elektronsku verziju knjige možete besplatno preuzeti na:
www.BogBiblije.com

CIP - Каталогизација у публикацији Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9911-624-01-7
COBISS.CG-ID 38415108

Podgorica, 2026. godine

# SADRŽAJ

1. OLUJA NA PACIFIKU ..... 4
2. BORBA ZA ŽIVOT ILI SMRT ..... 11
3. RASTRGANA PORODICA ..... 20
4. ULIČNO SIROČE ..... 28
5. PUSTOLOVINE I NASILJE U VERKH-IRMENU ..... 38
6. HLADNI RAT U BARISEVU ..... 49
7. KRALJ BARISEVA ..... 63
8. ŠKOLOVANJE ZA KRIMINAL ..... 71
9. MOJ ŽIVOT U VOJSCI ..... 80
10. NA POMORSKOJ AKADEMIJI NA KAMČATKI ..... 100
11. NALOG TAJNE POLICIJE ..... 106
12. PRVA RACIJA – KATASTROFA! ..... 122
13. IZNENADNA SMRT U ELISOVU ..... 131
14. LOV NA RIJEČ BOŽIJU ..... 148
15. VELIKI PONOS I DUBOKO RAZOČARENJE ..... 156
16. NATAŠA ..... 164
17. DJELOVANJE POLICIJE ..... 177
18. RIJEČI KOJE MI VIŠE NISU DALE MIRA ..... 194
19. POSLJEDNJA RACIJA ..... 200
20. U POTRAZI ZA NOVIM ŽIVOTOM ..... 212
DODATNE BILJEŠKE ..... 228

# 1. OLUJA NA PACIFIKU

Već nekoliko dana i noći naš brod se mučno probijao kroz podivljali Pacifik. Oluja je iznenada počela kada se ledeni sjeverni vjetar sudario s ciklonskim naletom toplog vazduha iz Japana. Vazdušne mase sudarile su se u silovitoj eksploziji vjetra i talasa, a mi smo se našli u samom središtu, nedaleko od kanadske obale. Iako je naš ribarski brod, ruski „Elagin“, bio velik i građen da izdrži i najdivljiju oluju, već nekih šezdeset sati poskakivao je po razbješnjelom moru kao običan ribarski čamac.

Mnogi od najiskusnijih mornara na brodu razboljeli su se zbog neobičnog kružnog kretanja oluje, koja je udarala o planine Britanske Kolumbije, a zatim se u neprekinutom krugu vraćala na more. Poslije više dana takvog iznurivanja, brod je, kao i njegova posada, bio iscrpljen. On je škripao i stenjao, borio se, naprezao i umorno probijao naprijed. Čak i u samoj radio-stanici, koja je bila napravljena od takvog materijala koji prigušuje buku, mogao sam da osjetim kako se svaki dio mašine bori s olujom.

Zadnjih dana sam premalo spavao. Kao radio-operater morao sam da šaljem podatke našoj pomorskoj bazi u Sovjetskom Savezu, a oluja me je držala gotovo neprekidno na dužnosti. No, u svakom slučaju oluja oko mene nije ni izdaleka toliko uticala na mene koliko oluja osjećanja u meni. Nakon višemjesečnog planiranja i pripremanja stajao sam neposredno pred svojim bijegom u slobodu.

U kanadskim teritorijalnim vodama, u koje smo zbog oluje dobili dozvolu da uplovimo, približio sam se svome cilju. S nestrpljenjem pomiješanim sa strahom očekivao sam priliku za bijeg.

Pramac broda zaronio bi u ogromnu vodenu masu da bi se zatim dizao u visinu sve više i više. Cijeli brod se tresao od silnih talasa. Normalno tamnoplava noć postala je od olujnih oblaka potpuno crna. O ovakvim noćima pomorci govore sa strahom. Bilo je veče 3. septembra 1971. godine. Deset sovjetskih brodova, kao i naš, dobilo je dozvolu da sačeka prolazak oluje u zalivu Tasu na Ostrvu kraljice Šarlot.

Te večeri sam nešto prije pola devet, u vrijeme kada je trebalo da se javim na posao, napustio svoju kabinu. Izašao sam iz kabine i snaga oluje gotovo me je presavila. Bila mi je potrebna sva snaga da se, korak po korak, probijem po klizavoj palubi. Konačno sam stigao do mosta, otvorio vrata i zateturao unutra.

„Koliko smo još daleko od obale?“, upitao sam svog prijatelja Borisa, koji je upravljao kormilom. Bacio je pogled na instrumente, a onda na kartu.

„Otprilike pola milje“, odgovori on.

„Koliko je daleko do toga mjesta tu?“, upitao sam i pokazao na svjetla u daljini, jedva vidljiva od pljuska kiše i vjetra.

„Otprilike tri i po milje.“

„Hvala ti“, promrmljao sam i teškim korakom krenuo u radio-stanicu, odmah iza mosta. Pošto smo bili u kanadskim vodama, nije nam bilo dozvoljeno da emitujemo; trebalo je samo da provjeravam da li je neki od naših brodova u nevolji. Taj posao mi nije oduzimao mnogo vremena, zbog čega mi je bilo veoma drago.

Pogledavši na sat, vidjeh da je upravo pola devet. Rekoh sam sebi: „Sergeju, za nekoliko sati ili ćeš biti slobodan ili utopljen. Ili što bi bilo još gore, izvući će te iz mora i kao dezertera poslati na prisilni rad u Sibir da bi te kasnije strijeljali. Bili su to trenuci u kojima bi se svako drugi na mom mjestu kolebao.“

Bio sam, dakle, Sergej Kurdakov, kadet s činom potporučnika u sovjetskoj mornarici, odlikovani komunistički

omladinski vođa koji je od svoje osme godine u svakoj školi bio biran za vođu Komunističke omladinske organizacije i na kraju predodređen da 1.200 sovjetskih oficirskih pripravnika podučava komunističkoj ideologiji.

Za pet dana očekivali su me u upravi naše flote gdje je trebalo da budem primljen u Komunističku partiju kao ideološki izgrađen član i gdje me čekalo dobro mjesto u ruskoj policiji. Praktično gledano, imao sam sve razloge na svijetu da se vratim u Rusiju. Ali to nije bilo dovoljno. Kako god bilo, znao sam da ono što tražim nikada neću naći u komunističkom sistemu u kojem sam toliko toga vidio.

„Tri i po milje“, razmišljao sam, u sebi odmjeravajući svoje izglede. Biću siguran tek u samom mjestu. Ako bih bio samo pola milje udaljen od kopna, mogla bi me pronaći i uhvatiti patrola. Tek mjesto i ljudi u njemu pružali su mi sigurnost. Ali to je značilo da mi treba otprilike sat vremena da stignem do mjesta. Već sam izmjerio temperaturu mora. Iznosila je 4 °C. U ovim sjevernim vodama dužina boravka u moru bila je pitanje života i smrti. Ocijenio sam da bih u moru mogao preživjeti najviše četiri sata. Nalazio sam se u izvrsnom zdravstvenom stanju koje je bilo plod svakodnevnog treninga, dizanja tegova i opšte brige o fizičkoj kondiciji. „Sada ili nikada“, rekoh sam sebi. U svom srcu znao sam da to mora biti sada.

Radio-stanica se nalazila između kormilareve kabine na prednjem dijelu mosta i navigacione kapetanove kabine. Budući da smo se nalazili neposredno uz obalu, kapetan je neprestano posmatrao naš položaj kako bi pravovremeno spriječio da se nasučemo na jedan od mnogobrojnih grebena.

Uključio sam tri radarska uređaja — jedan za vojne, a dva za navigacione potrebe — i čekao da se zagriju. Nadao sam se da se neće ništa nepredviđeno dogoditi.

Upravo u tom trenutku pomolio je kapetan glavu iz svoje kabine i doviknuo mi: „Hej, Kurdakov, kako bi bilo da

odigramo jednu partiju šaha?“ Za vrijeme boravka na moru često smo igrali šah. Nisam smio da odbijanjem izazovem njegovu sumnju; s druge strane, nisam mogao ni da prihvatim jer bi to značilo za mene gubljenje dragocjenog vremena. Samo najcrnji noćni sati pružali su sigurnost, a ja sam morao stići na obalu prije svitanja novog dana. Osim toga, bojao sam se da bi dugim zatezanjem mogao popustiti u svojoj odluci.

„Druže kapetane“, rekao sam, „veoma sam umoran od dugih sati rada tokom posljednjih nekoliko dana. Mislim da bi bilo bolje da idem ranije u krevet. Jednostavno sam preumoran.“

Kapetan se na to našali i reče: „Ma, ko je to još vidio? Slušajte samo ovog mladog morskog vuka. Tri dana i već je premoren.“ Smijao se.

Olakšano sam odahnuo. Zatim sam započeo sa posljednjim pripremama koje sam već mnogo puta razradio u mislima. Najprije sam isključio radio-odašiljač, a prijemnicima sam ostavio mogućnost uključivanja na frekvenciju za slučaj nužde, ako bi nas drugi brodovi u slučaju nužde pozvali u pomoć. Zvučnik sam postavio na most tako da Boris može čuti pristigle pozive.

Pažljivo sam pregledao cijelu radio-stanicu da se uvjerim da je sve u redu. Tada sam polako izašao, zaključao za sobom vrata i krenuo nazad u kabinu. Morao sam ponovo proći kroz kabinu u kojoj se nalazio kormilar. Bila je potpuno u tami, samo su na instrumentima gorjele crvene, žute i plave kontrolne lampe. Kiša je pljuštala po prozorima i ometala pogled. Boris je napeto stajao u slabom svjetlu kontrolnih lampi i nije ispuštao iz vida sto s instrumentima kako bi eventualni kvar na mašini mogao odmah lokalizovati i dovesti pod kontrolu. Nas dvojica smo proveli puno vremena zajedno u ove posljednje dvije sedmice otkako smo u službi. Zadržao sam se kod njega nekoliko sekundi i rekao par beznačajnih primjedbi pri čemu sam se trudio da izgledam prirodno kao i

uvijek. Izvinjavajući se, povukao sam se nazad u svoju kabinu govoreći mu kako sam na smrt umoran. „Borise“, rekao sam mu prije no što sam izašao, „nemoj me uznemiravati narednih nekoliko sati, osim ako ne bude velika nužda.“

„Jasno, Sergeju“, reče on smijući se. „Misli na mene kad budeš ležao u svom toplom krevetu!“

„Misliću“, obećao sam; zatim sam napustio most, spustio se na palubu, u oluju. Svom snagom sam se morao držati za ogradu da me kiša i vjetar koji su šibali sa svih strana ne zbace sa palube. Boreći se tako, konačno sam pošao u kabinu. Otvorio sam vrata, ušao i zaključao za sobom. Sada bi neka iznenadna posjeta bila katastrofalna i značila kraj svake mogućnosti bijega.

Nemirno sam ponovo pogledao sat. Sada je 9:45. Ostalo mi je, dakle, najviše 15 minuta za posljednje pripreme. Usputni razgovor stajao me nekoliko dragocjenih sekundi. Morao sam požuriti i iskoristiti preostale minute dok je paluba još prazna. Jer ako bi oluja malo popustila, odmah bi cijela paluba vrvjela od posade koja bi tražila eventualna oštećenja.

Budući da smo se nalazili prilično daleko na sjeveru, nosio sam teške vojničke čizme, tanji džemper, a preko njega debeli džemper s rol-kragnom. Težina i nepokretljivost zbog tog odijela sigurno će mi otežavati plivanje kad budem u vodi. Ali, čvrsto sam sebi utuvio u glavu da moram stići u mjesto potpuno odjeven i u čizmama. No, sada mi nije preostalo vremena da o tom razmišljam. U ovom su trenutku druge stvari izgledale mnogo važnije.

Gurnuo sam ruku pod madrac i izvukao nešto na čemu sam radio posljednje vrijeme. Bio je to veliki nepromočivi pojas u obliku džepa. Spolja je bio od gume, a iznutra od nepromočive plastike. Uzeo sam iz ormara nekoliko stvari koje su mi bile najdragocjenije: nekoliko slika mojih prijatelja, drugova iz dobro poznatih mjesta u Rusiji, koje — kao ni njih same — više nikada neću vidjeti.

To je bilo sve što ću ponijeti iz starog u novi život — osim tjelesnih i duhovnih ožiljaka i mnoštva sjećanja. „To je sve što je ostalo od mog života“, mislio sam dok sam posmatrao pregršt papira pred sobom. „Bez majke, bez oca. Ova hrpica, to je moj život.“

Neke od tih stvari bile su gotovo beznačajne, poput članske knjižice Komsomola i mojih mornarskih dokumenata. Neke, naprotiv, kao moj izvod iz knjige rođenih, biće mi uvijek potrebne. U slučaju da preživim ovu noć, trebaće mi ovi dokumenti da dokažem svoj identitet. A ako je ne preživim, makar ću imati ime koje će staviti na nadgrobni kamen, ako moje tijelo uopšte i pronađu.

Pošto sam papire i fotografije stavio u gumeni pojas, čvrsto sam ga zašio da voda ne može ući. Sigurno sam ga zavezao oko bokova i zatim uzeo sljedeći predmet iz ormara koji će mi takođe biti potreban za ovih nekoliko sati. Bio je to ronilački nož koji sam prokrijumčario na brod i držao skrivenim. Čvrsto sam ga pričvrstio za ručni zglob i preko njega navukao rukav da se ne primijeti. Ako me neko sretne na palubi, moram izbjeći sva nezgodna pitanja jer za nož na ruci teško bi se našlo objašnjenje, a on mi kasnije može biti od najveće životne važnosti.

„Tako“, pomislih u sebi, „sad bi bilo gotovo. Nož je skriven, pojas čvrsto svezan oko bokova.“ Sat je pokazao 9:55. Vrijeme je da idem. Oluja je postala malo jača. To će mi još dobro doći da me niko ne primijeti. Pažljivo sam otvorio vrata kabine i izašao van. Dočekali su me ledeni, zapjenjeni talasi. Čak i ovdje, u ovom djelimično zaklonjenom prostoru, oluja je bila neobično jaka. Svom snagom sam se borio protiv vjetra i spuštao niz stepenice čvrsto se držeći za ogradu da ne padnem. Kad sam se dokopao glavne palube još sam se jednom okrenuo da vidim da me nije ko vidio. Paluba je bila potpuno prazna i napuštena. Do sada je, dakle, sve bilo dobro.

Bio sam prilično uvjeren da su svi otišli pod palubu da se zaštite od nevremena.

Polako sam se probijao do sredine broda, do mjesta koje sam prije nekoliko dana pronašao kao najzgodnije za skakanje u vodu. Bio je to mali prostor ispod ogromnog brodskog dimnjaka, jedino mjesto koje sam našao a koje je bilo zaklonjeno od pogleda iz većine drugih dijelova broda. Spotičući se išao sam do tog mjesta i trebalo mi je za to nekoliko minuta. Skamenio sam se ugledavši pred sobom divlje, zapjenjeno more. „Najbolje da uopšte ne gledam“, pomislio sam u sebi, „jer ću inače odustati od svega i prije nego što zaronim u vodu“.

Iznenada, nasuprot meni, otvoriše se vrata i mlaz svjetla pade direktno na mene. Brzo sam se priljubio uz zaklon i pažljivo pogledao. Neko je otvorio vrata, stajao samo jedan trenutak na pragu, bacio letimičan pogled i ponovo se povukao. „Da li me je vidio?“ Vrata su se zatvorila. Šta god da je mornar namjeravao, oluja ga je natjerala da promijeni odluku.

To je značilo da sada moram brzo sprovesti svoj plan. Jedan ogromni talas digao je brod visoko iznad vode i u jednom trenutku našao sam se iznad vode na visini dvospratnice. Planirao sam sačekati dok se ponovo ne nađemo među talasima. Sačekao sam sve dok se i posljednji udar talasa nije slomio na brodu. Zatim sam se popeo preko ograde. Na trenutak sam se morao mučiti da sačuvam ravnotežu. Bio sam spreman da se naglavačke bacim pravo u razbješnjelo crno more.

# 2. BORBA ZA ŽIVOT ILI SMRT

Duboko sam udahnuo, skočio i zaronio što sam dublje mogao. Započela je borba. Hladnoća me je zatekla nespremnog i šokirala. Kad sam tokom dana ispitivao hladnoću vode, izgledalo mi je kao da je ista i u svim drugim morima. No, sada kad sam sa svih strana bio opkoljen vodom, hladnoća je omamila moje tijelo.

Rukama i nogama plivao sam ispod površine što sam brže mogao. Morao sam što je moguće više udaljiti se od broda prije nego što izronim da me neki mornar ne bi opazio s broda kad bude otvorio okno da uhvati svježeg vazduha. Kad su konačno moja pluća prijetila da će popucati, s mukom sam se probijao na površinu i udisao vazduh. Pritom sam pogledao nazad. Još uvijek sam bio preblizu brodu! Ponovo sam vazduhom napunio pluća, zaronio i plivao dalje koliko sam mogao.

Tek kad su moja pluća očajnički zahtijevala vazduh, ponovo bih izronio. Sada je već bilo malo bolje, ali još uvijek preblizu. Opet sam zaronio i plivao sve dotle dok me pluća nisu prisilila da izronim. Treći put izgledalo mi je već puno bolje.

Opsjedala me samo jedna misao: udaljiti se što dalje od broda. Ako bi me opazili, upalili bi mnogobrojne reflektore na brodu i osvijetlili tamnu vodu na kojoj bih ja u ovom nevremenu izgledao kao patka koja se ljuljuška tamo-amo na talasima. Znao sam da brod ima pušku velike snage s teleskopskim nišanom i da bi me njome bilo lako pogoditi kao ribu u akvarijumu. Štaviše, čak i ako bih tvrdio da sam pao s broda, papiri oko mojih bokova svjedočili bi suprotno.

Ponovo i ponovo bih punio pluća, zaronio i plivao što sam brže mogao. Uskoro sam bio toliko udaljen od broda da sam

mogao plivati po površini da bih procijenio situaciju. Tek tada sam postao svjestan omamljujuće hladnoće. Moje čizme i debela odjeća upili su toliko vode da su mi gotovo udvostručili moju tjelesnu težinu. Posebno su mi čizme bile teške kao vreće pune kamenja i povlačile su me u dubinu. To mi je otežavalo plivanje na vodi. Odjednom me je prekrio veliki talas i pomislio sam da se neću spasiti. No, uspio sam se opet osloboditi i izaći na površinu ponovo hvatajući vazduh. „Te čizme! Kakva greška! Trebalo je da ih izujem! Ta mala greška koštaće me života.“ „Sergeju“, rekoh sam sebi, „ti si već mrtav.“

Morao sam se osloboditi čizama i to što prije ili će me sljedeći talas zasigurno pokopati. Brzo sam oslobodio nož pričvršćen za ruku, odsjekao nogavice pantalona, a zatim strgao veliki spoljašnji džemper. A onda sam duboko udahnuo, zaronio i počeo da razrezujem lijevu čizmu. U ovom očajnom položaju pala mi je na um jedna stara šaljiva poslovica koju sam često ponavljao: „Želio bih umrijeti s čizmama na nogama.“ Ali prije nikad nisam mislio da bi me čizme mogle stajati života. I dalje sam rezao i pilao, ali koža koja je upila toliko vode nije popuštala. Još jednom sam udahnuo vazduha, ponovo zaronio te počeo udarati i rezati kao podivljao. Ako to uskoro ne završim, nikada neću uspjeti. Zabio sam nož u mjesto na kojem je koža već malo popustila, povukao i konačno uspio. Radovao sam se dok sam nožem parao kožu.

Ponovo sam udahnuo vazduh kako bih okončao svoj posao. Nakon trećeg ronjenja, oslobodio sam se lijeve čizme.

Ali s desnom čizmom nikako nije išlo. Divlje sam zasijecao čizmu, ali sam umjesto nje duboko posjekao članak. Konačno sam uspio pravilno da uhvatim nož. Povukao sam svom snagom i osjetio kako se koža cijepa. Sad sam konačno bio oslobođen tog tereta. Ovaj napor me toliko iscrpio da se više nisam ni mogao veseliti svom uspjehu. Bio sam već sat vremena u vodi.

Kad sam riješio problem s čizmama, iskrsnuo je drugi: magla! Velika, gusta, neprobojna magla obavijala je mene i brod. Pljusak kiše i talasi doprinijeli su tome da uskoro više nisam vidio ni svjetla s „Elagina“, moje jedine orijentacione tačke. Moglo bi mi se dogoditi da uskoro izgubim orijentaciju zbog magle i kiše. U kojem je smjeru sada kopno? Kuda treba da plivam? Postajao sam sve nemirniji i nesigurniji. Hladne i krupne kapi kiše udarale su mi u lice. Sve je pošlo naopako!

Bez kompasa i mogućnosti da sagledam okolinu nije bilo nade da ću pronaći kopno i put u sigurnost. Nisam mogao da vidim dalje od jednog metra ispred sebe. U svakom slučaju, već sam dva sata bio u vodi. Borba s čizmama odnijela mi je dragocjenu snagu. Nagutao sam se previše slane vode. Tome se pridružila i hladnoća. Osjećao sam kako mi udovi obamiru. Računao sam da mogu izdržati samo još dva sata. Ako za to vrijeme ne stignem na kopno, onda neću nikad. Plivao sam, kako sam mislio, u smjeru kopna. Naučio sam ritam ogromnih talasa i kako da ga iskoristim: kada da pređem preko vrha narednog talasa, a kada da se opustim i sačuvam snagu za novi snažan zaveslaj. Kad samo ne bi bilo tako hladno! Uz maglu, hladnoća mi je bila najjači neprijatelj. Iscrpljivala mi je svu snagu i tresao sam se od studeni dok sam plivao. Ali, išao sam naprijed. Plivao sam tako da sam na jednom mjestu išao gore, a na drugom dolje i na sljedećem opet gore.

Plivao sam i plivao, a onda sam ustanovio, pogledavši na osvijetljene brojke, da plivam već tri sata. Morao bih sada biti blizu obale! Pri pomisli na to srce mi je jače zakucalo.

U tom trenutku jaki nalet vjetra razbio je maglu. S naporom sam pokušavao ugledati makar i krajičak kopna. Konačno sam ugledao – jedva primjetan u tami, magli i kiši, veliki crni šiljak koji se izdizao iz vode. „Kopno! Greben! Uspio sam!“ Srce mi je od uzbuđenja jače zakucalo. „Uspio sam. Prekrasno“, pomislih. Jednostavno prekrasno! Nijedna slika u mom životu nije mi se učinila ljepšom od ove strme stijene.

„Uspio si, Sergeju! Uspio si!“ Čestitao sam sebi. Plivao sam prema toj stijeni i nesmotreno trošio posljednje zalihe energije. Sada mi više nisu bile potrebne. Opet je za nekoliko trenutaka nestalo magle. Silno preneražen buljio sam u pravcu stijene.

„O, ne!“ kriknuo sam. „Ne, to ne može biti istina!“ Ali bila je istina. „Stijena“ je bila „Elagin“. Tri sata u toj hladnoći, sva snaga istrošena, a ja opet na istom mjestu odakle sam i pošao.

Sad sam se našao u situaciji koju uopšte nisam imao u planu. Šta da radim? Jarka svjetla koja su sijala kroz brodska okna djelovala su tako privlačno i toplo. Možda bi trebalo da presiječem gumeni pojas, da se vratim i kažem da sam pao s broda. Budući da je brod bio nošen tamo-amo, možda bi moj izgovor zvučao uvjerljivo. Izvukli bi me, dali mi topao obrok i umotali me u tople deke, a moja gorka noćna mora bila bi završena.

No, da li je to zaista tako jednostavno? Nepodnošljive okolnosti od kojih sam pobjegao rastočile bi preostali dio mog života.

Šta mi dakle preostaje? Još jednom pokušati tražiti kopno? Sada je to izgledalo nemoguće. Bio sam potpuno iscrpljen, a živci su mi bili prenapeti. Koliko bih još dugo mogao izdržati u toj hladnoj vodi? Procijenio sam da u toj hladnoj vodi mogu izdržati najviše četiri sata, a već sam proveo tri.

Dok me je hladnoća savladavala, pokušao sam da razmislim o svom položaju, koliko sam uopšte bio u stanju. Odlučio sam radije umrijeti pri pokušaju da pronađem istinski život, nego nastaviti s dosadašnjim. Neću i ne želim se više vratiti u svoj dosadašnji život. Čak i ako se utopim, ne želim se vratiti u svoj stari život.

S malo nade zaplivao sam ponovo udaljujući se od „Elagina“. Mislio sam na papire oko svojih bokova. Da li će ih ikad iko naći? Hoće li ljudi ikad saznati ko sam ja bio? Hoće li ijedan čovjek saznati priču koja se iza svega toga krije? Misli

su mi se kovitlale po glavi. Od šeste godine svog života bio sam sasvim sam. Bez majke, bez oca. Činilo se okrutnim da umrem i dalje sasvim sam, izgubljen u vodenom grobu.

Pokušao sam zadržati pravac. Gdje je sada obala? U ovom pravcu? U onom? Kako bih to mogao znati kad vidim samo nekoliko metara ispred sebe? Prestao sam plivati naprijed. Plivao sam u krugu i pokušavao da odredim jedan pravac i krenem njime. Shvatio sam da sam izgubljen, apsolutno i konačno izgubljen.

„Sergeju“, rekoh sam sebi, „ti si gotov! Umrijećeš. Niko o tom ne zna. Niko se ne brine, nijedna ljudska duša.“

Odrastao sam s Marksom, Engelsom i Lenjinom. Oni su bili moji bogovi. Tri puta sam klečao pred beživotnim Lenjinovim tijelom u Moskvi i žarko se molio. On je bio moj bog i učitelj. Ali sada, u posljednjim trenucima, moj duh se okrenuo Bogu, koga nikada nisam poznavao. Gotovo instinktivno sam se molio: „O, Bože, nikad nisam bio srećan na ovoj zemlji. I sad kad umirem, molim te uzmi moju dušu u svoje carstvo. O Bože, možda tamo ima malo sreće i za mene. Ne molim te da spasiš moje tijelo, ali kad se ono sada potopi, onda te molim da moju dušu uzmeš k sebi u raj!“ Zatvorio sam oči i vjerovao da je sada došao kraj. „Sad sam gotov“, rekoh sam sebi, „sad mogu usnuti.“ Opustio sam se i prestao plivati. Moja borba je bila završena.

Polako, sasvim polako, osjetio sam da se sa mnom događa nešto neobično. Premda je i posljednji djelić energije bio iscrpljen, osjećao sam da u moje umorne ruke ulazi nova snaga. Osjetio sam snažne i blage ruke živog Boga koje me zaštićuju. Nisam bio vjernik. Nikada se prije nisam molio Bogu. Ali u ovom trenutku sam jasno osjećao novu snagu u svom izmučenom i hladnom tijelu. Ponovo sam mogao plivati! Ruke koje su mi prije nekoliko minuta bile teške kao olovo, sad su opet bile dovoljno jake da me dovedu do obale! Bio sam sada već četiri i po sata u moru.

Svakako, najčudnije je bilo to da sam odjednom shvatio u kojem pravcu treba da plivam. Mogao sam da osjetim u kom se pravcu nalazi obala. Čak i kada bi me uzburkani talasi okrenuli, ponovo bih se vraćao pravcu za koji sam nekako znao da vodi ka kopnu.

Znao sam samo da će mi život biti pošteđen. Još dva sata neprekidno sam plivao naprijed. Tada sam ispred sebe začuo snažnu tutnjavu. Preplavio me talas sumnje. „Da to opet nije brod? Ili neki od drugih brodova? Zar sam opet plivao u krugu?“

Svom snagom zaplivao sam prema zvuku. Kada se kroz kišu i maglu moglo nešto razaznati, vidio sam da je to bio greben koji se strmo izdizao iz vode. Pravi greben! Buka koju sam čuo dolazila je od talasa koji su se lomili na njemu. Bio je to greben, čvrst i snažan! Stigao sam na kopno!

„Uspio sam! Zaista sam uspio!“ Srce mi je poskočilo od uzbuđenja.

Ali kad sam vidio kojim snagom talasi udaraju o greben, isti čas je zamrlo moje oduševljenje. Ako me samo jedan talas zahvati i baci na stijenu, sve će mi kosti polomiti. „Još nisi slobodan“, rekoh sebi. I opet se pomolih Bogu i ponovo sam osjetio da je On uz mene.

Zaista je bilo čudno da sam i nakon pet sati boravka u vodi bio potpuno priseban. Posmatrao sam kako talasi divlje udaraju u stijenu. Sačekao sam pogodan trenutak i između dva naleta talasa dokopao sam se kopna. Uspio sam! Čvrsto sam se pripio uz stijenu. Po prvi put sam nakon pet sati osjetio tlo pod nogama.

Brzo sam se penjao uz stijenu sve više i više kako me sljedeći talas ne bi mogao zahvatiti i ponovo baciti u more. Penjao sam se sve više i više. U taj čas poda mnom talas udari svom silom o kamen. Držao sam se čvrsto za ivicu grebena. Svaki nalet talasa tjerao me je da se penjem brže, sve dok

konačno nisam mogao odozgo gledati na njih kako se lome pod mojim nogama.

Kako je napetost popuštala, osjećao sam koliko sam bio umoran. Neko vrijeme sam sjedio tresući se od zime i cvokoćući zubima. Nisam više bio u stanju obuzdati snažno drhtanje cijelog tijela. Popio sam veliku količinu slane vode i bio sam žedan i promrzao. No znao sam da ovdje ne mogu ostati. Sad je bilo otprilike pet sati ujutru, a ja sam sinoć u deset skočio u vodu. Bio sam siguran da su u međuvremenu na „Elaginu“ primijetili moj nestanak. A ja se evo još uvijek nalazim na morskoj strani litice. Ako bi se oluja stišala, u svitanje bi me lako mogli opaziti dvogledom. Osjećao sam da bi se svakog trenutka iz magle mogao pojaviti čamac s naoružanom potjerom i tada bih bio izgubljen. Uz naređenje da me vrate živog ili mrtvog, uhvatili bi me ili me ustrijelili puškom s teleskopskim nišanom. Više nisam imao snage da im se oduprem. Nisam više mogao ostati na ovoj strani litice. Morao sam potražiti sigurnost u naseljenom mjestu. Penjao sam se dalje. Bio je to strmi greben koji se uzdizao oko 65 metara iznad mora. Ipak sam uspio stići do vrha i nadao se da sam sada na sigurnom.

Ali ne! Srce mi je skoro prestalo kucati. Uopšte nisam bio na kopnu. Selo je bilo preko zaliva, udaljeno oko dvije milje. Morao sam ponovo plivati! U glavi mi se zavrtjelo. Više nisam mogao jasno da sagledam svoj položaj. Jedina misao bila mi je da se što prije domognem mjesta, prije no što oni dođu i odvedu me. Ali to mi je izgledalo potpuno nemoguće. Snaga mi je bila na izmaku. Bio sam napola smrznut i drhtao sam cijelim tijelom. Počeo sam se polako spuštati niz stijenu. Iznenada sam se okliznuo i nekoliko metara kotrljao niz stijenu. Puzao sam dalje, neprestano padajući i ponovo ustajući, poput lopte koja odskoči pa opet padne. Pri tom su mi oštre stijene razdirale tijelo. Osjećao sam kako me te rane peku i kako iz njih navire krv. Obuhvatio sam jednu stijenu s

desne strane i osjetio kako mi krv teče preko ruku. Ponovo sam pao na drugu stijenu i osjetio bol u leđima. A onda sam se skotrljao u provaliju. Ležao sam tamo, krvareći, u potpunom mraku. Po drugi put pomislio sam da neću uspjeti. U mraku i po snažnoj kiši očajnički sam se izvlačio iz provalije. Da nisam imao iskustva u penjanju, sigurno ne bih uspio.

Kada sam se vratio na vrh litice, ugledao sam preko zaliva, oko dvije milje daleko, privlačna svjetla sela. Uskoro će svanuti. Već sam izgubio puno vremena. Morao sam tamo stići. Po drugi put sam skočio u vodu i kriknuo od bola kad je slana voda došla do mojih rana. Cijelo mi je tijelo gorjelo kao vatra. Omamljen bolom mislio sam: „O, Bože, ti mi dopuštaš da osjetim dio bola koji sam nanosio tvojoj djeci!“ Krv mi je tekla niz noge. Odjednom sam nešto vidio – ili mi se to samo činilo – vidio sam nešto što me uplašilo: mali čamac koji je plovio prema meni. Opazili su da me nema i poslali čamac za mnom.

Ni do danas ne znam da li je to zaista bio čamac ili halucinacija. Samo sam shvatio da moram plivati i plivati što dalje. Svaki je pokret povećavao moje neizrecive boli. Uprkos svemu išao sam dalje, ali sam osjećao kako polako gubim svijest jer sam izgubio puno krvi. „Ne! Ne ovdje“, pomislih. „Ne sada kad sam tako blizu slobodi!“ U osvit novog dana ugledao sam ribarsko selo sasvim blizu. Samo još nekoliko stotina metara! „O, Bože, nakon svega što sam morao pretrpjeti ne dopusti da umrem nadomak cilja! Molim te, ne dopusti to sada!“

A onda mi se počelo mračiti pred očima. Posljednje što sam još vidio bilo je malo selo koje je polagano blijedilo pred mojim očima. Zadnja misao koje se sjećam bila je: moram plivati dalje! Moram plivati dalje! Zatim potpuni mrak. Poslije toga se više ničega ne sjećam.

Šta sam radio tog hladnog jutra 4. septembra 1971. godine, tako blizu smrti, a tako daleko od doma? Šta me je navelo da

napustim život mornaričkog oficira i komunističkog omladinskog vođe u Rusiji i dovelo dovde do kamenite obale Kanade i skoro do smrti?

Istorija svega toga započela je davno, još s mojim djedom i bakom u Rusiji.

# 3. RASTRGANA PORODICA

Svoga djeda, Ivana Kurdakova, nikad nisam vidio. Ali po svemu što mi je pričala jedna stara žena koja ga je dobro poznavala, mogao sam da steknem jasnu predstavu o njemu. Njena priča bila je toliko uvjerljiva da bih volio da sam upoznao tog čovjeka.

Bio je skroz-naskroz Rus: velik, plećat, jak, iz seljačke porodice. Rođen je u blizini sela Povolgije, na Volgi, i odrastao u samostalnog i nezavisnog čovjeka koji je svoje seljačko imanje pretvorio u prosperitetno i dobro uređeno imanje.

Za vrijeme carevine služio je kao kapetan kozačke armije koja je gušila bune i ustanke pobunjenika u južnim predjelima Rusije. Kasnije je bio u Bijeloj gardi kao kapetan Kozaka i pristalica kontrarevolucije. Nekako u to vrijeme umrla mu je prva žena. U ratu protiv komunista upoznao je lijepu „princezu“ iz osetijskog naroda sa sjevernog Kavkaza, koja je kasnije postala moja baka. Kako sam čuo, ona je zaista i bila princeza jer je njen otac bio zemljoposjednik i posjedovao stada ovaca, a tako su je nazivali i zbog njene ljepote. Kosa joj je bila crna, nosila ju je u pletenicama i dosezala joj je do članaka.

Kada se rat završio 1921. godine, moj djed se vratio na svoje seljačko imanje svojoj lijepoj mladoj vjerenici i započeo je s njom novi život. Sudeći po pričanju drugih, svi su joj u okolini zavidjeli na njenom vaspitanju, privlačnom nastupu i njenoj otmenosti. Na djeda su bili ljubomorni što ima takvu princezu, a pogotovo jer je on tvrdio da ju je zarobio u svojim ratnim pohodima. On ju je zaista zarobio, ali samo u tom smislu da joj je zarobio srce, jer su pričali da je ona s njim bila jako srećna. Mnogo su i naporno zajedno radili i tako su opet podigli svoj seljački posjed. Do 1928. ponovo je stao na noge: posjedovao je

više konja, jedan plug i kosilicu. Naravno, nije se mogao nazvati bogatim, ali mu je sve išlo na dobro, jer je bio na svome. U rodnom kraju on i baka bili su neizmjerno sretni. Ali teška vremena ubrzo su došla.

Godine 1928. Staljin je pokrenuo kolektivizaciju i otvoreni rat protiv seljaka i kulaka, imućnijih zemljoposjednika. Bila je to strahovlada, najstrašnija do tog vremena. Vojska je jednostavno dolazila u seljačke kuće i s uperenim oružjem oduzimala sve namirnice i zalihe žita, te su seljaci i njihove porodice bili osuđeni na gladovanje. Bila je to prva namjerno isplanirana glad koju je izazvao čovjek. Milioni su pomrli jer nisu htjeli da napuste svoja imanja niti da se odreknu takvog načina života. U isto vrijeme Staljin je povećavao izvoz i prodavao mlijeko, žito i sir u inostranstvu, dok je više od milion ruske djece umrlo od gladi.

Godine 1928. i moj djed je osjetio šaku komunizma. Jednog dana je došao komunistički službenik iz sela u njegovu kuću, uperio pištolj u njega i rekao: „Daj mi sve namirnice i zalihe žita koje imaš!“ Čovjek je bio pijanica i besposličar koji nikada nije radio. Naredio je ljudima da sve pretraže, čak i da prekopaju zemlju tražeći skriveno žito.

No, djed nije bio čovjek koji bi lako popustio. Kad se vođa okrenuo, snažnim medvjeđim zagrljajem obuhvatio ga je i stiskao tako snažno da su mu popucala sva rebra i kičma. A onda ga je pustio da padne na pod. Odmah nakon toga bio je uhvaćen i poslan na prisilni rad u Sibir. Tamo je proveo devet teških godina, od 1928. do 1937. Baku više nikada nije vidio jer su je odveli u ženski zatvor gdje je i umrla. U zatvoru je djed dobijao najteže poslove, ali iako više nije bio mlad, on je sve izdržao.

U oktobru 1937. prebačen je u drugi zatvor u Sibiru u Čulim gdje je morao utovarati trupce s rijeke na uskopružnu željeznicu. Kada se jednog dana slomila naprava za dizanje,

digao je moj djed trupac na ramena i odnio ga do vagona. Tom prilikom se prenapregao i ubrzo potom umro.

Moja saznanja o majci i ocu potiču iz isprekidanih ličnih sjećanja, ali još više iz kazivanja jednog očevog prijatelja. Imao sam tek četiri godine kad su mi ubili oca, a i majka je ubrzo nakon toga umrla.

Moj otac je rođen u Povolžju na djedovu imanju. Kad su djeda 1928. prognali u Sibir, i otac je morao poći s njim. Tamo je išao u obližnju školu i bio odgajan u dječijem domu. Tako je već u svojim ranim godinama postao vatreni komunista. Budući da je njegov otac bio zatvorenik i na prisilnom radu, najprije je morao „povratiti dobar glas i raskinuti sve „štetne“ porodične veze“. On se odrekao mog djeda.

Iz kratkog vremena provedenog s ocem dobro se sjećam koliko sam ga volio. Često je naveče dolazio u moju sobu da mi kaže „laku noć“. Još i sad vidim njegove prodorne crne oči i osjećam njegove duge, savijene brkove koji su me škakljali svaki put kad se sagnuo da me poljubi. Sjećam se da je rado pio. Pošto je bio vojno lice, često je dugo odsustvovao. Ali kada bi bio kod kuće, lijepo smo se zabavljali.

Još se sjećam kako me učio plesati „čekotku“. Kad sam to dobro naučio, dao mi je za nagradu čašu votke; ispio sam je i plesao dalje. Ubrzo bi se potpuno opio i pao bi na krevet. Često sam, kad bi on tako ležao, odlazio do ormara, uzimao jaknu njegove uniforme, oblačio je i ponosno stupao tamo-amo dok bi ordeni zveckali na grudima. Inače se veoma malo sjećam zajedničkog života s ocem.

Budući da sam s majkom bio tješnje povezan, nje se puno više sjećam. Zvala se Anisia. Poticala je iz siromašne porodice u kojoj su neki vjerovali u Boga. Mnogo se brinula o meni. Ipak, mnogo toga iz mladih dana bilo je izbrisano iz mog sjećanja.

Naprotiv, dobro se sjećam jednog od svoja dva brata. Bio je nekoliko godina stariji od mene i moj uzor. Budući da smo

živjeli u vojnom centru u Novosibirsku, Vladimira su poslali u grad da tamo pohađa školu. Za praznike je uvijek dolazio kući te smo zajedno provodili divne trenutke. Sjećam se dobro da je bio visok i jak i divio sam mu se.

Jednom, kada sam imao četiri godine, ponovo je došao kući na odmor. Najprije mi je rekao: „Dođi, Sergeju, malo ćemo se provozati!“ Stavio je jastučić preko upravljača bicikla i posadio me na njega, a onda je počela divlja vožnja niz ulicu i zatim uskim puteljkom kroz šumu. Vozili smo se uz brdo i niz brdo, smijali se i radovali. Još se sjećam kako smo došli do neke staje i kako me je skinuo s bicikla i posadio na konja. Zatim je i on skočio na konja i galopirali smo. Ja sam se iz sve snage držao za velikog brata Vladimira, a on se jednako čvrsto držao za konja. Bilo je zaista prekrasno! Majka nas je vidjela kako jašemo na konju, trčala je za nama i vikala: „Vladimire, Vladimire, vrati dijete nazad!“

Mama je bila daleko iza nas i sigurno je ne bismo ni čuli da se nije dogodilo sljedeće: upravo u trenutku kad se konj provlačio ispod jednog stabla, Vladimir se okrenuo i obojica smo pali na zemlju. Da nesreća bude još veća, Vladimir mi je pao na nogu i ja sam počeo vikati i plakati. Još se sjećam kako je i majka dotrčala k nama i rekla: „Vladimire, veliki glupane! Jesi li poludio da tako juriš? I još si Sergeja stavio na konja, a nemaš dovoljno pameti ni da ga zadržiš u sedlu!“ Maminu lekciju nikada nisam zaboravio, a uvjeren sam da nije ni Vladimir. Slušao sam je bez osjećaja krivnje i kad je završila, Vladimir me podigao na ramena i ponio kući. Plakao sam cijelim putem vjerovatno zbog toga što sam se prestrašio, a ne što me boljelo.

Posljednji put sam vidio svog brata Vladimira kada je došao u moju sobu dok sam ležao na krevetu; prišao mi je i rekao mi da mu je jako žao što se to dogodilo. Rekao mi je da ću jednog dana postati velik i jak mladić. Takva mala nezgoda nije ništa strašno. Zatim me zagrlio, pozdravio se sa mnom i otišao iz

moje sobe, a time i iz moga života. Od tada ga više nikad nisam vidio i izgubio mu se svaki trag.

Kada mi je bilo sedamnaest godina, došao sam u Novosibirsk iz pomorske akademije na kojoj sam studirao. Jedan stariji prijatelj me zapitao: „Sergeju, želiš li da saznaš nešto više o svom ocu, majci i bratu?“

„Da, naravno“, odgovorio sam.

„Ako želiš“, reče mi on, „onda pođi u vojnu bazu izvan Novosibirska i potraži potpukovnika Dobrinskog. On je poznavao tvog oca i sigurno će ti reći istinu.“

Već sam bio saznao da je otac strijeljan i da je majka nekoliko mjeseci nakon toga umrla. Ali nisam znao nikakve pojedinosti u vezi s tim. Sada, kao sedamnaestogodišnjak, gorio sam od želje da sve tačno saznam. Prije nekoliko godina, kad mi je bilo trinaest, čuo sam da Vladimir možda radi u jednom logoru u Kazahstanu. Pisao sam Vrhovnom sovjetu Kazahstanske Republike i zamolio ih da mi pomognu da ga pronađem. Ubrzo su mi odgovorili da se njegovo ime ne nalazi u državnim spisima i da ga niko ne poznaje.

Poslije sam još jednom okušao sreću. Preko jednog uglednog komunističkog oficira poslao sam molbu najvišim vlastima u Moskvi, ponovo moleći da mi pomognu pronaći Vladimira.

Ni tamo nisu mogli ništa da mi kažu o mom bratu. Nestao je bez traga, možda doživjevši istu sudbinu kao i moj otac ili možda negdje živi zaboravljen na prisilnom radu. Ipak se nikad nisam prestao nadati da ću ga jednog dana vidjeti.

Od svoje četvrte godine života živio sam kod prijatelja naše porodice, a sa šest godina dospio sam u državni dječji dom. Tako sam u najranijoj dobi ostao bez brige i ljubavi oca i majke. Niko mi ujutru nije dolazio da mi kaže: „Sada doručkuj i poslije dobro pazi u školi.“ Možda možete zamisliti šta ove jednostavne riječi znače jednom djetetu i koja je praznina nastala u mom životu jer mi je sve to nedostajalo.

Možda je to bila najveća praznina koju sam kao 17-godišnjak zapazio u svom dosadašnjem životu. Kad sam saznao da još živi potpukovnik Dobrinski koji mi je mogao nešto kazati o ocu i majci, nisam gubio nijednog časa i odmah sam išao tamo gdje je stanovao. Nestrpljivo sam kucao na njegova vrata i kada mi je otvorio, odmah sam rekao: „Ja sam sin Nikolaja Ivanoviča Kurdakova."

Najprije me začuđeno pogledao, a onda se na njegovom licu pojavio topao osmijeh: „O, da, poznajem te. Dobro se sjećam tvog oca. Uđi, samo uđi!" Predstavio me svojoj ženi koja je kasnije za mene pripremila veliki objed. A onda smo sjeli i pričali. Votke je bilo u izobilju. Oficir me je neprestano nudio votkom, no ja bih samo malo srknuo dok je on obilno pio. Uskoro je postao tako razgovorljiv da više nije mogao da obuzda jezik. Riječi su mu samo tekle i saznao sam neke pojedinosti iz života svoga oca. Bile su to pojedinosti za koje nikada ranije nisam čuo.

„Naravno, Sergeju, da ga se sjećam!", reče oficir. „Tvoj otac je bio jako zanimljiv i sposoban čovjek. Osjećao se prisiljenim da popravi greške tvoga djeda i stupio je u komunističku vojsku. Iako je imao samo četiri razreda osnovne škole, bio je tako dobar vojnik i politički aktivan da se daleko progurao. Učestvovao je u mnogim ratnim operacijama te je uvijek iznova rizikovao život za Komunističku partiju, posebno u Turkestanu, gdje je predvodio brigadu koja je ugušila mnoge ustanke. Kada je izbio finski rat, on je bio prvi koji se dobrovoljno javio na front. I tamo je predvodio brigadu i herojski se borio." Slušao sam opčinjen dok su se preda mnom otkrivali detalji očevog života. I njegova je žena također učestvovala u našem razgovoru. Stalno je mužu dolivala votku. Ja bih od vremena do vremena srknuo iz svoje čaše i napeto slušao dalje. „Kada je započeo Drugi svjetski rat, razumljivo je da je tvoj otac učestvovao u njemu. Zapovijedao je tenkovskom jedinicom pod komandom generala Rokosovskog.

Služio je s velikom odanošću i požrtvovanošću i dobio je zbog toga visoka odlikovanja. Poslije rata tvoj otac i ja postali smo bliski prijatelji. Obojicu su nas poslali na mjesto na kojem još nije bilo ničega. Imali smo naređenje da osnujemo i izgradimo tenkovsko-artiljerijsku bazu za obuku. Bio sam jedan čin niži od tvoga oca te sam bio njegov pomoćnik. On je puno radio da bi izgradio bazu kakva je sada. Sve što ovdje vidiš djelo je tvoga oca. Iako sam bio uz njega i pomagao mu, za sve ovo najvećim dijelom možemo zahvaliti tvome ocu. On nije bio samo dobar vojnik, već i dobar organizator i politički aktivista. Podržavao je Staljina sto posto.“ „A šta se dogodilo kad je Hruščov došao na vlast?“, upitao sam. „Tada je postalo teže. Sjećam se jedne noći kada je, dok sam bio na straži, iznenada stigao jedan automobil iz kojeg su izašli ljudi i upitali me za tvoga oca. Rekao sam im da on nije ovdje. Kod kuće je. Ujutru je trebalo da stigne tvoj otac i zamijeni me. Ali on nije došao. Poslao sam nekoga u njegov stan da vidi šta se dogodilo. Njega tamo više nije bilo. Odveli su ga te noći.

„Ti bi sigurno želio znati zašto su ga odveli. Vidim to pitanje na tvom licu. Sergeju, ti moraš znati da je Hruščov preuzeo vlast od Staljina i da je u partijskim vrhovima bila velika borba. Nisu mogli promijeniti sve odjedanput, nego malo po malo, korak po korak. Kako bi učvrstio svoju moć, Hruščov je naređivao uklanjanje visokih oficira za koje se znalo da podržavaju Staljina. To je moralo da se radi tiho i postepeno, kako se ne bi izazvala sumnja. Zbog toga su i tvog oca odveli noću. On je služio komunizmu kao nijedan čovjek koga sam poznavao. Ali i on je nestao kao i toliki drugi koje sam znao. Dva dana nakon što su ga odveli stigao je novi čovjek u vojnu bazu i rekao mi je da je sada novi šef. „Kurdakov je bio veoma loš čovjek i sada je pod istragom.“ To je bilo posljednje što sam čuo o tvome ocu. Nestao je i nikad se više o njemu nije čulo. Razumiješ li to, Sergeju?“

Razumio sam. Da li sam zaista razumio? Pukovnik je mislio da bi moj otac sada mogao biti general da je sve preživio. Za Hruščova, on je bio čovjek koji nije smio ostati živ. Da bi učvrstio ličnu vlast, Hruščov je odstranio mog oca, onoga koji je cijeli svoj život služio komunizmu. Pukovnik je dalje nastavio: „Naravno da je po smrti tvoga oca to za majku bilo strašno. Mislim da je umrla četiri mjeseca poslije toga. Zapravo je umrla od slomljenog srca, od bola koji je pretrpjela. Izgubila je volju za životom: još se sjećam kada je umrla. Tada više nismo znali ništa o tebi. Ne znam što se poslije s tobom dogodilo. Da sam te pronašao, po svaku cijenu bih ti pomogao kao sinu svog starog druga."

„Usput, Sergeju, šta se dogodilo s tobom pošto su ti umrli majka i otac?"

# 4. ULIČNO SIROČE

S bolom prebiram po sjećanjima na ono što se dogodilo poslije nestanka moga oca i smrti moje majke. Taj dio života još mi je u magli. Imao sam tek četiri godine kad sam shvatio da otac više ne dolazi kući. „Mama“, pitao bih često, „gdje je tata? Zašto više ne dolazi kući da mi da poljubac za laku noć?“ Na ova i slična pitanja majka bi se rasplakala ili bi, okrenuvši se, sakrila lice u šake i ćutala. Već kao četvorogodišnjak shvatio sam da se moralo nešto strašno dogoditi jer je majka bila tako često izvan sebe. Majčino zdravlje počelo je naglo da se pogoršava, postajalo joj je sve gore i gore, sve dok jednog dana nije ostala trajno vezana za krevet, nesposobna da se brine i o sebi i o meni. Kad sam je zadnji put vidio bila je jako bolesna, a posljednje čega se sjećam jeste trenutak kada mi je jedna prijateljica naše porodice rekla: „Sergeju, ti više nemaš majke. Ona je umrla. Dođi kod nas.“

U početku nisam shvatio šta to znači. Bio sam uvjeren da će majka ponovo doći makar morao dugo da je čekam. Ona ne može samo tako jednostavno otići, ostaviti mene sama i nikad se više ne vratiti. U svojoj dječjoj naivnosti bio sam uvjeren da će se ona opet vratiti kući i da će sve biti dobro. Iako mi je taj dio života sasvim mutan u sjećanju, sjećam se da se ta žena, koja mi je rekla da je majka umrla i da pođem s njom, zvala gospođa Kolmakov. Bila je žena profesora Kolmakova, naučnika i profesora koji je s vremenom stekao veliki ugled i počasti u Rusiji. Bili su to dragi ljudi i volio sam ih. Ali uprkos tome htio sam ostati u svojoj kući i čekati majku da joj mogu otvoriti vrata kada dođe. Gospođa Kolmakov je bila draga i puna razumijevanja. Na kraju me uvjerila da bi bilo najbolje da se sada ona brine za mene.

Koliko se sjećam, imao sam tek četiri godine kad su me gospođa Kolmakov i profesor uzeli k sebi. Imali su još dva sina. Jedan od njih se zvao Andrej. Iako sam bio dosta malen, sjećam se da su mi bili jako dobri i da se gospođa Kolmakov trudila da dobro započnem život. Kao žena naučnika, a i sama obrazovana, odmah me ohrabrila da počnem marljivo učiti. I sama me podučavala čitanju i računanju. Profesor je bio osjećajan i vrlo pametan. Kasnije je radio u Akademgorodoku, sibirskom gradu koji je bio u potpunosti posvećen nauci. Poslije sam pročitao u jednom izvještaju da je postao član Sovjetske akademije nauka. Iako je bio veoma zaposlen i imao dva sina, još uvijek mu je ostalo dovoljno vremena da mi bude brižan otac, te sam ga ubrzo zavolio.

Gospođa Kolmakov je bila sitna i nježna i puna majčinske ljubavi prema djetetu svojih prijatelja. Bila je prema meni isto tako dobra i ljubazna kao i prema sopstvenoj djeci. No, ja sam ipak čeznuo za svojom majkom. S jedne strane sam bio srećan što su se Kolmakovi tako brinuli za mene i nadao sam se da njih neću izgubiti kad sam već izgubio svoje roditelje. Skladno smo živjeli dvije godine, ali s jednim izuzetkom – bio je to njihov sin Andrej.

Mlad, kakav sam bio, shvatio sam da s njim nešto nije u redu. Kasnije sam saznao da je bio psihički nestabilan. Bio je stariji od mene i za svoje godine veoma snažan pa se prema meni ponašao tako da sam ga se uvijek bojao.

Dok sam jednom sjedio u kadi, došao je Andrej u kupatilo. „Iziđi“, rekao sam mu, „ti nemaš šta tu tražiti i možeš ući tek kad ja budem gotov.“

Andrej me samo prodorno gledao i čudno se smješkao. Instinktivno sam osjetio da će se nešto loše dogoditi i uplašio sam se. Tada me on zgrabio za ramena i svom snagom me zagnjurio u vodu. Branio sam se, mlatarao rukama i hvatao vazduh dok mi najednom nije postalo jasno da me Andrej želi ugušiti. Pokušao sam da pozovem u pomoć, ali mi je voda

navalila u usta. Borio sam se svom snagom, ali Andrej je bio puno jači. U očaju sam tako divlje udarao oko sebe da sam se konačno uspio osloboditi i brzo iskočiti iz kade. Glasno vičući izletio sam iz kupatila i tražio gospođu Kolmakov ili profesora, ali niko nije bio kod kuće. Prestrašen mojom vikom i strahom od roditelja, Andrej je pobjegao u vrt iza kuće.

Iako mi je bilo samo šest godina, znao sam da će, dok je Andrej u kući, moj život stalno biti u opasnosti. Odlučio sam otići. Uletio sam u svoju sobu, uzeo nekoliko lakših komada odjeće, strpao to u jednu vrećicu i zauvijek napustio kuću Kolmakovih. Toliko sam se bojao Andreja da sam odlučio nikada se više ne vratiti u tu kuću, ma koliko sam s druge strane želio da se vratim.

Ubrzo sam se našao na ulici. Bio sam siroče bez doma i hrane. Jedino što sam posjedovao bilo je ono što je bilo na meni i što sam strpao u svoj improvizovani kofer. Tako sam stajao u jednoj ulici u Novosibirsku, sam, gladan, prestrašen i ne znajući šta sada da učinim. Morao sam pronaći nešto za jelo i mjesto gdje ću spavati. Sam, bez ičije pomoći, morao sam da preživim u tom velikom gradu u Sibiru, a uskoro sam se uvjerio da to nije lako, posebno za šestogodišnje dijete.

Kad sam napustio kuću Kolmakovih, bio je avgust, toplo vrijeme, tako se barem nisam morao brinuti što ću obući. Ali stanje u kom sam se nalazio bilo je očajno i čak sam i svojim dječjim umom bio svjestan toga. „Šta ću sada raditi?“, pomislih. „Kuda da krenem?“ Razmišljajući tako, lutao sam gradom bez ikakvog plana. Sve mi je izgledalo strano, a svi ljudi ogromni. Novosibirsk je ogroman grad, sa skoro dva miliona stanovnika. Kaže se da je to raskrsnica Sibira.

Nakon kraćeg vremena našao sam se u srcu grada u blizini glavne stanice. Nepregledna rijeka ljudi ulazila je i izlazila iz te svijetle zgrade. Ako je Novosibirsk zaista raskrsnica Sibira, onda je to ova stanica.

Vozovi su svakog sata polazili za udaljena mjesta poput Vladivostoka na pacifičkom Dalekom istoku, Taškenta u srednjoj Aziji, blizu Avganistana, i na zapad prema evropskom dijelu Rusije. Zaista je tu vladala velika zbrka i moglo se vidjeti mnogo ljudi najrazličitijih nacionalnosti i čuti različite jezike i dijalekte prolaznika.

Za šestogodišnjeg dječaka koji je prvi put bio izvan kuće, bio je to uzbudljiv događaj. Raširenih očiju, pomalo prestrašen i opčinjen, upijao sam sve oko sebe. „To je nešto što mi je potrebno“, rekoh sam sebi okrećući se u velikoj zgradi stanice. U čekaonici se nalazio cijeli niz klupa i bio sam uvjeren da ću negdje u tamnom mjestu moći prespavati nekoliko noći. Na mjestu gdje vozovi stižu svaki sat iz svih smjerova, vjerovatno niko neće primijetiti dječačića koji spava pod klupom. Ovdje sam bio siguran. Niko me tu neće pronaći i vratiti Kolmakovima.

Sada kad sam riješio pitanje svog novog „smještaja“ mogao sam razmišljati o hrani, a to je bilo već malo teže jer sam od kuće otišao sa samo malo sitniša u džepu. Bio sam gladan i štand sa sladoledom, pokraj kioska s novinama, magično me privlačio tako da više nisam izdržao.

Sladoled mi je tako godio, ali je porcija bila tako mala da sam za čas sve progutao. Besciljno sam pošao dalje, ali sam još uvijek bio gladan. Čeznutljivo sam ponovo bacio pogled na štand sa sladoledom i skupio preostali sitniš iz džepa. Upravo je bilo dosta za još jedan sladoled. Jedan unutrašnji glas mi je govorio da sačuvam novac kad budem više gladan. No, šestogodišnji dječak ne planira tako daleko unaprijed. Vratio sam se i zatražio još jedan sladoled. Žena u bijeloj pregači pružila mi ga je, pa sam ubrzo pojeo i njega.

Išao sam jedno vrijeme zadovoljno dalje, omamljen utiscima i bukom oko mene, posebno stranim jezicima i širokim nošnjama ljudi iz južne Azije. U tom trenutku nisu me mučile nikakve brige. Ipak, nakon dvosatnog tumaranja

ulicama, ponovo sam ogladnio. Džepovi su mi bili prazni, osim jednog novčića za koji ništa nisam mogao kupiti. Čeznutljivo sam gledao police sa kolačima, slatkišima i namirnicama. Najradije bih sa svake police po nešto pojeo! Međutim, preostalo mi je samo jedno, sve te ukusne stvari jesti očima i misliti na svoj prazni želudac.

Jedna polica, na kojoj je bio prekrasan pšenični kolač, posebno mi je zapela za oko. Prišao sam bliže i ukočeno zastao. Krupna žena od gotovo sto kilograma čuvala ga je budnim okom. Izgledala mi je kao div koji guta vatru. „S ovom se nije igrati“, rekoh sam sebi. „Najbolje da joj se sklonim s puta.“

Polica s raznovrsnim voćem bila je na kraju reda i privukla je moju pažnju. Već na prvi pogled vidio sam da ni taj trgovac nije baš ljubazan. Nije govorio, samo je gunđao: „Šta radiš tu, momče? Želiš nešto kupiti? Ne? Onda mi idi s očiju!“ Polako sam odlazio, a oči su mi još uvijek bile na velikim, okruglim crvenim jabukama i žutim kruškama.

Zapravo sam htio zamoliti svakog trgovca da mi da ponešto da nešto pojedem. No, kad sam vidio njihova mrzovoljna lica, bilo mi je jasno da to baš nije jednostavno. Osim toga nikad nisam prosio, niti sam znao ispričati tužnu priču kako bi se ljudi sažalili na mene. No bio sam gladan i nisam smio odustati od pokušaja.

„Pokušaću“, rekoh sam sebi i pogledah uzduž reda. Za jednom tezgom ugledao sam sitnu staricu koja je prodavala sendviče. Imala je milo lice. Idući prema njoj, skupio sam svu svoju hrabrost i smislio sljedeće: „Molim vas, draga gospođo, dječak sam koji je daleko od svojih roditelja i bez ijednog novčića, a jako sam gladan.“ Sve je to bila istina i lako bih to izgovorio, ali kad sam počeo govoriti, sve je krenulo naopako – mucao sam i počinjao ispočetka. Žena me pogleda najprije ljutito, zatim strašljivo. Što sam duže odugovlačio, njen pogled je postajao pronicljiviji. Tada je pristupio jedan čovjek i

zatražio sendvič. Dok ga je usluživala, žena je potpuno zaboravila na mene.

Otišao sam misleći da na takav način neću nikad ništa dobiti za jelo. Šta da radim? Ako ništa ne dobijem za jelo, umrijeću od gladi. Pun samilosti prema samom sebi mislio sam da bi baš sada i bilo bi im pravo kada bih se srušio i umro od gladi.

Palo mi je na um da imam još jedan novčić u džepu. Sinula mi je ideja. Ponovo sam otišao do police s pšeničnim kolačima i osvrnuo se oko sebe. Na podu sam ugledao kvadratnu metalnu površinu na kojoj je stajala prodavačica. Stupio sam do nje s najnevinijim izrazom lica koji sam mogao da napravim, uzeo sam novčić iz džepa i pustio ga da padne na tu ploču. Novčić je glasno udario o metal i otkotrljao se dalje.

Prodavačica, čuvši to, mislila je da je to palo iz njene kase, sagnula se i počela ga tražiti. Iskoristio sam to vrijeme i uzeo pune ruke kolača i stao bježati. Iza sebe sam čuo njen uzbuđeni glas! „Držite dječaka! On je lopov! Uhvatite ga! Uhvatite ga!“ No, bio sam već daleko i izgubio sam se u masi. Pronašao sam jedan kutak, sjeo na zemlju i počeo jesti. Gladan, kakav sam bio, gurao sam i po dva kolača odjednom u usta. Ostala su samo još dva koja sam ostavio za poslije. A onda sam potražio najtajniji kutak stanice gdje sam namjeravao prenoćiti. Uspio sam, dakle, da preživim svoj prvi dan u velikom svijetu.

Tako sam se probijao punih 10 dana. Bio je avgust 1957. godine. Živio sam od svoje dosjetljivosti i započinjao dan u potrazi za doručkom. Tako sam i tog desetog dana opet išao da „nabavim“ hranu. Najprije sam pošao k polici s voćem i pokušao zbuniti prodavačicu time što sam napeto gledao iza nje. I tek što sam otvorio usta da nešto kažem, zavika ona odjednom: „Zar si opet došao? Ma čekaj samo, uhvatiću ja tebe, lopove mali.“ Eto, od svih mjesta baš sam slučajno otišao baš tamo gdje sam prije tri dana nešto ukrao i, jasno,

prodavačica me prepoznala. Okrenuo sam se i stao bježati što sam brže mogao, no žena je stalno bila za mojim petama i cijelim putem je vikala na mene. Trčao sam i trčao i kad sam se jednom na brzinu okrenuo, vidio sam kako je ostala iza mene.

Iznenada sam naletio na nepomičnu prepreku — prepreku koja je progovorila i stegla me kao u mengele. „Hej“, reče neki muški glas, „kud ti se tako žuri?“ U strahu da ne upadnem policiji u ruke, nisam ni smio pogledati prema njemu. A upravo to je bio policajac.

Tako su završili moji dani na stanici u Novosibirsku. Ipak, to vrijeme nije bilo uzalud potrošeno. Naučio sam kako da preživim, što će mi kasnije dobro doći.

Policajac me odveo u policijsku stanicu. „Mali, sada nam lijepo reci odakle si i kako se zoveš“ pokušavali su da me ispitaju.

Ali, baš to nisam htio odati. Oni bi me opet vratili Kolmakovima gdje sam bio uvjeren da će me Andrej ubiti.

Dakle, ćutao sam.

„Gdje su ti roditelji?“, upitao me policajac.

„Mrtvi su“, odgovorio sam.

„A kako se zoveš?“ Nisam htio odgovoriti. Policajac me strogo pogledao i prestrašen rekoh: „Sergej.“

„A kako se prezivaš?“, ispitivao me dalje.

Odgovorio sam mu: „Zovem se Sergej i nemam ni majke ni oca, oboje su mrtvi.“ Odlučio sam više ništa ne kazati.

Napokon je policajac popustio, pozvao drugog policajca i upitao ga: „Šta ćemo s ovim malim? Ništa više neće da kaže osim da se zove Sergej i da je siroče.“

„Pa onda ćemo ga poslati u neko sirotište“, odgovorio je drugi.

Nekoliko sati kasnije došao je po mene auto i odvezao me u Dječji dom broj 1. Kad sam otvorio vrata, tamo me je

dočekala jedna krupna žena. Bez okolišanja odmah je krenula na stvar i osorno me upitala: „Kako se zoveš?“

„Sergej“

Nije me više ništa ispitivala, pogledala je papire koje su izdali u milicijskoj stanici i rekla: „Tako, Sergeju, kako vidim ne govoriš puno. Ali to će biti naša briga.“

„Neću u tome učestvovati“, mislio sam, „niko me više ne smije poslati Kolmakovima da me tamo Andrej usmrti“. Bio sam siguran da mi ništa ne bi pomoglo ako bih joj povjerio svoje strahove, jer niko mi ne bi vjerovao. Ja bih za njih bio samo još jedno dijete koje izmišlja čudne priče.

„Možeš li mi makar kazati koliko ti je godina, Sergeju?“, reče mi žena.

Mislio sam da mogu slagati. „Osam“, rekoh. Naravno, slagao sam. Bio sam visok za svoje godine i mislio sam da će mi povjerovati, računajući da tako neće pronaći ko sam.

„Gdje si išao u školu?“, ponovo me je upitala, a ja sam mislio da sam sad gotov, upao sam u vlastitu klopku.

Trudeći se da joj ne dam nikakve dalje informacije o sebi, rekao sam joj da to ne mogu da kažem.

„Dobro“, odgovorila je, „ispitaćemo te i vidjeti koliko znaš.“

Testovi su pokazali da još nisam dovoljno dobar za drugi razred, ali da sam gotovo previše napredan za prvi. Zaključili su da moram ponovo ići u prvi razred.

„Ponovo“, mislio sam u sebi, „ja još nikada nisam išao u školu jer u Rusiji djeca polaze u školu sa sedam godina, a meni je tek šest.“ To što sam u testovima nešto znao riješiti bilo je rezultat truda gospođe Kolmakov koja me učila pisati, čitati i računati. Očito je da me dobro učila jer sam testove riješio čak bolje nego za prvi razred. Tako sam „ponovo“ došao do 1. razreda.

Škola je bila u blizini dječijeg doma Broj 1. Na svoje veliko iznenađenje dobro sam se snalazio. Uskoro sam bio najbolji u

razredu i učenje mi nije predstavljalo nikakvu teškoću. Život mi se nije činio tako težak.

Ali sve moje nade ubrzo su se raspršile. Profesor i gospođa Kolmakov su me neumorno tražili i na kraju se obratili policiji koja ih je uputila u ovaj dom. Jednog dana iz škole me pozvala direktorica doma i rekla mi: „Lukavi gospodine, sad znamo ko si."

Srce mi je klonulo i molio sam je: „Molim vas, samo me nemojte poslati nazad, samo to ne!"

„Vidjećemo", rekla mi je, „moram još da razgovaram s drugima, ali mislim da ćeš moći ostati. Uostalom tebi nije osam nego šest godina i ne možeš ići u školu."

„Ali dobro mi ide", protestovao sam.

„To nije odlučujuće. Po našem zakonu ti još ne možeš u školu." Dopustili su mi da ostanem u domu. Ponekad sam zaželio vratiti se Kolmakovima, ali me svaki put od toga odvraćao strah od Andreja.

Dok su druga djeca odlazila u školu, ja bih ostajao u domu. Nikada neću zaboraviti koliko sam bio usamljen: sam u svojoj sobi, zurio sam kroz prozor. Budući da sam sada imao krov nad glavom, imao sam mnogo vremena za razmišljanje o sebi. Najčešće sam mislio na oca i majku i tad sam se osjećao posebno usamljenim. Kad bih mislio na brata Vladimira, gotovo bih se razljutio. Zašto me ne uzme k sebi? Zašto je samo tako otišao i ostavio me sama? Zar ga uopšte ne zanima šta će biti sa mnom?

Prvog marta 1958. slavio sam svoj sedmi rođendan. Bio je to veliki dan. Sada sam mogao da krenem u školu narednog polugodišta. Kad sam bio upisan, učiteljica nam je rekla da sva djeca od prvog do trećeg razreda treba da budu pioniri (oktobarci).

Tu riječ nikad prije nisam čuo. Učiteljica nam je objasnila da je to komunistička organizacija za djecu u prva tri razreda. „Vi više ne pripadate roditeljima, nego komunističkoj državi."

Budući da više nisam imao roditelje, bilo mi je svejedno kome pripadam. Učiteljica nam je zatim rekla da su svi pioniri (oktobarci) Lenjinovi unuci.

Lenjin? Ko je to? To ime sam već često čuo i čitao ga po plakatima stanice, ali nešto više o njemu nisam znao.

„Lenjin je najveći čovjek koji je ikada živio. I ne samo da je živio — on živi i živjeće zauvijek“, rekla je. „Ko želi da bude Lenjinov unuk, da ide na izlete i učestvuje u raznim aktivnostima?“ Zajedno s ostalima oduševljeno sam pristupio organizaciji. „Ja — Lenjinov unuk! Pa to je divno“, mislio sam.

Od svoje šeste do devete godine ostao sam u dječijem domu Broj 1 u Novosibirsku i tu sam išao u prva tri razreda osnovne škole. Sklopio sam mnoga prijateljstva, a uz to sam i nešto otkrio. Mislio sam da je ovo dom samo za siročad, kao što sam bio ja, no bilo je to i nešto drugo. Jednog sam dana razgovarao s dječakom koji je krišom plakao i pitao: „Zašto ja moram ovdje biti? Imam i oca i majku, zašto ne mogu biti kod njih, u njihovoj kući?“

To je bio prvi put da sam shvatio da nisu sva djeca u ovom domu bila siročad. Tek kasnije sam saznao da su ti domovi prvenstveno bili namijenjeni djeci oduzetoj roditeljima koje je država proglasila nepodobnima zbog njihove vjere, političkih uvjerenja ili nekog drugog razloga.

Pokušavao sam tješiti tog dječačića, ali mu ni sam nisam znao objasniti zašto nije smio ostati kod svojih roditelja iako su bili sasvim blizu. Ni ja to nisam mogao razumjeti. Imao je roditelje — zašto onda nije mogao biti s njima? Kad sam u svom kasnijem životu osjećao nedostatak ljubavi moje majke i poljubac za laku noć svog oca, uvijek sam mislio na ovog dječaka i pitao se zašto on ne smije ići svojim roditeljima. Kad bih imao roditelje, ja bih jednostavno pobjegao k njima. Zašto on to ne učini?

Malo po malo počeo sam prihvatati svoj položaj jer, na kraju krajeva, devetogodišnjak ima svoje prijatelje i svoje igre.

# 5. PUSTOLOVINE I NASILJE U VERKH-IRMENU

Jednog dana 1960. godine, kada sam već imao devet godina, došla je k meni direktorica doma Broj 1 i rekla: „Kurdakov, spakuj svoje stvari. Moraš u drugi dom."

„Kuda?", upitao sam.

„Nedaleko odavde – u Verkh-Irmen." Verkh-Irmen nisam poznavao i bilo me malo strah. „Nalazi se samo četrdeset milja uzvodno odavde", rekla je. Ime Verkh-Irmen doslovno znači „uzvodno na rijeci Irmen". To je mala rijeka u čijoj se blizini nalazio dječiji dom.

Kad je došao dan mog odlaska, ono malo stvari koje sam posjedovao bilo je već spremljeno. Bilo mi je teško rastati se od svojih prijatelja iz Broja 1, ali drugo mi ništa nije preostalo. Ušao sam u kola i krenuo. Nekoliko sati kasnije stigli smo u Verkh-Irmen, malo naselje preveliko da bi bilo selo, a premalo da bi bilo grad. Dječji dom Verkh-Irmen — ili „V-I", kako smo ga zvali — nalazio se na periferiji. Kompleks su činile četiri zgrade: dvije sa spavaonicama, jedna upravna i jedna gdje se kuvalo i pralo. U blizini se nalazila škola u koju su išla djeca iz doma, a i ona iz mjesta. U novom domu bio sam izrazito nervozan. Ali djeca su me prijateljski prihvatila i tako su ponovo počela da se rađaju nova prijateljstva.

Po dolasku sam postao član organizacije Mladi pioniri. Bila je to komunistička omladinska organizacija za djecu od devete do petnaeste godine. To je bio sljedeći stepen, poslije oktobaraca.

Do sada sam bio Lenjinov unuk, a šta sam sada kao pionir nisam tačno znao. Svaki od nas je dobio crvenu maramu koju je trebalo da nosimo oko vrata. Kad sam se takav pogledao u ogledalo, činilo mi se da mi lijepo stoji.

Uskoro sam primijetio da se ovim domom upravlja sasvim drugačije nego Domom broj 1. Kao prvo, ovdje nas je bilo puno više, oko 120, a drugo, direktor i vaspitačice koje smo zvali „tete“ i „stričevi“ bili su znatno grublji. Djelovali su hladno i bili su potpuno ravnodušni na naše želje i potrebe. U Broju 1 stekao sam malo iskustva o ovom životu, a ovdje sam uvidio da vlada prava mržnja između vaspitača, s jedne, i djece, s druge strane. Nijedna strana se nije potrudila da prikrije svoja stvarna osjećanja.

Niko od teta i stričeva nije izabrao to zvanje zato što su željeli da rade s djecom. Partija im je zapovijedila da odgajaju „male komuniste“. Taj poziv smatrali su tete i stričevi za najniži zadatak koji je partija mogla dodijeliti svojim članovima. Bio je to poziv bez budućnosti za sve one čija je karijera bila okončana. Tako je većina njih bila ogorčena i razočarana i oni su se iskaljivali na nama. Ovdje u V-I, a kasnije i u drugim dječijim domovima vaspitači su dijelili najokrutnije i najbrutalnije kazne za i najmanje prekršaje kućnog reda. A u drugim prilikama potpuno su nas zanemarivali upravo onda kada su nam zaista bili potrebni disciplina i usmjeravanje. Iako to razumom nisam mogao shvatiti, osjećao sam napetost između djece, naročito starije, i teta i stričeva.

Svakako, ovdje nije sve bilo loše. Jedna od malobrojnih svijetlih strana bila su mnogobrojna prijateljstva koja sam sklapao. Jedno od njih bilo je prijateljstvo s Ivanom Černegom, koji je bio tri godine stariji od mene. Ivan je bio srednje visine, imao je svijetlu, kovrdžavu kosu i prijateljsko, nasmijano lice koje je djelovalo prijatno čak i kada bi se naljutio. Iako smo bili različitih godina, odmah smo se sprijateljili jer sam za svoje godine bio prilično visok i već sam imao malo „iskustva“. Bio sam ispunjen veseljem i ponosom što me Ivan otvoreno simpatisao, a naše prijateljstvo je dugo trajalo.

Drugi dobar prijatelj bio je Pavel. Imao je otprilike deset godina i bio je već tri godine u V – I. Iako je za svoje godine bio dosta nizak, nadoknađivao je to duhovitošću i dosjetljivošću. Uskoro sam i ja naučio kako da se sam snađem ako želim nešto da postignem u životu. A Pavel je za to imao izvanredan dar.

Jedne večeri smo ležali u krevetima i razgovarali, iako je već trebalo da spavamo. Pavelov krevet bio je odmah pokraj moga. Najednom me upitao: „Sergeju, reci ti meni kako stojiš s novcem? Treba li ti nešto?“

Mislio sam da je to mučno pitanje. Kome uopšte ne treba novac? „Naravno da mi treba novac“, odgovorio sam mu.

„Šta ti misliš o tome?“

Pavel se okrenuo kao da će spavati i rekao mi: „Sergeju, kada ti zaista bude trebao novac, onda mi reci.“

Zaspao je, a ja sam još dugo ležao budan i razmišljao šta je time mislio. Svi dječaci su znali da je Pavel u tome pravi stručnjak. Ali kako on to čini? Da li posjeduje neku štampariju za novac? Često su se i druga djeca poigrala tom Pavelovom mašinom za novac, ali niko nije znao za tajnu kako je do novca došao. Samo bi negdje nestao kada bi mu trebao novac, a onda se vratio s novom količinom novca.

Sljedećeg dana upitao sam ga za vrijeme ručka. „Pavele, šta znači ono što si mi sinoć rekao: da ti se javim kada mi zatreba novac? Izgleda kao da ih proizvodiš.“

„Ma to ti je sasvim jednostavno“, odgovorio mi je smješkajući se.

„Ne vjerujem ti to“, odgovorio sam mu izazovno. „Ni za koga to nije lako pa ni za tebe.“

„Mogu ti to dokazati. Pođi sjutra sa mnom.“

Sljedećeg smo se dana sastali nedaleko od doma. Pavel je imao smeđu papirnatu vrećicu koja je bila dupkom puna. „Dođi, Sergeju“, reče, „idemo u Novosibirsk“.

„Novosibirsk!“, povikao sam. „Pa to je 60 kilometara odavde. Šta će reći stričevi kad vide da nas nema?“

„Ah, pusti, oni na nas nikad dobro ne paze. Najvažnije je da im ne pravimo neprilike. Mi ćemo njih pustiti na miru, a oni nas. Ništa se ti za to ne brini. Dođi. Vratićemo se oko ponoći.“ Ušli smo u autobus i oko šest sati naveče bili smo u velikom gradu.

„Baš je sad pogodno vrijeme“, reče Pavel tajanstveno. Žarko sam želio da saznam šta namjerava. Da neće opljačkati banku?

„Sačekaj ovdje, Sergeju“, zapovijedi mi i nestade iza jednog ugla držeći čvrsto vrećicu u ruci. U blizini sam ugledao klupu i sjeo sam na nju, čekajući da on dođe. Dok sam se tako tu dosađivao, odjednom mi pažnju privuče neki poderano odjeven, prljav i izgladnio dječak. Iznenada sam osjetio samilost prema njemu, ali mi se učinio nekako poznat. Pogledao sam bolje i viknuo:

„Pavel, pa to si ti!“ Sad mi je bilo jasno šta je bilo u smeđoj vrećici – njegove poderanu prosjačku odjeću. Prepredeno mi je namignuo.

„Shvataš li sada moju tajnu, Sergeju? Nema otimanja novca — samo ovo.“ Pokazao mi je na smrdljive, prljave i poderane haljine, a onda i meni nekoliko sličnih strpao u ruke. „Evo ti i požuri! Obuci ih! Najbolje vrijeme za prosjačenje je vrijeme ručka.“

To me sasvim iznenadilo, ali sam ga poslušao. Otišao sam u javni WC, skinuo svoju robu i navukao one prnje, a zatim se vratio Pavelu. On je u međuvremenu namazao lice i izgledao zaista jadno. Nisam još bio ni shvatio šta se događa, a već je on svojim prljavim rukama namazao i moje lice. Ustao sam korak unazad.

„Nemoj biti takav, Sergeju“, reče mi, „moraš to uraditi kako treba. Stani mirno dok ne završim.“ Trljao me dalje po licu, a

onda se odmakao korak unazad i pogledao svoje umjetničko djelo. „Mogu ti reći da je dobro“, potvrdio je.

„Kuda sada?“, upitao sam.

„Dođi sa mnom!“

Slijedio sam ga ulicama Novosibirska sve dok nismo stigli pred jedan od najboljih restorana. Spolja nije izgledao naročito privlačno, ali se u njemu moglo dobro jesti. Pavel je pošao nekoliko koraka naprijed do ulaznih vrata. Tada smo se nas dvojica, napola izgladnjelih dječaka spustili na zemlju.

„Pogledaj me — ovako moraš da izgledaš!“, reče mi i načini što je moguće žalosnije lice. Pokušao sam ga oponašati.

„Ne tako, nije dobro!“ Još mi je jednom pokazao kako tužno treba da izgledam. Nakon više pokušaja konačno sam uspio te mi Pavel reče odobravajući: „Nije loše, ostani sad tako. Ja ću započeti i pokazaću ti kako se to mora činiti. A na ovome zasviraj nešto žalosno!“ Dobacio mi je staru usnu harmoniku koju je izvukao iz svoje čarobne, smeđe vrećice. Držao sam je na ustima i pokušao pronaći na njoj tužne tonove. Prvo sam pokušao na donjem kraju usne harmonike, ali tamo očito nisu bili tužni jer Pavel baš nije izgledao žalosno i gledao me s negodovanjem. Dalje sam se trudio i konačno pronašao nekoliko tužnih tonova, a on je uz svoje tužno lice govorio onima koji su izlazili iz restorana:

„Molim vas, siroče sam. Nemam novaca, a gladan sam; udijelite jednom gladnom siročetu. Nemam ni majke ni oca, molim vas!“, prosio je tako tužno dok sam ja na usnoj harmonici tražio najtužnije tonove. Tako smo se nekoliko minuta trudili, ali bez uspjeha. Neće uspjeti, pomislio sam. A onda se zaustavi neki čovjek, pogleda nas sažaljivo i ubacio je 25 kopejki u Pavelov šešir.

„Krenulo je!“, zaključio sam s radosnim iznenađenjem. Ma to je prekrasno! Zaista prekrasno! Jedan bračni par ubaci sljedećih 50 kopejki! To me je silno ohrabrilo i svirka mi je

postala još žalosnija, a Pavel je pričao sve žalosnije i žalosnije priče tako da je i mene ganuo do suza.

Sve se više prolaznika zaustavljalo i ubacivalo sitniš u šešir. Kad nikoga nije bilo na vidiku, dobacih Pavelu: „Ovo nam odlično napreduje, ali zašto smo baš tu?“ „Zar još nisi razumio, Sergeju? Pogledaj samo ljude. Izgledaju li ti gladni? Naravno da ne, jer su upravo dobro jeli. Šta misliš kako se oni osjećaju kad ugledaju dva izgladnjela siročeta pred vratima restorana? Misliš li da im savjest ne proradi? Ovo je zaista moje najbolje mjesto!“

„Tvoje najbolje mjesto? Imaš li još koje?“

„Naravno“, odvrati, „najmanje još četiri. Ali sad si ti na redu.“

„O, ne“, protestovao sam, „ti to tako dobro činiš, samo nastavi“.

„Neću“, reče mi. „Uostalom, i ti to moraš naučiti.“

Uzeo mi je usnu harmoniku i započeo svoju žalobnu melodiju kakvu nikada ranije nisam čuo. Bilo je zaista dirljivo. Ja sam načinio tužno lice i prije nego što sam shvatio svoj položaj, počeo sam: „Majka mi je bolesna. Otac je mrtav. I braća i sestre gladuju kod kuće. Molim vas malo novca za moju bolesnu majku i za moju malu braću i sestre, inače ćemo pomrijeti od gladi.“ Na moje veliko iznenađenje, uspijevalo je. Kopejke su se množile dok su se ljudi zaustavljali i otvarali svoje novčanike.

A onda smo se užasnuto pogledali.

Jedan čovjek je izašao iz restorana i prišao pravo k nama – bio je to direktor dječjeg doma „V – I“. Poznavao nas je jako dobro jer smo često bili pozivani u njegov ured. Sad smo bili sigurni da nas je i uprkos našoj poderanoj odjeći prepoznao. „Sad je sve gotovo“, pomislih. Srce mi je tuklo u grudima kad nam se približavao. Činilo se u tom trenutku da je najbolje da pobjegnemo.

„Pavele, bježimo“, dobacih mu tiho i uzbuđeno, „prepoznaće nas.“

„Ne, sad je prekasno“, odgovorio je.

Direktor dođe do nas i upita: „No, vas dvojica, gdje su vam roditelji?“ Meni je nešto zapelo u grlu i ništa nisam mogao izustiti.

Pavel nas je spasio rekavši: „Mrtvi su.“ Izgledalo mi je da nas on čak ne prepoznaje čak ni po glasu. Sjetih se da nam je Pavel zamazao lica, a i odjeća je bila izvrsna.

„Žalosno je to“, reče on suho. Otišao je nekoliko koraka, stao pa se opet vratio. Pogledao me prodorno i zapitao: „Nisam li te već negdje vidio?“

Progutao sam, sagnuo glavu što sam dublje mogao i rekao stidljivo: „Mislim da ne.“ U sebi sam mislio: ako se ikada izvučem iz ove situacije, ovo će mi biti prvi i posljednji put, neka to Pavel sam dalje radi, ja ću se već nekako probiti.

Direktor je toga dana očigledno bio dobro raspoložen, jer je učinio nešto što nikada ranije nije. Slegnuvši ramenima, pomilovao me po glavi, dobacio mi nešto sitniša i rekao: „Evo ti i kupite nešto za jelo.“

Kad se okrenuo, Pavel i ja smo se pogledali i čim je nestao iza ugla, skočili smo i bez ijedne riječi zgrabili novac i pobjegli. Dugo smo trčali sve dok nismo iznemogli.

„Mali moj, jedva smo umakli“, reče Pavel brojeći novac.

„Nikad više, nikad više, Pavel, to nije za mene“, rekoh mu.

Kasno naveče vraćali smo se autobusom u „V – I“ s džepovima punim novca.

Budući da se direktor i vaspitači nisu puno brinuli za štićenike doma V-I, stariji dječaci između trinaest i šesnaest godina počeli su da lutaju ulicama Verkh-Irmena. Među njima je bilo mnogo mojih „uzora“, kao Ivan Černega. I kad su nas mlade pozivali u svoju družinu, bili smo presretni.

Bez redovnog nadzora osoblja bilo je sve teže kontrolisati dječake i tako su oni uskoro postali strah i trepet mjesta. Svaki

je vrt bio naš, svaki park naš. Jednostavno bismo ulazili i uzimali što smo htjeli.

Direktor i vaspitači znali su dobro šta se događa, ali uopšte nisu marili za to. Osjećali su se odgovornima samo za ono što se događalo u okviru doma, a mi tamo ništa nismo dirali, a za sve što se događalo izvan doma smatrali su da ne treba da se brinu. Tako smo se mi loše ponašali samo prema stanovnicima mjesta.

Ubrzo je Verkh-Irmen bio u našim rukama. Ako bi se neka žrtva usudila da se pobuni, mi bismo joj tek onda sve naplatili. Obično smo razbijali prozore, kidali ograde i gazili gredice s povrćem.

Prijetnja razbijanjem prozora bila je zimi jako uspješna. Sjećam se dobro kako nam je Ivan Černega jednom rekao: „Razbijte im prozore! Pa kad se dobro smrznu možda će im se smrznuti i usta pa će nas prestati tužakati.“ Nekad smo i napadali ljude, neke bismo i ranjavali.

Uskoro je nas nekoliko odlučilo da više ne ide u školu. Tamo su neki dvanaestogodišnjaci i trinaestogodišnjaci razbili prozore na školi. Pazili smo da neki kamen ne pogodi prozor na spavaonicama jer bismo se mi morali smrzavati. A na školi smo razbijali prozore kako bi u učionicama bilo hladno da se nastava ne može održavati. Uprkos svoj našoj pažnji ipak je jedan kamen razbio prozor na spavaonici i svi smo trpjeli od hladnoće. Brzo smo ga naučili pameti, pa mu se poslije toga gađanje znatno popravilo!

Iz večeri u veče plašili smo stanovnike tučnjavama. Stanovnici su, u očajanju, uputili tajne peticije pokrajinskoj vlasti i prijavili teror koji je vladao u Verkh-Irmenu.

Tako je u ljeto 1961. bio zatvoren dječji dom na zahtjev policije i mjesnih vlasti, a djeca su razmještena u druge domove.

Ivan Černega prišao mi je i rekao mi: „Sergeju, jesi li čuo da će dom biti zatvoren?“

„Ne, kada?“

„Idućih dana. Čuo sam da će nas razdijeliti po drugim domovima.“

„Ivane, šta da radimo?“, upitao sam.

Odgovorio je brzo i određeno: „Mene više niko neće premještati. Otići mogu i sam. Ideš li sa mnom?“

„Da.“

Skovali smo plan i jednog jutra spremili svoje stvari, izvukli se kroz vrata i zauvijek napustili V – I. Krenuli smo u Novosibirsk. Kad smo stigli upitao me: „Sergeju, kuda ćeš sada?“

„Ostajem tu“, odgovorih, „dobro poznajem Novosibirsk i tu ću se zadržati neko vrijeme.“

„Znaš da će nas tražiti“, reče Ivan, „mislim da ćemo imati veće šanse ako se rastanemo.“

„To je sigurno“, potvrdih ja.

„Gdje ćeš ovdje krenuti, Sergeju?“

„Već imam plan“, rekoh mu i već sam mislio na svoja iskustva koja sam stekao na željezničkoj stanici. Sjetio sam se da mi tada kao šestogodišnjem dječaku i nije išlo tako loše. A sada kad sam tri godine stariji biće mi još lakše, jer imam i nešto više iskustva. I u slučaju nevolje mogu da počnem da prosim što me Pavel naučio. Pozdravili smo se i krenuli različitim putevima. Ivan je krenuo svojim, a ja pravo na stanicu. Našao sam sve kako mi je ostalo u sjećanju, samo je sada bilo više ljudi.

Sad je sve na mene ostavljalo dublji utisak nego onda: razglas koji je najavljivao dolaske i odlaske vozova, buka lokomotiva, galama velikog mnoštva. Stanica je zaista nudila dobro utočište gdje sam mogao ostati duže vrijeme bez straha da će me neko pronaći. Bio sam sada lukaviji i snalažljiviji nego onda, pa stoga sigurniji.

Ubrzo sam pronašao jedan tamni, zavučeni kutić za spavanje. Ako se dobro sakrijem i ako me niko ne opazi,

mogao bih ovako proživjeti nekoliko mjeseci. Za hranu ne treba da brinem ako se samo budem dovoljno vješt u krađi voća i kolača.

Kad god bih odlazio na tezge da kradem hranu, pazio sam kada dolaze novi prodavci, jer sam znao da bi bilo pogubno da se dvaput pojavim na istoj tezgi. Jednog dana prišao sam tezgi s voćem za kojom je radila nova prodavačica. Odlučio sam uzeti nekoliko jabuka. Pogledao sam zaprepašteno iza nje kao da se tamo nešto strašno događa. Dok su joj leđa bila okrenuta, zgrabio sam nekoliko jabuka i potrčao što sam brže mogao.

Tako sam prevario prodavačicu i udaljio se. „Lak plijen“, pomislio sam. Ali nisam opazio da me je jedna žena posmatrala kad sam to činio. Prišla mi je baš kad sam htio zagristi jabuku i rekla: „Mladiću, jesi li zaista tako gladan?“

„Gladan? Zašto?“, upitao sam.

„Pa toliko gladan da činiš to što si upravo uradio.“

Shvatio sam da me gledala kad sam krao jabuke. Imala je oko 65 godina, i blago i ljubazno lice.

„Gdje spavaš?“, pitala me dalje.

„Imam mjesto za spavanje“, odgovorih ja.

„Gdje to?“, upita opet.

„Ovdje u blizini“, odgovorih.

„Znaš da ti ne vjerujem. Sigurno spavaš negdje na stanici i hraniš se ukradenim namirnicama.“ Zaćutala je na trenutak, a onda nastavila: „Zašto ne bi pošao sa mnom? Imam mjesto gdje možeš spavati i dovoljno hrane.“

Lice joj je bilo tako drago i milo da sam pristao. Povela me na periferiju grada, do male drvene kućice uz blatnjav put. Iznutra je bila uredna i udobna.

Za vrijeme prvog toplog obroka dugo smo razgovarali. Pošto sam joj ispričao uvjerljivu priču, rekla je da mogu ostati kod nje koliko god želim. Zaista je bila spremna da mi pomogne i brinuti se za mene. Njenu dobrotu nikad neću

zaboraviti. Već sam nakon nekoliko dana opazio da sam joj na teretu. Bila je vrlo siromašna i uvidio sam da se nećemo moći dugo da se hranimo. Tako sam joj jednog jutra napisao nekoliko zahvalnih riječi i napustio kuću.

Sada je bilo otprilike tri sedmice otkako sam otišao iz V – I. Krenuo sam pravo na stanicu u namjeri da nastavim svoj ulični život. Tri dana kasnije, milicija me je uhvatila zbog krađe sa uličnih tezgi. Osjećao sam se loše, ne toliko zato što su me uhvatili ili zato što sam krao, već zato što sam shvatio da sam izgubio nekadašnju vještinu.

Nekoliko dana nakon što su me uhvatili bio sam poslan u dječji dom u Barisevo, mjesto koje nikad neću zaboraviti.

# 6. HLADNI RAT U BARISEVU

Barisevo je mali grad udaljen oko dvadeset sedam kilometara od Novosibirska, smješten na ivici litice koju su vjekovima klesali surovi sibirski vjetrovi.

Dječji dom u Barisevu nalazi se na zemljištu nekadašnje pravoslavne crkve i škole čija su vrata već dugo bila zaključana. Sama crkva bila je preuređena u klub u kojem su se prikazivali filmovi, a dom je bio smješten u bivšoj školi. Svešteničkа kuća bila je pretvorena u praonicu, gdje su prani dječja odjeća, posteljina i ostali veš. Uz to su bile nadograđene još dvije zgrade tako da je u njima moglo biti smješteno od 100 do 120 djece uzrasta od jedne do osamnaest godina. Iako u početku toga nisam bio svjestan, Barisevo je postalo prekretnica u mom životu. Barisevo je trebalo da ostane moj dom sve dok ne završim srednju školu i odem u vojsku. Tu sam, dakle, proveo punih sedam godina.

Odmah po dolasku doživio sam jedno ugodno iznenađenje. Ušavši u spavaonicu ugledao sam ni više ni manje nego baš Ivana Černegu. „Ivane, pa gdje su te samo našli? Jesi li već dugo tu?“, pitao sam ga.

„Sergeju!“, uzviknu on i dotrča do mene i prijateljski me udari po ramenu, „kako vidim imao si više sreće nego ja.“ Pričao mi je zatim kako mu je bilo u Novosibirsku, kako su ga uhvatili i ovamo doveli. Zatim je on pažljivo slušao moju priču i na kraju mi rekao: „Vidiš Sergeju, ja sam tebi htio pokazati kako se živi napolju, a sad izgleda da ja od tebe treba ponešto da naučim.“

„Ivane, kako je ovdje? Znaš šta mislim?“, upitah ga.

„Hm“, reče on, „nešto slično kao i u V – I, ali te moram upozoriti na neke ljude za koje je bolje da im ne staješ na put. Jedan od njih je striko Aleksandar Ničman, mi ga zovemo

striko Niči, a druga je direktorica Irena Dobrovlanska koju zovemo debela Irena. Sergeju, to dvoje je najgore. Bježi im s puta. Ostale tete i stričevi su kao i oni u V – I. Moraš ih ostaviti na miru pa će i oni tebe.“ Klimnuo sam glavom u znak razumijevanja. Odmah na početku sam primijetio da se Ivan jako promijenio. Nisam doduše tačno mogao objasniti kako i zašto, ali mi je izgledao drugačiji. Kada me je predstavio prijateljima koje je stekao u Barisevu, prvi put sam počeo da se osjećam dobro. Ubrzo po dolasku pozvali su me u kancelariju Velike Irene, gdje sam je prvi put upoznao.

S debelom Irenom sreo sam se još istog dana u njenom kancelariji. Ivanova upozorenja su bila sasvim na mjestu. Bila je to stasita žena koja je utjerivala strah u kosti. Čim sam je pogledao vidio sam da s njom nije bilo dobro tikve saditi!

Na svojoj bijeloj pregači nosila je Orden Lenjina. Bilo je to u SSSR-u visoko odlikovanje koje se dodjeljivalo samo onim osobama koje su učinile nešto posebno za Komunističku partiju. Debela Irena nikad nije bila bez tog odlikovanja. Očito je trebalo da svi znaju da je ona zaslužna za Partiju. Ali to je već bila prošlost. Iz nekih nepoznatih razloga poslata je u Barisevo. Bila je ogorčena i razočarana što je raspoređena na tako beznačajno mjesto.

Druga podjednako zastrašujuća osoba bio je naš striko Aleksandar Ničman. Nikad u svom životu nisam susreo čovjeka koji je izgledao tako mračno i zastrašujuće kao on. Sreo sam ga nekoliko dana poslije susreta s debelom Irenom. Bio je vrlo visok, snažan i neobično jak. Imao je naglu narav i planuo bi i zbog najmanjeg povoda. Njegova osveta i povrede koje je nanosio svojom ogromnom snagom mogle su biti užasne. I bez Ivanovog upozorenja vidio sam da se s njim nije igrati. Kao i debela Irena, doživio je i on lijepih dana u KP. Nekad je bio pilot ratnog vazduhoplovstva, a onda je iz razloga koje je prećutao, bio degradiran i otpušten iz vojske. Niko zapravo nije znao šta se dogodilo. Pričalo se da je, dok je bio

pijan, srušio avion. I sama pomisao da bi neko mogao kopati po njegovoj prošlosti izazivala bi u njemu napad bijesa. Striko Niči smatrao je velikim poniženjem što je karijeru završio kao „zatvorski čuvar maloljetnih prestupnika“, kako je sam nazivao svoj posao. Bijaše to jako grub čovjek, bez tračka ljubaznosti, koji je bijes zbog upropašćene karijere iskaljivao na svakome ko bi mu stao na put.

Većina stričeva i teta bili su u Barisevu već 20 do 30 godina. Za to vrijeme izgubili su svaki tračak ljubavi i brige koji su možda nekada osjećali prema svojim mladim štićenicima. Mladi vaspitači, koji bi pristizali u Barisevo, donosili bi uvijek nove ideje za poboljšanje odnosa s djecom, ali bi se nakon godine dana tako korjenito promijenili da se više nije mogla prepoznati njihova početni entuzijazam. Pod uticajem debele Irene i strika Ničija ubrzo bi popustili i bili ravnodušni kao i drugi.

Atmosfera straha vladala je cijelim domom. Bojali smo se teta i stričeva, a oni su se bojali debele Irene i strika Ničija, a ovi opet partije. Barisevo je postalo mjesto mržnje i straha kako vaspitača, tako i djece. Prvih mjeseci sam čeznuo da o svojim problemima razgovaram s nekom od teta ili stričeva. Tražio sam čovjeka koji bi me savjetovao ili mi tu i tamo rekao koju riječ priznanja. Ali brzo sam shvatio da takvo ponašanje nije bilo dopušteno u Barisevu. Mi mladi smo i sami bili zaraženi mržnjom koju smo vidjeli kod starijih. Pa ipak su se i u ovakvoj okuženoj atmosferi sklapala prijateljstva koja će trajati godinama. Mi, djeca, dobro smo osjećali da na svijetu imamo samo jedni druge, te smo stvorili čvrst krug kako bismo se zaštitili od odraslih. U tom krugu je bio još jedan uži krug u kojem su bile naše vođe – najborbeniji, najjači i najlukaviji među nama. Kako sam samo želio da pripadam ovom užem krugu! Ali za to nisam imao prilike jer su to sve bili dvanaestogodišnjaci i trinaestogodišnjaci, a meni je bilo tek deset godina.

Jednog dana pozvao me Nikolaj Povalejev i rekao mi: „Sergeju, dođi ovamo, treba da nam pomogneš u nečemu.“ Pošao sam k njemu, a oko njega su stajali dječaci tog užeg kruga. Jedan je od njih držao kutiju sa sijalicama. Nikolaj mi reče: „Sergeju, moramo promijeniti nekoliko sijalica u zgradi i potrebna nam je tvoja pomoć.“ „Rado“, rekao sam. Naređenje mi je odgovaralo, a pogotovo od Nikolaja koga smo svi poštovali i kome smo se divili. „Šta treba da radim?“

„Pođi sa mnom, pokazaću ti“, odgovorio je. Krenuli smo. Ja za Nikolajem, a ostali za mnom, dok nismo stigli u nekadašnju crkvu koja je sada služila kao bioskop i prostorija za odmor. Kada smo ušli, Nikolaj mi je pokazao visoki strop i rekao: „Sergeju, vidiš li gore onu sijalicu?“ „Da“, rekoh. „Ona više ne svijetli, a mi bismo htjeli da nam pomogneš da postavimo drugu.“

„Dobro, a gdje su ljestve?“, upitah. „U tome je problem: nemamo ljestve.“ „A, kako ću se onda gore popeti?“ „Improvizovaćemo“, odvrati Nikolaj, te brzo otrčaše on i ostali u jedan ugao i donesoše pet-šest stolica koje su stavili jednu na drugu, tako da su skoro dosezale do stropa. Kad to vidjeh, ostadoh bez riječi. „Hoćete da se ja sad po tome penjem?“ Nisam u to mogao povjerovati, ali zato oni jesu. Nikolaj se obratio drugima: „Držite čvrsto stolice, a ti, Sergeju, počni; popni se gore i zavrni sijalicu. Pa to nije teško. Imaj povjerenja u nas.“ Nije mi preostalo ništa drugo nego da se popnem, jer ako to ne učinim smatrali bi me kukavicom i nikad me ne bi prihvatili. Sa sijalicom u ruci počeo sam se penjati i uskoro sam došao do šeste stolice. Stao sam za trenutak i zabrinuto pogledao dolje, vidio sam da čvrsto drže stolice i osjetio sam se sigurnim. Kad sam se ispravio da zavrnem sijalicu, čuo sam kako Nikolaj povika: „Sad!“ i izvuče najnižu stolicu. Uz hrpu raskomadanih stolica brzo sam se našao na podu. Nekoliko sekundi ležao sam potpuno ošamućen. Drugi su stajali oko mene i smijali mi se dok sam se ja izvlačio između stolica.

„Divni prijatelji“, pomislih. Okrenuli su se i otišli dok sam pokušavao da stanem na noge. Bilo je čudo da nisam slomio vrat. Kuk mi je bio teško nagnječen, pa sam s velikom mukom, šepajući, stigao do spavaonice. U dvorištu mi je neko poviknuo: „Hej, Sergeju, šta ti se dogodilo? Izgledaš kao da si se sudario s vozom!“ Svi su mi se smijali. Toga trenutka nisam znao da mi je to sa sijalicom bio test. Konačno sam stigao u sobu. Svaki me je dio tijela bolio, ali me još više peklo razočaranje u svoje „prijatelje“. Niko od njih nije sa mnom pričao. Nisam više shvatao svijet. Trećeg dana prišao mi je iznenada Boris i rekao: „Sergeju, uspio si! Ti si „U“!“ „U? O čemu to govoriš?“ „Ti si U, Sergeju. U! Zar ne razumiješ?“ „Ne razumijem“, promrmljao sam, „znam samo da ste me skoro ubili.“ „Sergeju, budalo. Zar ne znaš da je to bio samo test? Nismo te mogli uzeti u grupu dok ne budemo sigurni da nećeš odmah odati tajnu debeloj Ireni i striku Ničiju. Sada smo vidjeli da nećeš odmah otrčati k njima i odati nas. Htjeli smo vidjeti znaš li ćutati. Test si položio. Sad pođi sa mnom.“ Pošao sam s Borisom. Ušli smo u prostoriju gdje su nas čekali Nikolaj, Ivan, Aleks i ostali. Svi su mi zaželjeli dobrodošlicu i ja sam sav srećan pomislio: „Uspio sam! Sad pripadam kliki!“ Kasnije sam vidio da je to bio samo jedan od testova koje su novoprimljeni mladići morali proći prije no što bi se u njih imalo potpuno povjerenje.

U Barisevu su bila dva suprotstavljena tabora: djeca i vaspitači. Svako se morao odlučiti na čijoj će strani biti i onda se uz nju držati, ma šta se dogodilo. Malo po malo upoznao sam dječake koji će odigrati veliku ulogu u mom životu u Barisevu. Mnoge od njih upoznao sam preko svog prijatelja Ivana Černege.

Prvi je bio Boris Lobanov. Iako smo bili po prilici jednako stari, bio je zbog dužeg boravka u Barisevu puno lukaviji i spretniji što se tiče borbe za goli opstanak u domu. Boris je bio Rus grčkog porijekla, stasit, visok kao ja, jak, tamne kose i

lijepog izgleda. Bio je poseban prijatelj kome se moglo povjeriti, a to sam i činio u nekim prilikama. Drugi s kojim sam se sprijateljio bio je Mihail Kirilin — Tatar iz Azije koji je uvijek izgledao namrgođen i neprijateljski raspoložen, ali je imao meko srce i bio potpuno pouzdan. U teškim situacijama na njega se uvijek moglo računati. I on je bio po prilici mojih godina, ali je bio godinu dana duže od mene u Barisevu. Mnogo sam ga ispitivao o njegovom prethodnom životu, ali je on jako malo pričao. Bio je dobar radnik, pun energije i snalažljiv. Osim toga saznao sam da održava mnoge veze u Taškentu u Aziji. Kasnije smo ove veze iskoristili za naše posebne poslove.

Nikolaj Povalejev bio je jedan od najžilavijih, najgrubljih i najnemilosrdnijih dječaka koje sam ikada upoznao u životu. Ako si bio na istoj strani s Nikom, nije ti se ništa moglo dogoditi. Ali jao onome koji bi mu se zamjerio. Ko je jednom osvojio njegovo prijateljstvo imao je u njemu uvijek pravog i postojanog prijatelja. I u velikoj nevolji uvijek se moglo posegnuti za njegovim brojnim poznanstvima i nevjerovatnim izvorima pomoći. U Barisevu se znalo: moglo se imati mnoštvo neprijatelja ako si imao Nika za prijatelja. Njegova snaga, ustrajnost i raznovrsne sposobnosti uvijek su mu omogućavale da u svakoj grupi brzo postane vođa. Kao takav uvijek bi daleko dogurao, šta god da preduzme.

Tu je bio i Aleksandar Popov. Aleks je bio jedan od najneobičnijih mladića koji su se mogli sresti u nekom domu. U svakom slučaju jedan od najboljih džeparoša svijeta. Dok ste s njim razgovarali, za dva-tri minuta mogao vam je sve uzeti – od novčanika do cipela! Skoro uvijek je bio spreman na šalu i imao je uravnotežen temperament. Ali i on je bio jedan od onih s kojima je bilo lakše biti na njegovoj strani nego protiv njega. Aleks nas je uvijek opskrbljivao s nekoliko rubalja. Ako je nekome od nas hitno bio potreban novac, Aleks bi otišao u Novosibirsk, provozao se nekoliko puta tramvajem tamo-amo

i došao s džepovima punim novca i novčanika. On je nabavljao novac za našu četvoročlanu bandu u kojoj smo bili Nikolaj, Ivan, Boris i ja. Kada smo ostali bez novca, trebalo je samo da se obratimo Aleksu. Bilo je još puno dječaka u Barisevu koje sam poznavao i cijenio. Među njima i braća Aleksandar i Vladimir Lobuznov. Oni su bili dobri prijatelji, ali nikad nisu bili primljeni u uži krug jer je Aleksandar imao neobuzdan temperament koji nije mogao da kontroliše. Kasnije je to bio uzrok njegove smrti. Roditelje su izgubili u nekoj posebnoj tragediji, ali nikada nisam pouzdano saznao.

Drugi su dolazili i odlazili iz naše grupe kao Sorikin i Pavel Kirjakov. Iako smo ih voljeli i iako su često dokazivali odanost, ipak nikad nisu bili primljeni u naš uži krug.

Još jedan dječak vrijedan pažnje bio je Nikolaj Sauškin. Bio je nešto stariji od drugih i uvijek se držao po strani. Budući da se bližio osamnaestom rođendanu, uskoro je trebalo da napusti Barisevo. Dom je napustio pod neobičnim i neočekivanim okolnostima. Kasnije sam ga opet sreo. Domovi kao ovaj u Barisevu ili gdje god se oni nalazili nisu ništa drugo nego mjesta iz kojih je trebalo da izlaze komunisti sjutrašnjice. Propaganda se nije mogla izbjeći. Ogromni plakati i trake s parolama ispisanim žutim slovima na crvenoj podlozi vidjeli su se u svakom uglu:

„Pobijedićemo američki imperijalizam!“

„Pomozimo narodu Vijetnama!“

„Živio mir, sloboda i bratstvo!“

„Proleteri svih zemalja, ujedinite se!“

Ove parole su visile u svim domovima, gdje god sam bio. Svuda su se nametale pogledu. Bilo ih je u spavaonicama, dnevnim sobama, trpezarijama, praonicama, bile su zalijepljene na spoljne zidove i ograde, ukratko, svuda gdje je to bilo moguće. Parola „Pobijedićemo američki imperijalizam“ gorjela je u meni, sve dok nije postala dio mene.

Škola je bila izvan doma, u samom mjestu. Mi djeca iz doma išli smo zajedno s ostalom djecom iz sela. Na svu sreću! Tako smo se makar mogli dobro slagati s učiteljima jer je naš odnos s odraslima u domu inače proticao u obostranoj mržnji. Škola nam je predstavljala dobrodošao predah od pritiska u domu, prijatan izlet u drugi svijet.

Kao član Mladih pionira prolazio sam mnogo intenzivniji program ideološke indoktrinacije nego dok sam bio oktobarac. Lenjin nas je gledao sa svakog zida. Lenjinove parole, izreke i komunistička ideologija toliko su prožimale učionice da su račun, jezik i drugi predmeti bili potisnuti u drugi plan. Za oktobarce je bilo najvažnije da za uvod u komunizam upoznaju „djeda Lenjina“. Sad u četvrtom razredu nastava je bila intenzivnija. Jedno se ipak zadržalo: skoro svako jutro učitelj je počinjao nastavu sljedećim riječima: „Dobro jutro, djeco, zapamtite: Boga nema!“ Oni se sigurno boje, mislio sam, da ne bismo nešto saznali o Bogu, ko god ili šta god on bio.

Učio sam s puno žara i entuzijazma. U 4. i 5. razredu bio sam tako aktivan pionir da su me u 6. razredu imenovali vođom cijele škole. Vježbali smo da marširamo i uzvikujemo: „Živio komunizam, živio Lenjin!“ Dok smo tako marširali ulicama Bariseva tamo-amo, držali smo glave visoko uzdignute i pokazivali svoje crvene marame oko vrata. Vjerujem da su se stanovnici Bariseva ubrzo zasitili naših parola — „živio ovaj“ i „živio onaj“, pa su često zatvarali prozore kad bi nas čuli da marširamo. No meni je bilo svejedno. Po prvi put u životu osjetio sam da negdje „pripadam“. Aktivnosti mladih pionira bile su do najsitnijih detalja prilagođene tom uzrastu. Dobili bismo improvizovano oružje i organizovali se u brigade, vodili međusobne ratove i osvajali gradove. Za to nam nisu bili potrebni posebni podsticaji. Tokom tih zamišljenih borbi jurili bismo kroz Barisevo i ponekad bi naše kolone izgledale kao prave vojne

jedinice dok smo oduševljeno preskakali preko ograda i gazili po vrtovima, a stanovnici išli za nama psujući. Boris, Nikolaj i ja posebno smo uživali u tim vježbama. U međuvremenu je život u domu tekao dalje. Što smo bili stariji, to nam je bilo teže shvatiti okrutne postupke naših vaspitača. I za najmanji prekršaj reda kažnjavali su nas na najokrutniji način. Jedno od pravila je bilo da se svakog dana poslije ručka ide spavati. Nisam osjećao ni najmanju želju da se toga držim. Bilo mi je skoro 12 godina, bio sam visok, mišićav i pun snage. Za mene je to spavanje bilo nešto najdosadnije. Čitanje mi je bilo najdraži posao i često sam čitao, čak i za vrijeme tog popodnevnog odmora iako je trebalo da spavam. Uzeo bih džepnu bateriju i čitao pod dekom. To sam radio svaki dan i nikad se ništa nije dogodilo. Ali jednog dana je striko Niči bio posebno loše raspoložen te je onako pijan tražio nad kim će iskaliti svoj bijes. Ovog puta na redu sam bio ja — Sergej Kurdakov. Ne sluteći ništa zlo ležao sam pod dekom i čitao. Odjednom me zgrabi nečija ruka i izbaci iz kreveta. Iznenađen i sasvim izvan sebe ugledao sam strika Ničija pred sobom. Izgledao mi je najmanje metar viši nego što je inače bio. Viknuo je na mene: „Kurdakov, ovog puta sam te uhvatio. Ti si jedno beskorisno, nevaspitano derle. Naučiću te pameti tako da to cijelog života nećeš zaboraviti!“ Uplašio sam se. Šta sam mogao da očekujem od njega? Za svojih 12 godina bio sam dosta visok, ali šta je to bilo prema striku Ničiju. Tada me uhvatio za ovratnik moje pidžame i vukao kroz sobu vičući: „Udijeliću ti malo vitamina P, Kurdakov. Vitamin P! Ti znaš šta to znači, zar ne?“ I smijao se pijan. Drhtao sam. Svi smo znali šta to znači vitamin P! Na ruskom se kopča na kaišu kaže „prjahka“. I kad je s tim udarao, to je bio vitamin P. Posmatrao sam ga dok je raskopčavao svoj kožni remen s velikom željeznom kopčom. Da nas je tukao samo kaišem, i to bi nam bilo dovoljno jer i to boli, ali on je imao posebno zadovoljstvo da nas tuče kopčom tako da su ostajale velike masnice.

„Dakle, Kurdakov“, reče striko Niči pun mržnje, „pripremi se za vitamin P. Možda će ova lekcija djelovati.“ U međuvremenu su se već svi probudili i gledali prestrašeni šta će se dogoditi. Posljednje što bih učinio bilo bi da nekoga molim za milost. Iako sam se bojao kao nikada do tada u svom životu, nisam mu to htio pokazati. To ga je još više razbjesnilo. Počeo me udarati. Teška metalna kopča udarala je po meni, a njemu je bilo svejedno kuda me tuče. Trčao sam oko njega da bih, ako je ikako moguće, izbjegao koji udarac, ali me ljevicom tako čvrsto držao da sam teško mogao umaći. Svaki put sam mislio da će mi novi udarac slomiti koju kost. Čak sam se i pitao neće li me tako i ubiti. Krvario sam iz rane pod rebrima gdje se zabio šiljak i razderao mi meso. Kad se umorio toliko da već nije mogao stajati, gurnuo me od sebe i rekao: „Bježi mi s očiju, prljava ništarijo, i nemoj da te još jednom nađem da čitaš.“

Doteturao sam se do svog kreveta i legao napola mrtav. Sve me boljelo. Bio sam siguran da mi je polomio nekoliko kostiju. Još nikad u životu nisam dobio toliko batina, ali mu nisam htio pružiti zadovoljstvo da me vidi kako plačem. Navukao sam deku preko glave i previjao se od bolova, ali nisam plakao. Ova me životinja nikad neće vidjeti da ronim suze ma šta god da učini. Nikad nikom neću pružiti to zadovoljstvo!

Od dana ovog nemilosrdnog kažnjavanja ni na šta drugo nisam mislio osim na to kako ću se osvetiti striku Ničiju. Mrzio sam ga više nego prije. Uskoro mi se pružila prilika. Nekoliko dana kasnije dođe meni Nikolaj Povalejev i reče mi: „Sergeju, vrijeme je da damo Ničmanu jednu lekciju.“ „Šta ćemo uraditi?“, upitah. „To prepusti meni“, reče on, „duže sam tu i već će mi nešto pasti na um.“ „Dobro“, rekoh oduševljeno, „pomoći ću u svemu, ali smisli nešto tako da mu vratimo za sve što je zaslužio.“ Kad bi se Povalejevu nešto zabilo u glavu, od toga nije odustajao dok ne ostvari ono što je

naumio. Već je idućeg dana došao s Borisom i Ivanom k meni s odličnom idejom. „Sergeju“, reče mi, „sve smo isplanirali kako ćemo striku Ničiju dati njegov vitamin P.“ Skupili smo se zajedno i on mi je šaptao šta ćemo učiniti. Ideja je izgledala odlična i jedva sam čekao da je sprovedemo u djelo.

Svake večeri oko 11 sati dolazio bi striko Niči u spavaonicu da vidi da li je sve u redu. Te večeri imali smo iznenađenje za njega. U sobi je bila tama i tišina. Napeto smo slušali da čujemo njegove teške korake. Ubrzo smo ih začuli. Niči dolazi. Vrata se na spavaonici otvoriše i on stupi unutra ne sluteći ništa. Naš trenutak je došao. Povalejev i dvojica drugih zaskočili su ga s leđa i navukli mu na glavu vreću da nas ne može vidjeti i da ne vidi šta se događa. Dvojica drugih su odvrnuli sijalice da ne može upaliti svjetlo. Nekoliko drugih je skočilo na njega i udaralo pesnicama tako snažno i nemilosrdno da je pao na zemlju. Meni je bilo veliko zadovoljstvo kad sam ga nekoliko puta snažno udario po nosu. Nadam se da mu je pukao. Svi smo udarali po njemu i gazili ga dok je on iz vreće zvao u pomoć. Dječaci koji nisu učestvovali u ovoj tučnjavi, sakrili su se pod deke iako su znali šta se događa, a mi smo bili sigurni da nas neće izdati.

Te večeri Niči je dobio dobru porciju batina. Na kraju su ga još trojica držali, a drugi su brzo pobjegli u krevete i navukli deke preko glava. A onda su i oni brzo skočili i pobjegli pod svoje deke. Niči napola prebijen i s krvavim nosom izvlačio se iz vreće i zateturao je iz sobe, a mi smo čekali njegovu eksplozivnu reakciju.

Ali ništa se nije dogodilo. Ni te večeri, ni sljedećeg dana, ni sedmicu. Nikad o tome nije govorio. Naravno da smo znali da nagađa i pokušava da otkrije ko je to bio i da čeka zgodnu priliku da nam vrati. Zakleli smo se da ćemo o toj stvari ćutati i ako striko Niči opet pokuša da nekom udijeli vitamin P, ponovo ćemo djelovati zajedno. Strah jednih od drugih vladao je na obje strane i moram kazati da smo se osjećali veoma jaki.

1963. godine pogoršalo se stanje u Barisevu. Do tada je hrana za nas djecu bila je oskudna, ali je ipak bilo dovoljno za sve. Ali tada je počela naglo da opada i po kvalitetu i po količini. Iz dana u dan postajali smo gladniji. Ono što bismo pojeli za ručak više nije bilo dovoljno da nas održi do večere. Kad smo protestovali i tražili više, odgovarali su nam da više nema. Nestašica hrane nije bila samo u domu već i u cijelom Barisevu. Uskoro smo saznali da isto stanje vlada i u cijeloj zemlji. Rekli su nam da Hruščov mnogo voli kukuruz i misli da se on može svugdje zasijati, pa čak i na Mjesecu. Zbog želje da žetva kukuruza bude što veća naredio je da ga zasiju tamo gdje je inače rasla pšenica ili nešto drugo za hranu. Ali uskoro se vidjelo da kukuruz tamo ne uspijeva. Tako se glad proširila mnogim dijelovima Rusije. Znali smo gdje se u domu čuvaju namirnice i spremali smo se da ih ukrademo. Ali striko Niči i debela Irena već su sve bili osigurali sa nekoliko brava i pazili da se neko ne dočepa ključeva. Odustali smo od svojih planova jer nismo znali kako bismo do toga došli.

Mjesecima smo dobijali samo po jedan kukuruzni kolač, nešto u obliku palačinke. Najčešće su bili tvrdi i suhi, ali su se mogli jesti. Ja sam svoj svaki dan prepolovio, ujutru bih pojeo polovinu, a drugu polovinu razdijelio na ručak i večeru. Budući da smo bili gladni, nismo mogli više ni učiti. Opet smo imali grupu podivljale i izgladnjele djece koja su tragala za nečim jestivim i koja bi se potukla za kore od krompira ili nešto slično.

Zbog tako slabe hrane počeo sam i na sebi osjećati posljedice skorbuta. Zubi su mi se počeli klimati i snaga me napuštala. Ali neka djeca su bila u još gorem stanju od mene. Moj dobar prijatelj Saša Ognev ionako je bio nizak za svoje godine, ali je bio uvijek dobre volje. Vidio sam da brže propada od nas drugih iako je dobijao istu porciju. Dan za danom je postajao sve mršaviji i slabiji, koža mu je pobijelila, a lice postalo blijedo i prozirno. Češće je odlazio u krevet jer se više

nije mogao držati na nogama. Nekoliko nedjelja kasnije iznenada mu je natekao trbuh i cijelo tijelo. Nikad se nisam susreo sa smrću koju je prouzrokovala glad i kad sam vidio te simptome nisam znao šta da činim. Naš jadni Saša stalno se trudio da zadrži osmijeh iako smo svi mi vidjeli da je u lošem stanju. Naš uži krug je zaista dao sve od sebe da mu pomogne, ali nismo više znali kako. Jedina pomoć bi bila dobro jelo. Jednoga dana sam čuo razgovor nekolicine ljudi pred vratima naše spavaonice. Kada su se otvorila, na njima se pojavila debela Irena, okrugla kakva je bila. Ona je bila velika zvjerka i smatrala je da je ispod njenog dostojanstva da dođe u našu spavaonicu. Sad je, evo, stajala tu, ma koji razlozi da su je na to naveli. Ne znam odakle je ona dobijala jelo, ali je bilo očito da nije izgubila nijedan kilogram. Nakon što je trenutak stajala na vratima, pošla je s namještenim smiješkom na usnama i teškim Lenjinovim ordenom na prsima do Sašinog kreveta. Bio sam u blizini i vidio sam kako je podigla deku i vidjela Sašino natečeno tijelo iznureno glađu. Sagnula se, pomilovala ga po mršavom i ispijenom licu i rekla: „Saša, vidim da si se udebljao. Izgledaš dobro uhranjen. Znaš da i ja imam problema s težinom.“ Na njenom se licu opet pojavio onaj usiljeni smiješak, zašutjela je, bacila letimičan pogled po spavaonici i izašla. Tog trenutka sam je strašno zamrzio. Kako samo može uspoređivati svoje debelo tijelo sa Sašinim tijelom izmučenim glađu i neuhranjenošću? Osjetio sam da su i druga djeca koja su se nalazila u spavaonici pobijesnila. Soba je bila ispunjena napetošću.

Kada sam se dva dana kasnije, oko četiri sata popodne, vratio iz škole i ušao u spavaonicu i gurnuo svoje stvari u mali ormarić na podnožju kreveta, prišao sam Saši da vidim kako mu je. „Saša?“, šapnuo sam. Nije bilo odgovora. Pažljivo sam povukao pokrivač. Lice mu je bilo bijelo i hladno. Znao sam: mrtav je. Saša, moj prijatelj, umro je sam i niko nije primijetio kad je život napustio njegovo malo tijelo.

Sašina smrt me teško pogodila. Od svega što se u Barisevu dogodilo ovaj događaj je najviše uticao na promjenu mog stava i pogleda na život. Sašina smrt me naučila da će preživjeti samo oni najjači. Kao u džungli. Jaki će preživjeti. Borbeni se probijaju. Slabi nestaju i umiru.

Izašao sam iz sobe i borio se sa suzama. U tišini sam se zakleo: ako je takav život, onda ću biti najžilaviji, najjači i najlukaviji. Još dvoje djece umrlo je od gladi u Barisevu. Jedna trinaestogodišnja djevojčica mirno se oprostila od prijateljica, ušla u jezero i namjerno se utopila. Drugu, jedanaestogodišnju djevojčicu, našli su obješenu na tavanu. Takav život bio je za njih pretežak.

# 7. KRALJ BARISEVA

Upravnicima dječjeg doma mi kao osobe bili smo potpuno nevažni. Budući da su mrzili svoj poziv, uglavnom su nama prepuštali da sami usmjeravamo svoj život. Uglavnom su nas ignorisali osim ako bi oštećivali zgradu ili narušavali red u kući. Bili smo slobodni da organizujemo svoj život bez puno uplitanja odraslih. Tako smo uredili sopstveni svijet koji je bio uredan kao i svaki drugi. Stanovnici su bili podijeljeni u tri kategorije: robovi, oficiri i, na čelu svih, kralj. Robovi su bili najmlađa djeca, manja i slabija od nas ostalih. Njihov zadatak bio je da čine ono što im drugi narede. Služili su onima koji su bili fizički jači od njih. Većina djece bila je u toj grupi. Oficiri koji su raspoređivali poslove robovima bili su manja grupa i nadzirali su naš svakodnevni život. Sačinjavali su elitu zapovjednika, a najveća im je radost bila zapovijedati drugima. Iznad oficira i iznad svih drugih vladao je kralj. Bio je nepobjedivi vladar sve djece u domu. Biran je na osnovu dva testa, jednog fizičkog i jednog psihološkog. Tjelesno je morao biti veći i jači od svih. Svoju fizičku nadmoć morao je dokazati tako što je mogao da pobijedi u tuči svakog dječaka u domu koji bi i sam poželio da postane kralj. Što se tiče psihološke strane, trebalo je da izgleda tako da ga djeca poštuju i da ga se boje. Kralj je morao biti i lukav da može da potkopava omraženi sistem u domu. Kraljev život bio je relativno lak jer je pod sobom imao oficire koji su ispunjavali njegova naređenja i mnogo robova koji su ga posluživali i na mig izvršavali svaku zapovijest. Više se ne sjećam koji je od dječaka bio kralj kada sam došao u Barisevo. U svakom slučaju bio je stariji od mene i uskoro je otišao iz doma. Nikolaj Povalejev bio je njegov nasljednik, a ja sam bio samo običan rob. Moj prvi zadatak kao roba bio je čistiti kralju cipele. Kad

sam s tim bio gotov morao sam stajati u stavu mirno i čekati šta će kazati. Dok je obuvao čizme kritički ih je posmatrao, a ja sam stajao nadajući se da sam ih dobro očistio. Uglavnom je uvijek bilo dobro jer sam bio dobar čistač cipela. Nikad nisam bio izudaran ili izvikan zbog toga što bih posao loše obavio. Ponekad je kralj poželio da ostane u krevetu i pozvao bi jednog roba da mu brižljivo počešlja kosu da sve bude uredno kada ustane. I njegovo se odijelo moralo držati u redu, čizme su morale biti uvijek čiste i spremne za obuvanje. Onda bi mu se pripremao doručak. Sve se moralo tako odvijati kako to priliči jednom kralju. Nakon što se kralj digao i bio spreman za novi dan, naređivao je oficirima šta treba da rade tokom dana, a oni bi te naredbe prenosili dalje robovima. Svaki podanik među robovima morao je biti doveden pred kralja ako ne bi slušao oficire ili bi se svađao s njima. Ponekad bi ih saslušao ljubazno i strpljivo, a ponekad ljutito. Kad je saslušao sve argumente donio bi presudu koja bi važila kao konačan i vrhovni zakon. Kraljev presto stalno je bio u opasnosti. Uvijek je bilo oficira koji su vrebali kad će se pokazati neka kraljeva slabost, pa da ga onda skinu s prestola i zauzme njegovo mjesto. Kad sam shvatio svu tu društvenu strukturu koju su djeca stvorila, često sam se pitao šta bi samo rekli striko Niči i debela Irena kad bi sve to otkrili. Na svoje veliko iznenađenje opazio sam kako jednog dana striko Niči priča s kraljem. Raspravljali su o pravilima koje je htio sprovesti striko Niči. Sad mi je bilo jasno! Cijeli taj sistem se ne skriva pred strikom i pred debelom Irenom. Oni su to dobro znali i iskorišćavali kako bi preko kraljevog autoriteta upravljali cijelim domom.

Samo sam kratko vrijeme bio rob. Čim sam malo narastao i ojačao izazvao sam jednog oficira, potukao se s njim i nadjačao ga, a onda zauzeo njegovo mjesto. Ubrzo sam se probio u elitnu grupu oficira. Većina mojih prijatelja iz užeg kruga kao Boris, Aleks i ostali bili su viši oficiri. A Nikolaj je bio kralj. Na svom položaju imali smo prilično slobodu da činimo

šta želimo. Odlučio sam postati najjači u domu da bih kasnije mogao biti kralj. To mi je bio cilj i niko me u tome, pa ni Nikolaj, neće spriječiti! Ali budući da mi je on prijatelj, nadao sam se da neće nikada doći do nesporazuma.

Jednog dana u jesen 1965. godine, kada sam imao četrnaest godina, Nikolaj me je pozvao k sebi i rekao: „Sergeju, treba da idem u drugi dom. Ti preuzmi ulogu kralja u Barisevu. Sposoban si za to.“ Nisam ništa odgovorio, jer sam to ionako namjeravao, samo sam mu kazao da mi je žao što on mora otići. „Ne razbijaj glavu zbog toga“, reče mi, „ne idem daleko. To ti je dom u blizini Novosibirska.“ „Izvrsno!“, rekoh, „onda ćemo se češće sretati u gradu.“ „Jasno“, reče on, „upoznaću te s nekoliko svojih prijatelja.“ U Barisevu se pričalo da Nikolaj poimence poznaje ubice i trgovce narkoticima. Mogao sam zamisliti s kim će me upoznati. Dječaci iz Bariseva su upravo obožavali kriminalce. Oprostio sam se od Nikolaja, a on je prešao u drugi dom gdje je, kako sam i očekivao, za kratko vrijeme postao kralj. Bio sam srećan da se zbog toga s njim nisam morao boriti u Barisevu. I ovako sam znao da će biti teško dokopati se upražnjenog prestola jer osim mene bilo je i drugih kandidata. Pobjeđivao sam jednog za drugim. Samo mi je jedan pružio ozbiljan otpor, ali sam ga na kraju savladao tako što sam mu teško izudarao lice. Ubrzo je postalo jasno ko je novi kralj. Zakonski smo se borili i ja sam pobijedio. U slučaju da koji oficir pomisli da me može oboriti, imao je potpuno pravo to i pokušati. Sad sam ja konačno bio pobjednik i okrunjen sam za kralja Bariseva. Za četrnaestogodišnjaka to nije ni bilo tako loše.

Svoje prijatelje iz užeg kruga imenovao sam višim oficirima. S njima sam bio u stanju upravljati cijelim domom. Boris, Mihail Kirilin, Aleks i ostali bili su spremni na svaki moj mig. Ako mi je trebao novac, samo bih Aleksandru, našem džeparošu i „blagajniku“, rekao da želim pedeset rubalja do zalaska sunca. I zaista, Aleksandar bi se u sumrak vratio iz

Novosibirska s traženim novcem, a uvjeren sam da je toliko imao i za sebe.

Najneugodnija moja obaveza kao kralja bila mi je ta što sam morao pregovarati sa strikom Ničijem i debelom Irenom. Rekao sam Borisu da ih mrzim i da ne želim da imam posla s njima i da on to preuzme. Boris je prihvatio tu zapovijest iako ih nije volio kao ni ja. Sve u svemu, sada je bilo lijepo živjeti u Barisevu. U školi sam pripadao Komunističkoj omladinskoj organizaciji, a u domu sam bio kralj. Prekrasno!

Kako su dječaci navršavali šesnaest, sedamnaest ili osamnaest godina, odlazili su iz doma, a na njihova mjesta dolazili bi drugi koje nismo poznavali i za koje nismo znali koliko se u njih može imati povjerenja. Zbog toga bismo ih uvijek bismo ih podvrgavali testu sa sijalicom koji sam i sam morao proći. Ako bi neko to rekao tetama ili stričevima, on bi za nas bio izdajica, a ako bi šutio, njega smo prihvatali. Zbog muke sa špijunima stvorili smo posebne metode kako da ih otkrijemo. Jednom su se dvojica posvađali i jedan je otišao i prijavio to striku Ničiju, koji je zatim drugog dobro istukao. Po našim zakonima morali smo ovog prvog kazniti. Poslao sam Borisa i Mihaila po njega. On je već spavao, pa su mu oni zalijepili flaster na usta da ne viče i dovukli ga k meni. Dvojica drugih su ispraznili njegov ormarić i sve pobacali na pod, donijeli ga do jedne provalije u blizini doma, a onda sam naredio: „Otvorite ormarić i strpajte ga unutra.“ Boris i Mihail su ga strpali, zaključali vrata i donijeli na ivicu provalije. Ja sam poviknuo: „Pustite ga.“ Oni bi zamahnuli i bacili ga, a ormarić sa izdajicom kotrljao se i udarao o kamenje dok se na kraju nije zaustavio u dolini. „Sad je dosta! Neka neko ode dolje i pusti ga“, naredio sam, „sad će valjda naučiti šta treba činiti.“

Ovo iskustvo zatvorilo je izdajici usta. Jadnik dvije sedmice nije mogao normalno da hoda. Svuda po sebi imao je plave masnice, ali je tu lekciju zauvijek zapamtio. U našem svijetu

nije bilo mjesta za izdajice. Iako sam bio strog, dao sam djeci do znanja da im se ništa neće dogoditi ako budu pošteni. Trudio sam se da svoj položaj ne iskorištavam na štetu drugih. Kao kralj osjećao sam dužnost da što više saznam o novajlijama. Skoro jedna trećina djece bila je oduzeta roditeljima i poslata u Barisevo, a mene je strašno zanimalo zašto se to radi. Ovo pitanje me već dugo progonilo. Ono što sam pritom saznao zaista me je začudilo. Neki su bili tu jer su im majke bile prostitutke, a očevi pijanice, a bilo je i nekih čiji su roditelji vjerovali u Boga. Takve je država proglasila „nesposobnima“ da odgajaju svoju djecu i tako su izgubili svoja roditeljska prava. I njihova djeca bila su slata u Barisevo.

Jedan od njih, čiji su roditelji bili vjernici, imao je 13 godina i bio mi je veoma zagonetan jer je bio potpuno drugačiji od ostalih. Bio je dosta nizak za svoje godine, ali veoma žilav, inteligentan i uvijek je čitao neke knjige. Bio je jako povučen, obavljao je svoje dužnosti kao rob, ali nikada nije gunđao. Kad bi s nekim dječakom pričao, obično bi razgovarao o Bogu. Na neki me način fascinirao. Niko ni u jednom domu u kojem sam ranije bio nije govorio o Bogu. Neko je od nas nacrtao na zidu njegovu karikaturu s izgledom sveštenika, oreolom i bradom. Neko drugi je ispod toga napisao: đakon. Nadimak mu je odgovarao i uskoro smo ga svi zvali tako.

„Hej, Đakone“, pozvao sam ga jednom, „dođi malo k meni.“ Bila je posebna čast kada te kralj lično pozove, pa je on dotrčao k meni. „Čujem da ideš okolo i govoriš o Bogu, je li to istina?“ „Da... da, istina je“, promucao je. „Jesi li vjernik?“, upitao sam. To me zanimalo jer do tada nikad nisam vidio vjernika. Za mene je to bilo isto kao da me neko pita da li dolazim sa Mjeseca ili Marsa. Već sam ponešto čuo o vjernicima, pa čak i glasine da je i moja majka bila jedna od njih. Zagrlio sam ga i hodali smo tamo-amo, a on mi je pričao o Bogu. Brzo sam uvidio da je taj dječak pravi misionar. Premda je najčešće bio ozbiljan i povučen, sav bi se ozario kad

bi pričao o Bogu, a pričao je dugo, dugo. Počeo bi stvaranjem svijeta pa bi onda govorio o Bogu i ljudima, a sve je potkrepljivao pričama iz Biblije. Bio sam prilično zbunjen jer je to za mene bilo nešto novo. Uzeo sam ga malo pod svoju zaštitu i često sam razgovarao s njim. Jednog zimskog dana tumarali smo okolo po snijegu na svojim skijama i spuštali se niz obronak. I đakon je bio s nama i posmatrao nas. „Hej, đakone, da li Bog uslišava tvoje molitve?“ „Naravno da uslišava“, odgovorio je, a lice mu se počelo razvedravati i znao sam: sada će započeti svoju propovijed. „Čekaj“, rekoh mu, „neću da mi propovijedaš, zanima me samo da li Bog uslišava molitvu?“ „Da, uslišava.“ „Onda dobro“, rekoh, „Bog će mi pomoći da se spustim još bolje niz ovu strminu nego prije, ako ga zamolim?“ „Naravno“, odgovorio je. „I niz onu strminu tamo?“, upitao sam i pokazao na još strmiju i opasniju padinu, „Tamo se još niko nije spustio.“ „Da, i tamo će Bog uslišiti tvoje molitve, Sergeju.“ „Pružiću mu priliku da to pokaže“, odgovorio sam. Svi su me posmatrali dok sam se penjao na vrh padine. Spreman na polazak pogledao sam niz brdo. Bilo me strah jer je to bio najstrmiji i najopasniji obronak.

„Počni moliti!“, doviknuo sam đakonu i krenuo. Letio sam kao raketa i na svoje veliko iznenađenje ostao sam na nogama. Pogledao sam prema njima i viknuo: „Hej, đakone, to pali! Zaista pali!“ Uzeo sam svoje skije i pošao prema njima. Potapšao sam đakona i rekao mu: „Dečko, ovo je upalilo. Moramo zajedno nastupati. Ti ćeš moliti, a ja ću postati svjetski prvak u skijanju.“

Još sam se jednom samosvjesno spustio, ali ovaj put nije upalilo. Već sam na prvom zavoju pao i ostatak puta preletio naglavačke. Svi su mi se smijali dok ih nisam pogledao, a onda su zašutjeli. Đakon me strašljivo pogledavao.

„Hej, Đakone!“, viknuh mu, „šta se ovaj put dogodilo. Je li tvoj Bog spavao?“ Popeo sam se nazad, podigao ruke uvis i rekao: „Sad vidim da Bog ne može uvijek uslišavati, zar ne,

Đakone?“ Olakšano je odahnuo. U domu su ga neki dječaci mrzili jer je dobro učio, a oni su bili puno slabiji đaci. Srećom, nije bio u mom razredu, možda bih ga i ja mrzio. Kad bih čuo da mu se dječaci rugaju ili ga čak tuku, naredio bih im da prestanu s tim. Uprkos tome rugali su mu se i zezali ga.

Jednog sam ga dana zapitao: „Đakone, šta ćeš ti biti jednoga dana?“

„Hm“, odgovorio je, „cijelog života želio sam da odem na biblijski koledž i da dublje proučavam Bibliju. Nadam se i molim da mi Bog jednoga dana pruži tu priliku.“ Nikad nije govorio o svojima. Čuo sam kako ga je jednom neki dječak upitao: „Đakone, imaš li ti oca i majku? Zašto si uopšte tu?“ Đakon se ražalostio. U svom životu nikad nisam vidio tužnije oči. Nešto mu je zapelo u grlu, a oči su mu se napunile suzama. Ništa nije rekao. Ustao je i otišao u spavaonicu. Krenuo sam za njim. Legao je na krevet, pokrio glavu jastukom i jecao.

Tek sam kasnije saznao da su mu majka i otac bili vjernici i da su živjeli u Ogurtsovu, udaljenom više od dvadeset sedam kilometara. Zato što su bili vjernici i što su Đakona učili o Bogu, izvedeni su pred sud, proglašeni nepodobnim roditeljima i doživotno lišeni roditeljskih prava. Mali Đakon je zvanično proglašen djetetom bez roditelja i postao je štićenik države do punoljetstva. Nikada više nije smio da vidi majku i oca, iako su živjeli svega oko dvadeset sedam kilometara daleko. Bio je to veliki teret za dječaka, tragedija koju će nositi cijelog života. U domu je imao i drugih problema. Ni tete ni stričevi nisu ga podnosili zato što je bio vjernik. Za najmanje postupke strogo su ga kažnjavali i zlostavljali. Posebno ga je mrzio striko Niči. Često je dolazio bijesan i vikao: „Gdje je onaj Đakon? Gdje se samo skriva taj mali đavo? Imam nešto vitamina P za njega.“ Đakon bi pun straha sišao s kreveta i pošao prema njemu. Niči ga je brutalno tukao i davao mu „vitamin P“. Nikad poslije nisam saznao šta se s njim dogodilo,

ali sam bio siguran da za ljude poput njega nema mjesta u Rusiji. Kasnije sam doznao da dječjih domova kao što je ovaj u Barisevu ima na stotine i da u njima ima na stotine ovakvih „đakona“ koje su uzeli od roditelja. Susret s njim bio je moj prvi susret s čovjekom koji vjeruje u Boga. Mislim da ga nikad neću zaboraviti.

# 8. ŠKOLOVANJE ZA KRIMINAL

Kada mi je bilo petnaest godina, dogodilo se nešto što je usmjerilo moj život u drugom pravcu. Moj direktor škole, drug Skripko, iznenada se počeo zanimati za mene. To je bio prvi čovjek koji me je lično cijenio. Pod njegovim vođstvom sve sam se više zanimao za komunističku organizaciju u školi i svu energiju usmjerio sam na taj rad.

Jednog dana dođe direktor k meni i reče mi: „Kurdakov, posmatrao sam te u omladinskoj ligi. Mislim da bi ti mogao biti dobar vođa. Kako bi bilo da se sljedeće godine malo više založiš i pokušaš da daš sve od sebe? Jer ja mislim da bi ti mogao daleko dospjeti. Mogao bi ovdje da postaneš omladinski vođa.“ „To bi bilo nešto za mene“, pomislih. „Vođa Komunističke omladinske lige — zašto da ne?“ U Barisevu sam bio kralj pa bi i ovo moglo lako uspjeti. S velikim žarom bacio sam se na posao i počeo proučavati marksizam, lenjinizam i teoriju i učenje komunizma. Ne sjećam se da je išta drugo imalo veći uticaj na moj život od principa komunizma, marksizma i lenjinizma izraženih u parolama: Bratstvo i jedinstvo svih naroda! Svako prema svojim mogućnostima i svakome prema njegovim potrebama! Ovi ideali naišli su na veliki odjek u meni. Prije nisam imao ništa u što sam mogao vjerovati. Sad sam pronašao svoju vjeru: komunizam.

Komunizam nije ono što predstavljaju striko Niči i debela Irena. Njihova brutalnost i neuspjeh nemaju veze s komunizmom i njegovim idealima. A kako bi i mogli da imaju? Komunizam uči bratstvo i jednakost, a Ničman i debela Irena šire mržnju i želju za nadmoćnošću što je suprotno jednakosti.

Nadu koju sam našao u komunizmu nisu sa mnom dijelili drugi dječaci iz doma. Grubost i mržnja djelovale su tragično

na neke pojedince. Moj dobar prijatelj Aleksandar Lobuznov i njegov brat Vladimir pobjegli su u Novosibirsk. Njihovu odsutnost primijetili su tek poslije nekoliko dana, možda čak i sedmice. Aleks i Vladimir su lunjali po gradskim parkovima, a živjeli su od ukradene hrane. Tako su jednog dana ukrali nekoliko boca votke i opili se. U takvom stanju napali su nekog mlađeg čovjeka u parku i žestoko ga isprebijali. Nisu namjeravali ništa ozbiljno, ali su u pijanom stanju izgubili kontrolu. Aleks je na kraju uzeo svoj kožni kaiš, zavezao ga čovjeku oko vrata i vukao ga tako 300 metara kroz park, a onda ga odvezao i viknuo: „Ako želiš sebi dobro, bježi kuda znaš!“ Ali čovjek se nije ni pomjerio. Aleks se sagnuo i bolje pogledao, čovjek je bio mrtav. Ugušio ga je svojim remenom. Aleks i Vladimir su počeli da bježe što su brže mogli, ali ih je milicija ipak uhvatila.

Moj dobri prijatelj Aleks koji je bio stariji dvije godine od svog brata, osuđen je na smrt strijeljanjem, a Vladimira su poslali u zatvor, gdje je, prema mojim tadašnjim saznanjima, i dalje bio.

I drugi su već sa 15 ili 16 godina bježali iz doma i odali se kriminalu, drogama i prostituciji. Podzemni svijet kriminala u Novosibirsku bio je veoma jak i lako dostupan.

Naš uži krug uglavnom je ostao netaknut sve dok jednog dana nije iz doma nestao Ivan Černega. Nisam se puno brinuo za njega jer sam znao da se on zna dobro čuvati. Mislio sam da samo želi provesti nekoliko lijepih dana u Novosibirsku. Ono što nisam mogao znati bilo je to da se on sprijateljio s nekim provalnikom i s njim pljačkao vozove. Neko vrijeme imao je i uspjeha. Boris je jednom dotrčao do mene, sav izvan sebe i rekao mi: „Sergeju, jesi li čuo za Ivana?“ „Ne, šta se dogodilo?“ „Uhvatili su ga.“ „Ko ga je uhvatio?“ „Milicija. Priključio se nekim provalnicima koji su pljačkali vozove i uhvatili su ih upravo kad su zaustavili voz.“ „Ivan — pljačkaš vozova? Borise, ti si poludio.“ „Ne, Sergeju, to ti je istina. Sad se nalazi u

milicijskoj stanici u Novosibirsku i strpaće ga u zatvor.“ „Možemo li ga posjetiti?“ „To ništa ne bi pomoglo, Sergeju. Oni nikoga ne puštaju.“

Jadni Ivan. Dragi prijatelj. Puno smo toga zajedno proživjeli od našeg prvog susreta kad sam imao osam godina. Tad je još bio mlad, otvoren, veseo, za svakog je imao smiješak. Uvijek je u svemu vidio ono najbolje. Kako bilo da bilo, godine u Barisevu učinile su svoje. Osuđen je na dugogodišnju kaznu prisilnog rada i još se nalazio u nekom zatvoru u Rusiji.

U međuvremenu sam postao najbolji u svom razredu i to ne samo u marksizmu-lenjinizmu, nego i u fizici, matematici, jezicima, geografiji i politici. Imao sam veliki dar za učenje stranih jezika. Učio sam njemački i uskoro ga počeo govoriti. Mislim da je za mene bila velika prednost to što sam se tako istakao pred direktorom škole. To je bio samo početak. Tragična smrt mog dragog prijatelja Saše bila je velika pokretačka snaga koja me stalno gurala naprijed. Učio sam kao opsjednut i uskoro sam iz svih predmeta imao najbolje ocjene.

Jednog dana dođe direktor k meni i reče mi: „Kurdakov, želio bih da nižim razredima govoriš o komunizmu.“ „Rado“, odgovorio sam i bio svjestan svoje velike časti. Nakon toga sam dobio dozvolu da izostanem sa nastave kako bih mogao podučavati mlade. Moje gradivo obuhvatalo je zapadni imperijalizam i rat u Vijetnamu, koji je tada bio jedna od najzastupljenijih tema u sovjetskoj literaturi. Uz to su bile i druge političke teme i, naravno, marksistička ideologija. Direktor je bio jako zadovoljan. „Samo tako nastavi“, rekao mi je, „imaš pred sobom veliku karijeru. Od škole ćeš dobiti izvrsno svjedočanstvo.“ Ova pohvala značila mi je nevjerovatno puno jer direktor nije bio samo direktor škole nego i značajan komunistički funkcioner u okrugu. Znao sam da se, ako neko želi nešto da postigne u Rusiji, najprije mora

naći u milosti u očima oblasnog vođe. Sad mi se činilo da se sve planski odvija.

Za vrijeme odmora u ljeto 1966. proveli smo Boris, Mihail Kirilin i ja puno dana u Novosibirsku. U dom smo mogli dolaziti i odlaziti kad god smo htjeli. Kad sam tako jednog dana njih dvojicu ugledao u Novosibirsku, oduševljeno su mi prilazili. „Šta li ovi namjeravaju?“, upitao sam se.

„Sergeju“, reče Mihail, „znaš da tamo u Taškentu, odakle sam ja, ima puno muslimana?“

„Znam, pričao si mi o tome.“

„Imam tamo puno prijatelja i poznanika, a tamo se i puši hašiš. Mislim da bi trebalo da iskoristimo te veze i da i mi nešto nabavimo.“

„Oho, tu smo dakle!“, pomislih.

„Mogli bismo to nabaviti i preprodavati ovdje!“ nadoda Mihail uzbuđeno.

Razmislio sam malo o tome. Ideja mi nije izgledala tako loša.

„Zašto ne“, rekao sam, „mogli bismo time zaraditi mnogo novca.“

„Tačno. I to ne bi bilo ni tako teško.“

„Ali gdje bi ga držali?“, upitao sam.

„Gdje? U domu, zna se!“

„Mihaile, jesi li poludio?“

„Ne. Mislim da je to odlična ideja. Pa ko bi došao na pomisao da traži drogu u dječjem domu?“

„Hm. To nije loše.“

„Naravno da nije. Ići ćemo u Novosibirsk i preprodavati. Mladi ljudi će to već kupovati.“

„Dobro“, rekoh, „kako ćemo započeti?“

„Moj prijatelj Nik i ja smo se već dogovorili. Za tri ili četiri dana možemo vozom stići u Turkestan.“

Uz pomoć našeg džeparoša sakupili smo nešto novca za početak. Boris i Nik krenuli su vozom u južne krajeve azijskog

dijela Rusije da uspostave veze. Nakon otprilike tri sedmice bili su opet u Barisevu i cerili su mi se kad su me ugledali. Znao sam da su uspjeli. Pronašli smo u domu idealno skrovište za robu. Mihail je odmah započeo s pakovanjem za prodaju. Prvi kupci su bili neki stariji dječaci u domu koji su to poslije kradomice pušili. Nije trebalo da se bojimo strica Ničija, debele Irene niti bilo kojeg drugog vaspitača jer su oni ljeti sve pustili da ide kako ide. Nije bilo skoro nikakvog nadgledanja niti kakve kontrole. Osim toga mi smo se već bili uvježbali u raznim lukavstvima.

Zatim smo pošli u Novosibirsk, uspostavili veze s nekim mladim ljudima, a hašiš je za tili čas nestao.

Jednom smo na tim svojim poslovnim izletima po ulicama grada susreli Nikolaja Povalejeva. Zagrlili smo se i obostrano potapšali po ramenu. To je bio prvi susret poslije njegovog odlaska iz Bariseva. Pričao mi je o svojim vezama s provalnicima grada Novosibirska koji su dio nacionalne organizacije. Kasnije sam saznao da je cijela Rusija podijeljena na područja i da svako područje zauzima po jedna grupa kriminalaca. Povalejev mi je pričao da je prisustvovao trodnevnoj konferenciji u blizini Moskve na kojoj je kriminalno podzemlje dijelilo teritoriju čitave zemlje. Pričao mi je da je u međuvremenu stekao neke prijatelje među tim vođama.

„Ne iznenađuje me, Nikolaje“, rekao sam. „Ti uspijevaš da se uvučeš gdje god poželiš.“

„A, Sergeju, šta ti radiš?“ upita me on.

„Mihail, Boris i ja smo započeli jedan unosan posao.“

„Čuo sam da si vođa Komunističke omladinske lige u Barisevu. Je li to istina?“

„Da, istina je!“ odgovorih.

„Reci mi, šta ćeš ti jednom biti – komunista ili trgovac?“ Nasmijao sam se. „Na kraju krajeva svi moramo preživjeti, čak i komunisti.“ Mislio sam na Sašu.

„Slušaj, Sergeju“, reče mi on, „da li bi se mogli opet susresti za dvije sedmice? Mislim na nešto što bi te moglo jako zanimati. Možemo li se naći na ovom istom mjestu za dvije nedjelje?“

„Možemo“, obećao sam i rastali smo se. Kad smo se ponovo našli, Nikolaj mi je odmah počeo pričati o svojoj trgovini. „Slušaj me, Sergeju, ti samo traćiš vrijeme s tim malenkostima. Tu puno radiš i uzimaš sav rizik na sebe, a šta imaš od toga?“

A ja sam mislio da ću jako puno zaraditi. Ali pored Nikolajeve trgovine, to je bila sitnica. Nikolaj je vidio kakav su utisak na mene ostavili njegovi argumenti pa je nastavio: „Sergeju, ljudima s kojima radim potrebni su baš takvi mladići kao što si ti. Ti si mlad i novajlija u ovom poslu. O tebi milicija nema još nikakvih papira što se tiče droge, a i pripadaš vrsti ljudi u koje milicija ne može posumnjati.“ Slušao sam to sa zanimanjem i rekao: „Onda dobro, šta treba da radim?“

„Sada nam je potreban jedan kurir. Treba samo da na jednom mjestu preuzmeš robu i odneseš je na drugo.“

„Pa to je veoma jednostavno.“

„Pa i jeste. Samo to treba da radiš.“

Idući dalje još smo neko vrijeme razgovarali o našoj trgovini, a onda sam rekao: „Dobro prihvatam posao!“

„Odlično“, odvratio je on i udario me po ramenu. Ali prije nego što sam mogao započeti taj posao, htio sam završiti onaj s Borisom i Mihailom. Imali smo još nešto hašiša i htjeli smo se toga riješiti. Odlučili smo otići u Uljanovsk, Lenjinovo rodno mjesto, i tamo sve prodati.

Bilo je ljeto i u gradu je bilo puno turista koji su posjećivali Lenjinovo rodno mjesto. Tražili smo pogodno mjesto na kojem bismo mogli da se riješimo robe. Brzo sam pronašao pogodno mjesto na kojem bismo je začas prodali. Usput sam i razgledao i Lenjinov kraj. Taj dan bio je veoma važan za mene

jer sam se pokazao i kao komunista i kao trgovac. I uskoro smo ponovo sjedili u vozu i vozili nazad u Novosibirsk.

Nekoliko dana kasnije preuzeo sam svoju ulogu kurira. Morao sam ići na tržnicu i javiti se određenoj osobi koja mi je pružila papirnatu vrećicu ispod tezge koju je trebalo da odnesem na jednu adresu. Miliciji nisam bio nimalo sumnjiv jer mi je uostalom tek 16 godina. Bio sam dobro plaćen i posao mi je bio lagan. Ja nikad nisam probao ni hašiš niti koji drugi narkotik.

Bio sam fanatik u tjelesnoj askezi, a znao sam jako dobro da droga uništava tijelo. Odlučio sam postati i ostati jak. Jedino što sam želio bilo je to da zaradim nešto novca da lakše živim i drugo ništa.

A onda se dogodilo nešto što je učinilo kraj mom udobnom životu. Dan je bio vruć i imao sam na sebi ljetnju odjeću. U džepovima na košulji imao sam nešto hašiša koji sam ponio svojim prijateljima u Barisevo. U tramvaju u Novosibirsku bila je velika gužva pa je bilo još vruće. U toj gužvi i guranju pukla je vrećica hašiša i rasula se po džepu. On ima poseban miris i može se odmah lako prepoznati.

Izašao sam na svojoj stanici i krenuo do kioska da kupim novine. Iznenada preda me stade neki krupniji čovjek i reče mi: „Dođi, dečko ovamo, treba nešto da te pitam.“ Znao sam da nešto nije u redu, ali sam ipak išao za njim u neku tamnu, usku uličicu. Nisam se bojao jer sam bio jak i poznavao sam džudo. Jednog čovjeka mogao sam u svako doba da savladam, zato me nije zbunjivalo to što je bio jači i krupniji od mene.

Kad smo stigli u uličicu, okrenuo se on i reče mi: „Imaš li droge kod sebe?“

„Ne, nemam!“, lagao sam.

Zgrabio me za košulju, a ja podigoh ruku da ga udarim karate udarcem poslije kojeg je trebalo da uslijedi džudo zahvat. Ali nisam opazio da mi se neko s leđa približava. Taj čas kad sam podigao ruku da ga udarim, osjetio sam žestok

bol u leđima, kao da me neko po njima polio kipućom vodom. Jedan od njegovih drugova zabio mi je nož u leđa. U glavi mi je počelo šumjeti, izgubio sam svijest i pao na zemlju.

Kad sam došao k sebi, ležao sam u bolnici. Pitao sam jednu sestru šta se dogodilo. „Pronašli su te u jednoj uličici. Bio si sav krvav. Da te nisu pronašli sigurno bi iskrvario i umro. Nož ti je prerezao glavnu arteriju“, reče mi ona.

Napisao sam nekoliko riječi Borisu i Nikolaju i objasnio im gdje se nalazim. Došli su me posjetiti. Nikolaj je stao sasvim blizu kreveta i zamolio me da mu opišem kako su izgledali ti ljudi.

„Samo sam jednog vidio“, rekoh mu.

„Kako je izgledao?“ Dobro sam se sjećao njegovog izgleda i sve sam tačno rekao. „Nemoj se više brinuti. Već ćemo mi to srediti.“

Poslije nekoliko dana opet je Nikolaj došao i rekao mi: „Sergeju, pobrinuli smo se za tvoja dva prijatelja. Od sada više nikoga neće napadati.“

„Šta ste uradili s njima?“, upitao sam.

„Opisao sam svojim prijateljima kako izgledaju i oni su ih uskoro pronašli. Neću ti reći šta su im napravili, ali ti mogu reći da njih dvojica neće više nikad nikoga napasti.“

Koliko sam Nikolaja poznavao, sigurno su njih dvojica već bili mrtvi na dnu rijeke Ob.

Nakon dvije sedmice otpustili su me iz bolnice pa su me Boris i Nikolaj odveli u dom gdje sam se još morao oporavljati. Za dlaku sam umakao smrti. Ljekari mi rekoše da bi me nož sigurno usmrtio da me je pogodio samo malo više ulijevo, a isto bi se dogodilo i da me nisu pronašli na ulici i odveli u bolnicu. Dok sam ležao u domu, a moji „oficiri“ i „robovi“ me služili, imao sam mnogo vremena za razmišljanje o sebi i o svojoj budućnosti.

Spoznao sam da mi se život približava raskrsnici. Ili ću slijediti Nikolaja i sve više zapadati u podzemlje ili ću ozbiljno

započeti svoju karijeru u omladinskoj organizaciji. Pokušao sam i jedno i drugo i nisam bio siguran šta mi se od toga više dopalo. Nije to za mene bilo pitanje morala. Stalno sam mislio na svog prijatelja Sašu koji je počivao na groblju nedaleko od doma. Još sam tada odlučio hrabro istrajati i boriti se za život. Ako to ne uspijem, onda će me zadesiti Sašina sudbina.

Moram priznati da sam bio zbunjen i nesiguran. Tu je bila debela Irena koja je ponosito nosila svoje ordene i bila slavljena u Komunističkoj partiji. S druge strane, nije imala više skrupula od ljudi iz podzemlja. Shvatio sam da su moji pravi interesi u politici i studiranju. Drug Skripko mi je rekao da posjedujem sve mogućnosti i sposobnosti. Sve sam se više oduševljavao Lenjinovom naukom i ciljevima komunizma. Želio sam ostvariti svoju karijeru ili u partiji ili u politici.

Tako sam, ležeći na krevetu, odlučio da uz pomoć direktora škole započnem svoj put u partiji. Želio sam što prije da razgovaram s njim o tome i moliti ga za savjet kako da to najbolje postignem. Htio sam sve zapostaviti, osim posla kao vođe organizacije i sasvim se predati učenju. Činilo mi se da je jedno razdoblje mog života zauvijek završeno.

Sad sam se potpuno predao studiranju i disciplini.

# 9. MOJ ŽIVOT U VOJSCI

Sve sam više gubio veze s Nikolajem, Borisom i Mihailom koji su nastavili sa svojom trgovinom drogama. Povremeno sam ih viđao u Novosibirsku. Studije i obaveze oko vođstva komunističke omladine sve su me više zaokupljale. Od članova sam puno zahtijevao jer sam htio postići svoj cilj. I sve što su mi povjeravali, najbolje sam izvršavao. A ja sam sebi utuvio u glavu da naša omladinska organizacija bude najbolja u cijelom okrugu. Time sam sebi postavio visok cilj jer je okrug obuhvatao Novosibirsk i ogromno područje oko njega. Ali, za moju budućnost bilo je jako važno da moja grupa bude najbolja.

Mjeseci su brzo prolazili. Učenje mi je donijelo pohvale i priznanja. Moja komunistička omladinska grupa stajala je na vrhu cijelog okruga. U junu 1967. završio sam školu kao najbolji učenik u razredu. Trojica najboljih učenika dobili su medalje. Jedna učenica dobila je zlatnu, a ja jednu od srebrnih.

A onda je došao moj veliki dan. U okrugu Novosibirska bile su ocjenjivane sve komunističke omladinske organizacije. Na taj sastanak stigli su i ugledni komunistički oficiri. Sjedio sam u svojoj grupi i nervozno iščekivao ko će biti proglašen pobjednikom. „Najbolja organizacija Komunističke omladinske lige u Novosibirsku jeste grupa iz…“, govornik je malo zastao, a ja sam bez daha slušao, „…Bariseva.“ Nisam mogao vjerovati. Uspio sam! Svi su se okrenuli prema meni i dok sam se probijao do pozornice da preuzmem odlikovanje kao vođa grupe, mnogi su me u znak priznanja tapšali po ramenima. Bio je to za mene veliki dan. Svi su mi dugo pljeskali. Ugledni komunistički partijski drugovi iz našeg okruga zadovoljno su mi stiskali ruku i čestitali. Kad su mi predali i pismeno

priznanje, govornik reče: „Ovaj mladić će jednog dana daleko stići!“

A to i jeste bio cilj mog života – ići naprijed i stići što dalje. Dok su me obasipali pljeskom i dobrim željama znao sam da je to moj život i od čega on zavisi. Godine provedene u Barisevu, V-I i još ranije u Domu broj 1, svi udarci života i teške lekcije samostalnosti — iako sam ih tada mrzio — učinili su me čvrstim i otpornim. Te lekcije donijele su mi prednost nad svima onima koji su bili zaštićeni i koji su rasli uz oca i majku koji su se za njih brinuli. Mogao sam se sa svima takmičiti i sve pobijediti. Život i uspjeh bili su preda mnom. Bio sam pravo dijete ovog sistema. Shvatio sam i znao da ću jednom dospjeti i do vrha.

Već je bio došao trenutak kad je trebalo da odlučim o svojoj karijeri. Prvo što je bilo preda mnom, bila je vojska. Da li treba da pođem u vojsku? Razgovarao sam s nekima koji su već bili u vojsci i rekli su mi da vojska treba da bude posljednje za šta ću se odlučiti. „To je težak život i u njemu nemaš mogućnosti da nešto više postigneš. Otpustiće te iz vojske i ti ćeš započeti kao fabrički radnik. Kakva li je to budućnost?“, rekoše mi. Već sam prije saznao da život fabričkog radnika nije tako ružičast. Ne, to nisam želio. Želio sam nešto što će mi omogućiti napredak.

Poslije toga sam razgovarao s nekim prijateljima koji su bili u mornarici. Kad sam saslušao njihova iskustva, odlučio sam se za mornaricu. Ali ja sam htio postati oficir, a ne samo običan mornar. Do sada sam u svakom domu, izuzevši Broj 1, bio vođa, a isto tako i u omladinskoj organizaciji i u školi. I u mornarici sam htio postati vođa.

Drug Skripko obećao mi je pomoći. „Kurdakov“, reče mi, „napisaću dobar izvještaj i preporuku za tebe. Odnesi to onda nadležnima za regrutovanje u mornaricu u Novosibirsku i zamoli ih da uspostave vezu sa mnom.“

Tako je on sastavio izvještaj o mom radu u omladinskoj organizaciji od vremena kad sam još bio oktobarac pa sve do današnjeg dana. Zajedno s preporukom odnio sam to u Novosibirsk. Osim toga poslao je još jednu kopiju s mojom molbom za prijem na Pomorsku akademiju u Lenjingradu.

Početkom avgusta 1967. dobio sam dopis u kome su mi saopštili da sam primljen kao pitomac Pomorske akademije u Lenjingradu. Divna vijest! Za to je trebalo da zahvalim drugu Skripku. Bilo mi je teško rastati se od prijatelja, ali ja sam gledao naprijed, a ne u prošlost. Kad je došao trenutak da kupim voznu kartu za Lenjingrad, još sam jednom bacio pogled na meni poznatu i dragu okolinu stanice i cijelog grada koji je prije 10 godina postao moj dom. Davno je to bilo! Iz tih misli trgne me poziv: „Za Moskvu, molim ulazite!“ Žurno sam ušao u kupe i za sobom zatvorio vrata. Voz me je nosio u novi život, dok je stari ostajao za mnom. Još sam jednom kroz prozor obuhvatio pogledom cijelu staničnu zgradu.

Mnoštvo misli kovitlalo mi se po glavi. Polazim u Lenjingrad. Voz je već prolazio predgrađima Novosibirska. Kad je grad ostao za nama, počeo je voziti brže. U mnoštvo mojih misli prodirala je buka točkova: „Ta-ta-ta-ti, uspio si; ta-ta-ta-ti, uspio si.“

„Da, Sergeju“, rekoh sam sebi, „ti si uspio, ali šta će biti s tvojim prijateljima koji nisu uspjeli?“ Prebirao sam po sjećanjima na sudbine svih onih koji nisu uspjeli. Bilo nas je sedmorica koji smo otprilike došli u isto vrijeme u Broj 1. Bilo mi je tada šest godina. Od svih nas jedini sam ja uredno završio školu i postavio sebi za cilj da nešto postignem u životu.

Dok sam očima posmatrao velika sibirska prostranstva, duhom sam bio daleko od svega toga. Preda mnom su stajali Ivan Černaga, Aleks i Vladimir Lobuznov, Mihail, Aleks Popov i mnoštvo drugih prijatelja. Neki su od njih postali lopovi, pa narkomani, neki čak i ubice. Mnogi su zapali u velike

poteškoće. Ivan mora još dugo sjediti u zatvoru. Aleksandar Lobuznov je ubijen. Bio sam potresen činjenicom koliko je samo dječaka i djevojčica iz doma u Barisevu postalo kradljivcima, kriminalcima i prostitutkama. Slabići kao što je bio Saša Ognev ili su umrli ili su počinili samoubistvo.

Sjetio sam se đakona. Šta li će s njim biti? Hoće li ikad moći studirati Bibliju? Naravno da neće. Zar u ovakvom životu ima mjesta za takvu djecu? Mislio sam i na svu ostalu siročad koju su oteli od roditelja. Šta će biti sa svima njima?

Voz je već vozio širokom ravnicom prema Moskvi. Vozio me u novi život. Osjetio sam da mi točkovi opet dovikuju: „Budi jak, budi jak!“ Shvatio sam da ovu poruku moram duboko zapisati u svoje srce.

Nakon dugog i teškog putovanja voz je stigao na moskovsku Kazanjsku stanicu. Izašao sam i dva dana ostao u glavnom gradu naše zemlje.

Prvo mjesto koje sam posjetio bio je Lenjinov grob. Stao sam u red i strpljivo čekao sedam sati dok nisam došao na red. Kao oktobarac bio sam Lenjinu unuk, kao vođa omladine sin, a jednog ću dana kao član partije biti njegov drug.

Kad sam stupio u to mjesto tišine i približio se Lenjinovim posmrtnim ostacima preplavilo me ushićenje i strahopoštovanje. Gledao sam u čovjeka čiju sam nauku tako intenzivno proučavao i koji je bio moj bog. On je bio osnivač moje „religije“ koja mi je pružila nešto u što sam po prvi put u životu mogao vjerovati. On je poučavao jednakost, bratstvo i pomoć slabima. Sagnuo sam se i počeo moliti. Da, to je bila prava molitva! Molio sam: „Oče, Lenjine, molim te pomozi mi u mom daljem životu. Pokaži mi pravi put i usmjeri me njime. Pomozi mi, oče Lenjine!“ Opet sam podigao glavu, još jednom pogledao svog oca i otišao. Osjetio sam se jačim i spremnijim da prihvatim sve ono što će me zadesiti u mom budućem životu.

Sljedećeg dana ukrcao sam se na voz za Lenjingrad, oko šest stotina četrdeset kilometara sjeverozapadno od Moskve. Tamo sam brzo stigao i započeo svoj novi život pun nade da ću jednog dana postati oficir u mornarici. Sad sam bio pitomac Pomorske akademije „Aleksandar Popov“. Nekad sam svog Aleksa u Barisevu zezao da ta akademija nosi njegovo ime.

Kad sam prvi put vidio Lenjingrad odmah mi je postalo jasno zašto ga zovu kraljicom svih sjevernih gradova i zašto je Volter već u 18. vijeku rekao: „Sveukupna raskoš svih evropskih gradova ne može se uporediti s Petrogradom.“ (Tako se naime tada zvao Lenjingrad.) Lenjingrad pokazuje svu veličinu Rusije i njene moderne kulture. To je ujedno i glavni grad careva i kolijevka komunizma. Osnovao ga je Petar Veliki prije nekoliko vjekova pa se po njemu prije tako i zvao. Godine 1924. nazvan je po Vladimiru Iljiču Lenjinu koji je jednog oktobarskog dana 1917. pokrenuo revoluciju poslije koje je Rusija postala središte Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika. Osnovao je prvu komunističku vladu u istoriji i zapalio ideološku eksploziju koja je trebalo da uzdrma i preobrazi svijet. Njegova ogromna slika, visoka trideset metara, dominirala je gradom i poznatim starim Dvorskim trgom. Grad je bio baš onakav kao što sam čitao u knjigama ili gledao na slikama – mnoštvo mostova preko kanala i rijeka.

U oči mi je upala veoma niska silueta grada, neobično niska za četvoromilionski grad. Sjetio sam se da je prije postojao zakon koji je zabranjivao da visina zgrade pređe 30 metara, izuzetak su bile crkve. Nijedna zgrada nije smjela premašivati visinu careve zimske palate.

Kad smo se vozili Nevskim prospektom, glavnom lenjingradskom ulicom, primijetio sam mnoge trgovine, restorane i kafane duž cijele ulice, a duga je četiri i po kilometra. Jednom je pjesnik Aleksandar Blok rekao da je to „najlirskija ulica na svijetu“. Stvarno nije pretjerao.

Osim toga Lenjingrad je i grad muzeja. Jedan od najznamenitijih je Državni muzej Ermitaž, smješten u Zimskom dvorcu sa hiljadu i sto prostorija, koji je nekada pripadao Katarini Velikoj. Vodiči objašnjavaju posjetiocima da bi bilo bi potrebno dvanaest godina da neko pred svakim izloženim predmetom provede po jedan minut. Broj posjetilaca iznosi i do tri miliona godišnje.

Lenjingrađani ga s pravom nazivaju gradom herojem zbog nepokolebljivog otpora tokom trogodišnje Hitlerove opsade, u kojoj je poginulo oko dvjesta hiljada vojnika i milion građana; samo jednog od najgorih dana umrlo je više od osam hiljada ljudi. Prije svog dolaska čitao sam da je mnogo građana poginulo i da počivaju u zajedničkim grobnicama, a sam grad se nakon bombardovanja i opustošenja brzo podigao.

Pun očekivanja gledao sam u budućnost, radujući se i životu u Lenjingradu i početku školovanja na Pomorskoj akademiji, na koju sam konačno stigao. Akademija se nalazila među zelenim površinama, prilično daleko od centra.

Prvog dana svi novoprimljeni pitomci bili su pozvani na upoznavanje. Budući da su bili prisutni i stariji pitomci, mi smo novajlije bili pomalo i nervozni. Ali početna nelagoda brzo je nestala kad su stariji pitomci dovikivali: „Ko je iz Moskve?“ ili „Ko je iz Krakova?“ Pitali smo jedni druge ko je iz Donjecka, a ko iz Bašina. I tako su se nakon dizanja ruku upoznavali jer su bili iz istog mjesta. A bilo nas je iz svih krajeva Rusije. Na osnovu istog mjesta stanovanja ili istog porijekla brzo su se sklapala prijateljstva.

Na kraju je neko viknuo: „Ko dolazi iz Novosibirska?“

„Ja“, odgovorio sam uzbuđeno i okrenuo se. Jedan stariji pitomac mi se prijateljski nasmiješio. Pošli smo jedan prema drugom, pružili smo jedan drugom ruke i predstavili se. Zvao se Vasil, bio je dvije godine stariji od mene i izgledao je veseo. Bio sam srećan što sam ga susreo jer mi je on puno pomogao da se što prije uključim u svakidašnji život Akademije i da

izbjegnem mnoge probleme. Kao i na svim školama i ovdje su stariji studenti zastrašivali nove, ali su im u isto vrijeme bili i prijatelji. Vasil i ja smo se odmah razumjeli i često smo provodili mnoge sate razgovarajući. Uskoro se među nama razvilo prijateljstvo koje je godinama trajalo.

Odmah na početku su mi ponuđena dva studijska usmjerenja: mehaniku ili radio-tehniku. Nakon temeljnog razmišljanja odlučio sam se za ovo drugo. Matematika i fizika su mi uvijek dobro išle i bio sam očaran radio-uređajima i elektronikom.

Tri dana poslije dolaska na Akademiju okupili smo se mi, novi pitomci radio-odjeljenja da izaberemo vođu svoje komunističke organizacije. Predloženo je nekoliko imena, a onda neko reče: „Glasam za Sergeja Kurdakova.“ To me jako iznenadilo jer sam tu tek došao i osjetio sam se silno počašćenim kad se glasanjem odlučilo da ja budem vođa.

Kasnije sam saznao da je ovaj prijedlog došao na osnovu izvještaja o meni iz Bariseva i da je moje ime predložio sekretar partije na Pomorskoj akademiji. Tako se moj „izbor“ potpuno spontano dogodio. Vodio sam komunističku omladinsku ligu radio-odjela u okviru Akademije sve vrijeme dok sam tamo bio.

Organizovao sam nastavu i podučavao komunističkoj ideologiji. A za svoje lično usavršavanje posjećivao sam politička predavanja kao i ona o najnovijim događajima u svijetu.

Na Akademiji su rad i disciplina bili strogi i naporni, ali za mene je to u poređenju sa životom u domovima bio pravi odmor. Drugi pitomci koji su odrasli u porodici nisu to mogli podnositi i ubrzo bi odlazili. I dalje sam odlično napredovao, imao izvrsne ocjene, a posebno sam se isticao u radu omladinske lige.

Odmah prvih dana upoznao sam Pavela Sigorskog koji mi je poslije postao vjeran prijatelj. Bio je na Akademiji već duže

vrijeme, a poticao je iz poljskog dijela Rusije. Budući da je bio poljske nacionalnosti sa mnom je govorio samo na poljskom. Smijali smo se tome. On jednom reče: „Ako želiš razgovarati sa mnom, moraš učiti poljski.“ Ideja mi se svidjela i zamolio sam ga da me podučava, a on je to rado činio. Uskoro smo bili u stanju razumjeti jedan drugoga na njegovom maternjem jeziku.

Često sam morao držati stražu na ulazu u Akademiju. Jednog nedjeljnog jutra ugledao sam nekoliko ljudi kako idu kroz obližnje polje.

„Ko su ti ljudi?“, upitao sam drugog pitomca koji je sa mnom bio na straži.

„Vjernici.“

Bolje sam ih pogledao. Vjernici su me oduvijek zanimali. „A kuda idu?“, upitao sam.

„Oh“, reče on, „tamo iza stabala je crkva, oni idu u crkvu.“ Dakle, bila je istina da je dopušteno da u zabačenom predgrađu Lenjingrada jedna crkva bude otvorena. I svi hrišćani iz cijelog grada koji su htjeli ići na bogosluženje morali su doći ovdje. Bio sam očaran. Sjetio sam se da sam u školi čitao da u zakonu Sovjetskog Saveza piše da građanin ima pravo na slobodu vjeroispovijesti i ne samo to nego i na slobodu u pogledu vjerskih sastanaka. Pa to je onda istina, mislio sam. Vjernici idu javno u crkvu. To je za mene bio dokaz da u Rusiji zaista postoji sloboda vjeroispovijesti.

Mjeseci u zimi 1967. i proljeće 1968. brzo su prošli. Moje obaveze na Pomorskoj akademiji u Lenjingradu postajale su sve brojnije. Nije mi to bilo teško jer me studija jako zanimala. Posebno sam uživao na predavanjima o politici i marksizmu-lenjinizmu. Neodoljivo su me privlačili i to sam neumorno učio.

Uprkos tome radovao sam se približavanju aprila, a ja sam imao plan za proljećne praznike. Htio sam nazad u Novosibirsk i Barisevo. Otišao sam i proveo tamo nezaboravne

sate sa svojim starim prijateljima. Jedan događaj posebno mi je ostao u sjećanju. Vozio sam se autobusom iz Novosibirska prema Barisevu i odjednom sam u predgrađu Juskaja vidio da se jedan autobus ispred nas zaustavio. Znatiželjno sam gledao kroz prozor da vidim što se dogodilo. Vidio sam mnoštvo automobila, milicijska kola i dva vatrogasna vozila i stotine ljudi koji su zakrčili saobraćaj.

Bila je sveopšta zbrka. Svima nam je bilo jasno da ćemo morati čekati i znatiželjno smo gledali šta se napolju događa. Niko nije znao o čemu se radi. Vidjeli smo samo puno svijeta, a onda je nekoliko ljudi ušlo k nama u autobus. Pitali smo ih šta se to dogodilo.

Ispostavilo se da su to vjernici. Ja sam uvijek mislio da su vjernici samo bake i djedovi, ali oni nisu bili takvi. Bilo ih je svih starosnih dobi, među njima puno mladih koji su se oblačili i ponašali kao i ja.

Pitali smo ih šta se to događa, a oni su nam pričali da su u Novosibirsku mnoge crkve zatvorene i da je sada vlada nakon velikog broja molbi odobrila da se ovdje crkva ponovo otvori. Evo, to je upravo danas. Rekli su nam da se ta novost među vjernicima proširila brzo kao požar i da se očekivalo se da će doći mnogo ljudi, ali ni približno ovoliko. U crkvu je moglo stati oko 150 ljudi kad se dobro stisnu. Međutim sad je došlo nekoliko stotina vjernika i zakrčili su cijelu ulicu u nadi da će ipak uspjeti ući u crkvu. Nije mi čudno da ih je toliko jer je Novosibirsk grad od milion i po stanovnika, a već godinama nije bila otvorena nijedna protestantska crkva. Tako su sada na otvaranje došli svi vjernici.

Nije potrajalo dugo i među okupljene je stigla milicija koja je sklanjala vjernike s kolovoza. Pitali smo hrišćane koji su bili u našem autobusu kako se oni nadaju da će ući u crkvu na bogosluženje. Pričali su nam da se svakih pola sata po 150 ljudi izmjenjuje na molitvi i na bogosluženju i tako svi dođu na red.

Bio sam i više nego začuđen i kad sam ovo sad vidio ostao sam bez riječi. Govorili su nam da hrišćana ima veoma malo, a samo ovdje ih je nekoliko stotina, a onda i da su hrišćani samo stari i iznemogli, a ovdje sad vidim da ih je polovina mladih ljudi.

Nakon što je milicija rastjerala vjernike s ulica, saobraćaj se ponovo počeo normalno odvijati, pa je i naš autobus pošao za Barisevo. Ja sam cijelo vrijeme bio zaokupljen mislima o svemu onome što sam sada vidio i doživio. I poslije sam o ovome često znao razmišljati.

Ostatak praznika proveo sam sa svojim prijateljima u Barisevu i Novosibirsku. Bilo je to nekoliko srećnih dana. Vrijeme mi je brzo proletjelo i morao sam se vratiti ponovo u Lenjingrad. Opet sam se dao na posao, još revnije nego prije.

U julu 1968. nakon što sam skoro godinu dana proveo na Akademiji u Lenjingradu, dobio sam obavještenje da sam dobio mjesto na Pomorskoj akademiji u Petropavlovsku u provinciji Kamčatka. To mjesto bilo je kao stvoreno za mene, upravo onako kako sam zamišljao. Pomorska akademija u Petropavlovsku bila je vrlo poznata. Nalazila se na ruskoj obali Pacifika, sjeverno od Japana. Kamčatku zovu još i „okom Rusije“. Stići na tu akademiju značilo je još jedan korak naprijed. Najveći dio ruske flote bio je na tom području. Bio sam neopisivo radostan.

Tako sam se opet oprostio od svojih prijatelja, a posebno od svog poljskog kolege o kojem kasnije dugo ništa nisam čuo. Po vojnom planu imao sam mjesec i po dana odmora, a onda je trebalo da se javim u novu akademiju. Odlučio sam opet otići svojim dragim prijateljima u Novosibirsk.

S vrlo pomiješanim osjećajima bacio sam posljednji pogled na Lenjingrad. Znao sam da nikad neću zaboraviti dane koje sam tu proveo, a ni ljepotu ovog velikog grada.

Putovanje između Lenjingrada i predgrađa Moskve prošlo je bez posebnih događaja, a onda se pred Moskvom dogodilo

sljedeće. Čuo sam u vagonu iza sebe neko neobično komešanje, a budući da sam po prirodi znatiželjan, ustao sam i pošao tamo da vidim šta je.

Tu su upravo tri velika klipana napala malog sitnog dječačića s debelim staklima na naočarama i sasvim prozirnom kožom. „Daj nam novac!“, prijetili su mu, „ili ćemo ti slomiti ruku.“ Dječak se tresao kao list na grani. Jedan od bandita pazio je na putnike da se ne bi ko slučajno usudio miješati u njihov posao. Ovakve naprasite tipove nisam nikad podnosio i ovo me sada razbijesnilo. Izvukao sam svoj vojnički opasač i omotao ga oko ruke tako da je veliku željeznu kopču mogao sam da upotrijebim kao bokser. Tako naoružan pristupio sam bliže. Stražar mi je pošao u susret, a ja sam ga jednim džudo zahvatom oborio na zemlju i improvizovanim bokserom udario ga u lice. On se skljokao.

U međuvremenu su druga dvojica izvlačili dječaku novac iz džepa. „Odmah vraćajte novac, inače će vam biti kao i ovome“, rekao sam. Oni su tek sada vidjeli svog druga na zemlji. Pošao sam prema njima, no oni uzmakoše preda mnom i rekoše: „Idemo, idemo.“ Izišli su na sljedećoj stanici i sa sobom su poveli i svoga druga.

Dječak je, jadan, bio sav izvan sebe. Pomogao sam mu da skupi novac, uzeo ga za ruku i prijateljski mu predložio da malo sjednemo. Za vrijeme razgovora saznao sam da se mali zove Mihail Koptelov. Neko vrijeme sam se ustručavao dalje ga ispitivati jer bi bilo skoro nemoguće da on ima neku vezu s osobom na koju sam mislio. Ali, ipak nisam mogao duže izdržati i upitao sam ga: „Da ti nisi slučajno u rodu s piscem Konstantinom Koptelovim?“

„Da, naravno, to mi je otac“, reče on.

„Tvoj otac!“, rekao sam iznenađeno. Svako u Rusiji ko voli književnost poznaje ime Konstantina Koptelova, najznačajnijeg i najpoznatijeg ruskog pisca koji je dobio Lenjinovu nagradu za književnost. Djela su mu poznata po

cijeloj Rusiji. Sada je stvar za mene postala još zanimljivija. Tada me Mihail upitao ko sam ja i gdje putujem. Nakon mog odgovora predložio mi je da, kad sam već u Moskvi, prekinem svoje putovanje i navratim njegovim roditeljima.

„Veličanstveno“, pomislio sam, „sad mi se pružila mogućnost da upoznam Konstantina Koptelova.“ Brzo sam se odlučio i prihvatio njegov poziv jer sam imao nekoliko sati čekanja. Nada da ću uskoro vidjeti jednog od najpoznatijih ruskih književnika probudila je u meni dobro raspoloženje.

Nakon izlaska iz voza krenuli smo podzemnom željeznicom do njegove kuće gdje me on predstavio svojim roditeljima i ispričao im šta se dogodilo. Njegov otac srdačno mi je stiskao ruku i zahvaljivao za pomoć, a i majka mi se zahvalno smiješila i onda me upitala: „Sergeju, imaš li vremena da ostaneš s nama na ručku? Odmah će biti gotov. Do polaska tvog voza možemo još malo popričati.“ To me obradovalo i prihvatio sam poziv.

Nije dugo potrajalo i mi smo već sjedili svi zajedno za stolom, uživajući u odličnom jelu. Razgovarali smo kao stari prijatelji. Koptelov se zanimao za moju prošlost, pitao me šta sad radim i kako sebi zamišljam budućnost. Ispričao sam mu svoju životnu priču. Djelovao je veoma zainteresovano, napeto je sve slušao i svaki čas me zapitkivao o pojedinostima iz mog života. Nakon ručka otišli smo u dnevnu sobu gdje smo uz čašicu votke nastavili s razgovorom sve dok nije došlo vrijeme da krenem na voz. „Sergeju“, reče mi on na kraju, „dok sam slušao tvoje pripovijedanje malo sam razmišljao kako bi se mogla napisati divna knjiga o tebi i o domu u Barisevu.“

Ostao sam bez riječi. Na takvo nešto nisam pomišljao. Još mi je postavio nekoliko pitanja i dodao: „Mogao bih napisati knjigu o tvom životu u dječjem domu. Bila bi to ruska priča nalik „Tomu Sojeru“.“ Osjetio sam se polaskanim, ali sam poslije rekao kako nisam baš sasvim siguran da će to biti dobra pripovjetka. Ali on je to svakako bolje znao od mene jer

je to, na kraju krajeva, bilo njegovo zvanje. Obećao sam da ću mu ispričati sve čega se još budem mogao sjetiti.

„Dobro. Napravićemo tako nešto“, reče on zadovoljno, „uskoro ću ponovo stupiti u vezu s tobom. Namjeravamo kupiti ljetnikovac u blizini Novosibirska. Onda ću biti dovoljno blizu dječjeg doma i moći ću sa svima razgovarati.“

Tada su me moji novi prijatelji otpratili do stanice gdje sam se od njih oprostio i krenuo za Novosibirsk.

Stigavši na stanicu, tamo me čekao Boris Lebanov. Dobri stari Boris! Spustio sam svoj kofer i srdačno ga zagrlio, a i on mene. Dok smo se tako pozdravljali i razgovarali krenuli smo u njegov jednosobni stan. Kad sam se tamo malo osvježio, krenuli smo u potrazi za drugima. Prvo smo sreli mog dobrog starog prijatelja Nikolaja Povalejeva.

„Samo pogledaj“, dobaci on, „ko je taj upeglani oficir? Kad je otišao bio je još zelen, a sad se vraća kao admiral! Mladiću! Mladiću! Oni danas više ne biraju kome te uniforme daju.“

Nakon što smo se svi srdačno nasmijali i pozdravili počeo sam im pričati: „Slušaj me, Nikolaj. Imam sjajnu vijest za tebe“, i onda sam im ispričao o razgovoru s Konstantinom Koptelovim i njegovom prijedlogu da napiše knjigu o dječjem domu i o ljudima u njemu. „Sve sam mu ispričao“, rekoh im, „i tvoju priču, Nikolaju, želi da opiše. Još će te učiniti slavnim!“

Izraz Nikolajeva lica postajao je sve zaprepašćeniji i on povika: „Sergeju, kako si mogao biti tako lud? Naravno da ću postati slavan. Ali to će mi u isto vrijeme slomiti vrat. Posljednje što mi treba jeste da postanem slavan! Znaš li šta bi to značilo za moju trgovinu? Sergeju, kako si to mogao da učiniš svom starom dobrom prijatelju?“

Smrklo mi se pred očima. Naravno! Kako sam samo mogao biti tako glup? „Čuj Nikolaj! Jako mi je žao. Nisam znao da će to sve tako ispasti. Imaš pravo, ja zaista na to nisam računao.“ „Najbolje da odmah s tim započneš“, gunđao je on, „o poslovima u koje sam bio umiješan najbolje da se ništa ne

govori. Boris i ja i još nekoliko drugih imamo izvrstan posao i jedan radoznali pisac brzo bi svemu stao na kraj!“

Htio sam ga prekinuti, ali mi nije dao da dođem do riječi. „Znam da na Akademiji dobijaš malo novca, Sergeju, ali moj posao u posljednje vrijeme jako dobro napreduje. Evo ti novac koji bi dobio za tu knjigu, samo odustani od te ideje. Je li ti jasno?“

To je već bilo previše. „Slušaj me, Nikolaju“, skoro sam se izderao na njega, „da si prestao malo govoriti, onda bih ti rekao ono što sam htio. Nisam to tako shvatio! Jesi li čuo? Žao mi je! Knjiga neće biti napisana. S tim je svršeno! Ali šta ti pada na um da mi to plaćaš? Pa ja sam tvoj prijatelj.“

Nikolajevo lice se razvedrilo i lagani smješak zatitrao mu je na usnama. „To je onaj isti Sergej kojeg poznajem. Hvala ti.“

Koptelov mi se kasnije javio na adresu koju sam mu dao i obavijestio me da je kupio mali ljetnikovac u blizini i da će uskoro doći. Kad je nekoliko dana kasnije došao, otišao sam k njemu i objasnio mu da sve to zajedno nije baš tako dobra i zanimljiva ideja i da ja radije ne bih u tome učestvovao. Nije ga baš usrećilo to što sam promijenio mišljenje, ali rekao sam mu da ja ne mogu drugačije i to je bio kraj naše saradnje.

Preostalih 20 dana odmora brzo mi je prolazilo s mojim starim prijateljima. Bili smo zaista srećni što smo opet zajedno i nastojali smo da iskoristimo svaki minut. Jednog dana reče mi Nikolaj: „Sergeju, rado bih te predstavio šefu naše organizacije.“ Puno sam čuo o tom čovjeku iz podzemlja, dok sam bio kurir. Već sam ga tada želio upoznati, ali sam tada bio samo neznatni kurir i nisam imao priliku za to. Tako je ovaj poziv sada za mene bio velika čast.

Prošli smo već nekoliko ulica i stigli u dio Novosibirska gdje još nikada nisam bio. Nikolaj je ušao u jednu usamljenu kuću i ja sam krenuo za njim. Stali smo na čas, a on mi šapnu: „Ovdje ti je to. Pazi! Dolazi!“ Vrata se otvoriše.

Pogledao sam ga i ostao bez riječi. Nisam vjerovao svojim očima. Pogledao sam Nikolaja i zapitao ga: „Je li to šef? Pa to je Sauškin!“

„Tačno, Sergeju, Sauškin. Ja sam, kako da kažem, prvi čovjek u ovom poslu.“

Tako sam saznao kako je prošao Sauškin. Sjetio sam se kako su ga uhvatili jer je htio ubiti debelu Irenu oružjem koje smo mi sami napravili. Niko nije znao kuda su ga odveli. „Strpali su me u jedan dječiji zatvor“, nadoveza Sauškin jer je primijetio o čemu mislim, „a tamo sam opet našao veze za moj sadašnji, hm, recimo, poziv.“

Sauškinov poziv se sastojao u tome da ljudima nabavlja drogu. Bio je najveći dobavljač droge u cijelom Novosibirsku.

Preda mnom je stajao mladić iz Bariseva koji je stvarno daleko stigao. Buljio sam u njega i jedva vjerovao u sve ono što su mi on i Nikolaj pričali. Ali kad sam se sjetio kakav je u Barisevu bio grub i neotesan, povjerovao sam da je sve to istina.

Nisam vjerovao da će me se sjećati, jer sam bio puno mlađi od njega, ali nije bilo tako: „Sergeju, naravno da te se sjećam“, reče mi, „šta se tebi događalo? Vidim da si u vojsci.“

Tako smo proveli nekoliko ugodnih sati razgovarajući o Barisevu i o svemu što se u međuvremenu događalo.

Tog sam dana saznao da Boris, Nikolaj i Sauškin zajedno sarađuju. Nakon što smo malo zajednički razgovarali, Sauškin mi je predložio: „Sergeju, dok si još nekoliko dana kod nas, kako bi bilo da zaradiš nešto novca?“

„To bi mi dobro došlo“, odvratih, „ali kako to misliš?“

„Dok si ovdje možeš raditi zajedno sa mnom, Borisom i Povalejevim. Trgovina nam sada ide jako dobro. Prodajemo veliku količinu droge, a iz Japana dobijamo i drugu robu koju prodajemo na crnom tržištu.“

Sagnuo sam se do Borisa i upitao ga: „A šta prodaješ?“

„Kasete, ruž za usne i slične stvari“, odgovorio je.

„Dobro“, rekoh, „prihvatam posao.“ Mislio sam na lekciju koju sam davno prije toga naučio da se u ovom svijetu svako mora snalaziti kako zna.

Nekoliko sam dana blisko sarađivao s Borisom, Nikolajem i Sauškinom. A onda se dogodila nesreća. Sauškina su uhvatili, osudili na osam godina i odveli ga u jedan stari, strogo čuvani zatvor u blizini Tomska.

Ali posao je morao ići dalje. Nije se moglo odustati samo zbog toga što tu više nije bilo „šefa“. Nikolaj Povalejev je bio mišljenja da on sada treba stupiti na mjesto Sauškina.

Jedne večeri su me on i Boris pozvali na sastanak različitih vođa podzemlja. Otkako su uhvatili Sauškina imali smo problema s jednom drugom organizacijom. Polako, ali sigurno prodirali su na našu teritoriju.

Mislio sam da će to sigurno biti vrlo zanimljivo veče i krenuo sam. Putem mi je Boris pričao da je već dolazilo do pucnjave i da je u borbi između dviju suparničkih organizacija jedan bio ubijen. Zbog toga je bila potrebna ova mirovna konferencija jer su se stvari morale jednom zauvijek srediti kako bismo se mogli posvetiti trgovini. Sastanak je trebalo da se održi u trošnoj kući na kraju grada.

Kad smo došli, morali smo se popeti stepenicama do trećeg sprata, a onda smo išli dugim mračnim hodnikom sve do jedne slabo osvijetljene sobe gdje nas je već čekao vođa druge grupe. Ostao sam u pozadini dok je Nikolaj razgovarao sa šefom. Izlagali su jedan drugome svoje stavove i Nikolaj je na kraju udario šakom o sto i viknuo: „Ako se ne budete držali dalje od našeg područja, sljedeći put ćemo s vama razgovarati kroz cijev pištolja. Pokušali smo na lijep način, a izgleda da to ne ide. Vi imate svoje područje i tamo se zadržavajte. Je li to jasno?“

Nikolaj je ustao. Drugi šef i njegovi ljudi skočiše i izletješe napolju. Pogledao sam Nikolaja i namignuo mu. Bio je to još uvijek grubi, nemilosrdni klipan kakvog poznajem još iz

Bariseva, isti onaj koji se „pobrinuo za onu dvojicu“ koji su me izboli nožem u nekoj tamnoj uličici.

Po mom mišljenju konferencija je bila završena i ja sam ustao i rekao Nikolaju da idem ispred njih udahnuti malo svježeg vazduha i sačekati ih ispred kuće. Tako sam krenuo sam dugim hodnikom i niz uske stepenice do izlaznih vrata. U trenutku kad sam iskoračio kroz vrata nešto je eksplodiralo u vazduhu. Osjetio sam žestok udarac i jak bol pod rebrima koji mi je oduzimao dah.

Ošamućen, pogledao sam oko sebe i primijetio da puno krvarim. Košulja mi je bila već sva krvava i sad je krv prolazila na vojničku bluzu. Jedino na šta sam pomislio bilo je: „Pucali su na mene! Na mene!“

Pao sam na koljena. Čuo sam korake iza sebe. Neko je silazio stepenicama. Bio je to Nikolaj i Boris, naoružani i spremni da moje ubice zbrišu s lica zemlje. Ali oni su već bili daleko. Nikolaj i Boris su spustili oružje i pomogli mi da se dignem, a onda me uveli u kuću. U unutrašnjem džepu moje kišne kabanice imao sam sve svoje papire, pisma, knjižice, dokumenta i ostalo.

„Sergeju, zaista si imao sreću!“, povika Boris dok je praznio moj džep koji je bio baš na lijevoj strani. Metak je probio debeli adresar, papire, knjižice i odijelo i zaustavila se ispod kože.

Nakon što je Boris pogledao ranu i rupe na papirima, reče mi: „Da nisi imao ovu hrpu papira već bi bio mrtav!“

S našim maramicama i Borisovom košuljom napravili smo improvizovani zavoj i zavezali ranu da ne krvari. Onda su me odvezli u bolnicu. Bio je to susret sa smrću koju sam za dlaku izbjegao.

Nakon što sam otpušten iz bolnice proveo sam kod Borisa još nekoliko dana da se oporavim. Ništa nisam radio, nego samo pio. Nikad nisam bio veliki pijanica. U Barisevu sam pio kao i ostala djeca, a poslije tu i tamo pomalo. Ali uvijek bih

prestajao kada bih osjetio da ću se napiti, jer sam želio ostati u dobroj fizičkoj i psihičkoj kondiciji. Znao sam da previše alkohola škodi i opijao sam se samo u posebnim prilikama.

Jednog jutra nakon velikog slavlja koje je Boris priredio u moju čast probudio sam se oko 9 sati i vidio da ostali još nisu došli sebi. Još uvijek omamljen od svega toga, izašao sam malo na svježi vazduh. Tamo sam zatekao još jednog čovjeka koji je, izgleda, imao istu namjeru. Imao je oko pedeset godina, bio je snažne građe i imao drvenu nogu. Budući da smo se obojica htjeli osloboditi „paučine“ iz glave, krenuli smo malo u obližnji park. Nakon nekoliko minuta nađosmo klupu i tu sjedosmo. Nije dugo potrajalo i mi smo se zadubili u razgovor. Pričao sam mu ko sam i šta imam u planu, a isto sam i ja pitao njega. Na svoje veliko iznenađenje saznao sam da je on bio major u miliciji u Norilsku. Kad je spomenuo ime grada, naćulio sam uši.

Norilsk se ubraja među najpoznatije gradove Sovjetskog Saveza, majstorsko djelo sjeverne tehnologije. Izgrađen je na najsjevernijem dijelu zemlje pa služi kao svijetli primjer da se i na zamrznutom sjeveru mogu graditi gradovi prikladni za stanovanje.

„To je veličanstveno!“, povikao sam. „Puno sam čitao o tom fantastičnom gradu u svojim školskim knjigama. To je veliki tehnički uspjeh partije.“

„Tehnički uspjeh!“, otpuhivao je on. „Vi žutokljunci znate samo ono što piše u vašim knjigama. To je taj problem s vama! Vi vjerujete u sve što vam oni govore i sve vidite crno na bijelom!“

„Pa nemojte se zbog toga uznemiravati“, rekoh mu, „htio sam samo biti ljubazan i kazati vam da sam o tome već nešto čitao.“

„Onda dobro. Odmah zaboravi sve što si čitao! Nijedna riječ nije istinita. To ja najbolje znam. Ja sam odatle. Bio sam major u miliciji.“

„Ali koliko je meni poznato, tamo su imali posebne mašine i specijalna tehnološka dostignuća kako bi mogli savladati sve poteškoće“, protestovao sam ja.

„Mašine!“, reče on i nasmija se. „Želiš li zaista znati kakve smo strojeve imali? Mašine su bili robovi. Pomrlo ih je na desetine hiljada dok smo gradili grad. Kosti su im tamo. To ti je „tehnologija“ koju je Norilsk ugradio – krv i kosti robova.“

Nisam mogao da povjerujem u ono što sam čuo. Poželio sam da to shvatim samo kao brbljanje jednog pijanice. Ali kako sam mogao? Taj čovjek je bivši major i to što priča sigurno je istina jer je i on tamo bio i pomagao u izgradnji. „Vidio sam ih na hiljade kako umiru“, nastavio je on dalje, „umirali su od gladi i od hladnoće ili od oboje.“

Dalje mi je nastavio pričati kako je svoj život posvetio komunizmu. Kad je izbila revolucija u Mađarskoj 1956. poslali su ga u Mađarsku. Dok se tamo borio kao komandant artiljerije, jedna kugla mu je prostrijelila nogu koju je kasnije morao amputirati. „Poslije toga“, reče on, „postao sam bezvrijedan, beskoristan za bilo šta. Poslali su me u Norilsk da tamo tjeram tu sirotinju na posao. Za to sam im još bio dobar.“

Ovaj razgovor djelovao mi je gotovo bogohulno. Taj čovjek, stranac, napada sistem u koji sam vjerovao, a to što sada čujem nimalo mi se ne sviđa. Pokušao sam da ga više ne slušam, ali to nije išlo. „Moj sinko, znaš šta su mi dali? O, oni su bili jako dobri prema meni! Dali su mi jednu drvenu nogu i svaki mjesec punu šaku rubalja od kojih sam jedva mogao živjeti. A onda su me izbacili napolje. O, da“, činilo mi je da se sve više uzbuđuje, „i još su mi nešto dali“, nastavi on, „znaš li šta? Punu šaku ordena.“ Gurnuo je ruku u džep i izvukao ih nekoliko. „Kao što vidiš, dobro sam im služio i u Mađarskoj i u Norilsku.“

Pokazivao mi je ordene i nastavio: „Medalje! Šta ću s njima? Pojesti ih? Platiti njima stanarinu? Gledaj me, sinko.“ Zaćutao je kao da zaista treba da ga pogledam od glave do

pete. I pogledao sam ga. Morao sam potvrditi sve što je govorio. Sam je sebe prozvao starim i beskorisnim i još mi je jednom ponovio da ima drvenu nogu i 45 rubalja mjesečno. On zaista nije odgovarao mojoj predstavi o zaslužnom komunističkom vojniku u penziji. Ordeni – da. Ali ne i siromaštvo, ogorčenost i ovo veliko beznađe.

Napao ga je kašalj i ordeni su mu popadali u blato. Ispljuvavao je krv. Maramicom je obrisao krvava usta, a onda kleknuo u blato da pokupi svoje ordene. Ja sam ustao i otišao.

„E, da“, mislio sam, „ako je istina što ovaj stari priča, onda je to sigurno već prošlost.“ Moram da živim za svoju budućnost. To je sada najvažnije. Samo ludaci ostaju u prošlosti, tako su nas učili. Sigurno je da je naša partija imala mnogo poteškoća na početku, dok je zemlja prolazila kroz težak period. Neke manje nepravde morale su se dogoditi. Uostalom u kojoj zemlji nema nepravde?

Ipak, svi ti ljudi su mrtvi – umrli su samo zato da bi se sagradio jedan grad! Može li se to posmatrati kao nepravda? Vodio sam neku vrstu rasprave sa samim sobom i na kraju sam odlučio sve to potisnuti iz svog sjećanja.

U svakom slučaju, nisam imao pravi odgovor na svoja pitanja, a moj život je morao da ide dalje, bez obzira na to da li će se isto dogoditi i tom jadnom čovjeku koji je puzao po blatu tražeći ordene. S velikom mukom pokušavao sam da iz misli izbrišem cijeli taj uznemirujući događaj. Spremao sam se na put. Uskoro ću krenuti na daleki istok Sovjetskog Saveza i započeti svoju uzbudljivu karijeru u sovjetskoj mornarici.

# 10. NA POMORSKOJ AKADEMIJI NA KAMČATKI

Moje prvo mjesto nakon odlaska iz Novosibirska i nakon beskonačno duge vožnje visoravnima Sibira bila je „magična luka“ Vladivostok. Ostao sam tu dvije sedmice, a onda sam bio raspoređen u Blagovešensk na samoj granici Kine gdje je neko vrijeme vladala velika vojna napetost; bilo je čak i pucanja između ruskih i kineskih trupa na Amuru.

Pripadao sam pomorskoj vojnoj jedinici koju su postavili protiv Kineza i tom prilikom bio sam umiješan u oružani sukob sa Kinezima. Kasnije su me pozvali u Vladivostok odakle je trebalo da pođem brodom u Nahodku, veliku sovjetsku luku, a odatle nastaviti put u Petropavlovsk gdje ću nastaviti svoje studije na Pomorskoj akademiji.

Stigao sam tamo krajem septembra 1968. i tu započeo svoje dvoipogodišnje studije kao radio-oficir.

Petropavlovsk je glavni grad Kamčatske oblasti sa 150.000 stanovnika. Ulice u središtu grada bile su popločane i osvijetljene, dok one izvan središta nisu. Stanovništvo je pristiglo iz svih krajeva Sovjetskog Saveza. Zbog mnogobrojnih pomorskih i vojnih baza stanovništvo uglavnom čine mladi ljudi. Ali ima tu i mnogo vojnog osoblja koje je nakon penzije tu i ostalo. Pomorska akademija u Petropavlovsku bila je pod upravom komandanta Viktora Jelisajeva, mladog oficira koji je veoma brzo došao do te časti. Pomorska baza je obuhvatala veliku izduženu teritoriju na kojoj se školovalo i uvježbavalo 1.200 oficirskih pripravnika za budući poziv. Tih 1.200 pitomaca predstavljalo je elitu, najbolji među najboljima, brižno probrani u cijeloj zemlji.

Život na Akademiji sastojao se uglavnom od dva dijela: studije pomorstva i aktivnosti u komunističkoj partiji. Studije

pomorstva obuhvatale su nekoliko područja: plovidbu, radio-veze, mehaniku i ostalo. Intenzivno smo studirali i uglavnom se usmjeravali na naš izborni predmet.

Budući da u Rusiji sve ima političku dimenziju, partija nadzire svaku fazu života, moglo se očekivati da će partija posebno paziti na vaspitanje budućih oficira. Tako je i bilo.

Nekoliko dana nakon dolaska pozvao me komandant Jelisajev u svoju kancelariju. Tamo se našlo još nekoliko oficira i jedan čovjek u civilu. Predstavili su mi ga kao sekretara KP grada.

„Kurdakov“, rekao je pokazujući na dokumente u ruci, „pregledali smo izvještaje o vašem radu kao partijskog aktiviste, kao i izvještaje o ostalim pitomcima. Moramo ovdje na Akademiji postaviti jednog od vas za vođu Komunističke omladinske lige. Na Akademiji ima hiljadu dvjesta mladih pitomaca. Jednoglasno smo odlučili da ste vi najprihvatljiviji za tu dužnost. Svi izvještaji o vama su besprijekorni. Od prve godine školovanja aktivni ste u omladinskoj organizaciji. Vaša grupa je na oblasnom takmičenju u Novosibirsku dobila nagradu, i u Lenjingradu ste se pokazali kao najbolji. Vi ste kao stvoreni za tu dužnost. Vi ste naš čovjek.“

To priznanje me malo ošamutilo. Bio sam odgovoran za vaspitanje i poučavanje 1.200 budućih komunističkih oficira, a bilo mi je tek 18 godina.

Dok sam se vraćao kroz dvorište Akademije do svoje sobice, čuo sam samog sebe kako govorim: „Sergeju, ovo ti je jedinstvena prilika u životu, prilika koja se više nikad neće pojaviti. Još ćeš ti daleko dogurati!“

Otprilike tri petine vremena morali smo posvetiti studijama politike, a preostale dvije petine tehničkom dijelu. Kao oficiri ruske mornarice morali smo snositi veliku odgovornost za ratne brodove. I zbog te vojne moći kojom ćemo raspolagati morali smo biti politički pouzdani i potpuno

lojalni. To je i bio razlog zašto se trošilo toliko vremena i truda oko našeg političkog napretka.

Imali smo odrasle nadzornike koji su nam pomagali tokom vježbi, ali politička odgovornost bila je u našim rukama. Raspolagao sam šestoricom poručnika kojima su opet bile podređene grupe od 50, 100 ili 200 ljudi. Oni su sačinjavali moj kabinet.

Moja dužnost je bila da ih organizujem i nadgledam i pokazujem im kako da vode političke vježbe. Uputstva sam dobijao od glavne Komunističke omladinske lige iz Moskve. Trebalo je da pazim da se sva ta uputstva brižljivo izvršavaju. Preko svog kabineta bio sam odgovoran za to da se određeni posao obavi i da se političke studije organizuju za sve pitomce.

Sve u svemu moj zadatak je bio da svaki pitomac koji završi svoje studije i preuzme odgovornost u mornarici bude i dovoljno jak, krajnje disciplinovan i svim svojim bićem odan komunizmu. Omladinska liga bila je čuvar partije u pitanjima politike i komunizma za svih 1200 pitomaca. Ako je neki pitomac imao problema s drugima ili čak i sa samim komandantom Akademije, morao je doći direktno kod mene i iznijeti mi svoj problem. A onda je moj zadatak bio da u njegovo ime govorim s komandantom, ako sam bio siguran da je on u pravu. Stari oficiri nisu bili za ovakav dvostruki autoritet u okviru vojne baze. Htjeli su da njihov autoritet bude najviši i konačni. Ali partija je to isto pravo dala Komunističkoj omladinskoj ligi. U nekim slučajevima liga je čak imala pravo da nadgleda neke od oficira, ako je to bilo potrebno. Politička podobnost bila je važnija od tehničkog znanja. Ako je neki pitomac morao snositi posljedice za svoje ponašanje, onda je to bilo zbog toga što je počeo sumnjati u komunističke ciljeve ili je oslabila njegova povezanost s komunizmom. Tada bih ga pozvao k sebi i održao mu temeljnu lekciju. Nakon toga sam ga dovodio na sastanak

cijele omladinske lige i tamo ga još grdio. Ovakvom šokantnom metodom trebalo se postići da se dotični pitomac uvijek kasnije sjeća gdje je njegovo mjesto i gdje pripada.

Samo jedna riječ omladinske lige iznad mog potpisa mogla je zauvijek uništiti karijeru mladog oficirskog pripravnika. Mogao je biti otpušten ili degradiran na običnog mornara ili spušten na najniži čin u vojsci.

Kazne su slijedile odmah, na licu mjesta, čak i za najmanje prestupe protiv zakona. Prekršaj je mogao donijeti pitomcu kaznu od petnaest dana zatvora, tokom kojih je bio samo na hljebu i vodi. Drugima bi bilo određeno dvadeset četiri sata neprekidne straže.

Ako se neko uhvati na spavanju, kažnjavan je zatvorom. Krajnji cilj ovakvih postupaka bio je da se istreniraju da slijepo slušaju svaku naredbu svojih nadređenih bez ličnog razmišljanja. Trebalo je da postanemo oficiri i druge voditi, ali prije nego što smo počeli zapovijedati, morali smo i sami naučiti da slušamo druge.

Odlučio sam svoj autoritet koristiti odgovorno i razumno. Pomagao sam pitomcima koliko sam god mogao. Imao sam razumijevanja za ljudske slabosti pa je moj lični zadatak i želja bila da što više kadeta uspješno završi svoje studije.

Ali to nije uvijek bilo moguće. Pritisak je bio veoma snažan. Neprestani marševi, vježbe, tehničke studije, studije marksizma-lenjinizma i drugi teški dodatni časovi kao „subotnici“ (dobrovoljne radne brigade) donosili su mnogima velike poteškoće. Prve godine u Petropavlovsku tri pitomca su izvršila samoubistvo vatrenim oružjem ili vješanjem. Za njih je to bilo previše. Sjećam se jednog mladića koji je bio optužen da je za vrijeme straže spavao i zbog toga osuđen na 24 sata straže. To je za njega bilo nemoguće i nestao je. Zaključili smo da je pobjegao. Ali sljedećeg smo ga dana našli obješenog na tavanu. Posebno žalostan slučaj s kojim sam se pozabavio bio je onaj s jednim mladim drugom kojem sam pokušao pomoći.

Skočio je s trećeg sprata i ostao na mjestu mrtav. Dobili smo naređenje da govorimo da je bio pijan i da nije znao šta radi. Ali ja sam znao šta je bilo, znao sam da je svjesno izvršio samoubistvo. Ali morao sam slušati kao i drugi.

Ponekad mi je kao vođi lige uspijevalo zauzeti se za nekog kadeta iako je vođstvo Akademije odlučilo otpustiti ga.

Davao sam im tada do znanja da se mladiću mora pružiti još jedna prilika i obećavao sam da ću se lično zauzeti da dotični temeljno prouči Lenjinovu nauku i da od njega stvorimo dobrog komunističkog oficira. „Molim vas, pružite mu još jednu priliku!“, glasio je moj usrdni apel.

„Pa dobro, Kurdakov“, često sam dobijao odgovor, „dajemo ti tri mjeseca da ga izvučeš.“ U većini slučajeva to mi je i uspijevalo.

Izvještaj o svom poslu morao sam dostavljati centralnom komitetu KP u Petropavlovsku. Moje obaveze dovele su me u neposredan kontakt s partijskim vođama iz Moskve. Od njih sam dobijao smjernice za vježbe, lekcije i kopije predavanja koja sam morao održati pitomcima. Upoznao sam se sa najvišim komunističkim oficirima provincije Kamčatke, kao i s lokalnim „Gorkomom“ grada Petropavlovska. Bio je to gradski komitet Komunističke partije. Ove veze pružile su mi mogućnost uvida u unutrašnji rad partije.

U ugodne obaveze spadalo je i organizovanje zabavnih i kulturnih događaja Akademije. To se vodilo pod „političkim razvojem“. Na kulturne priredbe često smo pozivali umjetnike iz Moskve koji su uvijek bili primljeni s oduševljenjem.

Predavanja su imala slabiji odziv. Lično sam morao prirediti partijskim funkcionerima iz Moskve dobar prijem, inače!... Mnogi od tih predavača redovno su nas posjećivali.

Od septembra 1968. do maja 1969. više puta su me iz „Gorkoma“ molili da dođem u neku školu ili na fakultet i održim predavanje o komunizmu ili o svjetskim političkim zbivanjima. Govorio sam o američkom miješanju u rat u

Vijetnamu, o opasnostima od imperijalizma, o značaju vojne moći Sovjetskog Saveza, o lenjinizmu, marksizmu i drugim političkim temama. Trudio sam se da zanimljivo govorim i uskoro sam postao omiljen govornik s dobro posjećenim predavanjima.

Uz ove aktivnosti učestvovao sam i u sportskim disciplinama kao što su rvanje, džudo, karate, trčanje na duge i kratke staze. Stalno sam nešto radio i gotovo se uopšte nisam odmarao. Uprkos tome volio sam taj svoj radni, aktivni život.

Jednoga dana kad sam bio u „Gorkomu“ u Petropavlovsku, jedan partijski funkcioner me zagrlio i rekao: „Kurdakov, mogu ti reći da svoju dužnost izvrsno obavljaš. Mi ovdje na Pomorskoj akademiji imamo mnogo manje poteškoća od ostalih vojnih institucija. Zaista si sposoban organizator. Mladiću, samo tako nastavi!“ Lice mi je zasjalo i od veselja nisam znao šta bih rekao.

Kad sam se okrenuo i htio izaći iz sobe, pristupio je vođa ovdašnje partije i rekao: „Mladiću, samo ovako nastavi! Imaš sjajnu budućnost pred sobom. Takvi ljudi su nam potrebni. Samo tako nastavi i daleko ćeš stići!“

Kao na oblacima vraćao sam se na Akademiju. To je bio moj život. Moji ljudi. Partija je bila moja „porodica“. Bio sam dio nečega u šta sam mogao vjerovati, čemu sam pripadao i za šta sam živio. Znao sam šta je disciplina, autoritet i težak posao, a partija je znala sve to da nagradi. To je bio jedan od najsmionijih trenutaka! Osjećao sam se sasvim u skladu sa svijetom.

# 11. NALOG TAJNE POLICIJE

Jednog dana početkom maja 1969. sjedio sam i radio u svojoj kancelariji u zgradi Komunističke omladinske lige u pomorskoj bazi. Neko je pokucao na vrata, a ja sam doviknuo: „Uđite."

Čovjek koji je ušao bio mi je nepoznat. Bio je nizak i snažno građen. Imao je gustu crnu kosu, strogo začešljanu, i bio je u civilu. Govorio je nekim posebnim piskutavim glasom koji me podsjećao na štektanje mitraljeza. To je njegov govor činilo težim za razumijevanje. Morao sam ga pažljivo slušati da bih razumio šta govori. Predstavio se kao Ivan Azarov.

Za njegovo ime već sam čuo u Gorkomu. Bio je major KGB-a, tajne policije, ovdje na Kamčatki. KGB je elita sovjetske tajne policije i raspolaže s daleko većim autoritetom nego milicija u uniformi. Kad sam čuo njegovo ime, skoro sam se zagušio. Pa šta hoće od mene KGB?

Azarov je izvukao iz svoje aktovke nekoliko različitih papira s mojim imenom i razastro ih po stolu.

„Kurdakov", reče mi, „istražio sam tvoje ocjene sve od onog vremena kad si sa šest godina bio u dječjem domu Broj 1. Za takvog mladog čovjeka kao što si ti, takva sjajna prošlost puno znači!"

Slegao sam ramenima u znak skromnosti.

„Moraš znati", nastavio je, „da u našoj zemlji ima nekoliko teških problema koje moramo rješavati na poseban način. Kao što ti je možda poznato, ja sam iz policije." A onda mi je nastavio pričati kako treba biti osposobljena posebna policijska jedinica koja bi radila samostalno kao operativna grupa tajne policije u Petropavlovsku.

„Ova posebna grupa dobiće zadatke s kojima se regularna milicija ne može baviti iz različitih razloga", objašnjavao je on.

„Slične specijalne operativne grupe već su osnovane širom Sovjetskog Saveza. Dobili smo uputstva od naših partijskih vrhova iz Moskve da i ovdje takvo nešto osnujemo.“ Trenutak je zaćutao, a onda opet nastavio: „Tražimo čovjeka koji bi preuzeo vođstvo ove specijalne grupe.“

„Dakle, tako stoje stvari!“, pomislio sam. Pokušao sam iznijeti sve moguće razloge zbog kojih ovu velikodušnu ponudu ne bih mogao prihvatiti. Imao sam već pune ruke posla. Ali Azarov se nije dao zbuniti. Nastavio je svojim brzim, isprekidanim glasom: „Ne znam da li se sjećaš, ali bio sam na jednom tvom skupu u školi na kojem si govorio.“ Nisam se toga sjećao. „Održao si veoma podsticajan govor, jedan od najboljih govora o komunizmu koje sam ikada čuo pred mladima. Učenici su upijali svaku tvoju riječ.“ Onda je prešao na stvar. „Čovjek kojeg izaberemo mora biti sposoban da regrutuje i obuči svoje ljude, organizuje ih i usmjerava njihove aktivnosti. A o tebi sam upravo to čuo“, dodao je, prateći govor kuckanjem prstiju po stolu. „Vjerujem da bi upravo ti bio pravi čovjek koji bi mogao organizovati i voditi našu posebnu grupu.“

On mi je mogao i izričito narediti da preuzmem tu dužnost, ali ja sam stalno tražio razloge kako bih mogao da kažem „ne“! Nakon mojih primjedbi opet je nastavio govoriti. Primijetio sam da nije naučio da ga prekidaju. „Jasno je da ćeš za ovaj poseban posao dobiti i posebnu platu iz specijalnog fonda koji će se osnovati u Moskvi samo za tu svrhu. Dobićeš 25 rubalja po nalogu.“

Nisam vjerovao svojim ušima! Jesam li dobro čuo? On tako brzo govori, vjerovatno ga nisam dobro razumio. „Molim vas, hoćete li još jednom ponoviti posljednju rečenicu!“, upitao sam ga.

On se nasmiješio i nastavio: „Znam šta misliš; ali dobro si čuo. Ovo je specijalna grupa i ona će biti plaćena iz specijalnog fonda. To je istina – dobićeš po nalogu 25 rubalja.“

Kao pitomac Pomorske akademije dobijao sam sedam rubalja mjesečno, a sada 25 po nalogu! Čak bih i kao mornarički oficir, po završetku školovanja, zarađivao samo sedamdeset rubalja mjesečno. Samo s tri „operacije“ s jednim takvim timom dobiću više novca nego što je mjesečna plata u mornarici.

Azarov je primijetio plamen u mojim očima.

„Dakle, prihvataš ponudu?“, upitao je.

„Da, svakako“, rekao sam, „ali zašto baš ja?“

„Jednostavno iz tri razloga. Kao prvo ti si oficir pripravnik u vojnoj školi i ti već pripadaš državi. Ne moraš napuštati svoj posao. To je jednostavno: ja ću s tvojim komandantom urediti da dobijaš slobodno vrijeme za policijski posao. Drugo, ne mogu zaboraviti tvoja predavanja o komunizmu i svjetskim zbivanjima na univerzitetu. Zatim, pokazao si da si sposoban da vodiš, a to je za to mjesto neophodno. Treći i glavni razlog jeste to što imaš kontakte s drugim ljudima i moći ćeš pronaći prave koji su za taj posao.“

U zadnjoj tački morao sam se s njim složiti. Kao vođa Komunističke omladinske lige podržavao sam prijateljske veze skoro sa svim partijskim sekretarijatima koji su mi bili podložni. Ovi su pak poznavali sve pitomce na Akademiji. Trebalo je samo da naredim: „Pronađi mi trojicu najjačih“, i oni bi to učinili. Imao sam veze, ali i autoritet da izaberem najbolje ljude među 1.200 oficirskih pripravnika.

„Koliko vam je ljudi potrebno?“, upitao sam Azarova.

„Najmanje 20“, odgovorio je, „nećemo ih uvijek sve trebati u isto vrijeme, ali želimo imati najmanje dvadeset ljudi na raspolaganju, na koje se možemo osloniti.“ Odmah sam počeo razmišljati ko bi to sve mogao biti.

„Kurdakov, izaberi sebi ljude i dovedi ih da mi ih predstaviš najkasnije za deset dana. Želio bih svakog lično upoznati i dati vam čovjeka koji će do u sitnice upravljati vašim operacijama.“

„U redu“, odgovorio sam. Major je ustao i izašao.

Nisam bio od juče i znao sam šta imaju u planu. Moraćemo da se obračunavamo s pijancima, ubicama, napadačima i ostalim prekršiteljima zakona kojima regularna policija ne može stati na kraj. Ovdje, u lučkom gradu Petropavlovsku ima svakakvih tipova i sigurno ih se hoće riješiti. Bilo mi je, dakle, potrebno nekoliko sirovih, neustrašivih i grubih mladića koji će biti sposobni da razdvoje zavađene.

Bio sam siguran da mogu da se snađem. Oduvijek sam bio u dobroj fizičkoj kondiciji, bavio sam se rvanjem i nedavno postao šampion Kamčatke u džudou. Morao sam izabrati još dvadeset mladića poput mene. Prvo sam pomislio na svoje sportske drugove i već sam se za neke odlučio. Sve su to ljudi koje sam upoznao u našoj omladinskoj sportskoj ligi – pobjednici u boksu, džudou i još nekoliko dobrih sportista. Prvo sam se odlučio za Viktora Matvejeva. Bio je jak, 2 metra visok i težak 100 kilograma. Iako krupan, bio je brz i spretan. Lice mu je bilo milo, ali srce hladno kao kamen. Bio je jedan od mojih bliskih prijatelja i saradnik u ligi. Njemu je bilo podređeno 200 pitomaca u radio-odjeljenju. Bio je jedan od najboljih hokejaša u našem timu. Jedan jedini put sam imao s njim problema na našem sportskom takmičenju. Na početku je uvijek bila prijateljska igra u džudou ili rvanju, ali ponekad se znalo dogoditi da obojica izgubimo kontrolu.

U krugu svojih prijatelja i saradnika Viktor je bio dobar čovjek. Kad bi se počeo boriti, bio je kao opsjednut. Nešto životinjsko bi u njemu došlo do izražaja. U takvim trenucima zaista je bio opasan, a to sam kasnije i doživio.

Viktor je mnogo patio zbog svojih neostvarenih ambicija. Želio je biti pilot, ali nije uspio položiti ispit i izgubio je zbog toga dvije godine. Iako je bio dvije godine stariji od mene, imao je niži čin i zbog toga je patio od osjećaja manje vrijednosti.

U džudou je postigao svoj cilj i postao šampion cijele istočne Rusije.

Drugi kojeg sam izabrao bio je Anatolij Litovčenko, plejboj Petropavlovska. Bio je visok, jak, zgodan i šarmantan. Njegova duža crna kosa, crni brkovi i velike crne oči davale su mu izgled „vatrenog ljubavnika“. Iako je izgledao kao ljubimac žena, niko mu se to nije usudio kazati, jedino njegovi bliski prijatelji, ali i oni samo u šali. Anatolij je bio prvoklasan, dobro izvježban bokser koji je u toj disciplini bio na trećem mjestu u Sovjetskom Savezu. Svi su bili mišljenja da je mogao postati prvak Rusije samo da na jednoj utakmici nije povrijedio rame. Do tog trenutka bio je Kamčatkina nada za olimpijske igre. Anatolij je bio sportista takve klase.

Sljedeći čovjek po mom izboru bio je Aleksandar Guljajev, nervozan, napet, eksplozivnog temperamenta, što ga je kasnije koštalo života.

Aleks nije bio sportista, ali je bio visok, jak i nasilan. Reagovao je impulsivno, bez prethodnog razmišljanja. Bio je iz Novosibirska i bili smo dobri prijatelji. Mislim da je bio najodlučniji od svih mojih ljudi. Kad je on nešto sebi utuvio u glavu, onda nije imao mira dok to ne sprovede u djelo. Imao je okruglo, glatko lice i nos jako sličan Viktorovom. Zbog toga smo ih zvali „braća po nosu“.

Vladimir Zelenov bio je među nižima u mom izabranom timu. Nije bio, doduše, visok, ali zato veoma dobar i jak bokser. Bio je veseo i činilo se da je za njega život uživanje. Nije bio na Akademiji zato što je to bila njegova želja, nego zato što je htio izbjeći odlazak u vojsku. Zapravo ni sam nije znao šta bi htio, ali je na kraju došao do zaključka da je Akademija još najmanje od svih zala. „To stalno marširanje“, često je govorio, „svugdje je isto, ali ipak je bolje nego drugdje.“

Često je razmišljao šta bi sve mogao da učini samo da izađe iz mornarice. Neki od pitomaca znali su se ozbiljno raniti ili su se namjerno zarazili tuberkulozom ili kojom drugom ozbiljnom bolešću samo da ih otpuste iz službe.

Takvo nešto Vladimir nikada nije učinio, ali je često znao govoriti o planu da slomi nogu, odreže sebi prst, simulira srčani udar ili nešto slično tome. Ali nikada nije preduzeo nešto ozbiljnije, samo je to govorio.

Jedino što je ozbiljno činio bilo je boksanje. Bio je prvak srednje kategorije na Kamčatki.

Najveći u našoj grupi bio je Jurij Bereštenikov. Majka mu je bila direktorica u državnoj školi broj 14 u Petropavlovsku i imala je puno prijatelja u KP. Jurij je bio neobično jak i volio je borbu, posebno u autobusima. Često je putovao autobusom ne zato da bi negdje stigao, nego zato da bi prekinuo svađu ili tuču. Obično su naši autobusi bili prepuni vojnog osoblja.

Jednom je kod naglog kočenja autobusa Jurija neko gurnuo. To je za njega bio dovoljan razlog da krivcu uzvrati jakim udarcem. U jednu takvu gužvu uključili su se svi mladi putnici i Jurij se našao u pravoj bitki. Uspio je da izazove tuču između civila i milicije. To je bila prava vreva. Vozač se okrenuo, ugledao gužvu i odvezao cijeli autobus pravo u milicijsku stanicu.

Takav je bio Jurij. Živio je samo za gužvu. Uprkos tome svi smo ga voljeli. Bio je obrazovan, pametan, šaljiv i uvijek je zbijao neke gluposti.

Bio sam uvjeren da je on od svih mladića koji su se upisali na Akademiju najveći antimilitarista. Na Akademiju je dospio samo zahvaljujući svojim dobrostojećim roditeljima. Kad je za vrijeme časa bio pozvan ispred table, stao bi tamo u vojničkom stavu, sasvim ozbiljan i na pitanje bi dao pogrešan odgovor. Ako bi mu oficir dao do znanja da odgovor nije dobar, on bi objesio glavu i ispuštao nekakve krikove, na šta smo se svi gromoglasno smijali. Jednom je tako pomilovao po glavi jednog starijeg, ćelavog oficira i rekao mu: „Na dobrom krovu ipak ne može rasti trava.“

Jurij je često zbog svog lošeg ponašanja bio pozivan na odgovornost, ali to njemu nije baš ništa značilo. U svom životu

želio je ili da nasmije ljude ili da ih navede da se potuku, ali po mogućnosti da i on bude prisutan.

Njegovi pretpostavljeni su na kraju odlučili da uprkos uticaju njegovih roditelja on ne bude oficir nego običan mornar. Ali dok je bio u mojoj grupi pokazao se kao jedan od najjačih, najgrubljih i najpouzdanijih.

Sljedeći predstavnik naše grupe bio je Sergej Kanonenko, Ukrajinac, jedan od mojih asistenata iz omladinske lige. Bio je jak, pouzdan, brutalan, hladan, gotovo bez ikakvih osjećanja. Pripadao je našem rvačkom timu. Bio je snažan i imao je skoro 100 kilograma. Volio je da u tučama izvadi nož i moralo se paziti na njega da ga ne bi i upotrijebio.

Bilo je i drugih prijatelja, kao Vladimir Litovka, Viktor Lazarov, sve sami jaki sportisti. Trebalo je da oni i ja budemo jezgro milicijske grupe. Da bih popunio preostala mjesta, zahtijevao sam od svojih asistenata iz omladinske lige da mi daju imena najjačih i najsnažnijih mladića koji su bili vični boksu, rvanju ili džudou. Vjerovao sam da se u cijeloj Rusiji ne bi mogla skupiti takva grupa. Azarov je tražio najbolje i trebalo je da ih dobije.

Nakon što sam sastavio listu, potražio sam svakog pojedinog. Skoro svi su pokušavali naći razloge da se izvuku. „Sergeju, pa prezaposlen sam. Imam već toliko posla“, govorili su neki. I sve je išlo tako dok ne bih spomenuo novac koji će svaki dobiti. Onda više ništa nije trebalo da kažem. Tada bi me oni upitali: „Sergeju, kada ćemo započeti?“ Dobiti 25 rubalja za posao koji je trajao svega nekoliko sati nije baš loše. Vjerovatno je samo Jurij pristao zbog tuče, a ne zbog novca.

Uskoro sam imao na okupu već 21 čovjeka. Pozvao sam ih k sebi. Još se nikad u mojoj sobi nisu skupili tako visoki i snažni momci. Proslavili smo to dobrim pićem — zapravo s nekoliko čaša. Rekao sam im da se sljedećeg dana moramo javiti glavnoj upravi KP, kod Ivana Azarova u Petropavlovsk.

U dogovoreni čas svi smo se, dakle, našli kod Azarova. Kad je ušao pogledao je dobro moje ljude i rekao mi: „Dobro, Kurdakov, vidim da si ozbiljno shvatio moje riječi kad sam ti rekao da probereš ljude.“ Dok je svakog posebno propitkivao, primijetio sam da je veoma zadovoljan. A onda nam je zapovijedio da sjednemo i dao nam nekoliko uvodnih objašnjenja zašto je želio baš takvu grupu.

„Zamolio sam Kurdakova iz određenih razloga da vas dovede ovamo. U cijeloj zemlji imamo problema s neprijateljima našeg naroda. Da bismo ih učinili neškodljivima, osnivamo specijalnu grupu koja će blisko sarađivati s milicijom.

„Tehnički gledano, radićete za miliciju ovdje u Petropavlovsku, ali će vama iza kulisa upravljati moja kancelarija u ovdašnjem partijskom štabu. Postaćete posebna jedinica, osnovana direktnom naredbom iz Moskve, za borbu protiv posebnih neprijatelja države. Nećete se baviti običnim milicijskim poslovima. Ima li pitanja?“

Pitanja nije bilo. A on je nastavio: „Poslije ovih kratkih uputa upoznaćete svog policijskog šefa kome ćete biti direktno podređeni u svim vašim poduhvatima. Ja ću lično biti odgovoran za vaše akcije i zbog toga ću obavijestiti vaše pretpostavljene oficire da vas stave na raspolaganje miliciji. Tako ćemo biti sigurni da ćete dobiti propusnice da možete napustiti svoju vojnu bazu u svakom trenutku. Jasno je da vaše obaveze prema Akademiji ostaju jer vi ste pitomci, ali vaša dužnost i odgovornost prema miliciji, kao posebne grupe, slijede odmah iza toga. Ima li kakvih pitanja?“

Niko ništa nije pitao. „Najprije ćete dobiti nekoliko uvodnih naloga. Za kratko vrijeme ćemo se opet vidjeti u mojoj kancelariji pa ću vam dati sljedeća uputstva. Sada ću vas predstaviti vašem šefu koji će vam komandovati.“

Malo prije toga bio je ušao jedan čovjek u jednostavnom odijelu i sjeo po strani. Bio je dovoljan jedan pogled da se

zaključi da on sigurno pripada vojsci ili miliciji i da se ne osjeća ugodno u civilu jer je svoj kaput zakopčao sve do vrata i činilo se da se bolje osjeća kad je tako sapet. Sad nam reče Azarov: „Želio bih vam predstaviti glavnog milicijskog šefa Dimitrija Nikiforova."

Nikiforov je ustao, propratio Azarovljevo predstavljanje s nekoliko nespretnih „hvala lijepo" i izrekao nam nekoliko pozdravnih riječi. U početku nisam uopšte bio oduševljen, ali sam znao da spoljašnji utisak može prevariti. Bio je nizak, nabijen, plave kose i hladnih svjetloplavih očiju. Iako nije bio visok, sve je na njemu bilo veliko – veliki crveni nos, neobično velika usta, jake kosti, ali slabi mišići. Podbuhli, tamni kolobari oko očiju odavali su da je umoran. Po njegovom izgledu vidjelo se da se ne smije s njim šaliti i bio sam siguran da bi bilo opasno potcjenjivati ga.

Nikiforov je već kao mladić 1947. došao u Kamčatku. Godine 1953. bio je izabran za šefa milicije u Petropavlovsku. Tu je zamijenio čovjeka koji je u pijanom stanju pucao na prolaznike; a onda su ga uhvatili i ubili.

Uskoro sam saznao da ni Nikiforov nije bio baš puno bolji od svog prethodnika. I sam je bio opsjednut time da nešto radi pa je često zapostavljao svoju pravu dužnost i odlazio u raciju. Nije bio oženjen, ali je živio s jednom prostitutkom u stanu u kojem se nalazilo samo najosnovnije: frižider, krevet, sto i stolice i ništa drugo. Sav njegov život pripadao je miliciji i državi. Dom mu nije ništa značio. Dali smo mu nadimak „Ledenjak Niki". Dobro se slagao s milicijskim krugovima i imao je dobre veze s komunističkim vođama Kamčatke. Posmatrajući ga tako pomislio sam: „Bilo bi strašno kad bi mi bio za petama!"

Poslije nekoliko nespretnih pozdravnih riječi, Nikiforov je počeo da govori polako i oprezno, naglašavajući svaku riječ: „Vi ste ljudi izabrani u jednu specijalnu grupu. Kao takvi bićete pod mojom posebnom komandom i izvršavaćete moje

naloge. Zajedno s drugom Azarovim biću odgovoran za vaš napredak i za vaše zadatke. U našoj zemlji imamo sve više problema s neprijateljima našeg naroda. Oni potajno rade i pokušavaju potkopati autoritet naše vlade. Naš je zadatak da te neprijatelje otkrijemo i učinimo neškodljivima.

„U početku ćete dobiti samo rutinske naloge da se malo uklopite u posao. Onda ćemo vam drug Azarov i ja dati druga uputstva. Morate biti spremni da u svako doba dođete u milicijsku stanicu. Dobijaćete naloge za koje milicija nema vremena, kao i one koje ne smiju izgledati kao zvanična policijska akcija. Zato ćete stalno biti u civilu. Pred narodom vi ćete biti samo obični građani koji se bore protiv kriminala. Jeste li razumjeli?“

Bilo nam je jasno, a on je nastavio: „Sad želim razgovarati s vašim vođom. Vi možete ići, a ti, druže Kurdakov, dođi k meni.“ Ostali su jedan za drugim napuštali sobu. Nikiforov mi je saopštio da naš posao odmah može započeti. Naredio mi je da se za tri dana opet sa svojim ljudima javim u stanicu.

Kad smo se nakon tri dana ponovo našli, reče nam drug Nikiforov da ćemo sljedećih nekoliko sedmica dobijati rutinske naloge i da treba da budemo na raspolaganju tri sata dnevno policiji. Uskoro smo pomagali policiji pri hapšenjima. Nije bilo ništa neobično da se sedmično dogode dva ili tri ubistva. Često smo morali prekidati tuče među pijanim mornarima ili suzbiti neki drugi nered. Naš zadatak je bio da primjenom sile opet uspostavimo mir i red.

Tako su jednom prilikom poslali Viktora, Vladimira, mene i još nekoliko drugih da u jednom baru u blizini luke napravimo red. Za takve zadatke koristili smo policijski kamion: vozač i dvojica putnika sjedjeli su u kabini, a ostali na klupama uz stranice tovarnog prostora. U njega je moglo stati deset do petnaest ljudi. Kad smo te večeri krenuli u gostionicu da napravimo red, reče nam Nikiforov: „Nemojte puno razmišljati ko je kriv, a ko je u pravu. Stvar okončajte kako najbolje

znate.“ Za boksere, džudo prvake i rvače ta naredba bila je kao da psu baciš komad sirovog mesa. Viktor je četvoricu odmah oborio na pod i nisu se više ni pomakli. Mene su u toj gužvi napala dvojica. Bili su veći od mene, ali sam ih se brzo oslobodio svojim spretnim karate udarcima i džudo zahvatima. To je bio odličan sport!

Trebalo nam je otprilike dvadeset minuta da prekinemo tuču. Bar je izgledao kao da je kroz njega prošao orkan. Pogledao sam oko sebe. Viktor, Anatolij i trojica ostalih su se smijali. A Jurij! Taj je bio na devetom nebu od sreće! Svima nam je to bila velika radost. Gdje bismo inače mogli dobiti dozvolu da tučemo sve oko sebe i da još uz to budemo plaćeni?

Borba je bila završena. Većina ljudi koje smo udarili ležala je na podu i stenjali. Ti pijani pomorci nisu bili nikakvi protivnici jednoj disciplinovanoj borbenoj grupi. Nismo nikoga uhvatili. Ovaj put smo samo imali nalog da borbu okončamo. Uradili smo to i rekao sam im: „Momci, sad možemo ići!“ Ušli smo u naša milicijska kola i otišli nazad u stanicu gdje smo Nikiforovu ispričali kako smo bili uspješni.

„Dobro“, rekao je, „svoj posao odlično obavljate!“

Vrijeme je prolazilo. Tri ili četiri puta sedmično zvali su nas da okončamo kakvu svađu ili da pomognemo miliciji u potrazi za nekom osobom. Ponekad bismo došli u stanicu, sjedjeli, čekali, pili, pušili i razgovarali. A ako bi telefon zazvonio i neko javio da je negdje došlo do neke tuče ili čak ubistva, Nikiforov bi rekao: „Kurdakov, možete ići!“

Izletjeli bismo van i uskočili u auto. Obično je vozio Viktor, a mi bismo jurili ulicama uz zavijanje sirene i bljeskanje crvenih svjetala. Ni na koga nismo obraćali pažnju.

Poslije svake racije dobili smo svojih 25 rubalja, a onda smo se zaputili u neki bar. Tamo smo jeli, pili, plesali s djevojkama i uživali do mile volje, sve dok se nismo ponovo vratili u vojnu bazu. Kako god bilo, stvar nam se sviđala. Mogli smo napustiti

Akademiju u svako doba, što drugi pitomci nisu smjeli. I mogli smo ostati napolju dokle smo htjeli.

U takvom poslu dolazili smo u kontakt s najgorim ljudima i uskoro smo prema njima razvili takav odnos kao da uopšte nisu ljudi. Kad nam se pružila prilika da izudaramo nekog ubicu, ta zašto ga ne bismo udarcima potpuno samljeli? Nikiforov se tome smijao, čestitao nam i nazivao nas „skulptorima lica". Ako nismo dovoljno udarali, onda nam je podrugljivo govorio „mali nježni". Razumjeli smo ga. I teško je bilo onome ko nam je došao u ruke!

Jednog dana me Nikiforov nazvao: „Druže Kurdakov, želim da sjutra popodne u četiri sata dođeš sa svojima k meni. I Azarov će doći. Želimo pričati s vama."

Obavijestio sam svoje ljude i našli smo se u milicijskoj stanici. Najprije je govorio Azarov: „Dakle, čuo sam da ste dobro ušli u svoj posao. Sad je došao trenutak da pređemo na samu srž vašeg zadatka." Upitao sam se šta li on sad ima u planu. Naš posao radili smo već nekoliko nedjelja. Šta tu još ima da se radi?

On je nastavio: „Htio sam da malo steknete iskustva prije nego što započnete sa svojim pravim poslom. U Sovjetskom Savezu imamo nekoliko vrsta kriminala. Imamo neprijatelje države kao što su ubice, pijanice i prostitutke. Do sada ste s ovakvima imali posla. Ali to ni izdaleka nisu oni najopasniji.

„Ima kriminalaca koji su još veća opasnost za bezbjednost naše zemlje i naš način života. Oni su još opasniji jer su u našoj sredini i sasvim tiho potkopavaju stubove našeg sistema i prijete opstanku naše zemlje. Ljudi o kojima govorim izgledaju sasvim bezopasni. Ali nemojte se dati zavarati. Oni šire svoje otrovno mišljenje, prijete našem društvenom životu, truju našu djecu svojim učenjem i potkopavaju učenje marksizma-lenjinizma. Ljudi o kojima govorim su 'religiozniki', vjernici."

Nisam shvatio šta je rekao. A on opet ponovi: „To su religiozniki!“ Htio je izgleda biti siguran da tačno znamo o čemu govori.

„To su vjernici“, nastavio je dalje, „koji su organizovali program djelovanja koji ugrožava veliki napredak našeg naroda. Oni sarađuju s imperijalistima i pokušavaju okrnjiti i uništiti tekovine KP u Rusiji.“ Sad se razbijesnio. Vidjelo se da je upravo opsjednut mržnjom i željom za uništenjem. „Oni su upravo zato opasni jer izgledaju bezopasni. Ubice i lopovi se odmah prepoznaju. Ali ovi ljudi su podli, podmukli i lukavi. Prije nego što ih uopšte opazimo, oni potkopaju sve ono za šta smo se teško borili, truju ljude i nanose nevjerovatnu štetu.

„Zato smo vas i okupili kao posebnu vrstu policije koja će se boriti protiv tih neprijatelja. Sad ste stekli malo prakse i došlo je vrijeme da se prihvatite svog pravog posla. Vaša grupa je samo jedna među tolikima u cijeloj zemlji koje se bore za istu stvar. Već je krajnje vrijeme da te neprijatelje iskorijenimo iz zemlje.

„Sad je vrijeme da to preduzmemo. A to je vaš posao. Naredbe dolaze direktno iz Partijskog štaba i druga Brežnjeva. Bićete plaćeni iz specijalnog fonda koji je osnovan za uništenje loših i zaraznih uticaja religije na sovjetski život. Nikiforov će, kao i do sada, biti vaš rukovodilac.“

Slušao sam to začuđeno. Otkako sam ono u Inskaju u blizini Novosibirska vidio okupljene dvije hiljade vjernika, često sam o tome razmišljao. Jasno sam znao da nema Boga i da je vjera opijum za narod. Znao sam da religiji nema mjesta u Sovjetskom Savezu. Sa svim sam tim bio upoznat i često sam o tome govorio u svojim predavanjima u školi, na univerzitetu, a i kao vođa Komunističke omladinske lige. Ono što me je iznenadilo bila je činjenica da religija i vjernici imaju moć koja predstavlja opasnost za našu zemlju i da se protiv njih mora boriti. Naravno da sam znao da je to poput bolesti

koja čovjeka napadne, a da on toga nije ni svjestan. Vjerovatno je dobro što se to želi ukloniti iz našeg društva.

„Pogledajte tamo preko“, rekao je Azarov i pokazao nekoliko potjernica na zidu s natpisom „Traži se“. Osim slika nekoliko ubica bila je i slika čovjeka koji se traži zbog „neprijateljske akcije protiv naroda“.

„Taj čovjek“, nastavio je Azarov, „truje djecu vjerskim narkoticima. Tajno je podučavao Bibliju. Kad ga uhvate, dobiće sedam godina.“

Veselio sam se novcu koji sam u međuvremenu zaradio, ali ubice, lopovi i drugi kriminalci nisu spadali baš u one prave protiv kojih je trebalo da se borim kao komunista. Sada sam se susretao s pravim neprijateljima naroda i to je mnogo važnije i značajnije. To su oni pravi problemi o kojima sam često govorio na svojim predavanjima. Sad mogu nešto protiv toga učiniti i biću još i plaćen za to. To su za mene bile dobre vijesti.

Za vrijeme našeg razgovora upitao je naš „ženski junak“ Anatolij: „Druže Azarov, rekoste da su ti ljudi gori od ubica s kojima smo do sada imali posla. U kojoj mjeri?“

„Druže Litovčenko“, nastavi Azarov, „ubice mogu ubiti nekoliko ljudi, a zatim ih uhvate, ali ti vjernici ubijaju duše i duh sovjetskog naroda i šire svoju otrovnu vjeru među hiljadama. U posljednje dvije godine problem s tim vjernicima postaje još i veći. Umjesto da izumru ili da napuste borbu protiv države, oni se sve više šire i uspijevaju mnoge pridobiti za sebe. Svugdje, gdje god dođu, truju duh naše sovjetske omladine. Došlo je vrijeme da partija to zaustavi. Posebna naredba protiv religioznih ljudi stigla je direktno iz Moskve. I vi ste dio tog programa. Sve organizacije koje treba da se bore protiv vjernika sakupljene su pod centralnim rukovodstvom partije i sastavljena je grupa koja će upravljati ostalima u borbi protiv tih vjernika. U isto vrijeme osnovana je radna grupa koja pomoću kompjutera sakuplja informacije o vjernicima

tako da se mogu lako identifikovati i ući im se u trag. Jedan dio našeg rada sastojaće se i u pravljenju izvještaja koji će sadržavati imena i ostale pojedinosti o vjernicima. Ti izvještaji će se slati u Moskvu i biće uneseni u računare. Na taj način moći ćemo u skoroj budućnosti razoriti djelovanje ovih podmuklih i opasnih protivnika.

„Moskovski ogranak ove organizacije bavi se proučavanjem učenja vjernika kako bi im se moglo suprotstaviti na duhovnom nivou. U tu svrhu naši najbolji stručnjaci proučavaju njihovu literaturu, uključujući i Bibliju. Skoro bi se to moglo nazvati biblijskom školom."

Kad sam čuo riječ biblijska škola, sjetio sam se malog đakona iz Bariseva koji je uvijek želio ići u takvu školu. Ali drug Azarov sigurno nije mislio na ljude kao što je đakon. Opet sam nastavio slušati njegovo predavanje. Izgledalo je kao da neće završiti.

Kad sam se okrenuo i pogledao oko sebe, vidio sam da su i drugi fascinirani kao i ja. Još nikad nisam spoznao kolika opasnost prijeti našem sistemu od tih vjernika. Sad smo to svi znali. I znali smo više o novom, energičnom programu koji je sada pokrenut da bi zaštitio našu zemlju. To je potvrđivalo vitalnost i snagu naše KP. Iza svega toga stajali su ljudi koji su tačno znali šta hoće. To su bili oni koji su unapređivali KP. Nisu sjedjeli mirno u svojim foteljama i čekali da im neprijatelj uništi zemlju. Bili smo ljudi od akcije i slušali smo puni čuđenja koliko nas je koštalo to što smo postali gospodari. U meni se probudio neopisivi ponos što pripadam KP. „Konačno ćemo im vratiti", mislio sam. Naši neprijatelji su otišli predaleko. Mi, sovjetski narod, već ćemo im pokazati. KP ima puno strpljenja, ali kad se jednom pređe svaka mjera, onda zna šta treba raditi.

Azarov je govorio i o drugoj grupi koja se specijalizovala da „zapečati" granice i da spriječi unošenje Biblija i druge hrišćanske literature iz inostranstva. O tom poduhvatu još

nikada nisam čuo. Azarov je nastavio: „Momci, u vašim je rukama da zaplijenite cjelokupnu religioznu literaturu. Zatim će se provjeriti iz koje zemlje ona dolazi i kako je ovamo donesena. Kad to saznamo, brzo ćemo tome stati na put."

„Odsijecite glave", reče Azarov, „i tijelo će umrijeti. Uklonite vođe, mozgove tajne organizacije vjernika. Tada će se njihove obmanute i razočarane pristalice vratiti na pravi put."

Kad je Azarov završio sa svojom poukom, smatrali smo da su vjernici jadni, bijedni, podmukli ljudi koji se potajno sakupljaju po svojim stanovima kako bi mogli rušiti našu vladu i trovati nam djecu. Bili smo tako ljuti na njih da smo odmah bili spremni da stupimo u akciju, naučimo ih pameti i da ih se riješimo.

Azarov nam je tokom dvije sedmice održavao ovakva i slična predavanja. Učili smo metode i tehnike kojima su se vjernici služili. Za vrijeme tih predavanja upitao sam jednom zašto se ne upotrebljava izraz „religija" ili „hrišćani" umjesto „vjernici".

Azarov mi je odgovorio: „To je dobro pitanje, Kurdakov. Objasniću ti. Zar nam već drug Lenjin nije rekao da ne treba da se bojimo religije, nego vjernika? To su naši najveći neprijatelji. Religiju možemo uništiti i crkve pozatvarati. Pogledajte ovdje u Kamčatki. Šta vidite? Crkve? Naravno da ne. Mi to ne dozvoljavamo. Nema nijednog religioznog mjesta na Kamčatki. Ni crkve ni religija ne predstavljaju opasnost. Samo su vjernici prava opasnost."

Shvatio sam. Konačno, i naš dječji dom u Barisevu bio je crkva, jer zaista nije bilo teško pozatvarati crkve. Sad sam to razumio. Naš je zadatak bio da ne dozvolimo da vjera pusti korijenje u srcu našeg naroda, pogotovo kod djece i omladine.

„Mnogo vam hvala, druže Azarov", rekao sam u ime svojih ljudi, „to su za nas bila izvrsna predavanja. Nismo ni slutili kakva su opasnost za nas ti naoko nedužni ljudi."

# 12. PRVA RACIJA – KATASTROFA!

Nekoliko dana kasnije, upravo sam bavio se radiotehničkim proučavanjem, preko razglasa dopro je glas: „Kurdakov, Kurdakov, javi se odmah u kontrolna kancelarija!“ Moj učitelj je klimnuo, spremio sam svoje knjige i pošao.

Dežurni oficir u kontrolnom uredu mi reče: „Kurdakov, ovdje je telefonsko obavještenje od kapetana Nikiforova. Treba večeras u deset sati da se sa svojim ljudima javite u milicijsku stanicu. Rekao je da već znaš zbog čega.“

„Da, znam“, rekao sam, „hvala vam.“ U 10 sati naveče našao sam se sa svojih 14 ljudi, koje sam u kratkom vremenu uspio sakupiti, u policijskoj stanici.

„Pošalji ljude u onu zadnju prostoriju“, naredi Nikiforov, „nek se malo opuste. Još je prerano.“ Poslao sam ih dakle u jednu malu prostoriju na kraju zgrade, a ja sam ostao da stojim kod Nikiforovljevog stola.

„Evo ti uputstva“, reče on, „saznali smo za sastanak vjernika koji počinje večeras oko jedanaest sati.“

„Gdje?“, upitah.

Na velikom planu grada koja je bila u njegovom kancelariji pokaza mi on kuću u 75. oblasti, stambenom području na drugom dijelu grada. A onda nastavi sa svojim uputama: „Tamo će biti najviše 12 ili 15 ljudi. To za vas ne bi smjelo predstavljati poteškoću.“

„Odakle vi to sve znate?“, upitao sam iznenađen, jer sastanak tamo još nije ni počeo i susjedi to nisu mogli javiti.

Sarkastični smiješak se pojavio na njegovom licu. „Kurdakov, jedna mi je ptičica to zacvrkutala u uho! Bolje da o tome puno ne pitaš.“

Htio sam mu samo nešto prijateljski reći, a morao sam iskusiti kako Nikiforov zna nekad biti i neugodan. Odlučio sam

ubuduće biti malo suzdržaniji jer sam s njime htio biti u dobrim odnosima.

Moji ljudi su u međuvremenu sjedjeli u čekaonici. „Samo navalite, drugovi, pijte i budite raspoloženi“, doviknuo im je Nikiforov i pokazao im na bocu votke i čaše na stolu. Tako nešto nije trebalo dva puta da nam kažu. I za kratko vrijeme svi smo već bili dobro raspoloženi i veselo razgovarali.

Kad je Nikiforov primijetio da nas je votka oraspoložila, reče nam: „Morate odavde krenuti oko 11 sati. Vjernici će imati oko pola sata da započnu svoj sastanak i pomisliće da je sve u redu. Najviše tragamo za njihovim vođama, tajnim pastorima. Ovdje su imena dvojice ljudi koje treba dovesti.“

„Jasno, druže“, odgovorio sam, „a šta ćemo s ostalima?“

„Ostalima? Ah, malo ih protresite. Dajte im malu, lijepu uspomenu da vas se sjećaju. Ali nam po svaku cijenu dovedite vođe“, reče on i gurnu mi u ruke cedulju na kojoj su bila napisana imena.

„Jasno, druže“, odgovorio sam opet. U sebi sam se čudio što nam sve detaljno objašnjava. Šta je to ovaj put drugačije? Kad nas je slao u neku gostionicu, bio je „Niki“ uvijek bio otvoren i jasan. Ali večeras je izgledao nervozan i pitao sam se zašto.

„Čuvajte se da vas niko ne vidi na ulici“, nastavio je, „vi zapravo ne biste smjeli imati problema; skoro je 11 sati. Ako bude ljudi na ulici, sačekajte dok ulica ne bude prazna.“

Dok nam je Azarov držao predavanje, posebno je naglašavao da svi pothvati protiv vjernika moraju biti u najvećoj tajnosti. Stanovništvo ne smije ni u kojem slučaju o tome ništa znati. Mene je to čudilo i bio sam vrlo znatiželjan jer kad smo preduzimali akcije da sredimo pijance koji bi se potukli, onda bi jednostavno glasno upali u to mnoštvo i nije bilo problema. Pitao sam ga za razlog toga i odgovorio mi je: „Znaš, Kurdakov, možda bi neko mogao pogrešno shvatiti šta mi to radimo i zašto. Većina ljudi ne shvata kolika je to

opasnost za naše društvo. Osim toga imamo puno neprijatelja naše zemlje, špijuna imperijalizma koji bi s pravim zadovoljstvom izvještavali kako mi progonimo vjernike. Zbog toga je veoma važno da učinite sve što je u vašoj moći da nemate svjedoka, a prvenstveno da pazite da neko ne napravi snimke vaših postupaka. Ne smijemo dopustiti da neprijatelji našeg naroda cijelom svijetu govore kako mi progonimo vjernike i kako im ne garantujemo vjersku slobodu, ili bismo možda i trebalo," reče on i nasmija se. Takvo objašnjenje bilo nam je jasno.

Obećao sam Nikiforovu da ćemo sačekati dok ulica bude sasvim prazna da možemo nešto preduzeti. „Dobro, Kurdakov", reče on, „sada idi svojim ljudima, a ja ću vas pozvati kad bude vrijeme."

Otišao sam u čekaonicu i još malo popio, a primijetio sam da je votka već učinila svoje. Napetost je popustila i Vladimir je upravo nešto pričao. Svi su se smijali. Nije dugo potrajalo prije nego što je Nikiforov ušao i rekao: „Kurdakov, Jedanaest je sati i vrijeme je da krenete." Kad smo se podigli od stola, Aleks se spotakao i prevrnuo nekoliko čaša. Izvinio se.

Još mi je na vratima Nikiforov dao posljednje upute: „Kurdakov, pretresite kuće i potražite Biblije ili literaturu. Poznato nam je da ti ljudi posjeduju antisovjetsku literaturu. Treba nam što više toga kako bi „Gorkom" mogao da pošalje u Moskvu. Sve dobro pretražite i donesite što nađete." Klimnuo sam glavom.

Kola su bila u unutrašnjem dvorištu. Viktor je sjeo za volan, a ja pokraj njega, a ostali iza nas. Te večeri nismo upotrebljavali sirenu. Nije ni trebalo da je upotrebljavamo jer su ulice već bile skoro prazne. Osim toga nismo smjeli vjernicima najaviti svoj dolazak.

Grad je bio osvijetljen samo u centru, manje, sporedne ulice bile su u mraku. Morali smo se voziti kroz nekoliko

takvih uličica da bismo pronašli ulicu i vozili smo polako da bismo uočili kućne brojeve.

Gledao sam kroz mrak da vidim ima li još nekih prolaznika, ali ulica je bila potpuno prazna. Viktor je gledao lijevo, a ja desno da ne pređemo broj. A onda sam rekao: „Sad mora biti sljedeći blok. Stani ovdje."

On je parkirao, ugasio motor i izašli smo. Podsjetio sam ostale da prave što manje buke. Nismo smjeli galamiti da ne bismo privukli pažnju ostalih.

Išao sam prvi, a ostali za mnom. Bila je to mala, drvena kućica s drvenim krovom. Skoro se nije ni vidjela od visoke ograde. Izgledala je kao i druge kuće u Petropavlovsku. Iako su zastori bili navučeni, kroz njih je ipak napolje prodirala slaba svjetlost.

Šta sada treba da radimo? Preplavio me neugodan osjećaj. Ovo je bilo sasvim nešto drugo nego dokrajčiti tuču u baru. Tamo je trebalo samo da se umiješamo u masu, zadati nekoliko bokserskih udaraca ili džudo zahvata i stvar je bila riješena. A šta sad ovdje? Umjesto tuče, vike i psovki, ovdje je u stanu okupljeno nekoliko ljudi. Čuli smo tiho pjevanje. Pogledali smo se. Šta sad činiti? Morao sam prvi da istupim. Krenuo sam prema vratima i pokucao, a onda još jednom malo glasnije.

Stajali smo bespomoćni i čekali da nam se vrata otvore. Sve mi je izgledalo smiješno. Kakav prizor! Četrnaest velikih, jakih momaka stoji jedan za drugim na uskom puteljku, a okolo noć i pustoš. Prvi u redu kuca uljudno na vrata.

Uskoro smo čuli korake i neko je otvorio vrata. Čovjek srednjeg rasta stao je pred nas i upitao: „Šta mogu učiniti za vas?" Pogledao je preko mog ramena, ugledao druge i shvatio. Iznenadio se, ali se sabrao i rekao: „Izvolite ući!"

Kad smo ušli, pogledao sam po sobi. Bila je to oskudno namještena jednosobna kuća, s prostorom za kuvanje u zadnjem dijelu. Na krevetu i stolicama sjedilo je 12–13 ljudi.

Pjevali su tiho jedan ruski koral i nastavili su dalje pjevati iako su nervozno gledali u nas. Čovjek koji nam je otvorio vrata upitao je tiho: „Dolazite li iz policije?“

Znao je. Odakle bismo inače mogli biti?

Odgovorio sam automatski isto tako šapćući: „Da, iz policije smo.“ U sebi sam mislio: „Baš je ovo ludo! Poslani smo da prekinemo ovaj sastanak vjernika, a ja ovdje stojim i razgovaram šapućući da ne bih ometao pjevanje!“

Oni su u međuvremenu shvatili da je njihov sastanak završio, ali su i dalje pjevali. Razgovarali smo dok se pjesma nije završila. Onda su zašutjeli i pogledali nas. Mala kućica bila je prepuna.

Bojeći se da ne djelujem dovoljno odlučno, pokušao sam dokazati svoj autoritet: „Šta se ovdje događa?“, upitao sam.

Vođa grupe mi reče: „Imamo bogosluženje.“

„Ali nema Boga“, rekoh.

„Mi vjerujemo da ga ima i zato smo se u Njegovo ime sabrali“, odgovorio je čovjek koji je sigurno tajni pastor.

„Ali to nije dozvoljeno“, rekoh opet.

„Zašto nije?“

„Jer se protivi zakonu i dobili smo naređenje da stvar okončamo.“

Još uvijek uljudno onaj čovjek odvrati: „Ali mi ne kršimo zakon. I sam je drug Lenjin rekao da svaki građanin naše zemlje ima pravo i slobodu da se moli Bogu.“

Zaista nisam znao šta bih na to rekao. On je primijetio moju nesigurnost i nastavio: „Drug Lenjin je rekao da svaki građanin naše zemlje ima potpuno pravo da ispovijeda vjeru ili da ne vjeruje, kako sam izabere.“

„Je li to istina?“, upitao sam.

„Naravno. Ako hoćete, pokazaću vam na kojem je mjestu on to rekao.“

„Ovako se nećemo maknuti s mjesta. Bio sam sasvim zbunjen, moji ljudi smeteni i primijetio sam da ćemo u ovoj

diskusiji izvući deblji kraj. Zatim je vjernik počeo citirati jedno mjesto iz ustava Sovjetskog Saveza. Činimo li time nekome nepravdu? Evo pogledajte. Mi vjerujemo u Boga i u Njegovo ime smo se sabrali. To je sve. To je naše pravo i mi nikome ne smetamo. Šta smo učinili?“

Bio sam u nedoumici jer sam znao da ustav naše zemlje stvarno ima taj član, a osim toga sam se sjetio da je i Lenjin negdje govorio o vjerskoj slobodi. Zatim sam se sjećao i toga da sam u Lenjingradu vidio vjernike kako idu u crkvu i tada sam mislio da naša zemlja zaista nudi vjersku slobodu.

Morao sam protestvovati: „Ali vi kršite zakon naše zemlje. Razumijete li?“

„Objasnite mi koji zakon kršim“, upitao je vođa.

„Znam samo jedno – da kršite zakon. I ovdje imam imena dvojice ljudi koje, nažalost, moram zamoliti da pođu s nama.“

Vjernici su se međusobno pogledali i shvatili da dvojica iz njihove sredine moraju poći. Dok su njih dvojica oblačili kaputе da pođu s nama, mojom glavom su se vrzmale suprotne misli. Naša dva uhapšenika bila su brzo spremna, mirno su se rukovali s drugima i rekli im nešto kao „molite za nas“ i krenuli smo. Čuli smo pri izlasku kako su preostali počeli moliti.

Dok smo u policijskim kolima poskakivali neravnim, tamnim ulicama Petropavlovska, u glavi mi se sve vrtjelo. Radije bih se potukao s dvadeset momaka naoružanih noževima nego da ovo još jednom doživim. Ovo mi zaista nije pričinjavalo zadovoljstvo. Ostavili smo kola ispred zgrade i izišli. Niki je već stajao na vratima sa širokim osmjehom na licu. Ali mu je smješak zamro čim smo stigli do vrata. Pogledao je nas, a zatim onu dvojicu ljudi koja smo doveli i pobijesnio. Okrenuo se jednom svom potčinjenom i naredio mu: „Uzmi ove uhapšenike i zatvori ih!“ Odmah su odvedeni, a Nikiforov se obratio nama: „Kakve ste vi ovčice!“, rekao je, „četrnaest odraslih ljudi vraća se s racije i nema da pokaže ništa osim ove

dvojice sitnih staraca koji se kod hapšenja nisu mogli ni suprotstaviti."

Nikiforovu nije trebalo dugo da shvati situaciju. „Dakle, draga moja dječice", reče podrugljivo, „izgleda kao da ste bili na nekom lijepom izletu." Podrugivanje je popustilo i on je zagrmio: „Šta vi, bebice, mislite, zbog čega sam vas tamo poslao?" Održao nam je pouku koju nećemo dugo zaboraviti. Bijesan je hodao tamo-amo po sobi.

„Ali, druže Nikiforov", protestovao sam, „ti ljudi se uopšte nisu opirali. To se uopšte ne može uporediti sa našim dosadašnjim akcijama. To su jednostavno drugi ljudi. Mi moramo ponekad upotrijebiti i druge tehnike!"

„Druge tehnike! Drugi ljudi!", zaurlao je on, „reći ću ti kakvi su to ljudi. To su prave, podle izdajice države. Poslao sam vas da ih pohvatate i da zaštitite zemlju od njih, a oni vas za dlaku ne obratiše u svoju vjeru!"

„Sama činjenica da smo ih smatrali bezazlenima i da su njihovi argumenti djelovali uvjerljivo", rekao je, „dovoljno dokazuje koliko su podmukli, pokvareni i lukavi. Zar to ne shvatate?" Sasvim iscrpljen svojom galamom bacio se u naslonjač. Za kratko vrijeme izgledalo je da mu se snaga vratila. Skočio je i nastavio svoju propovijed: „Hoću li ikada moći u vaše zaslijepljene mozgove utuviti da su to naši najgori neprijatelji? Oni su najopasniji kriminalci među nama. Oni su kao zmije, skrivaju se i vrebaju kad mogu napasti, a onda je već kasno! Draže mi je imati stotinu ubica koji se slobodno kreću nego dvanaest ovih narodnih zaglupljivača. Ubice se mogu u svakom trenutku uhapsiti, ali kod tih ljudi nikada se ne zna šta smjeraju. Oni svuda šire svoju smrtonosnu propagandu i stalno nam rade iza leđa. A vi", povikao je uzbuđeno, „vi još imate razumijevanja za njih!" Nastavio je da bijesni: „To su pijavice koje isisavaju životnu krv ruskog naroda! Moramo slomiti i uništiti te elemente. Imate li još saosjećanja prema njima?"

U međuvremenu smo počeli cijelu stvar gledati u drugom svjetlu. Postiđenost i smetenost koje su moji ljudi ranije pokazali ustupile su mjesto bijesu, jer smo shvatili da su nas ti vjernici nasamarili. Mrmljajući smo se izvinjavali i govorili Nikiforovu da ga sigurno nismo tačno razumjeli.

Još uvijek lošeg raspoloženja nastavio nas je zastrašivati: „Sljedeći put ćete sigurno bolje shvatiti! Šta vam, na kraju krajeva, znači partija?“ To nas je teško pogodilo. Ja bih se svega što sam imao odrekao za partiju. Bio sam ljut i na sebe i na ljude koji su me tako nasamarili. Obećao sam sebi da sljedeći put neću biti tako naivan. „E, čekaj, sljedeći put!“, mislio sam.

Nikiforov je shvatio da nam treba još nekoliko uobičajenih policijskih naloga te nas je narednih nekoliko puta zvao zbog tuče ili sličnih slučajeva. Nikiforov je poznavao ljudsku prirodu. Bio je majstor psihologije, proučavalac ljudskih misli i ponašanja i to je znanje spretno primjenjivao u ophođenju s kriminalcima. Na isti način je uspio i s nama. Tačno je znao čime će nas pogoditi. U toku sljedećih nedjelja nije propustio nijednu priliku da nas posebno nagradi za naša brutalna djela. Kad smo jednom uhvatili dva lopova i doveli ih k njemu, Nikiforov ih je pogledao i dobacio nam: „Kakvo je to hapšenje? Izgledaju svježe kao na dan rođenja! Dječice, šta je s vama? Pa kad ćete naučiti kako se s takvima postupa? Uzmite ih sa sobom i pokažite mi šta ste naučili!“

Vladimir i Anatolij, naša dva boksera prvaka uzeli su tu dvojicu i izišli napolje. Odmah poslije toga čuli smo udarce i viku. Upotrijebili su tu dvojicu lopova kao vreće za udaranje. Kad su ih vratili nazad, lica im više nisu bila prepoznatljiva. „Dobro, momci“, rekao je Niki, „to je već bolje. Sad ste radili kao momci za koje sam vas držao.“ Pili smo votku, smijali se i proveli ugodno veče.

To je bio samo jedan korak u Nikiforovljevom brutalnom programu. Ali ne mogu svu krivicu samo njemu pripisati. Mi

smo to sve s oduševljenjem radili i uskoro smo uživali u tom nasilju kao i on.

Započeli smo u julu. Sada je već bio početak aprila. Najviše poduhvata smo imali protiv razbojnika i napadača. Malo pomalo između tuča i brutalnih hapšenja ubacivao je i poneki prepad na vjernike. Uskoro smo naučili da unakazujemo lica vjernika isto kao i lica pijanaca i mornara spremnih na tuču. Ali naši napadi na vjernike još su uvijek bili manjeg obima jer su to uvijek bile manje grupe ljudi koji su se sastajali po svojim stanovima.

# 13. IZNENADNA SMRT U ELISOVU

Jednog petka u avgustu 1969. nazvao me Nikiforov. Kad sam došao na telefon, reče mi: „Kurdakov, želim da danas popodne u pet dođeš kod mene u kancelariju.“ Po njegovom glasu primijetio sam da nam se konačno pružila prilika da se iskuša sposobnost našeg tima i da se osvetimo zbog prvog ponižavajućeg susreta s omraženim vjernicima.

Poslije nastave otišao sam autobusom u milicijsku stanicu. Nikiforov me čekao u svom kancelariji. Kad sam ušao, upravo je stajao pred svojim velikim planom grada: „O, Kurdakov, uđi.“ Onda je po svom običaju odmah prešao na stvar.

„Saznao sam iz pouzdanih izvora da vjernici planiraju iduće sedmice održati tajno krštenje, evo, baš ovdje“, pokazao je tačku na karti. Bilo je to malo selo Elisovo u podnožju brda, otprilike 50 kilometara sjeverno od Petropavlovska u blizini rijeke Avača. „Izabrali su lijepo mjesto“, uzviknuo sam.

„Da“, potvrdi on. „Mjesto je usred šume, i gledano s njihovog stanovišta idealno za takve sastanke.“

Potvrdio sam. Rijeka Avača izvire visoko u brdima poluostrva i na svom putu postaje sve veća. U Elisovu je bila široka oko 61 metar, ali još uvijek plitka. Odatle teče prema Pacifiku, u koji se konačno uliva, a tu se smjestio i Petropavlovsk. Nikiforov je opširno pričao o tim vjernicima. „To nije prvi put da se oni tu sastaju“, reče on, „postali su čak i neoprezni. Već su ovdje jednom imali krštenje, ali smo, nažalost, o tome prekasno saznali. Oni su vrlo lukavi. Nikad se ne sastaju dva puta na istom mjestu. Ali po izjavama našeg posmatrača, sad će opet ići tamo jer je to idealno mjesto.“

S neskrivenom zluradošću i zlobom rekao je: „Prvi put smo stigli prekasno. Ali ovaj put se to neće dogoditi!“

Shvatio sam da ga ovdje ne smijemo razočarati. „Kad se okupljaju?“, upitah.

„U 4 sata u nedjelju popodne.“

Htio sam saznati odakle on dobija informacije. Slutio sam da mu ih dostavlja neko od vjernika.

„Kurdakov“, reče mi, „želim da sa svojim ljudima dođeš ovdje u nedjelju ujutro u 9 sati. Vjernici vas ne smiju vidjeti kako dolazite, zato morate stići prije njih.“

„Dobro, druže!“, potvrdio sam i mislio kako ćemo u nedjelju imati odličan izlet. Vratio sam se, obavijestio svoje ljude kad da se tačno nađemo u policiji i da uzmu sa sobom gitare.

„Priredićemo izlet i tamo provesti dan“, rekao sam im. Mislio sam kad već idemo, zašto ne bismo otišli ranije i lijepo se proveli.

Nas dvanaestorica u nedjelju već u 8 sati bili smo u policiji. Nikiforov nam je naredio da ih uhvatimo što više i da ih dovedemo ovamo, u stanicu.

U kola smo stavili tri sanduka votke i nešto za jelo. Aleksandar je ponio svoju gitaru. Krenuli smo na put, uskoro ostavili Petropavlovsk i zaputili se prema sjeveru. Putem sam zapitao Viktora odakle nam votka. „Oh, to je Niki poklonio. Već ju je imao pripremljenu kad smo došli u njegov ured.“

Pogledao sam u vreću s hranom što je ležala na podu i pronađoh u njoj kutiju kavijara. „Eh, stari ledenjak Niki i nije tako loš kao što izgleda“, rekoh.

Put je bio pun krivina i nakon sat vremena stigli smo u Elisovo. Skrenuli smo jednom uskom cestom u šumu. Kakav je to bio divan, sunčan i topao dan. Vozili smo sve dublje kroz hladovinu. Pratio sam kartu i vidio da treba da stanemo blizu rijeke Avača koja se probija kroz gustu šumu. Zaustavili smo se, iznijeli sve i predložio sam Viktoru da auto odveze dublje u šumu tako da se ne vidi. Uzeli smo stvari i potražili zgodno mjesto za piknik. Uživali smo. Aleksandar je počeo da prebira

po žicama gitare, neki su otvorili nekoliko boca votke i raspoloženje je raslo. U međuvremenu je stigao i Viktor i obavijestio nas da je tako dobro sakrio kola da ih je nemoguće pronaći.

„Odlično“, rekoh, „dođi, jedi i pij!“ Tu smo proveli cijeli dan. Jeli smo, pili, pjevali, pričali; bilo je prekrasno. Malo pomalo bili smo sve pijaniji. Mislili smo na pitomce u Akademiji. Skoro nikad nisu dobili dozvolu za izlazak, a mi smo bili slobodni.

Ja sam po svoj prilici popio previše votke jer mi je glava otežala i zaspao sam. Kad sam se probudio bilo je 15.15. Vjernici su već sigurno nadolazili. Sad smo morali požuriti. Do sada smo se odmarali, ali sada je bilo vrijeme da krenemo na posao. Pogledao sam svoje ljude i na svoje veliko iznenađenje vidio da je većina napola pijana. Srećom, nijedan nije bio toliko pijan da nije znao šta radi, ali svi su bili raspoloženi i teturali su okolo.

„Hej, momci!“, doviknuh. „Spremite se, moramo još obaviti svoj posao. Uzmite gumene palice.“

„A gdje su?“, upita neko.

Jedan drugi odvrati: „Zaboravili smo ih. Ostale su u kolima.“

Morali smo imati svoje palice za udaranje. Bile su posebno napravljene za rusku policiju, a rađene su u Čehoslovačkoj. Iznutra su bile čelične, a spolja obložene tvrdom gumom, teške i neobično jake. I manji udarac njima mogao je izazvati teže posljedice. Pritiskom na jednu ručicu, palica je mogla da udvostruči dužinu. Za upotrebu u ograničenom prostoru najbolje je djelovala u sklopljenom položaju. A na drugim mjestima obično smo upotrebljavali produžene. Moji ljudi i ja smo se već uvježbali rukovanje palicom, kako u ograničenom prostoru tako i u prirodi.

U međuvremenu je neko donio palice i podijelio ih svima. Prešli smo preko jednog brijega i uskoro stigli na mjesto koje

vjernici sigurno upotrebljavaju za svoja krštenja. Počeli smo ga razgledati.

„To je sigurno ovdje!“, uzviknuo je Viktor, „ovo je kao stvoreno za tako nešto.“ To je zaista bilo jedno od najljepših i najmirnijih mjesta koje sam ikada vidio. Mala travnata površina blago se spuštala prema pješčanoj, plitkoj obali. Mjesto je bilo zaklonjeno šumom i visokim stijenama. Bilo je teško do tamo doći i niko se nije mogao došuljati, a da ne bude primijećen.

Mislio sam u sebi: „Ti vjernici su glupi jer vjeruju u Boga, ali nisu baš glupi pri izboru mjesta za svoje sastanke.“

Dok sam razgledao mjesto zapazio sam da za naš poduhvat ima i nekih pogodnosti. Budući da je rijeka ovdje bila prilično plitka, vjernici bi mogli da nam pobjegnu preko rijeke i sakriti se u šumu. Iz svojih vojnih vježbi zaključio sam da bi bilo dobro postaviti dvije straže na drugoj strani rijeke, kako bi se isključila svaka mogućnost bijega. Sergej Kanonenko i Jurij bili su za to određeni. „Ako bi neko pokušao da pobjegne, spriječite ga u tome!“, naredio sam im.

Oni su protestovali: „Pa, Sergeju, tako daleko neće niko pobjeći, a mi ćemo propustiti cijelu stvar i ostaćemo bez cijele zabave.“ Ali to me nije zanimalo. Osim toga Kanonenko je rado upotrebljavao nož, a ja sam želio da se niko na smrt ne rani. Najvažnije je bilo da nam niko ne pobjegne. Tako su Kanonenko i Jurij krenuli na drugu stranu rijeke. Dok su odlazili, sažalijevali su jedan drugoga.

Drugima sam naredio da u polukrugu zauzmu svoja mjesta iza grmlja i drveća tako da ih, ako bi vjernici pokušali bježati, mogu lako uhvatiti. Ništa, baš ništa nije odavalo našu prisutnost. Koje će to biti iznenađenje, mislio sam s velikim zadovoljstvom. Klopka je odlična. Dvojica na onoj strani rijeke i desetorica ovdje. Nismo dugo čekali. Već oko 16.15 čuli smo glasove i pucketanje grana pod nogama. Dolazili su sve bliže i bliže i uskoro sam primijetio da prema nama uskim puteljkom

ide 18–20 ljudi, svi jedan za drugim. Vođa je mogao imati oko 38 godina. Neki od vjernika su imali bijele haljine i ja sam odmah zaključio da su to po svoj prilici oni koji žele da se krste. Iznenadio sam se kad sam vidio toliko mladih ljudi među njima.

Čekali smo ćuteći dok su se oni okupljali. Kad su stigli i posljednji i svi se skupili, počeo je govoriti jedan od muškaraca. Napeto sam pokušavao razumjeti ono što govori, ali sam razabrao tek poneku riječ. Nikiforov mi je rekao da je njihov vođa Vasilije Litovčenko iz Petropavlovska kojeg je policija već tražila zbog njegove djelatnosti. Ironija sudbine, mislio sam. Ima isto prezime kao i Anatolij, jedan od mojih najboljih ljudi. Još je nekoliko vjernika bilo iz Petropavlovska, neki iz Elisova, a četvorica su bila iz nedalekog kolhoza po imenu Pogranišni. Očigledno, „parazit“ Vasilije nije našao pristalice samo u gradu nego i po selima. Bilo mi je jasno da bi se ti ljudi, kada bi ih ostavili na miru, brzo množili i svuda širili svoja „otrovna učenja“.

Posmatrajući grupu vjernika iz svog zaklona izbrojao sam ih sedmoro u bijelim haljinama. Partija nas je učila da religije više nema među mladima, a ovo što ja sada vidim ovdje i što sam vidio na drugim njihovim sastancima, govori mi nešto sasvim drugo. To me je uznemiravalo i ljutilo. Nakon što je nekoliko minuta govorio i čitao iz jedne male knjižice, Vasilije Litovčenko počeo je da pjeva i svi su prihvatili. Opet sam se trudio da razumijem riječi, ali uglavnom bez uspjeha. Shvatio sam da se radilo o Bogu jer sam tu riječ najčešće čuo. Nakon pjesme Litovčenko je ušao u rijeku. Slijedili su ga oni u bijelim haljinama. Išli su sve dok im voda nije bila do pojasa. Ostali su tiho pjevušili na obali. Sunce je sjalo s neba. Šuma je bila savršeno mirna. Čulo se samo cvrčanje cvrčaka. Iz daljine je dopirao šum rijeke. Osjetio sam ljepotu i uzvišenost ovog prizora. Bilo je vrijeme da počnemo svoj posao. Moji ljudi su strpljivo čekali. Iznenada sam skočio i gromoglasno povikao:

„Idemo! Napad!“ Odmah su iskočili iz grmlja i iza drveća i s podignutim palicama jurnuli niz brdo. Uletjeli smo među smetene vjernike i dok su se oni snašli već su svi bili u vodi. U našem naletu niko nije ostao na nogama. Dok su se oni prestrašeni i iznenađeni vrtjeli po vodi, mi smo se prihvatili se svaki po jednog. Nakon prvih sekundi prepada odjekivala je vika vjernika kroz tišinu. Jedan ženski glas je vapio: „O Gospode! Ne! Samo to ne!“ Čiji god bio, ubrzo je zamuknuo jer su je dohvatili neki od mojih ljudi. Još je samo jedan krik dopro iz tog pravca. Prekrasni, umirujući, planinski prizor ubrzo se pretvorio u bučni metež u kojem su se kovitlale ruke, noge i palice, uz bolne krikove i vodu koja je prskala na sve strane.

„Hvatajte one tamo u rijeci“, zagalamio sam i nekoliko mojih ljudi krenulo je prema onim obučenim u bijelo koji su još uvijek nepomično stajali u vodi, i stali da ih udaraju svojim gumenim palicama. Jedan mladić pokušao je da se otrgne i trzajem izvukao ruku iz mog stiska, ali je moja palica bila dovoljno duga da ga udarim po potiljku.

Pogledao sam oko sebe i upravo vidio kako Aleks Guljajev šakom udara jednu djevojku sa strane po glavi tako da joj je povrijedio uho. Krv je šiknula i ona se uhvatila za glavu. Ja sam jednog drugog uhvatio za vrat i izveo na njemu džudo zahvat; prestao je vikati i pustio sam ga da padne u vodu. Cijeli prizor bio je mješavina psovki, udaraca, krikova i spontanih molitava: „Bože, pomozi! Pomozi!“ Njihova molitva me dovela do bjesnila: „Začepite im usta!“, naredio sam, te sam zahvatio iz vode punu šaku pijeska, otvorio jednom čovjeku usta i natrpao ih pijeskom da više ne može moliti. I drugi su činili kao i ja. Začepili smo im usta pijeskom i muljem i molitva je zamukla. Čuo sam iza sebe krik i okrenuo se. Anatolij je upravo stigao pastora Vasilija. Djevojka koja je sljedeća čekala krštenje pokušala je da pobjegne kad je vidjela Anatolija da se približava. Vladimir je potrčao za njom i udario je palicom. Bez

ijednog glasa skljokala se u vodu. Vladimir ju je izvukao na obalu i pustio da padne.

Anatolij se pobrinuo za pastora. Mi drugi smo vjernicima punili usta pijeskom, muljem i smećem. Ukratko, svime što god smo dohvatili. Jedan od ljudi je još uvijek molio i ja sam ga snažno udario šakom u lice. Izbio sam mu većinu zuba, a pritom sam raskrvario zglobove na šaci. Izustio sam nekoliko strašnih psovki, a preko njegovog lica tekla je krv.

„Sad je dosta. Kraj s tim!“, zaurlao sam kad sam vidio prizor. „Izvucite ih iz vode!“ Tada smo jednog po jednog izvlačili na obalu. Jedna starija žena posrtala je u plićaku, gušila se i hvatala za grlo, na ivici davljenja. Dok je ona tako, gušeći se, hvatala vazduh te izranjala i zaranjala u vodu, dohvatio sam je i izvukao iz vode, a onda sam je grubo pustio da padne na zemlju. Pogledao sam oko sebe da vidim sav taj prizor. Na obali su ležali izmučeni vjernici i hvatali vazduh. Mnogi su krvarili. Djevojčica kojoj je Aleksandar povrijedio uho, neobično je puno krvarila. Stjerali smo ih sve zajedno i moji ljudi su ih pazili. Činilo mi se kao da je ovaj napad trajao čitavu vječnost, a kad sam pogledao na sat vidio sam da nam je za to bilo potrebno samo pet minuta. Ovi su ljudi dobili lekciju koju će sigurno dugo pamtiti. A to se i htjelo.

„Odijelite muškarce od žena“, naredio sam. Uhvatili smo muškarce i povezali im ruke na leđima. Pogledao sam ih i prebrojio. Nešto nije bilo u redu. Jedan je manjkao.

„Gdje je Litovčenko?“, upitao sam.

„Tu sam“, javi se Anatolij.

„Ma ne mislim na tebe, idiote jedan!“, promrmljao sam, „mislim na svještenika.“

„Ne znam Sergeju. Posljednji put sam ga vidio kad sam ga udario palicom.“

Ali sad sam imao važnijeg posla pa se nisam se mnogo brinuo zbog toga što ga nema. Ljude smo potjerali prema kolima, a onda smo se pobrinuli za žene i djevojke. Nekoliko

mojih ljudi poderalo je djevojkama mokre i krvave haljine pa su se onako potpuno gole skupile na obali i stidljivo se skrivale. Ali i njih smo udarali svojim palicama i smijali im se dovikujući: „Hej momci, ovako izgledaju vjernice." Svi smo ih glasno ismijavali. Starije žene su spustile glave i plakale zato što smo mi mlade tako ismijavali i zadirkivali. Cijelo to vrijeme Jurij i Sergej su bili na drugoj strani rijeke. Upravo su se vraćali i glasno protestovali što su cijelu stvar propustili.

„Idemo sada", viknuo sam glasno. Podigli smo djevojke na noge; neki od mojih su bili malo previše drski i bezobrazni. Krenuli smo goneći vjernike ispred sebe. Mnogi su od njih jecali cijelim putem.

„Ućutite već jednom!", doviknuo je Vladimir, ali oni su i dalje plakali, a mi smo ih tjerali i gurali sve do milicijskih kola. Kad smo stigli još sam jednom prebrojao muškarce. Ali jedan je ipak nedostajao – vođa grupe, Vasilije Litovčenko.

„Gdje je on? Ko ga je vidio?", zahtijevao sam da saznam od svojih ljudi. Svi su slijegali ramenima, osim Anatolija.

„Sergeju, kad sam ga zadnji put vidio, onesviješćen je plutao po vodi."

„Da se nije utopio…", pomislio sam, „Nikiforov će to već razumjeti". Muškarce smo strpali u prednji dio kola, a žene i djevojke otraga. Moji ljudi su sjeli na klupe u zadnjem dijelu kola, a žene i djevojke su čučale u sredini. Četiri mlade su još uvijek bile gole. Skrivale su rukama lice i jecale. I oni iz prednjeg dijela auta su ih posmatrali. Starije žene su po svoj prilici molile jer sam vidio da stalno miču usnama.

Bilo je već pet poslijepodne kad smo se vratili u civilizovani svijet. Vozili smo kroz različita sela dok nismo stigli do grada Petropavlovska. Bio je dan i ljudi su mogli jasno vidjeti kakav se teret nalazi u milicijskim kolima. U međuvremenu smo ispraznili sve boce votke. Završili smo posao i sad smo bili prilično pijani. Zabavljali smo se tako što bi neko od nas zapalio cigaretu, popušio je, a zatim je pritisnuo užareni kraj

na golo tijelo neke djevojke i gledao kako od straha i bola poskakuje. Jednu djevojku, šesnaestogodišnju Ninu Rudenko, posebno smo zlostavljali jer je izgledala tako mlado i nevino. Vladimiru Zelenovu se posebno svidjela jedna mlada žena kojoj je bilo otprilike dvadeset šest godina. Neprestano ju je zadirkivao, tapšao i smijao se razuzdano sve dok se ona nije okrenula i ošamarila ga po licu.

Sigurno je vožnja do milicijske stanice za ove mlade hrišćanke bila strašna. Pošle su da budu krštene, a umjesto toga doživjele su strašan teror. Kad smo stigli u stanicu još sam jednom bacio pogled na Ninu Rudenko. Imala je prekrasne plave oči, dugu smeđu kosu i bila je lijepo građena. Usne su joj se tresle, jecala je i nekontrolisano drhtala.

Nikiforov, koji nas je čekao na vratima, obuhvatio je cijelu situaciju pogledom i zagrmio: „Kurdakov, zar si djevojčice u ovakvom stanju vozio ulicama?“

„Naravno, zašto da ne?“, odvratio sam.

„Budalo jedna! Znaš li da bi se ljudi mogli pobuniti protiv milicije? To će nas dovesti na zao glas!“, vikao je bijesan. „Kad vas niko ne vidi, što se mene tiče, možete raditi s ljudima šta vam je volja. Ali nikad u javnosti! Nikad!“ Nikiforov je dozvao svoje ljude i kad ih je nekoliko stiglo, naredio im je: „Uzmite ih i zatvorite!“ Muškarce su odveli. Djevojčice, među njima i Nina, ostale su u našoj ćeliji. Prostorija je bila puna pijanih ljudi koji su ih zadirkivali i zlostavljali cijelu noć. To je za njih bio strašan doživljaj, doživljaj od kojeg se Nina Rudenko nikad više neće oporaviti.

Još neko vrijeme smo sjedili u stanici kad Viktor reče smijući se: „Jeste li vidjeli našeg jadnog Vladimira? On je doduše bokserski prvak Kamčatke, ali su mu refleksi tako spori da ga je jedna hrišćanka uspjela ošamariti.“ Glasno se smijao. Još smo dugo nakon toga zadirkivali Vladimira da je od jedne nježne hrišćanske djevojke dobio lekciju.

Nakon svake racije ja sam morao podnijeti pisani izvještaj o tome koga smo sve uhvatili. U vezi s tim saznao sam nekoliko dana kasnije da je Nina Rudenko otpuštena iz škole. Direktor mi je rekao: „Nina je sve do prije nekoliko dana bila sasvim u redu, a sad je iz nepoznatih razloga potpuno emocionalno i duševno rastrojena. Nije više mogla da se koncentriše na nastavu i često ju je prekidala nepovezanim mucanjem. Često bi počela da se trese i nekontrolisano plače. Morali smo prekidati nastavu i izvoditi je iz učionice. Na kraju nam nije preostalo drugo nego da je isključimo iz škole. Mislim da je doživjela nervni slom, ali ne znam zašto.“ Ja sam mogao direktoru kazati zašto, ali nisam to učinio.

„Pozvali smo njenu majku na razgovor“, nastavio je dalje direktor, „i ona nam je potom ispričala kako Nina noću iznenada skače iz kreveta i počne glasno vikati tako da je mogu čuti ne samo u njihovoj kući nego u cijeloj ulici.“ Direktor škole je završio svoj razgovor riječima: „Sigurno možete pretpostaviti, druže Kurdakov, kako je nemoguće imati takvo dijete u školi.“ Dok sam ga tako slušao, bio sam srećan da on ne zna šta se toj djevojci dogodilo. Vjernike koje smo doveli iz Elisova odveli su i zatvorili, a Nikiforov nam reče: „Momci, odmorite se malo. Popijte nešto. Prvo ću se pobrinuti za ljude, a onda ću poslušati vaš izvještaj.“ Izvještaj, bilo usmeni bilo pisani, spadao je u naše zadatke. On je najprije odlazio u „Gorkom“, a onda u Moskvu. Partija je budno pazila na svaki naš korak i često su nam upućivali riječi priznanja kad smo nešto dobro uradili.

Dok smo tako sjedili, pili i čekali na Nikiforova, dobaci mi Anatolij: „Hej, Sergeju, ti si izgledao kao da si tamo u prirodi imao slobodan dan. Kako se dogodilo da baš ti nisi dao svoj doprinos?“

„Slušaj ti mene!“, doviknuo sam mu. „Nemoj biti previše odvažan, inače bih mogao da ti udijelim „elisovsku terapiju“.“ Smijali smo se. Kad smo kasnije vjernike gušili pijeskom i

smećem, zvali smo to „elisovska terapija“ ili kad smo prijetili jedan drugom, govorili smo: „Čuvaj se da ne dobiješ elisovsku terapiju!“ Nakon izvjesnog vremena stigao je Nikiforov i mi smo zaćutali da ga čujemo. „Dakle, djeco moja“, započe on. „Djeco moja?“, pomislih ja, „to je prvi put da nas tako oslovljava.“ Bio je radostan. „Htio bih da vam čestitam. Konačno ste naučili kako se ove stvari moraju obavljati.“ Nikada ga ranije nismo vidjeli tako zadovoljnog. Na trenutak je zaćutao, a onda upitao: „A šta je s pastorom Vasilijem Litovčenkom?“

Znao sam da će to pitati i već sam prije ljude obavijestio. Ja sam klimnuo i svi smo zapjevali u zboru: „Litovčenko ubio Litovčenka!“ Mi smo mislili na to kako je Anatolij Litovčenko ubio pastora Vasilija Litovčenka. Ali ovako kako smo mi rekli izgledalo je da je pastor počinio samoubistvo. Nikiforov se složio s našom šalom i od srca se smijao. Svi smo već bili dobrog raspoloženja. A onda se odjednom uozbilji i opet upita: „Kurdakov, dosta toga. Šta je zapravo bilo s Litovčenkom?“

Nasmiješio sam se i rekao: „Kako smo već rekli, druže kapetane, Litovčenko je ubio Litovčenka.“

Ponovo smo prasnuli u gromoglasan smijeh te i Nikiforov reče uz očinski smiješak: „Vidim da se od vas večeras ne može puno saznati. Kurdakov, odvedi te ljude na piće, a sjutra dođi k meni da mi kažeš šta se dogodilo.“ Odmah smo skočili i htjeli poći, ali nas Nikiforov malo zadrža: „Prije nego što odete, htio bih vam još jednom reći kako sam ponosan na vas. Posao ste odlično izveli. Mislim da će vjernici ovu lekciju dugo pamtiti. Djeco moja, vi polako shvatate šta vam je dužnost.“

To je već bio drugi put ove večeri da nas tako lijepo oslovljava. Pitao sam se šta to znači. Možda smo konačno doprli do njega. Ili se možda ledeni Niki pomalo otapa.

Kad sam sljedećeg dana došao kod njega upitao me: „Kurdakov, da li još uvijek ostaješ pri onoj verziji „Litovčenko ubio Litovčenka“ ili je to sve zajedno samo šala?“ Tokom noći

sam se otrijeznio i sad sam počeo ozbiljno govoriti: „Druže kapetane, nisam baš sasvim siguran šta se dogodilo."

„Dobro", reče on, „onda ja imam novosti za tebe. Nekoliko seljaka jutros je pronašlo tijelo Vasilija Litovčenka nekoliko kilometara dalje od Elisova u rijeci. Zapleo se u jedan grm. Nazvali su miliciju i tijelo je već na putu za autopsiju."

Slegao sam ramenima. Dakle, nije se dogodilo ništa nezgodno. Već mi je sinoć palo na um da je Nikiforov sigurno ponosan na svoj uspjeh što se konačno oslobodio tog pastora. Čak se i smijao zbog toga.

Sasvim ozbiljan Nikiforov je dalje nastavio: „Kurdakov, htio bih još jednom s tobom govoriti o ovoj raciji. Nemam nikakvih primjedbi na bilo šta što ste radili, osim jednog izuzetka: toga što ste djevojke vozili onako javno ulicama. Radite sa ženama i s drugim vjernicima šta god vam je volja kad ste sami, ali ih nemojte na ovakav način dovoditi u miliciju. Time dolazimo na zao glas." Rekao sam mu: „Jasno, druže!" U svakom slučaju bio sam pogođen što Nikiforov ništa nije rekao zbog toga što smo ubili jednog čovjeka niti nas je kritikovao zbog ponašanja prema djevojkama.

Sljedećeg dana bio sam u policijskoj stanici kad se vršila autopsija. Utvrdili su da je pastor Litovčenko zadobio ranu na glavi koja mu je zbog unutrašnjeg krvarenja prouzrokovala smrt. To je bio prvi put da smo ubili jednog čovjeka. Razmišljajući o tome bivalo mi je loše.

„Slušaj me", progovorio je Nikiforov koji je odgonetnuo moje misli, „vi ste u Elisovu napravili izvrstan posao i zbog toga sada ne treba da se kaješ. Imaj na umu da je riječ o neprijateljima države. Oni su jako opasni i cilj im je da sruše naš društveni sistem. Zbog toga se moraju iskorijeniti. Osim toga ja sam tog čovjeka već jednom hapsio. Upozorili smo ga i očitali mu bukvicu, ali on se nije nimalo promijenio pa je odmah nastavio raditi s vjernicima. Kurdakov, on nije nedužan čovjek. To nikada nemoj zaboraviti!"

Nakon tog njegovog govora malo sam se bolje osjećao. Sigurno Nikiforov ima pravo. Ali kad sam vidio tijelo Vasilija Litovčenka, slabog, mršavog čovjeka, nije mi ni u kom slučaju izgledao kao neprijatelj države. Poslije sam čuo kako je bio čovjek odličnog karaktera i izvanrednog duha. Puno je trpio za svoje vjernike. Bio je smion i ništa ga nije moglo zastrašiti.

„Kurdakov“, reče mi Nikiforov, „priča se da je ubijen jedan čovjek i da je to tvoja grupa učinila.“

„Zna li o tome njegova žena?“

„Da. I ti sada moraš otići k njoj i ispričati joj šta se dogodilo.“

„Ja da joj pričam šta se dogodilo?“

„Pa ti ćeš ispričati našu verziju“, reče on i zlobno se nasmija.

To je bilo nešto na što nisam računao, ali sam poslušno odgovorio: „Dobro, druže. Gdje ću je naći?“

„U bolnici.“

„U bolnici? Pa ona je bila tamo.“

„Ne. Ali ona je izgleda jako osjećajna i smrt muža je jako djelovala na nju. Imala je srčani udar. Dovezli su je na odjeljenje hitne pomoći bolnice Kempi. Želim da je tamo posjetiš.“

„Ali šta ću joj kazati?“

„Jednostavno joj ispričaj kakvu dobru priču i kako je zadobio ranu na glavi.“

„Zašto uopšte treba da joj išta govorimo?“, pitao sam se. Nisam mogao razumjeti šta se to drugih tiče. To je stvar policije i što je on tu izgubio glavu to je njegova krivica. Na kraju krajeva, opomenut je, ali se nije obazirao na to. Ali naredba je naredba i morao sam ići. Izišao sam iz stanice i krenuo prema bolnici.

Kad sam zapitao za drugaricu Litovčenko, bio sam uveden u veliku bolničku sobu. Ležala je u četvrtom krevetu desno, do prozora. Izgledala je jadno. Sestra je rekla da je oduzeta od

struka naniže, da je u stanju šoka i da je u tom trenutku pod jakim dejstvom lijekova. Pogledao sam je malo bolje i primijetio da je morala biti lijepa. Bilo joj je otprilike trideset pet godina, nježne građe, smeđe kose i lijepih crta lica. Sad je bila oduzeta i nije se mogla nadati da će ikada prohodati. Smrt njenog muža razorila je i njen život. Prva misao, kad sam je vidio, bila mi je: „Kakav promašaj! Jedna tako zgodna žena u takvom stanju!“

Nisam se pokajao; samo sam žalio što ju je zadesila nesreća. Žalio sam je samo što se nalazi u takvom stanju. Ali ni u kom slučaju nisam žalio njenog muža. Neprijatelji države ne mogu se nadati da će biti pošteđeni zbog svoje porodice.

Sestra je probudila gospođu Litovčenko i ona me pogledala odsutnim pogledom. Nije još potpuno došla k sebi i zurila je u mene. Za trenutak me obuzela neka bol. Sabrao sam se, prišao joj te uljudno i užurbano rekao: „Drugarice Litovčenko, dolazim iz policije iz Petropavlovska. Ja sam vođa grupe koja je uhapsila vašeg muža i ostale ljude u Elisovu.“

Tražio sam na njenom licu bilo kakvu reakciju, makar tračak da me je razumjela. Očekivao sam da će se razbjesnjeti kada shvati da sam jedan od odgovornih za smrt njenog muža. Ali samo je ležala kao omamljena, očigledno ne razumijevajući moje riječi. Nikiforov mi nije naredio da joj sve objasnim, već samo da je obavijestim; to što ona ne razumije nije bila moja krivica.

Nastavio sam: „Poslan sam k vama da vam objasnim zašto je vaš muž mrtav.“ Opet sam čekao da ona reaguje na moje riječi, ali ništa se nije dogodilo. Pitao sam se da li je ona još uopšte pri razumu. Jedini znak života koji je pokazala bilo je tužno uzdisanje koje joj je izgleda dolazilo iz dna duše. Rekao sam joj da je njen muž pokušao da pobjegne kad smo ga htjeli uhapsiti i da je naglavačke skočio u plitku rijeku pa je po svoj prilici udario glavom o kamen. Ona me doduše pogledala, ali

nije izgledalo da me razumije. Njen pogled u prazno odavao je bezgraničnu tugu.

Još sam joj jednom objasnio da bi njen muž sigurno bio u životu samo da je slušao naše naređenje i da nije pokušao da pobjegne. Sad je jadna žena pokušala nešto reći, ali bez uspjeha. Nijedna joj se riječ nije razumjela. Još jednom je glasno zajecala i pala na jastuk.

„Potpuno je besmisleno da ovdje još gubim vrijeme“, pomislio sam. Rekao sam joj ono što je trebalo. Kad sam se htio okrenuti, sretoše nam se pogledi i žmarci mi prođoše tijelom. Ovaj posljednji pogled gospođe Litovčenko neću nikada zaboraviti. Vidjelo se da njena bol ostaje prigušena i da njen krik uzalud pokušava postati glasan. Njen patnički pogled danima me progonio. Izašao sam u suncem obasjani Petropavlovsk i krenuo polagano prema milicijskoj stanici. Kad sam stigao, reče mi Nikiforov: „Kurdakov, ne zaboravi da radiš za državu i da neko zbog toga mora platiti, ali to su kriminalci i naši najljući neprijatelji. Uvijek samo na to misli.“

Uprkos svemu bilo mi je teško zaboraviti lice pastorove žene. Kasnije sam saznao da je imao dvoje djece: kćerku koja je umrla od neke bolesti i 18-godišnjeg sina koji je tada bio u vojsci, pa smo morali da mu pišemo i obavijestimo ga o očevoj smrti.

Pet dana nakon napada u Elisovu pozvani smo da izvedemo novu raciju na grupu vjernika okupljenih u podzemnoj crkvi. Bila je siromašna, trošna kućica i već se na prvi pogled moglo vidjeti da pastor Litovčenko nije provodio lagodan život. I pokućstvo je bilo siromašno i jadno.

Prekopali smo kuću od tavana do podruma i naš je trud bio nagrađen. Pronašli smo rukom ispisane pjesmarice, nove Biblije koje su prokrijumčarene iz inostranstva i još neke druge Biblije koje su već bile stare i izlizane od čestog čitanja. Kad smo Nikiforovu predali svoje blago, sjao je od sreće i zlobnog zadovoljstva. „Odlično! Odlično!“, govorio je, „Sve

ćemo poslati u Moskvu i pokazati im kako dobro vršimo svoj posao."

Kasno u noći još uvijek sam mislio na pastorovu kuću. Suprug se tamo više nikada neće vratiti niti će ga žena dočekati. Ali sam brzo počeo da mislim drugačije i govoriti sam sebi: „Sergeju, postaješ sentimentalan! Misli na to da su to neprijatelji najgore vrste. Ne smiješ to nikada zaboraviti. To su neprijatelji...!"

Pet dana nakon napada u Elisovu pozvani smo da izvedemo novu raciju na sastanak vjernika. I u ovoj raciji smo im ostavili uspomenu na nas i pohvatali smo njihove vođe. Neki su poslati u zatvor i na prisilni rad, mnogi u Magadan. Nikiforov je bio jako ljubazan prema nama. Sudeći po njegovom ponašanju, izgledalo je da smo i premašili njegova očekivanja. Uz moj posao u tajnoj policiji trudio sam se da ne zapostavim ostale obaveze, kao što je vođenje Omladinske komunističke lige: organizovanje, predavanje, organizovanje dobrovoljnih radnih akcija i briga o ponašanju 1.200 budućih ruskih oficira. Osim toga bio sam i aktivan član našeg sportskog društva i upravo sam tih dana stekao titulu prvaka Kamčatke.

Među mojim vojnim dužnostima tog trenutka bilo je najvažnije organizovanje „Dana otvorenih vrata". Tada su bili pozvani svi građani Petropavlovska da upoznaju našu vojnu bazu. Glavna atrakcija bilo je priređivanje plesa na koji su bile pozvane djevojke iz cijelog grada. Bio sam odgovoran da se ne pije i zbog toga sam postavio nekoliko ljudi na ulazna vrata da provjeravaju donose li djevojke alkohol u torbama. Votka je prokletstvo Rusije. Svugdje je ima. Mi smo pitomci dobijali svaki mjesec sedam rubalja i za to smo obično kupovali dvije boce votke. Boca votke pod kaputom bila je pouzdano sredstvo da pridobijemo djevojke s ulice.

Vodili smo neprekidnu borbu protiv alkoholizma među pitomcima. Ali ironija je baš u tome bila da mi koji smo za to bili odgovorni najviše smo kršili to pravilo.

Tako smo jednom poslije „Dana otvorenih vrata“ koji se završavao pjesmom, obišli cijeli krug da vidimo da nije neko bez dopuštenja ostao u vojnoj bazi i kad smo otvorili vrata ženskog WC-a prostorija se nije mogla prepoznati, prostorija je bila puna praznih razbijenih boca votke. Sljedećeg dana sam tražio jedan kamion da to očistimo. Partija je optužila votku kao glavni uzrok slabe produktivnosti u industriji. Krajem sedmice u Petropavlovsku ili u kojem drugom gradu nije bilo ništa čudno vidjeti pijance kako teturaju ulicama. Također, u našem poslu za policiju imali smo često prilike vidjeti kako votka djeluje, posebno među mladim ljudima. Kod većine tuča ili pucnjave, kao i upotrebe noževa uglavnom je alkohol imao udjela. Iako smo znali kakve su posljedice i mi smo pili, posebno kad smo išli među vjernike. Jedino što nas je sprečavalo da u tome ipak ne odemo u drugu krajnost bilo je naše zanimanje za atletiku. Da bismo bili sportisti i ostali u dobroj fizičkoj kondiciji, morali smo ograničiti naše pijančenje. Činili smo to samo zbog toga. Brojne smjernice koje smo na tu temu dobijali iz Moskve pokazivalo mi je kolika je opasnost od alkohola za našu omladinu. To je bio problem broj 1 među mladima Rusije.

# 14. LOV NA RIJEČ BOŽIJU

Dok sam jednog popodneva bavio se učenjem na Akademiji dobio sam naređenje da se s manjom grupom nađem oko 9 sati naveče u milicijskoj stanici. Brzo sam skupio sedmoricu momaka i kad smo na vrijeme stigli u miliciju odmah smo otišli u svoju prostoriju. Tu nas je već čekala votka, a Nikiforov nam je te večeri pripremio i nešto kavijara. Bio sam znatiželjan odakle on sve to nabavlja. Pitaću ga o tome jednog dana. Nikiforov je naredio drugima da se udobno smjeste, a mene je zamolio da pođem s njim u njegov ured. Ozbiljno i uvjerljivo objašnjavao mi je večerašnji zadatak. „Ovaj poduhvat je za nas jako važan“, reče mi, „saznali smo da se jedna grupa vjernika sastaje večeras u 10 sati. Imaće nove Biblije i nekoliko rukom napisanih knjiga. Te knjige su nam potrebne kao dokaz protiv njih. Donesite ih ovamo. Poslaćemo ih u Moskvu.“

„Da li svu literaturu šaljemo u Moskvu?“, upitah.

„Ne, samo štampani materijal. Rukopisni materijal ne žele.“

„I šta se s tim radi?“

„Dođi sa mnom, pa ću ti pokazati. I to je naš posao.“ Poveo me slabo osvijetljenim stepenicama u takozvanu „hladnu sobu“, negrijanu podrumsku prostoriju u kojoj je i ljeti bilo veoma hladno. Ovdje su obično zatvarali pijance da se otrijezne. U jednom uglu stajala je mala peć u kojoj se spaljivala zaplijenjena vjerska literatura i pored koje se straža mogla grijati, dok je u ostatku prostorije vladala neopisiva hladnoća. Nikiforov mi je pokazao na jedan sanduk pun starih novina i drva te mi rekao: „Kad se vratite, onda to tu bacite. To će se već dobro iskoristiti!“ Sam se sebi smijao. Budući da smo već unaprijed znali za sastanak vjernika, sigurno je jedan od njih bio doušnik. Mreža doušnika koju je organizovao Nikiforov pokazala se vrlo djelotvornom. Često sam se pitao:

„Zašto oni tako nešto rade?“ Iza toga sigurno nisu stajali ni ideološki razlozi ni potpuna odanost komunizmu. Oni su to činili za novac, kao i mi. Kaže se da „jedna rublja može okrenuti srce“, a u ovom poslu vrtjelo se mnogo više rubalja. Doušnici su bili dobro plaćeni. Zarađivali su čak više nego mi, jer su često bili premlaćivani kao i ostali vjernici pošto mi nismo znali ko su. Da ne bi sami sebe odali, bili su na sastancima s vjernicima, a ako bi racija zatekla i njih, i oni bi dobili svoje. Zbog toga su bili tako dobro plaćeni, jer bismo bez njihove pomoći teško dolazili do potrebnih podataka.

Izgleda da doušnici nikad nisu imali vodeće uloge u tim podzemnim crkvama, ali mi smo od njih saznali gdje su sastanci i ko je sve na njima. Više nije ni trebalo da znamo. Ostalo smo saznali tamo.

Već je bilo deset minuta poslije devet i Nikiforov me opet poveo u svoju kancelariju na posljednji dogovor.

„Gdje je to večeras?“, upitao sam. Do mjesta u predgrađu koje mi je pokazao na karti trebalo nam je petnaest do dvadeset minuta vožnje.

„Koliko će ih biti?“

„Pa koliko mi znamo, otprilike 10–15“, odvrati Nikiforov.

„Nas sedmorica ćemo biti u stanju sve to srediti.“

Dobro sam pogledao kartu i odredio smjer vožnje. Bilo je tek 21.15 i imali smo još dovoljno vremena. Pravilo nam je bilo da ne upadamo na sastanak dok ne prođe dvadeset do trideset minuta od njegovog početka. Ova taktika davala je vjernicima vremena da se opuste i pomisle kako su na sigurnom. Rekao sam svojim ljudima da ćemo krenuti 15 minuta prije 10.

Nekoliko ih je već bilo diglo noge na sto, pijuckali su votku i razgovarali. Kavijar je brzo nestao jer ga pitomci ne dobijaju baš često. Viktor je čitao neku knjigu o džudou iako je mogao i sam jednu napisati jer je bio prvak istočne Rusije.

Iznenada je bacio knjigu na sto i skočio da isproba džudo zahvate i karate udarce. „Večeras ću isprobati ovaj novi karate udarac“, doviknuo je, „izgleda da je djelotvoran!“

„Hej, Viktore, jesi li ovaj ikad isprobao?“, rekao sam mu i pokazao jedan udarac rukom ispod brade. „Dobar je da nekoga brzo savladaš.“ Drugi su gledali uživajući.

Vladimir Zelenov i Anatolij Litovčenko, naša dva prvaka u boksu, počeli su i oni da izazivaju jedan drugog. Iako je Vladimir bio prvak Kamčatke, a Anatolij cijelog Sibira, Vladimir je izazivao Anatolija da odmjere snage.

„Hej, mali brate!“, doviknuo mu je ovaj, „gledaj, večeras ću ti pokazati šta je to borba. Pokazaću ti udarac od kojeg će te proći trnci niz leđa.“ Anatolij mu se nasmijao i dobacio: „Kad budeš gotov sa svojim djetinjarijama, pokazaću ti udarac kojim sam postao prvak Sibira.“

Obojica su se smijali, a i mi s njima. Malo pomalo svi smo već bili pod gasom. Votka je tekla uz neprestano brbljanje. Bili smo spremni da svoje sposobnosti isprobamo na vjernicima koji su se upravo sada skupili da proučavaju svoju dragocjenu lektiru.

Pogledao sam na sat i rekao: „Hej momci! Sada bi bilo dosta našeg brbljanja. Hajde da se uvjerimo jeste li zaista tako sposobni kako govorite.“ Nekoliko minuta kasnije već smo se vozili mračnim ulicama Petropavlovska. Čim smo izišli iz centra grada, ostavili smo za sobom popločane ulice, pa smo se vozili blatnjavim i neravnim ulicama predgrađa koje su bile još prljavije od čestih kamčatskih kiša.

„Viktore, polako vozi“, rekoh, „mora da smo već blizu... evo ga, tu smo. Vozi polako i tiho.“ Viktor je pritisnuo kočnicu i usporio raskvašenom ulicom, a ja sam u tami tražio kuću. Iza kuća su se vidjeli tamni obrisi neravnih brijegova što je karakteristično za ovaj dio Sibira.

„Evo nas“, rekoh tiho. Bila je to mala, drvena kućica, tipična za ovaj kraj. „Ovdje stani“, rekoh Viktoru, „ostatak puta

preći ćemo pješice.“ Izišli smo i uputili se u pravcu kućice. „Vas dvojica!“, rekoh i pokazah na Aleksa Guljajeva i Jurija, „držite na oku vrata i prozor i pazite da nam neko ne pobjegne.“

Aleks se bunio. „Čuj, Aleks“, rekoh mu, „znam šta ćeš reći, ali me moraš poslušati. Čim čuješ da smo mi unutra započeli gužvu, možeš doći.“ Jurij se žalio kao i obično, ali je otišao. Prednja vrata bila su zaključana. Svjetlo je gorjelo samo u zadnjem dijelu kuće. Bila je mračna noć bez mjesečine. Tiho smo obišli kuću i došli do dograđene prostorije, velike gotovo kao pola kuće, sa zakošenim krovom i vratima. Kroz navučene zastore dopiralo je slabo svjetlo. Dakle, tu su! Dok smo se tako šuljali, neko je nehotice nešto oborio. Bila je to kanta koja se glasno kotrljala po pločniku. Čuli smo uzbuđene glasove i žurne korake. Nismo više morali biti tihi. Sada su znali da smo tu. „Idemo, brzo!“, viknuo sam. Navalili smo na vrata, ali i ona su bila zaključana. Nisu izgledala naročito čvrsta, pa sam se izmakao, zatrčao i svom snagom udario o njih. Osjetio sam oštru bol u ramenu, odbio se i pao u blato. Bio sam bijesan.

„Evo ovo!“, viknuo je neko i pokazao na mali balvan. Podigli su ga i donijeli.

„Razbijte vrata!“, naredio sam.

Nekoliko puta su udarili po vratima. Bila su čvrsta, ali su konačno popustila. Nas je u međuvremenu spopao bijes, mene pogotovo. Unutra se motalo tamo-amo desetak ljudi u svjetlu uljanice. Uletjeli smo među njih, tukli ih i psovali. Ugledao sam jednog čovjeka u uglu. U ruci je držao Bibliju i očajnički tražio mjesto gdje će je sakriti. Skočio sam do njega i posegnuo za njom. Ali on ju je čvrsto držao. Nisam popustio i konačno sam mu je oteo. Bio sam bijesan i zbog toga jer me rame boljelo zbog udarca u vrata pa sam istrgao sve listove i bacao ih po podu. Čovjek od otprilike šezdeset pet godina gledao me i zavikao moleći: „Nemojte! Nemojte, molim vas! Zaklinjem vas!“ Došao sam k njemu i svom ga snagom udario po licu, a

zatim po nosu i ustima. Pošla mu je krv. Jedva se uspravio na noge i pokušao mi uzeti Bibliju.

„Kakav je ovo ludak?“, pitao sam se, „kad ovu knjigu više cijeni nego svoje lice.“ Pesnica ga je pogodila u korijen nosa i gornji red zuba. Iz nosa i usta šiknula mu je krv. Više s njim nismo imali problema. Pogledao sam ruku. Bila je krvava. Potrčao sam unaokolo i ugledao kako je jedan vjernik bacio nekoliko knjiga pod sto koji je bio prekriven stolnjakom do poda. Idući prema njemu vidio sam kako Vladimir udara jednog 25-godišnjaka. Ovaj je zateturao, udario o zid i srušio se onesviješćen na pod. I svi drugi su bili zaposleni. Viktor je uhvatio jednog čovjeka srednje dobi, zavitlao ga preko sobe kao da je lutka i ovaj je udario glavom u ormar, a krv mu je šiknula niz lice. Soba se u međuvremenu pretvorila u krvavi haos.

Ali ja sam htio da se domognem knjiga ispod stola. Uz njih je bio čovjek koji se sagnuo pod sto. Povukao sam ga za kragnu, koja se odmah pocijepala, a zatim sam ga udario u vilicu toliko snažno da sam pod pesnicom osjetio kako popušta. Nije pustio ni glasa. Skljokao se. Naređeno nam je da sve knjige ponesemo sa sobom. Anatolij je uhvatio jednog od vjernika.

Uskoro je sve bilo gotovo, brzo kao što je i počelo. Niko od vjernika više nije bio na nogama. Ljudi su se pretvorili u krvavu gomilu jada, a onaj što sam ga dva puta udario po licu ležao je u krvavoj lokvici. Tri starije žene su čučale i plakale u jednom uglu.

„Uzmite sve Biblije i ostali pisani materijal“, zapovijedio sam, a onda se sagnuo da vidim šta još ima pod stolom.

Upravo u taj čas su dotrčali Aleks i Jurij. Ljut što je propustio cijelu stvar Jurij je ugledao nekoga pod stolom. Misleći da je to neko od vjernika, izvukao je svoju gumenu palicu i, prije nego što ga je iko mogao upozoriti, udario po meni. Imao sam osjećaj da se cijela kuća srušila na mene.

Jauknuo sam. Tu bol neću nikada zaboraviti. Boljelo me neopisivo. Zvijezde su mi zaigrale pred očima i srušio sam se na pod. Drugi su vikali, ali bilo je kasno. Ljutito je odgurnuo sto i tek tada vidio koga je udario.

„Oh, Sergeju“, reče zaprepašten, „žao mi je! Mislio sam da se to neko od vjernika hoće sakriti.“ Toliko me je boljelo da nisam mogao govoriti. Samo sam ležao na podu, stenjao i tiho, žestoko psovao.

Donji dio kičme me tako bolio da skoro nisam mogao ni koraknuti. Još nikad nisam osjetio tako groznu bol. Jurij se stalno izvinjavao dok nisam dreknuo na njega: „Prestani već jednom s tim i pusti me na miru!“

Dvojica vjernika koje je trebalo da povedemo sa sobom još uvijek su ležali onesviješćeni. Ponijeli smo ih i ubacili u auto. Izgledali su iscrpljeni. Ja sam išao pogrbljen i hramajući kao kakav starac, a dvojica drugova su mi pomagala.

„Jeste li uzeli knjige?“, upitah Viktora.

„Ne brini Sergeju, sve je već tu“, reče on i pokaza mi na kutiju punu papira.

Krenuli smo nazad u stanicu. Svaki kamen i svaka rupa preko koje smo se vozili prouzrokovale su mi neopisivu bol. Kad smo stigli tamo i zatvorili svoje uhapšenike, hodao sam jedno vrijeme tamo-amo da malo dođem k sebi. Leđa su me još uvijek strašno boljela. Sto puta sam poželio da se nikad nisam sagnuo ispod stola da pronađem knjige. S druge strane nisam mogao ništa da zamjerim Juriju. Po svoj prilici, izgledao sam kao vjernik koji želi pobjeći.

Kad sam se opet malo bolje osjećao, ušao sam u zgradu. Drugi su upravo donosili Biblije i ostale knjige i ređali ih pred Nikiforova. On je gledao u brdo koje je stalno raslo i pun oduševljenja govorio: „Odlično! Odlično! Ovo tu“, reče i pokaza na Bibliju, „ovo će biti veličanstveni poklon partiji u Moskvi. Dakle, za ovim dvjema si tragao, kad ti se dogodila nesreća“, reče on izazovno.

Vođa grupe, čovjek kojeg sam dva puta udario po licu, sjedio je na klupi i držao ruke na licu. Nedostajali su mu prednji zubi i košulja mu je bila sva krvava.

„Mislim da mu je potreban jedan tuš“, reče Nikiforov. Drugi su se smijali i poveli ga niz stepenice. Gurnuli su ga pod tuš i pustili hladnu vodu. To je metoda koju su inače upotrebljavali za pijance da se otrijezne.

Dok nas je Nikiforov hvalio, ja sam trljao svoja leđa.

„Odlično“, reče on, „gledajte samo šta smo ulovili. Puno toga. Oni su puno toga prepisali rukom i sad je to sve u našim rukama.“ Među svim tim stvarima bile su dvije Biblije, jedna nova u džepnom izdanju, a druga stara i izlizana.

„Ove dvije idu u Moskvu“, reče Nikiforov. A onda je razastro i gledao ostalu literaturu. Tu je bila jedna dječja školska knjiga u kojoj je bilo napisano nekoliko citata iz Biblije, pa onda jedan rokovnik s nekoliko pjesama i isto tako nekoliko rukom napisanih biblijskih citata.

„Uzmite ovo smeće i bacite dolje u onaj sanduk!“, naredi on nekima. „Straža će biti srećna.“ Onda se okrenuo ostalima i rekao: „Želite li još malo izaći i lijepo provesti veče?“ Učinili smo to. Leđa su me doduše još boljela, ali sada se bol već mogla izdržati. Za vrijeme jela primijetio sam da mi se po ruci još uvijek lijepi krv onog vjernika. „Nema veze“, pomislih, „opraću to kasnije!“

Naši pohodi postajali su sve češći. Ponekad su nas zvali dva-tri puta sedmično. Izgledalo je da su vjernici sve aktivniji. Nakon nekoliko pohoda imao sam puno posla da sredim sve papire. Da bih što detaljnije sastavio izvještaj morao sam nekoga poslati na radna mjesta tih vjernika da bismo dobili potrebne informacije. Sve je to slato antireligioznoj upravi u Moskvu i tamo bilo čuvano u računarima.

Kompjuterski obrađene kopije dosijea vjernika iz Moskve vraćane su u našu lokalnu centralu. Tako smo i oni u Moskvi i mi ovdje imali podatke o našim neprijateljima države. Na kraju

je stvorena kartoteka s kartonima veličine približno 7,6 × 12,7 centimetara; na njih se lijepila fotografija vjernika, upisivali su se datum rođenja i ostali podaci. Na taj način milicija je u svakom trenutku mogla da pohvata vjernike i ukloni ih iz društva.

# 15. VELIKI PONOS I DUBOKO RAZOČARENJE

Da bih se malo odmorio od svoga napornog rada, išao sam ponekad sa svojim prijateljima, u slobodno vrijeme, na razne izlete i planinarenja po brdima Kamčatke.

Naš vojni status nam je omogućavao da idemo u mjesta koja nisu bila dostupna civilima. Za vrijeme tih izleta otkrili smo čak trideset koncentracionih logora skrivenih po usamljenim dolinama i po unutrašnjosti zemlje. Bili smo jako začuđeni, a najviše zbog toga što su bili novi i prazni.

Često bismo iza neke krivine ili brežuljka otkrili čitav zatvorski kompleks koji je već bio osiguran bodljikavom žicom. Sve je bilo uređeno, čak i stan za stražu. Čuvari su objekte održavali i obezbjeđivali. Ovi zatvori već su imali sve: stražare, odgovarajuće uređaje, pse, samo ne zatvorenike.

Čudilo me sve to i jednog sam dana o tome pitao Nikiforova. Odgovorio mi je: „Znaš da u zemlji imamo puno neprijatelja i moramo biti spremni da ih, ako nam jednom budu predstavljali poteškoće, odmah pošaljemo u zatvore."

Nasmijali smo se kao da je to dobar vic. Ali to nije bilo smiješno. Duga lista s imenima vjernika već je bila gotova i ako bi se za to ukazala potreba svi se mogu uhapsiti. Jedino što nam za to treba jeste nalog iz Moskve. Zatvori su bili spremni i čekali su skriveni u nepristupačnim brdima na svoje stanovnike. Bio sam ponosan. Partija je bila budna i planirala je unaprijed.

Nikiforov je izvukao tajni policijski dokument koji je dobio iz antireligioznog odjeljenja iz Moskve. U njemu je bilo tačno označeno kako se treba postupati s vjernicima po cijeloj Rusiji. U dokumentu se dalje govorilo o antireligioznoj kampanji koja je obuhvatala svaki grad, svako mjesto i svako

selo od Lenjingrada pa sve do Dalekog istoka. Za to su bili zaduženi posebno obučeni ljudi da putem filmova, letaka, brošura, predavanja i propagande svake vrste što više šire ateizam i bore se protiv religije. Kad sam sve to pročitao i o tome razgovarao s Nikiforovom, bio sam svjestan kolike napore ulaže partija da suzbije opasnost od religije i zavlada situacijom u zemlji. Bio sam opčaran. „Kolike li samo svote to guta!"

„Možeš misliti!", odvratio je Nikiforov. „Znaš i sam koliko vaša grupa košta. Kako sam ti već rekao, imamo dva velika neprijatelja: američke imperijaliste i sve ove neprijatelje u vlastitoj zemlji. Po svaku cijenu moraju se staviti pod kontrolu. Vjernici su posebno opasni jer se tako brzo šire. Samo na Kamčatki imamo ih oko 30.000 na ukupno 250.000 stanovnika!"

„Onda to znači", rekoh ja, „da nekoliko miliona vjernika truje našu naciju."

„Imaš pravo. I komunizam nikad neće pobijediti dok njih ne sredimo ili ih učinimo neškodljivima. Iskreno rečeno, ja predlažem ovo posljednje."

„A šta je s vjernicima koji tvrde da imaju pravo na svoju vjersku slobodu?", upitah ja.

„Pa to je napisano u našem ustavu samo da zamaže oči. Ali ti i ja znamo šta se radi, nama je poznata realnost", reče on.

Njegova primjedba me podsjetila na događaj kad sam jednom razgovarao s jednim vjernikom.

„Zašto nas hapsite?", upitao je vjernik.

„Zbog toga što posjedujete antisovjetsku literaturu."

„A šta podrazumijevate pod antisovjetskom literaturom? To su bile samo Biblije."

Nikiforov je dreknuo: „O tome i govorim, idiote. To je antisovjetska literatura."

„Kako Biblija može biti antisovjetska literatura?", upita vjernik nakon što sam ga dobro izmlatio. „Naša vlada je i sama

rekla da štampa Biblije u vlastitoj zemlji, ako je vlada dozvolila da se štampaju Biblije, kako su one onda antisovjetska literatura."

Zanimalo me šta će Nikiforov sada odgovoriti. „To nije istina!", dreknuo je on, „naša vlada nikad neće štampati Biblije."

„Ipak jeste. Već je to učinila. Tako makar govore."

„Zaveži već jednom!", odgovori Nikiforov ljuto i nastavi sa svojim ispitivanjima.

Kasnije sam saznao da je naša vlada zaista i dozvolila da se štampa 10.000 Biblija. Ali, to je bilo samo zbog toga da se pokaže pred javnošću kako u Rusiji postoji sloboda vjere. A šta se dogodilo s tim Biblijama? Oko pet hiljada poslato je u inostranstvo na prodaju ljudima koji govore ruski. Još tri hiljade poslato je u komunističke zemlje Istočne Evrope, a približno dvije hiljade moskovskoj antireligioznoj organizaciji radi proučavanja i istraživanja, u svrhu usavršavanja antireligiozne propagande. Dakle, gotovo nijedan od tih deset hiljada primjeraka nije stigao u ruke običnih ruskih vjernika. To je i bio razlog zbog kojeg su imali primjerke iz inostranstva ili rukom prepisane.

Kao vođa Komunističke omladinske lige često sam čuo govore o drugu Orlovu, sekretaru partije provincije Kamčatke. Došao je na vlast za Staljinove vladavine i postao poznat širom Kamčatke kao „mali Staljin", ne samo zato što se uzdigao u vrijeme Staljinovog režima, već i zato što su mu ličnost, način rada i metode rukovođenja bili slični Staljinovim.

Drug Orlov ubrajao se među dvjesta najviših rukovodilaca Sovjetskog Saveza. Često sam čuo njegovo ime, divio mu se i poštovao ga. Prvi put sam ga susreo 22. aprila 1970. prilikom stogodišnjice rođenja našeg oca i osnivača Lenjina, u čiju je čast održan veliki partijski dan. Okupili su se svi partijski rukovodioci u cijeloj Kamčatki zajedno s partijskim vođama omladine. Tako sam i ja bio pozvan na tu konferenciju.

Cilj tog sastanka bio je da se buduće komunističke vođe predstave starijima. Bilo je to svojevrsno odavanje počasti budućim vođama. Bio sam izabrani počasni gost koji je trebalo da dobije odlikovanje za svoj posao u omladinskoj ligi i trebalo je da budem predstavljen kao „novi vođa partije koji puno obećava".

Moja omladinska liga bila je izabrana za najbolju na cijeloj Kamčatki. Budući da sam joj bio na čelu, proglašen sam vodećim komunističkim omladincem Kamčatske oblasti. Dobio sam čak i počasno mjesto na tribini. Osim mene još su tu sjedili drug Orlov i ostali visoki partijski funkcioneri o kojima sam doduše čuo, ali ih nikada nisam vidio. Iza tribine nalazila se velika Lenjinova slika. Bio sam malo nervozan i uzbuđen. To je bilo prvo veliko komunističko slavlje nakon toliko godina.

Dok je televizija direktno prenosila skup, ja sam bio predstavljen kao vođa najbolje omladinske organizacije.

Prije toga su me zamolili da se pripremim za kraći govor o pobjedi komunizma. Govorio sam petnaestak minuta. Detaljno sam izvijestio o svom radu kao vođe i naveo naše planove za budućnost. Naglasio sam da ćemo u budućnosti još više služiti ciljevima partije nego što smo to do sada činili i zaključio s obećanjem u čast našeg druga Lenjina da će se naša omladinska liga još više zauzeti za komunizam. „Zaklinjem se pred vama i svetom uspomenom na Lenjina da je ovo bio samo početak!" Sve sam iskreno govorio. Kad sam završio, uslijedio je buran aplauz. Drug Orlov je skočio i zagrlio me. Zatražio je crvenu zastavu koja je za ovu priliku stigla iz Moskve i kad su je donijeli, on mi je svečano dao u ruke. Poljubio sam je i uz aplauz delegata ponosno je omotao oko sebe. To je za mene bio veliki doživljaj. Tu je stajao najveći vođa cijele Kamčatke, čovjek koji je u cijeloj Rusiji poznat kao jedan od najsposobnijih vođa i evo stavlja mi ruku na rame. Govor je prenosila sovjetska televizija.

Kad je aplauz završio, započe drug Orlov: „Mladi ljudi kao ovaj ovdje savršen su primjer komunističke omladine i buduća nada partije. Moramo ih podupirati i dalje im pomagati. Vidite, drugovi, ovog mladog čovjeka! U njemu i u hiljadama drugih, njemu sličnih, vidimo budućnost partije u našoj zemlji.“ U glavi mi se počelo vrtjeti. Nadao sam se da se moje uzbuđenje ne vidi na TV kameri. Kako sam bio ponosan – najponosniji u svom životu.

Poslije službenog dijela programa i dodjele počasti, bili smo pozvani na banket u jednu veliku dvoranu. Izgledalo je da stolovi stenju pod težinom jela i pića. Mnogi ljudi su mi čestitali. Najviši komunistički funkcioneri nisu sjeli s nama. Otišli su u posebnu trpezariju koja je bila za njih pripremljena. Poslije jela ustao sam i malo prohodao okolo. Nisam puno pio jer sam se pripremao za predstojeće takmičenje u džudou. Upravo sam bio izašao na hodnik i krenuo, kad se otvoriše vrata i na njima se pojavio lično drug Orlov. Nehotice sam se našao evo pred vratima trpezarije naših najviših partijskih ličnosti. Orlov me ugledao pa iako već pijan, prepoznao me. Pružio je ruke prema meni i rekao: „Hej, druže Kurdakov, izvoli kod nas!“

Nećkao sam se jer nisam spadao u to društvo. Orlov me uzeo za ruku i uvukao unutra. Otprilike dvadesetak starijih ljudi sjedilo je za stolom koji je svakog časa prijetio da će se polomiti pod težinom jela i pića. Pomislio sam kako je dobro što oni imaju posebnu prostoriju. Kod njih je bilo kobasica, kavijara i drugih delikatesa, grčkog vina – ma, svega. Votke je bilo kao vode. Gledao sam velikim očima u sve to jer to nije bila ista hrana koju smo mi dobili.

Orlov se izvinio i krenuo teturajući u potragu za WC-om. Dok je on bio napolju, pogledao sam malo bolje te ljude, najviše funkcionere Kamčatke. Svi su bili pijani, a neki potpuno. Glave su im ležale na stolu, trojici čak u tanjiru u kojem je još bilo hrane. Nekoliko nogu je provirivalo ispod

stola. Drugi su još pili. Jedan je ležao na stolu. Ruke i noge su mu bile na velikim pladnjevima punim jela. S prezirom sam ih posmatrao. Imao sam vlast da s Akademije otpustim pitomca zbog manjih prekršaja od ovoga. Mislio sam potresen: „Dakle, ovi nadziru život ljudi na Kamčatki, a sad su toliko pijani da ne znaju ni kako se zovu." Gledao sam tu „elitu" komunističkih rukovodilaca, „krem" koji nije ni za šta sposoban. Jednom je pozlilo i povratio je po svom odijelu. Cijeli prizor djelovao je neopisivo odbojno.

Sad je stigao i Orlov. Sjeo sam na stolicu pored njega. Stalno je nalivao votku u sebe i postajao je sve pijaniji tako da mu glava više nije čvrsto stajala. Na kraju je pao licem u tanjir. Podigao je glavu i rekao: „Daj mi maramicu." Dao sam mu i on je brisao komadiće hrane sa svog lica. Ali ipak mu je ostao komadić zgnječenog krompira na nosu i bradi. Psovao je sve po spisku. Bio je to neopisivi prizor! Ostaci jela padali su po njegovom odijelu i ordenima.

Nakon toga je podigao kaput i košulju i pokazao nam dugačak ožiljak koji je zadobio u ratu. Glava mu se još uvijek njihala tamo-amo dok je govorio: „Druže Kurdakov, vidiš li ovo? Staljin mi je ovo učinio! Staljin me je poslao u rat. Staljin je koristio naša tijela umjesto oružja. Staljin mi je ostavio ovaj ožiljak i sada, kad me zaboli, proklinjem ga." U svom pijanom stanju prvo je počeo proklinjati Staljina, a onda su mu i drugi pali na um. „I ne samo Staljin. Ko je uostalom taj Brežnjev? To ti je balavac, beskorisnik, puzavac koji je oblijetao oko Staljina kao pčela oko meda. Jer on je samo tako mogao preživjeti i stići na čelo partije. Slušao sam ga jednom na partijskom kongresu u Moskvi. Taj samo bleji kao ovca: bla, bla, bla. Jedna riječ kao i druga, kao ovca."

Nisam vjerovao svojim ušima. Ali Orlov je u svom pijanom stanju nastavio dalje grditi svog „kolegu" Brežnjeva. Pogledao sam da li još ko sluša te njegove riječi. Jer ako razumiju to što Orlov priča, onda sam ja gotov! Ali vidio sam da se niko ne

zanima za to što ovaj govori. Oni su, ako su uopšte za to bili sposobni, samo još gledali u piće. I drug Orlov je već bio u drugom svijetu, gubio se i svašta pričao.

Ali nisam se samo morao bojati drugih. Morao sam se bojati i Orlova, jer ako se on bude kasnije sjetio šta mi je pričao, život mi neće vrijedjeti ni pet para. On neće dozvoliti da ostanem živ. Dovoljna će biti samo jedna njegova riječ i ja ću zauvijek nestati s lica zemlje. Glava mu je sada bila pala po stolu i mislio sam da je zaspao. Ali, on se odjedanput trže, podiže ruke i reče: „Komunizam je najgore prokletstvo koje je moglo zadesiti čovječanstvo!“ Opet je oborio glavu i promrmljao: „Komunizam je... ne želim ni da izgovorim šta je...“ Skamenio sam se. Orlov se zaljuljao i još jednom doviknuo: „Komunisti su prave krvopije!“

Izletio sam iz sobe i potrčao što sam brže mogao nazad ka Pomorskoj akademiji. Danima sam živio u strahu i bojazni.

Sve do ovog susreta s Orlovim bio sam iskreni i veliki pristalica komunizma. Imao sam nepokolebljivu vjeru u njegovu nauku i ciljeve. Često su me pitali mladi kadeti: „Zašto je život tako težak u Rusiji?“ A ja bih im odgovorio: „Sad je zaista težak, ali mi gradimo bolje sjutra.“ U to sam iskreno vjerovao. Već sam vidio mnogo toga protivrječnog između učenja komunizma i realnosti, ali sam bio siguran da se tu radi o zabludama kao i ličnim sklonostima i da smo zaista na putu prema boljoj budućnosti. Sada, ovaj susret s Orlovom, među tolikim visokim funkcionerima, pokazao mi je pravu stranu onoga u šta sam vjerovao. To me danima zaokupljalo. Takve su, dakle, naše vođe, mislio sam, bezosjećajni, tvrdi, cinični. Ne vjeruju u komunizam nego samo u ono što je za njih lično bolje. Primijetio sam da ovi na položaju sve imaju dok ostali ljudi žive siromašno i teško. Vidio sam veliki ponor između obećanja komunizma i realnog života ljudi. Sve mi je to dobro došlo i tješio sam se riječima: „Danas moramo prinijeti tu žrtvu da bi nam sjutra bilo bolje.“

Iz ovog susreta sam zaključio da ako ovi ljudi ne vjeruju u sistem, nego ga samo iskorištavaju da bi njima bilo bolje, onda ću sigurno i ja takav jednog dana postati. Ako jedan čovjek kao što je Orlov ni najmanje ne vjeruje u komunizam, kako onda mogu ja?

Ako je Orlov lukavstvom i prepredenošću stigao na čelo, onda mogu i ja. Od svoje šeste godine rastem u ovom sistemu i ići ću svojim putem kao i drugi. Moj idealizam, iako krivo usmjeren, umro je te večeri na stoti Lenjinov rođendan, 22. 4. 1970. godine.

„Ići naprijed! Samo naprijed!“ Ovaj moto iz mojih dječijih dana iz sirotišta postao je opet moja misao vodilja. Od sada sam znao samo za jedan cilj: doći na čelo! Ako ta igra zahtijeva cinizam i nemilosrdnost, onda ću se držati tog pravila. Sigurno ću igrati bolje nego Orlov ili bilo ko drugi. Služiću komunizmu jer je to put da se probijem na čelo.

# 16. NATAŠA

Nakon što je telefon dva puta zazvonio, podigao sam slušalicu i čuo Nikiforovljev glas: „Imamo nešto veliko za tebe, Kurdakov“, reče on, „uzmi makar desetoricu sa sobom i budi ovdje tačno u pola devet!“ Ne sačekavši odgovor, poklopio je slušalicu.

Obično je bilo teško naći više od deset ljudi, ali danas ih je bilo spremno čak četrnaest. Kad sam četvrt sata ranije od dogovorenog stigao u milicijsku stanicu, već su neki bili tamo i pitali me: „Šta ima novo? Gdje idemo večeras?“ Otišao sam u Nikiforovljevu kancelariju i zapitao ga.

„Ulica Okeanska 66“, reče on i pokaza mi na karti jednu raskrsnicu. „Najbolje da ovdje stanete, a ostali dio puta pređete pješice.“

Dobro sam poznavao taj dio grada. „Tu ima puno svijeta“, rekoh. „U posljednje vrijeme tamo smo često išli. Sigurno će nas prepoznati.“

„Pa ti si vojnik, zar ne?“, rekao je odsječno. To je značilo: upotrijebi vojnu taktiku!

„Dobro“, rekoh gledajući u kartu. „Staviću dvojicu ovdje, a drugu dvojicu na drugu stranu ulice. Na taj ćemo način ulicu blokirati i zabraniti pješacima da prolaze.“

„Odlično.“

„Koliko će vjernika biti?“

„Petnaest.“

„Imate li neka posebna uputstva?“

„Ista kao i uvijek“, reče on. Trebalo je da dovedem dva čovjeka čija su imena bila zapisana na papiru koji mi je dao. „Ova dvojica su nam potrebna.“

„A šta s ostalima?“

„S ostalima?“, zagrmio je, „treba li i to da ti napišem? Ostavi im uspomenu. Dajte im do znanja da se takve aktivnosti ne isplate.“

„Kad se sastaju?“

„U deset sati. Gledajte da u pola jedanaest budete tamo!“

Otišao sam nazad u prostoriju gdje su moji već pili i pričali viceve. Većina ih se već sprijateljila, ali neki su međutim bili samo votka-drugovi.

Krenuli smo u 9.45. Na izlazu sam rekao Juriju: „Pazi šta ćeš večeras raditi i dobro otvori oči prije nego što udariš palicom!“

On se nasmijao i rekao: „Dobro, dobro, Sergeju!“ Putem prema autu uzeli smo svoje palice i lisice za uhapšene. „Danas ne rasklapajte palice jer je mali prostor“, rekoh im.

Lisice koje smo uzeli sa sobom bile su posebno napravljene. Kad su ih stavljali na ruke, ako se žrtva trzala, one su se sve više sužavale, a oštri zupci su se urezivali u ruku. Jednom sam ih sebi od šale stavio, ali sam odmah zvao da me oslobode. Izazivale su veliku bol. Često smo ih stavljali vjernicima.

Ušli smo u kola i uz sirenu i plavo svjetlo pojurili gradom. Zaustavili smo sav saobraćaj jer smo vozili kao da nas svi đavoli gone. Kad smo došli u blizinu našeg mjesta, usporili smo i tiho vozili dalje. Uskoro smo bili u ulici Okeanska. „Ovdje parkiraj!“, rekoh Viktoru. Kad je auto stao uz rub ulice, pokazao sam na četvoricu svojih ljudi i rekao im: „Vas dvojica zatvorite prilaz s ove strane ulice, a vas dvojica s one. Mislite na to da nikoga ne propustite. Jasno?“ Nikiforov nam je posebno naredio da pazimo na prolaznike. Posljednjih nekoliko napada nije prošlo kako treba jer su se prolaznici sakupili kad su čuli viku vjernika. Mogli smo ih doduše rastjerati, ali su nas oni vidjeli na djelu. Nikiforov je o tome čuo i bijesno mi je rekao da se to više nikada ne smije dogoditi.

Odlučio sam da večeras ne bude nikakvih gledalaca i zbog toga smo zatvorili ulicu, ostavili smo četiri stražara na ulici, a nas desetorica smo krenuli prema kući s brojem 66 čiji su se stanovnici molili i ništa nisu slutili. Za nekoliko trenutaka već smo stajali pred njom. Opet je to bila mala neugledna kućica ista kao i sve druge u toj okolini. Kroz zastore je dopirao tračak svjetla. Sa svake strane kuće bila su po dva prozora, a ulazna vrata na stražnjem dijelu. Odredio sam stražu za prozore i vrata. Nakon svog uobičajenog mrmljanja da će opet „sve propustiti" otišli su svaki na svoje mjesto. Rekao sam im da svoja mjesta smiju ostaviti tek kad mi dobro započnemo posao. Sve je bilo spremno. Došuljali smo se do ulaznih vrata. Nakon što sam provjerio i vidio da je svako na svom mjestu, viknuo sam: „Pažnja, sad!" Udario sam snažno u vrata i ona su se otvorila.

Unutra je klečalo petnaest ljudi koji su se prethodno molili i tiho pjevali, a sada su nas iznenađeno gledali. Znali su šta će se sada dogoditi i na licu im se vidio strah i užas. Nekoliko njih nastavilo je dalje moliti, a trojica ili četvorica su započeli nešto pjevati. Ovi ljudi su zaista nemogući. Dok sam se s jedne strane divio njihovoj hrabrosti, s druge strane to me je ljutilo. Zavikao sam: „Šta radite ovdje?"

„Molimo se", reče neko.

„Kome?"

„Bogu!"

„Budale jedne. Znate li da nema Boga? Zar vam to još uvijek nije jasno? Molite ovdje u praznoj prostoriji. A gdje vam je vaš Bog? Zovite ga da vam pomogne!" Gurali smo ih i bacali i tako se uvježbavali za naš pravi napad. Zatim je neko od mojih ljudi izvukao palicu i započela je prava borba. Udarali smo bijesno oko sebe. Vladimir je dohvatio jednog starijeg čovjeka, udario ga je šakom po licu i bacio ga preko sobe, a ovaj se zaustavio na drugom kraju i ostao ležati u lokvi krvi. Anatolij nije htio da ga Vladimir nadmaši pa je uhvatio jednog

drugog, udario ga po želucu, grudima i po licu kao da je igračka. Onda ga je još udario po ustima. Vjernici koji nam još nisu dospjeli pod ruku bježali su preko sobe i pokušavali sakriti svoje Biblije i ostalu literaturu. Gledao sam ih šta rade i zaurlao sam: „Otmite im Biblije!“ Sergej Kanonenko je izvukao svoj nož i divlje je mahao njime po vazduhu, a vjernici su prestrašeni pokušavali izbjeći oštricu noža. Jurij je dohvatio jednu stariju ženu duge sijede kose, zakrenuo joj glavu i dao joj jedan karate udarac. Pala je na pod.

Najednom sam ugledao nekog starijeg čovjeka koji je htio pobjeći. Uhvatio sam ga i htio udariti po glavi, ali on se izmaknuo. To me još više razbijesnilo i ponovo sam zamahnuo. Ali, neko mi je s leđa zadržao ruku i usrdno me molio: „Molim vas, nemojte ga tući! Nemojte ga tući! On je starac!“ Bijesan sam se okrenuo. Iza mene su stajala dvojica mladih vjernika, jedan je imao otprilike 18, a drugi 21 godinu.

„Šta, zar ćete vi meni naređivati šta da radim?“, izderao sam se na njih. „To ćemo sad vidjeti!“ Pogledao sam po sobi i ugledao Borisa i Jurija: „Uzmite ovu dvojicu sa sobom i naučite ih da ne treba oni nama da izdaju naređenja.“ Uzeli su ih, izveli napolje i tako udarali da im je lice postalo samo jedna krvava mrlja, a polomili su im i kosti.

U međuvremenu je Sergej Kanonenko isprobavao svoj nož na ženama. One su vikale i bježale uza zid. Jedan stariji čovjek je ležao krvav na podu i pokušavao ustati. Jurij je skočio na njega i gazio ga svojim čizmama. Čulo se kako mu pucaju kosti. Starac se otkotrljao u stranu i jecao od bola.

Ni ljudi ni pokućstvo nisu ostali pošteđeni od našeg bijesa. Razbijali smo sve što god nam je došlo pod ruku. Ko god je svoju kuću dao vjernicima na raspolaganje morao je računati s tim da će ostati bez ičega. Za nekoliko minuta sve je bilo uništeno – sto, stolice, posuđe, sve je polomljeno ležalo na podu. Ispod svega toga ležali su vjernici, neki onesviješćeni, a neki u neopisivim bolovima.

Ugledao sam Viktora Matvejeva kako je zgrabio jednu djevojku koja je htjela pobjeći u drugu sobu. Bila je mlada i lijepa. „Kakva šteta!“, mislio sam u sebi. Viktor ju je visoko digao i jedan trenutak držao u vazduhu. Ona ga je preklinjala: „Nemojte me, molim vas! Dragi Bože, pomozi nam!“ Svom snagom ju je udario o zid i ona je napola onesviješćena pala na pod. Viktor se okrenuo, nasmijao i rekao: „Kladim se da joj je vjera u Boga izletjela iz glave.“ Ali ja nisam ni na šta drugo mogao misliti nego samo na to kako je lijepa! Želio sam samo da sam je sreo nekom drugom prilikom.

„Uzmite knjige!“, naredio sam. Prekopali smo cijelu sobu tragajući za Biblijama i ostalom literaturom. Jednoj staroj ženi sam istrgnuo bilježnicu iz ruke u kojoj je imala napisano nekoliko citata iz Biblije. „Zašto to? Zašto?“ Nije to ona direktno pitala; bio je to više bolni uzdah koji joj je dolazio iz dna duše. Zašto?

„Uzmite i ovu dvojicu ljudi!“, naredio sam i pokazao na vođe čiji je izgled odgovarao opisu koji je Nikiforov dao.

„Vodite ih u kola!“

Dok je nekoliko ljudi izvršavalo moje naređenje, mi ostali uzimali smo podatke od vjernika i zapisivali smo ih. Uzeo sam i ličnu kartu one lijepe djevojke. Za nju sam se posebno zanimao. Zvala se Nataša Zdanova.

Kad smo imali njihova imena, mogli smo ih svugdje pronaći. Završili smo posao i mogli smo da pođemo. Poslao sam svoje ljude. Ja sam se još jednom okrenuo i pogledao prizor koji smo ostavili iza sebe. Izranjavana tijela, polomljene stolice, stolovi, posude – ništa u sobi nije bilo na svom mjestu. Zidovi su bili krvavi. Svoj posao smo dobro obavili.

Po povratku u policijsku stanicu počeo sam ispitivati onu dvojicu koje smo poveli sa sobom. Oni su započeli s pitanjem: „Odakle vi to znate?“

„Pa šta mislite. Idioti jedni? Mi imamo svoje ljude, svoje špijune. Za nas je najlakše na svijetu da vas pronađemo.“ Nisu izgledali iznenađeni.

„Vi zovete ljude na svoje sastanke, zar ne?“, nastavio sam. „Ako želite da se za vas ne zna, što onda zovete druge?“

„To vi ne razumijete“, reče pastor, „znamo da su nam špijuni za petama; pa nismo tako ludi. Ali smo odgovorni da ljude privodimo Bogu. Ali kako ćemo im o Bogu govoriti ako to ne govorimo svima. Znamo da među njima uvijek ima i špijuna i svjesni smo tog rizika.“ Zaćutao je za trenutak i ja sam pomislio da je gotov, ali on je i dalje nastavio: „Vjerujemo da je naša odgovornost da druge vodimo k Bogu važnija od naše sigurnosti.“

„Kakvi su to ludaci“, pomislih. „Šta ovakve budale mogu napraviti našoj zemlji?“

Ubrzo smo stigli na stanicu i dok su hapšenike u podrumu „obrađivali“, mi smo se odmarali i pili. Anatolij i Vladimir su razgovarali o raciji. „Šteta što se sve to brzo završi“, reče Vladimir sa žaljenjem. „Jedan mali udarac i već padaju.“ Vidio sam kako Vladimir udara i mogao sam razumjeti zašto vjernici odmah padaju na zemlju. „Sve je tako jednostavno“, nastavi on, „da zaželim da se oni počnu braniti, pa da imamo pravu borbu.“

Ali vjernici se nikad nisu branili. Istina, izbjegavali su naše udarce, ali nikada nisu uzvraćali udarcem.

„Djeco moja, pa to je veličanstveno!“, reče Nikiforov kad sam mu pričao o našoj raciji.

Tri dana kasnije opet smo nas sedmorica sjedili i čekali na poziv i obavještenje gdje se vjernici sabiraju. Oko 7 sati naveče zazvonio je telefon i nekoliko sekundi kasnije uletio je Nikiforov u našu sobu: „Kurdakov, spremite se i pođite odmah!“

„Gdje?“, upitah sluteći novu pustolovinu.

„Ulica Nagornaj.“ Reče nam i broj. Sada ili je neko primijetio nešto sumnjivo ili je neki od špijuna dojavio. U svakom slučaju sastanak je već bio započeo.

Tjerao sam ljude da se požure i naredio Viktoru da vozi što je moguće brže. Viktor je sada bio najlošiji vozač na svijetu jer je upadao u toliko rizičnih situacija i nekoliko je auta za dlaku promašio.

„Prekini sa sirenom“, rekoh mu kad smo se približili cilju.

Jurili smo ulicom Nagornaj, iskočili iz auta prije nego što se zaustavio, pritrčali k vratima i provalili unutra.

Na naše veliko iznenađenje ovdje su bili samo mladi ljudi. Nije bilo nijedne starije osobe. Upali smo u tajnu omladinsku organizaciju, a oni nam se nisu nadali. Bez puno razmišljanja dali smo se na posao. Udarali smo zbunjene vjernike, bacali ih, gazili.

„To je onaj, uhvatite ga“, zaurlao sam i pokazao na dvadesettrogodišnjeg mladića koji im je bio vođa. Nekoliko mojih je priskočilo i stalo ga udarati. Drugi su se brinuli za ostale pri čemu su se s njima poigravali kao da su im to vreće za vježbanje boksa. Na brzinu sam pogledao po sobi i nisam mogao vjerovati svojim očima. Tamo je bila opet ona ista djevojka! Pa to nije istina! Ipak je bila ona. Prije tri večeri bila je na onom sastanku gdje ju je Viktor udario o zid. Sad sam je još bolje mogao vidjeti. Bila je još ljepša. Duga, plava kosa, velike plave oči i glatka koža – jedna od najljepših djevojaka koje sam ikada vidio.

„Pa“, povikao sam, „izgleda da prošli put nisi baš najbolje obavio posao, Viktore. Nisi je naučio pameti. Sada je red na mene!“

„Viktore, izgleda da je posljednji put nisi dobro sredio“, dobacio sam mu, „tvoju lekciju nije dobro upamtila. Sad sam ja na redu!“ Uhvatio sam je i bacio na sto s licem prema dolje, dvojica su joj strgla odjeću s tijela. Zatim ju je jedan čvrsto uhvatio, a ja sam je udarao golim rukama. Ruke su mi se već

počele žariti, a ja sam je dalje tukao. Jecala je i suzdržavala se da ne zaplače, od muke se ugrizla za donju usnu i krv joj je potekla niz bradu.

Konačno više nije izdržala i počela je plakati. I ja sam se bio već toliko umorio da više nisam mogao dizati ruku. A njena leđa su se pretvorila u veliku otvorenu ranu. Gurnuo sam je sa stola i ona je pala na pod.

I drugi vjernici su već svi ležali na podu. Moji momci su dobro obavili svoj posao. „Nije bilo više razloga da tu ostanemo jer smo već imali onoga ko nam je bio potreban. Zapišite još imena i bježimo.“ Kad smo stigli do stanice, već je Nikiforov stajao na vratima i pozdravljao nas svojim zlobnim, a u isto vrijeme i umirujućim smiješkom. „Djeco moja, vidim da ste brzo obavili svoj posao!“, reče nam.

„Evo vam vaš čovjek“, rekoh mu i gurnuh vođu grupe pred Nikiforova. Ovaj ga je odmah uzeo sa sobom na ispitivanje. Pogledao sam listu s imenima ostalih mladih koje smo iznenadili na sastanku. Mogao sam još razumjeti one priproste stare ljude koji su još prije komunizma bili zaraženi religijom, ali da ovi mladi ljudi vjeruju u Boga, to nisam mogao razumjeti. To su ljudi moje dobi, moja generacija. Zbunilo me sve to.

Ali, onoj djevojci sam sigurno dao dobru lekciju. Viktoru sam još jednom dobacio: „Stari moj, ne umiješ ti to tako dobro. Vidjećeš da se Trnoružica više neće pojaviti!“

Kad sam sljedećeg dana došao do Nikiforova, ovaj je upravo saslušavao onog omladinskog vođu. Slušao sam ga zadivljen njegovom taktikom saslušavanja. Stalno je izmjenjivao brutalne, zastrašujuće rečenice s onim prijateljskim; upotrebljavao je grube i blage metode samo da pridobije tog mladog vjernika.

„Vjeruješ li u Boga?“

„Da“

„Ma reci mi jesi li ti ograničen, glup ili sulud?“

Mladi vjernik je odgovorio: „Druže kapetane! Vi ne možete razumjeti zašto vjerujem i u šta vjerujem, jer to je nešto što vam ne mogu objasniti. Vjerujem u Boga jer on živi i stanuje u mom srcu.“

Nikiforov je pobijesnio: „Zašto kažeš da ja to ne mogu razumjeti? Zar sam ja glup? I ja sam tu knjigu pročitao“, reče on i pokaza na Bibliju. „Ili možda misliš da ne znam čitati?“

Taj mladić je sinoć bio isprebijan i cijelu je noć proveo u zatvorskoj ćeliji gdje mu sigurno nije bilo ugodno, ali sada mu je tako jasno odgovarao: „Sigurno da znate čitati, ali potrebne su vam oči koje vide i uši koje čuju i srce koje osluškuje šta Duh Božji govori u toj knjizi.“

Oduševljeno i sa zanimanjem sam ga slušao, iako ga nisam razumio.

„Ako čitate Bibliju samo da biste je napadali“, nastavi mladi vjernik, „onda nikada nećete razumjeti to o čemu ona govori. Samo vam Bog može otvoriti oči da razumijete ono u što mi vjerujemo i za što smo spremni sve dati.“

Nikiforov ga tu prekide: „Moram priznati da tu neke stvari ne razumijem!“

Mladi vjernik odvrati: „Evo, druže kapetane, sami ste odgovorili na svoje pitanje. Vi to ne razumijete jer ste svoje oči zatvorili istini. Kad biste svoje srce otvorili Bogu i svojim očima zaista tražili istinu u Pismu, onda biste te riječi razumjeli i one bi za vas postale stvarnost kao što su za mene i za druge ljude. Zašto svoje srce ne otvorite Bogu? On će promijeniti vaš život i...“

„Zaveži!“, izdera se Nikiforov. „Ne pokušavaj meni tu propovijedati, budalo jedna, inače ću ja promijeniti tvoj život i to zauvijek!“ Nikiforov zatim pozva stražu i oni odvedoše mladog vjernika nazad u ćeliju. Kasnije su ga poslali na prisilni rad. Već sam prisustvovao mnogim ovakvim saslušavanjima i nikad nisam razumio smisao svega toga. Vjernici ne popuštaju. Pokušavali su čak i milicionere pridobiti za vjeru.

Nikiforov se vrati nazad i reče mi: „Ovi ljudi su ludaci.“ Složio sam se s njim.

Ja sam htio da što više saznam o Nataši Zdanovoj. Budući da je omladinska liga bila odgovorna za mlade, vodili smo evidenciju o svim mladim ljudima na našem području. Tačno smo znali ko su i gdje su odrasli, gdje su išli u školu. Imali smo puno podataka i tako mi nije bilo teško da pronađem sve o Nataši. Rođena je na području Donjecka u Ukrajini, u malom mjestancu po imenu Baknaja. Roditelji su joj bili radnici na kolhozu i vrlo siromašni. Da bi postigla bolje obrazovanje i bolji posao, Nataša je još kao mala djevojčica došla svom ujaku u Petropavlovsk. Tu je završila i školu „Maksim Gorki“ broj 4.

Već s 18 godina zaposlila se kao korektor u novinama „Petropavlovska pravda“. Kad sam pročitao izvještaj o njoj začudio sam se videći da je u školi bila član Komsomola – naše Komunističke omladinske lige i da je u školi dobila dobro svjedočanstvo. Kad je završila školu, upala je u ruke ovih vjernika i uskoro je postala jedna od njih. Ovo je bio tipičan primjer kako su vjernici hvatali ljude u svoje mreže.

Na kraju sam otišao u redakciju „Petropavlovske pravde“ i zanimao se za nju kao njen kolega. „Ona je odlična radnica“, reče jedan od pretpostavljenih. „Nikad nismo imali problema s njom. Vesela je, pouzdana i na nju se može osloniti, izvrsno radi.“ Ovakve izjave su me svaki put zbunjivale. Kod drugih radnika je bilo problema s alkoholom, lijenošću, krađama, neradom. Ali kad sam sastavljao izvještaj o vjernicima, uvijek su mi govorili na njihovim radnim mjestima da su odlični radnici, povjerljivi i da nikada nisu pijani. Često sam se tome čudio. Ali moj zadatak nije bio da me to sve čudi, nego da što više saznam. „Zašto to želite znati?“, upitaše me kad sam se zanimao za Natašu.

„Dva puta smo je našli na tajnim sastancima vjernika.“ „Ona je vjernica?“ Izraz čuđenja prošao je redovima saradnika. Zbunjeno su se pogledali. Izgledali su kao da sam rekao da je

gubava ili da je ubica. „Sad kad ste to spomenuli“, reče jedan od njih, a zatim je uslijedila bujica optužbi. Najednom su se promijenili i o njoj su sada samo loše govorili.

Na njenom radnom mjestu ostavio sam obavještenje da me u određeno vrijeme potraži u policijskoj stanici. Znao sam da će je ta posjeta zastrašiti, a to sam i htio.

Ušla je oklijevajući i sjela preko puta mene, s druge strane stola. Vidio sam da ju je strah.

„Koja ljepota“, pomislih, „sad sjedi tu preda mnom, oborila je glavu i gleda u pod.“ Pitao sam je zašto je vjernica.

„A šta bi trebalo da budem?“, odvrati ona. „Alkoholičarka? Prostitutka?“ A onda me upitala: „Jeste li na mom radnom mjestu čuli nešto negativno o meni?“

„Ne, nisam“, rekoh.

„Šta onda imate protiv moje vjere? Činim li time ikome ikakvu nepravdu?“

„Ne“, odvratih. „Ali jednom si pogriješila i upala si u društvo tih ljudi koji su velika opasnost za našu zemlju.“ Još sam joj jednom održao neku vrstu propovijedi i upozorio je na ozbiljne poteškoće koje bi mogle uslijediti ako se ne bude promijenila.

Na kraju sam uvidio da je ne mogu odvratiti od njenog uvjerenja.

Još sam jednom opomenuo da se njeni prijestupi zapisuju u njene lične dokumente i da će za nju biti bolje ako je više ne nađemo među vjernicima.

I uprkos svom strahu počela je sa mnom razgovarati zašto ona vjeruje u Boga. Mislio sam da su je udarci i poziv u miliciju dovoljno prestrašili i da nam ona više nam zbog toga neće zadavati poteškoće. Ali, Nataša je bila djevojka vrijedna divljenja.

Dok smo razgovarali, primijetio sam duboke tragove na njenoj donjoj usni, na mjestu gdje se ugrizla dok sam je tukao.

„Koja šteta“, pomislih. Ožiljak je kvario njeno tako besprekorno lice. Kamo sreće da sam je upoznao u nekim drugim okolnostima! Jer ovakva djevojka bila je moj tip.

Kad sam od nje sakupio sve informacije i završio svoju lekciju, otpustio sam je naglo i strogo. To je spadalo u taktiku mog zastrašivanja. Čestitao sam sebi da sam tako dobro izveo svoj posao.

Otprilike nedjelju dana kasnije opet smo pozvani u raciju na tajnu crkvu. Kao i uvijek najprije sam pronašao kuću na karti. Ovaj put je sastanak bio u Pograšnoj ulici. Opet smo jurili uz zvuk sirene, ali ovoga puta bilo nas je samo šestorica: Aleksandar Guljajev, Vladimir Zelenov, Anatolij Litovčenko, Viktor Matvejev, Nikolaj Oslisko i ja. Osim njih tu su bili i oni koje sam uzeo za stražu. Kad smo stigli na mjesto sastanka postavio sam po jednog stražara na oba kraja ulice. Kad je sve bilo spremno, provalili smo u kuću.

Iznenađeni i zbunjeni vjernici pokušavali su izbjeći kišu udaraca. Soba je bila malena pa je njih osam vjernika i nas šestorica potpuno ispunilo prostoriju. Vladala je velika galama. „Sitnica za večeras!“, pomislih. A onda mi se pogled zaustavi na poznatom licu. Nisam mogao povjerovati! Opet je ona bila tu – Nataša Zdanova! I nekoliko drugih ih je također opazilo i već se Aleks pun mržnje uputio prema njoj sa svojom podignutom palicom. A onda se dogodilo nešto što nisam smatrao mogućim. Bez prethodnog upozorenja Viktor je skočio između Nataše i Aleksa i pogleda ga izazovno.

„Miči mi se s puta“, povika ljutito Aleks.

Viktor se nije pomakao s mjesta. Pogledao je Aleksa i prijeteći podigao svoju palicu: „Alekse, da je nisi dotaknuo!“

Pomislio sam da ne čujem dobro. Nevjerovatno, i to baš Viktor, jedan od najbrutalnijih ljudi. On štiti ovu vjernicu!

„Odstupi!“, zaurlao je na Aleksa. „Odstupi, inače ćeš imati sa mnom posla.“ Štitio je Natašu koja je iza njega čučala na

podu. Povrijeđen, Aleks se izderao: „Želiš li je imati samo za sebe?“

„Ne“, uzviknu Viktor. „Ona ima nešto što mi nemamo! Niko da je ne dotakne! Niko!“ Morao sam tome što prije da stanem na kraj. Aleks, sa svojim naglim temperamentom već je bio spreman na borbu. „Drži onoga tamo, Aleks!“, rekoh mu glasno i pokazah na jednog vjernika koji je htio pobjeći. „Za njim!“ Aleks se okrenuo i potrčao za bjeguncem. Odahnuo sam s olakšanjem.

Viktor je još uvijek stajao raširenih ruku i štitio Natašu. Ovako raširenih ruku izgledao je kao strah i trepet za svakoga ko bi se usudio doći malo bliže. Nataša je sad stajala iza njega i ništa nije shvatala. Ovakav postupak od nas nije očekivala. Dao sam joj znak da izađe iz sobe. Brzo se okrenula i otišla, a da ne bi bilo nesporazuma, i ostalima sam jasno stavio do znanja da je puste.

To je bio jedan od rijetkih trenutaka u mom životu da me nešto ovako duboko dirnulo. Bilo mi je kao onda kad je u Barisevu umro moj prijatelj Saša. Nataša je zaista posjedovala nešto! Strašno smo je udarali. Opominjali smo je i zastrašivali. Pretrpjela je neopisive bolove i uprkos svemu evo je opet tu. Čak je i Viktor to uvidio i to ga je dirnulo. Ona je imala nešto što mi nemamo. Najradije bih potrčao za njom i upitao je šta je to. Rado bih o tome s njom govorio, ali ona je već bila otišla. Ova herojska hrišćanska djevojka koja je podnijela tolike udarce osvajala me i uznemirivala u isto vrijeme.

Ubrzo nakon toga Nataša je napustila Kamčatku i vratila se u Ukrajinu jer joj je život u novinarstvu postao nemoguć.

Poslao sam njene dokumente Komunističkoj omladinskoj ligi njenog mjesta gdje sam ih obavijestio i o njenom životu kao vjernice.

Njen odlazak me ražalostio. Prvi put sam osjetio da ovi ljudi nisu ludaci ni državni neprijatelji kakvima smo ih smatrali. Nataša je poljuljala sve moje predstave o vjernicima.

# 17. DJELOVANJE POLICIJE

Prvi maj je širom Sovjetskog Saveza vrijeme velikih svečanosti, izleta i parada, ali i dan kada ljudi posjećuju grobove svojih rođaka i prijatelja i nose im vijence i cvijeće.

1. maja 1970. pozvao me Nikiforov. Izgledalo je da ima neku izvanrednu ideju. „Kurdakov“, viknuo je uzbuđeno, „uzmi svirače iz Akademije i pođi na groblje u južnom dijelu grada.“ Sa sviračima na groblje? Pa je li Nikiforov poludio?

„A šta se tamo događa?“, upitao sam nadajući se da se moja sumnja ne primjećuje u riječima.

„Radi se o vjernicima. Na groblju ih se okupilo na stotine, imaju orkestar i sviraju himne.“

„I šta treba da radimo tamo? Pomoći im?“

„Nemamo vremena za šalu“, reče Nikiforov hladno. „Sakupi grupu što brže možeš. Smjestite se odmah uz njih i svirajte što možete glasnije.“

„Oh“, pomislih, „tako daleko on ide. Svojom galamom moramo nadglasati njihovo pjevanje. Luda ideja, doduše, ali jako zanimljiva.“ Divio sam se vjernicima jer ovaj im je trik zaista lukav. Skup na groblju baš na 1. maj kad je sve u pokretu, zaista izvrsna ideja. Znali su da će biti okruženi stotinama ljudi i da se u tom trenutku nećemo usuditi da ih uhapsimo. Kakva pametna banda!

Na brzinu sam skupio nekoliko članova našeg muzičkog sastava, potrpao ih u kola koja je Nikiforov poslao po nas, i pojurili smo prema groblju. Stigavši tamo, zatekli smo mnoštvo ljudi okupljenih oko približno dvije stotine vjernika. Mnogi od njih bili su samo slučajni prolaznici koji su se zaustavili da to vide i čuju. Jedino što se dobro vidjelo bilo je nekoliko ljudi koji su na svojim instrumentima svirali hrišćanske pjesme.

Polako, ali sigurno gurali smo se kroz mnoštvo. Ako ljudi žele muziku, sad će je imati.

„Mjesta! Mjesta!“, vikao sam. „Pustite nas da prođemo. Malo mjesta, molim.“ Tako smo sebi prokrčili put sve do sredine gdje su bili vjernici. Stali smo blizu njih i dao sam znak da započnu svom snagom. Svirači su počeli da sviraju što su glasnije mogli vojničke pjesme. I instrumenti i naš repertoar bili su mnogo bolji od onoga što su imali vjernici. „Glasnije!“, vikao sam ja, „glasnije! Nadjačajte ih!“

Svirali smo „Internacionalu“ i druge komunističke pjesme kao i sovjetsku nacionalnu himnu. Bilo nam ih je lako nadjačati.

Dok je naš akademski sastav svirao, drugi iz grupe su slikali vjernike da bi kasnije mogli utvrditi njihov identitet. Bio sam bijesan cijelo vrijeme jer smo svoju pravu sliku pokazali pred tolikim svjedocima. „Sergeju, ne brini se za to“, reče mi Viktor koji je primijetio moje razočaranje i bespomoćnost. „Račune ćemo kasnije srediti. Sad znamo koji su.“

Tog smo trenutka vidjeli da ti nesrećni vjernici nastavljaju i dalje svoj skup na groblju. Zbog ovako velikog broja posjetilaca, nismo mogli da se damo na posao. Nakon što su svi vjernici fotografisani, naredio sam da se instrumenti spreme. Odlučio sam da ovi neće umaći svojoj kazni.

Brzo nam se za to pružila mogućnost. Racije su slijedile jedna za drugom — u prosjeku po jedna svaka četiri dana. Naši pohodi nisu bili samo hapšenja vjernika nego smo mnogo više nastojali da sav hrišćanski pisani materijal koju su oni dobijali iz inostranstva pokupimo od njih.

Često sam se pitao: kako jedan rukom napisani tekst u nekoj bilježnici može biti tako opasan za našu državu? Nisam u tome vidio nikakve opasnosti, ali Nikiforov je stalno o tome govorio.

„Dobro“, mislio sam, „ako želi da ima taj materijal, neka mu onda bude.“ Mnoštvo smo toga nalazili! Jedna brošura često

nam je dolazila pod ruku. Bila je ispisana na mašini za umnožavanje, a izdata negdje u Ukrajini, nekoliko hiljada kilometara odavde. Bila je poslata našim vjernicima u ovom dijelu Sibira. Kad mi je ta brošura prvi put došla pod ruku, pomislio sam: „Gledaj, oni se i organizuju.“ U saradnji s drugim vjernicima u Sovjetskom Savezu dobijali su ovi na Kamčatki literaturu spolja. Jednom je Nikiforov podigao tu brošuru i sav bijesan i ljut galamio: „Ovo! Vidiš li to? Povezani su s drugim vjernicima u Bakuu, Ukrajini, Kijevu, Lenjingradu, svugdje? Ovo je nacionalna zavjera za potkopavanje našeg društvenog sistema!“, nastavio je bijesno da maše brošurom.

Ta literatura iz katakombi postala je sastavni dio života u Rusiji. To nije obuhvatalo samo ilegalne hrišćanske tekstove, nego i djela poznatih pisaca kao na primjer Aleksandra Solženjicina. Budući da je svu literaturu za izdavanje kontrolisala vlast, širili su se rukom ili mašinom pisani tekstovi zabranjenih knjiga, novela i priča u cijelom Sovjetskom Savezu. Ta strogo zabranjena literatura bila je omiljeno štivo oficira i pitomaca na Pomorskoj akademiji. Dobro sam to znao; i ja sam je čitao. Solženjicinova djela išla su među pitomcima od ruke do ruke.

I hrišćani su se tako organizovali. Biblijske citate pisali su rukom ili mašinom i onda ih rasturali. Pronalazili smo i nova džepna izdanja Biblije koja su iz inostranstva stigla k nama. Znao sam da u Moskvi postoji posebna organizacija koja kontroliše uvoz tih knjiga. Nisam znao u čemu se sastojao njihov posao, ali bila je činjenica da nisu bili baš uspješni.

U mojim očima ta literatura je bila besmisao. Pokušavao sam je čitati, ali mi nije mi bilo jasno šta je u tome bilo toliko privlačno. Tokom jedne naše racije, pokušao sam jednom visokom, snažnom vjerniku istrgnuti knjigu iz ruke. Da je htio mogao mi se oduprijeti. Znao sam da ću mu knjigu na kraju morati oteti, iako neće biti lako. Stajao je i držao knjigu u rukama kao da je to nešto najdragocjenije na svijetu. Udarao

sam ga, ali on nije popuštao. Na kraju sam ga udario u trbuh. Skupio se i knjiga mu je pala iz ruku. Uzeo sam je i pogledao. Zašto li je vjernici toliko čuvaju? U našim očima je bila potpuno bezvrijedna. Jednoga dana, 1970. godine, pozvao me opet Nikiforov k sebi. „Kurdakov, pogledaj šta imamo“, reče mi kad sam ušao u njegovu kancelariju. Pokazao mi je na časopis koji su vjernici na primitivan način izdali na nekoj tajnoj mašini za umnožavanje.

„Odakle vam to?“, upitah.

„Jedan naš doušnik mi je dao“, reče on blistajući od zadovoljstva. „Rekao mi je i mjesto gdje se toga još može naći!“

Za Nikiforova su najradosniji trenuci života bili kad je mogao vjernicima ući u trag. Ovaj entuzijazam nisam mogao dijeliti s njime. Lično sam želio uspjeti u partiji, zaraditi mnogo novca, a sad evo sve dublje ulazim u policijski posao i činilo mi se da je poziv policijskog oficira zanimljiviji od onoga mornaričkog.

„Dođi ovamo Kurdakov“, reče mi Nikiforov. „Sad ću ti nešto pokazati.“

Stali smo pred plan grada, a on je pokazao Partizansku ulicu 64.

„Čija je to kuća?“, upitah.

„Tu stanuje jedna vjernica, udovica Anenčenko sa svojom mladom kćerkom. Starija se kći zove Marija Anenčenko, ima 22 godine i živi negdje drugdje. Vjerovatno je udovica te stvari sklonila ili u svoju kuću“, pokazao je na plan, „ili u stan svoje kćeri!“

„Kada treba da odemo tamo?“, upitao sam.

„Sjutra popodne.“

„Koliko nas treba?“

„Samo četvorica. Ne smijemo trošiti puno novaca“, reče on i nasmija se kao da je to neka šala. Pretres u potrazi za zabranjenim knjigama bila je drugačija od onih na ljude. Da bi

joj dali izgled legalnosti, pošao bi jedan uniformisani policajac u kuću koju je trebalo pretresti. U blizini cilja zaustavio bi tri ili četiri „druga“ na ulici i zamolio ih da budu svjedoci pretrage. Ti „nezainteresovani prolaznici“ gledali bi šta ovaj radi tako da poslije niko ne može reći da je milicioner nešto ukrao. Mi smo se s tim šalili, ali morali smo o tome ćutati. Već smo mnogo puta išli u potragu za knjigama i sve smo radili na isti način.

Ja sam potražio milicajca koji bi vodio „pretragu“, a on nam je bio potreban samo radi forme. Milicajac i nas četvorica smo ušli u kola i krenuli do Partizanske ulice koja je bila na brdu i odozgo se mogao vidjeti cijeli zaliv. To je područje malih bijelo okrečenih kućica. Mi smo nešto ranije izašli iz kola i kao nedužni „prolaznici“ išli pješice, a milicajac se vozio dalje autom do kuće, izašao, krenuo kući i pokucao na vrata. Jedna 45-godišnja žena mu je otvorila vrata. Milicajac reče: „Imam naređenje da vam pretražim kuću jer smo čuli da posjedujete ilegalnu literaturu.“ Onda se okrenuo i pokazao na nas. „Ovo su prolaznici koje sam tamo zatekao i zamolio da budu svjedoci, jer tako zakon nalaže.“

I šta je ženi ostalo drugo nego da nas pusti unutra?

Ušli smo unutra i razgledali. Siromašna, mala kućica, onakva kakvu su imali svi vjernici, a znali smo zašto oni tako bijedno žive. Kad se dočulo da je neko vjernik, onda se s njim postupalo kao da je gubav, davao mu se najgori posao, posao koji je bio slabo plaćen.

„Ljudi, pogledajte ovo ovdje“, reče nam milicajac. Ostavili smo tada našu ulogu slučajnih prolaznika i dali se revno na posao.

„Jeste li vjernica?“, upitao sam ženu.

„Da, jesam“, reče ona. „Vjerujem u Boga, ali ako vi tražite literaturu, ja je nemam.“

„To ćemo vidjeti“, odgovorio sam oštro.

„Ja sam vjernica i ako hoćete, uhapsite me“, nastavila je žena.

Pogledao sam je. „Kakvo samo držanje ima ta žena!“, pomislih. Pošli smo pretraživati. Otvorili smo ormar i sve pobacali iz njega, otvorili kofere, derali jastuke, kidali madrace i cijelu kuću prevrnuli naglavačke. Na kraju smo još porazbijali preostalo pokućanstvo. „U svakom slučaju ovdje nema ništa!“, rekoh. A onda mi je odjednom palo na pamet da možda to skriva ispod poda kao što sam ja nekada u Barisevu skrivao oružje. Milicajac je imao kod sebe jednu polugu i sjekiru i tako smo počeli u hodniku dizati dasku po dasku. Skoro smo već bili digli pola poda i jedan od nas je skočio u neko udubljenje i dobro ga osvijetlio džepnom lampom.

„Ovdje dolje nema ništa“, viknuo nam je.

„Dođi nazad!“, rekoh mu. „Izgleda da ovdje nema ništa. Idemo!“ Ljuti zbog neobavljenog posla krenuli smo ostavivši kuću u najvećem neredu. Ovakav tok racije na literaturu postao je potpuno normalan i uvijek je bio isti. Nismo se zbog toga puno brinuli jer nam ti ljudi nisu ništa značili. Jer šta su oni mogli učiniti? Žaliti se u policiju? Ta mi smo policija. Nisu se mogli obratiti ni na višu instancu, jer smo mi od njih dobijali naredbe. Znali smo da nam ne mogu ništa i zato smo se tako ponašali.

Kad smo se vratili ispričali smo Nikiforovu o svom neuspjehu. Dok smo mu to pričali, on je buljio u prazno i tapkao prstima po stolu.

„Nešto tu nije u redu“, reče zamišljeno. „Znam da ona ima vezu s tim knjigama za vjernike. Pitam se samo da li su knjige kod njene starije kćeri, koja ne živi s njom.“

„Majka će je u međuvremenu upozoriti“, rekoh ja.

„Naravno“, potvrdi Nikiforov, „i ona će sada sigurno biti na oprezu... Eh, sad znam!“, reče sjetivši se nečega. „Vas dvojica“, pokaza na Viktora i mene, „vas dvojica ćete joj postaviti zamku. Pođite do njene kuće i pretvarajte se da ste ribari ili

mornari koji su dobili malo dopusta. Uvedite je u razgovor i uzgred joj pomenite da biste željeli nešto da saznate o Bogu. Ti glupi vjernici svakom pričaju o Bogu čim vide da nekoga mogu preobratiti."

„Izvrsno! Možda ćemo tako nešto uspjeti!", rekoh ja. To će nam dobro doći kao promjena u poslu. Nikiforov je pogledao njene dokumente i reče: „Zove se Marija Anenčenko." Rekao nam je i adresu i ostale pojedinosti. „Radi u prodavnici prehrambene robe i svakog dana završava u šest sati. Od sada pa nadalje vaša je stvar šta ćete raditi."

Viktor i ja napustismo zgradu oko 4 sata. Imali smo dva sata vremena da smislimo dobru zamku za Mariju. Oko 5.30 krenuli smo prema autobuskoj stanici na kojoj je trebalo da ona oko šest sati izađe iz autobusa.

„Slušaj", rekoh Viktoru, „ne zaboravi, mi smo ribari koji su dobili kraći odmor. Kad smo bili na moru, skoro smo se utopili i ta nesreća nas je navela da razmišljamo o Bogu. I sada smo došli da je pitamo da li nam ona može dati kakvu knjigu koja će nam pokazati put do Boga. Ona će sigurno zagristi mamac. I kad stvari iznese, uhapsićemo je i stvar je riješena."

„Fantastično", reče Viktor zadivljeno jer mu je naša uloga odgovarala. „Ali nemoj odmah preći na stvar, inače će postati sumnjičava."

Tumarali smo još neko vrijeme po stanici na kojoj je Marija trebalo da izađe. Za nekoliko minuta stigao je autobus koji smo čekali i jedna djevojka je izašla iz njega. Po fotografiji koju nam je dao Nikiforov lako smo prepoznali Mariju. „Idemo!", dobacih tiho Viktoru. Pošli smo za njom i uskoro smo je stigli. Da bismo lakše odglumili svoju ulogu ribara uzeli smo sa sobom nekoliko boca votke. I dok smo joj prilazili jedan s jedne strane, a drugi s druge, dobacih joj veselo: „Hej, ljepotice! Možemo li te malo otpratiti?"

„Ne, hvala!", odgovori Marija hladno.

Pogledao sam je upitno. Iako je djelovala jednostavno i ozbiljno, bila je zgodna.

Viktor je tražio pravu riječ, stavio joj ruku na rame i rekao: „Lutko, kako bi bilo da popijemo koji gutljaj kod tebe, a onda ćemo poći negdje na ples da provedemo veče."

Budući da nas se nije mogla otarasiti, postajala je sve opreznija: „Ne, hvala. Ne pijem i ne želim nigdje izlaziti." Stalno je pokušavala da nas se riješi, ali mi se nismo dali.

„Sve što želimo jeste jedan razgovor, da nešto malo popijemo i malo zadovoljstva. Sedam dugih mjeseci proveli smo na ribarenju i sada bismo se htjeli malo odmoriti i porazgovarati."

Izgledala je kao da zaista ne zna šta bi s nama.

„Čini mi se da ste već i previše popili", reče ona. Odvratih joj, nadajući se da ćemo konačno probiti led: „Jasno je nama da nas alkohol muči, ali ne znamo kako ćemo ga se osloboditi. A i zašto bismo s tim prekinuli? Šta drugo uopšte imamo od života?" Time smo joj dali mogućnost da počne govoriti o Bogu, ali ona je bila oprezna. Opet smo nastavili: „Cijeli svoj život proveli smo na moru. Naši roditelji i djedovi bili su vjernici. I mi smo ponekad o vjeri razmišljali, ali votka je ostala najbolji prijatelj svakog pomorca."

Okrenula se i pogledala nas ispitivački kao da se zaista htjela uvjeriti da smo mi samo ribari. U međuvremenu smo stigli do vrata jedne trošne male kućice. „Ovdje stanujem", reče ona. „Moram sada ići." Zaustavila se na vratima i očigledno je čekala da odemo.

„Možemo li ući na čašicu i kratak razgovor?", molili smo je i stali sasvim uz nju. „Kako se ti uopšte zoveš?"

„Marija", odvrati ona. Otvorila je vrata i ušla unutra, a mi za njom. Imala je dvije male, ali uredno pospremljene sobice. Sjeli smo.

„Ko nam može odgovoriti na životna pitanja?", rekao sam nakon izvjesnog vremena pričinjavajući se da sam pijaniji

nego što sam bio. „Bog i sve te stvari... to nadilazi poimanje jednog ribara.“ Zaokupila se nečim u drugoj sobi. Pogledao sam prema Viktoru i zavrtio glavom što je trebalo značiti „ovo je tvrd orah!“

Budući da smo imali votke kod sebe, Viktor izvuče jednu bocu i stavi na sto. „Marija, donesi nam čašice!“, zamolih je ja. Donijela ih je, stavila pred nas i mi smo ih pune natočili. Kad je na trenutak izašla iz sobe, nagnuo sam se prema Viktoru i rekao mu šapćući: „Ova nije luda, ta ti je jako lukava. Moramo se puno više truditi da joj podmetnemo zamku. Šta misliš, zna li ona da smo iz policije?“

I prije nego što je on mogao bilo šta odgovoriti, ona se opet vrati u sobu, a ja joj rekoh: „Marija, pogledaj! Nemamo više votke! Molim te budi tako dobra i donesi nam iz prodavnice jednu. Molim te, Marija.“ Smiješio sam joj se. Vjerovao sam da je ona konačno shvatila da smo ribari. Bila je spremna otići i ja sam joj dao novac. Čim je izišla iz kuće, skočili smo i počeli sve pretraživati. Gledali smo u ormare, ispod kreveta, svugdje gdje smo mogli naslutiti da bi mogla imati knjige. Ako je imala neku, sigurno je to dobro sakrila. Nastojali smo sve ponovo da stavimo u red da ne bi mogla u nas posumnjati. Mogao sam primijeniti onaj način pretrage kakav smo upotrijebili kod njene majke, ali smo ovaj put namjerno htjeli sakriti svoje pravo lice. Viktor je držao stražu, gledajući kroz prozor, a ja sam sve prekopavao. Ali nismo uspjeli pronaći nijedan sumnjivi komadić papira.

„Sergeju, sjedi“, reče Viktor, „evo je, dolazi.“

Nekoliko minuta kasnije Marija je već bila u sobi i donijela nam votku. Pogledao sam je i činilo mi se da je mirna. Bio sam siguran da je povjerovala našoj priči. Namignuo sam Viktoru. Sad smo počeli piti iz boce. A ja sam joj počeo pričati kako smo bili u Japanu, zatim u Vijetnamu, pa duž Kalifornije, onda u Kanadi, pa na Havajima. Priča je bila živopisna i bogato iskićena. Viktor je sjedio uz mene i dok je slušao tu moju priču

jedva se suzdržavao da se ne nasmije. A onda je on pričao o sedam mjeseci provedenih na otvorenom moru. Njegova priča i nije bila tako loša, ali mislim da je moja bila bolja. Nikiforov nam je, misleći na sve, dao i prilično novaca koji smo sada ponosno pokazivali kao da je to naša višemjesečna plata. Listali smo novčanice tako da ih i ona može stvarno vidjeti. „Dođi s nama!“, rekoh joj. „Imamo pune džepove novca i možemo provesti lijepo veče. Dođi, idemo negdje nešto pojesti i popiti.“

Onda sam nešto drugo počeo pričati – kako sam jednom pao s broda u more i skoro se utopio. Gledajući smrti u oči, spoznao sam da se u životu mora nešto više postići. Dok sam ja to njoj sve pričao i ređao jednu laž za drugom, Viktor se trudio da se ništa ne primijeti na njegovom licu.

„Kad je naš brod stigao u luku“, nastavio sam, „shvatio sam da mi je to sigurno bilo upozorenje da moram tragati za Bogom.“

Okrenuo sam se prema njoj i pogledao je sa svom ozbiljnošću koju sam mogao pokazati. „Već smo se mnogima obraćali, ali nam niko ne zna da kaže ništa o Bogu. Znaš li ti nešto o njemu? Možda imaš kakvu knjigu ili časopis koji bi mi mogao pomoći da nađem Boga?“

Pitanje je sada palo. Kako li će ona reagovati? Ona uopšte nije izgledala glupa. „Ako tako ozbiljno tražiš Boga, zašto onda piješ? Zašto svoj život truješ alkoholom?“

Pitanje je bilo na mjestu. Pametna djevojka. Ali neću dozvoliti da me jedna žena dovede na tanak led. Rekoh joj: „Kad je čovjek sam, onda je votka dobar drug. Ali ako bih pronašao Boga, votka mi sigurno više ne bi bila potrebna. Ali kako ću ga pronaći?“ Slegnuo sam ramenima. „Izgleda da to niko ne zna.“

Pričao sam nešto slično tome i dalje i stalno sam joj davao mogućnosti da me prekine i kaže mi da je vjernica ili da mi može dati neku literaturu. Svoju sam priču završio riječima:

„Kad bih mogao makar nekoga pronaći ko bi mi pokazao put do Boga ili mi dao kakvu literaturu u vezi s tim. Ja bih to platio."

Čekao sam. Viktor i ja smo se pogledali. Hoće li nam upasti u zamku? „Pogodio sam", pomislih, „sad je imamo!" Ako nam odnekud izvuče knjige, uhapsićemo je i odvesti Nikiforovu i ispričati mu sve ovo što smo doživjeli.

„Nema nikakve literature", reče ona konačno. „Ali uvjerena sam da ako ga vas dvojica iskreno tražite, jednoga dana ćete ga i pronaći."

Viktor i ja smo se pogledali. Bilo nam je jasno da smo izgubili. Možemo prekinuti i otići. A šta bismo još ovdje tražili? Ustali smo, zaželjeli joj laku noć, zahvalili joj na njenoj dobroti i otišli.

Čim smo izišli na ulicu reče mi Viktor: „Sergeju, ovo je bila baš uzbudljiva priča. Skoro si me uvjerio da si vjernik. Budi srećan da te nisam uhapsio!"

Nasmijao sam se, a onda opsovao i rekao: „Šta ćemo sada reći Nikiju?" Već nam je prije glasno nagovijestio: „Dvije ćelije već čekaju majku i kćer. Samo mi donesite i jedan dokaz protiv njih i uhapsićemo obje. Time bismo ih se riješili." Nikiforovljeve ćelije ostaće prazne. Bilo nam je jasno da će pobijesniti kad nas ugleda.

Kad smo stigli nazad, pričali smo mu oklijevajući šta se sve dogodilo. U početku je izgledalo da od bijesa ne može doći do riječi, a onda je eksplodirao: „Dopustili ste da vas prevari jedna glupa žena!" Izgleda da nije mogao shvatiti da se takvo šta može dogoditi.

Gospođa Anenčenko i njena kći Marija umakle su te večeri Nikiforovu, ali neće još dugo ostati na slobodi. Nikiforov će ih kad-tad sigurno uhapsiti i poslati u zatvor u Magadan.

„Kurdakov", reče mi Niki jednog dana, „Tvoja grupa je među vodećim operativnim grupama. Iz jednog informativnog dopisa koji sam dobio od glavne uprave mogu ti reći da ti ovaj

posao obavljaš bolje od mnogih u zemlji. Tvoja grupa ubraja se među najbolje.“ Ove riječi su me, naravno, razveselile, jer ova pohvala, kao i moja uspješna djelatnost vođe omladinske lige Kamčatke, bile su veoma značajne za moj dalji uspjeh.

Svako ko u Sovjetskom Savezu želi uspjeti mora biti uporan i politički podoban. A to je bilo upravo ono što sam namjeravao. Nikiforovljevo ohrabrenje me podsticalo u mojim nastojanjima da uvijek budem prvi. I moji ljudi su se ugledali na mene i bili su sve brutalniji.

Jedne večeri smo napali grupu vjernika u kući na južnoj periferiji Petropavlovska. Izgleda da su nekoliko sekundi ranije bili upozoreni, jer kad smo uletjeli kroz vrata već su neki bježali, a i drugi za njima. Uhvatili smo ih, udarali i bacali na pod. Među njima je bio i stariji, sijedi čovjek koji nije više mogao tako brzo hodati. Aleksandar Guljajev ga je dohvatio, okrenuo oko sebe i doviknuo mu: „Čuvaj se, djede!“ Starac je samo micao usnama. Vidjelo se da moli.

„Zar razgovaraš s Bogom?“, zagrmio je Aleksandar na njega. „Eh, sad ću te naučiti kako se s Bogom govori! Ili bi ti možda radije išao ravno k Bogu?“ Dobro ga je zadrmao, a onda ga udario snažno u trbuh i zadao mu jedan karate udarac u vrat. Tri dana kasnije starac je umro od zadobijenih povreda.

Naša grupa je tokom vremena razvila različite načine brutalnog postupanja prema vjernicima. Ako smo raciju željeli brzo završiti i uhapšenike što prije dopremiti u policijsku stanicu onda smo primijenili „brzi postupak“. Ako smo sebi nekad htjeli priuštiti kakvo zadovoljstvo, tada smo iskoristili priliku i na njima vježbali boks i džudo. U tom slučaju upotrebljavali smo „polaganu tehniku“. Tako me je jednom Viktor pitao kad smo išli na raciju: „Sergeju, kako ćemo danas, brzo ili polagano?“ Nekoliko trenutaka sam o tome razmišljao, a onda mu odgovorio da ćemo postupiti prema okolnostima. Ponekad su mislili kao i ja, a ponekad su mrmljali: „Zašto ne

bismo požurili, riješili se toga, a onda imali više vremena za zabavu s djevojkama?“

„Brzi postupak“ sastojao se uglavnom od karate udaraca i džudo zahvata koje su Viktor i Vladimir, naši prvaci u boksu jako dobro znali. Da bi se riješili jednog vjernika samo jednim udarcem, znali su tačno kako i gdje ga treba udariti. Kad bi već svi ležali po podu, vođe bi odvukli u kola, a od drugih izvlačili lične karte i zapisivali ih, a onda bi se odvezli do stanice i tamo predali svoj plijen. Ubrzo poslije toga odlazili bismo u kakav bar ili klub.

Ova vrsta postupaka donosila je vjernicima najteže povrede. Poslije jedne racije dvije žene su umrle od tih udaraca. Za njihovu smrt sam saznao kad sam na jednom suđenju trebalo da svjedočim protiv žene koja je svojoj kćeri branila da nosi značku omladinske lige. Majka je bila optužena kao neprijatelj države i antirevolucionarka. Sudija je zahtijevao od nje da objasni svoje držanje. Onda nam je pričala kako je njena tetka umrla od udaraca koje je dobila od grupe „policijskih nasilnika“, tako nas je zvala, jer je bila na jednom sastanku vjernika. A zatim reče: „Kad je moja tetka bila spremna umrijeti za svoju vjeru, odlučila sam da ću se i ja više zauzeti za svoje uvjerenje. I ne mogu dozvoliti da moja kći nosi značku onih koji su mi ubili tetku.“ Sigurno je moja grupa bila ta koja joj je ubila tetku jer je naša grupa bila jedina takva u gradu.

Sud je zataškao stvar i izvještaj nije išao dalje. Poslije je bilo i drugih dokaza da su ljudi umirali od naših udaraca. Ponekad smo ih povrijedili i više nego što smo namjeravali tako da su oni umirali ili su ostali sakati. Povremeno bi i nož Sergeja Kanonenka učinio svoje. Ali mi se zbog toga nismo žalostili. Jer što je racija bila krvavija, to je Nikiforovljeva čestitka bila srdačnija. Izvještaji s podacima, povredama i smrtnim slučajevima koji su nastali prilikom našeg napada slani su u Moskvu. Ali mi zbog toga nikad nismo bili opomenuti. Ne

može se kazati da smo bili banda nasilnika ili anarhista koji su prelazili preko svog ovlašćenja, jer s našim postupcima nije bio upoznat samo Nikiforov, nego i „Gorkom“ i Moskva. Imali smo i dokaze da je Moskva pročitala naše izvještaje jer su nam često saopštavali svoje stavove o svemu tome.

Što smo duže radili taj posao, to su naši podvizi bili žešći i grublji. Najviše su stradali stariji ljudi koje smo lomili kao komad namještaja. Nismo pravili razliku između muškaraca i žena. Nikiforov je često govorio: „Zar je žena ubica manje opasna od ubice muškarca?“ Time nam je htio kazati da sa svima treba jednako da postupamo. Moral nam je sve dublje padao. S vremenom sam počeo primjećivati da ovaj proces brutalizacije nije kod mene bio ograničen samo na određeno područje u mom životu. On je, štaviše, počeo zahvatati svaku moju misao i svaki moj čin. Bio sam svjestan te promjene u sebi koja se odražavala u mom radu s omladinom, kao i u mojim odnosima prema oficirima i pitomcima. Tu promjenu su primijetili čak i oni iz moje grupe. Tako mi jednom jedan reče: „Sergeju, postao si grub. Šta se s tobom dogodilo?“

To njegovo pitanje me izbacilo iz kolosijeka pa sam se i sam upitao: „Sergeju, šta se s tobom dogodilo?“ Okrutni, bezobzirni osjećaji koji su me obuzimali za vrijeme racije sad su prožimali svaki dio mog života.

Promjene su se najviše primjećivale u mom životu kao vođe Omladinske lige. Dok sam prije svoj položaj iskorišćavao da pomognem mladim pitomcima da mogu stići do svog cilja uprkos svojim pogreškama, sada me se jedva ticalo hoće li neko biti optužen ili ne i hoće li time njegova karijera zauvijek propasti. Na samom početku sam počeo osjećati neku neodređenu nelagodu, ali to je bilo tako nejasno i nisam mogao shvatiti pravi uzrok svega toga. A nisam imao ni vremena da o svemu tome razmišljam. Racije su se nastavile ustaljenim tokom.

Bližilo se ljeto 1970. Vjernici su, da bi se od nas zaštitili, izmislili novu metodu. Podijelili su se u manje grupe i sastajali su se po grupama, najviše 8–10 osoba. Ova taktika nas je prisiljavala na sve češće racije tako da do svih stignemo. Počeli su pred vrata postavljati stražu. Najčešće su to bila djeca koja su ih na vrijeme upozoravala. Na dogovoreni znak sve bi za čas posakrivali, i literaturu i magnetofone na kojima su snimali strane vjerske radio-emisije iz inostranstva. U nekim slučajevima je straža vjernicima na vrijeme javila naš dolazak tako da su se svi uspjeli posakrivati dok bismo mi stigli.

Vijest o našim racijama proširila se cijelim gradom i cijelom pokrajinom. Stanovništvo Kamčatke, 250.000 ljudi, počelo je pričati o našem poslu i brutalnim posljedicama. Ta opštepoznata činjenica razbijesnila je Nikiforova jer nam je on uvijek iznova govorio da ne smijemo dopustiti da ljudi vide šta radimo i da se onda priča kako u Sovjetskom Savezu nema vjerske slobode. I iz Moskve su nam naređivali da naše racije na vjernike ni u kojem slučaju ne smiju doći u javnost.

Još jedan obeshrabrujući vid našeg rada bio je taj što je izgledalo da broj vjernika raste što ih mi više napadamo. Nikiforov je procjenjivao da u pokrajini ima 30.000 vjernika, od svega 250.000 stanovnika. Po onome što smo vidjeli, možda je bio u pravu. U više od 150 racija koje sam vodio rijetko smo ista lica vidjeli dva puta. Uvijek su se skupljali novoobraćenici i to je bio dovoljan dokaz koliko su vjernici sposobni zaraziti druge svojim otrovom. Da te grupe razbijemo, morali smo sve češće sprovoditi racije, a to je zahtijevalo vremena. Nikiforov je na zid postavio posebnu tablu s rasporedom, a ja sam s njim mnogo puta pred tom tablom razmatrao svaku predstojeću raciju. Tako smo mogli bolje organizovati svoje akcije i do kraja se za to zauzeti. Ali često se događalo da jedne večeri nismo uspjeli izvesti obje racije, pa je druga morala ostati za iduću sedmicu.

S druge strane mnoštvo tih racija bilo je jako dobro za nas jer smo dobijali po 25 rubalja za svaku raciju, bez obzira na to da li je bilo osam ili dvadeset ljudi.

Još nam je nešto upalo u oči, a to je bilo da smo među vjernicima susretali sve veći broj mladih ljudi. Na nekim sastancima je bilo čak i male djece. I Moskva je o tome bila obaviještena. Označili su to kao „opasan fenomen“ kojem svakako treba stati na kraj. Uznemiravao me taj sve veći interes mladih za religiju. Smatrao sam se specijalistom za omladinu i mislio sam da poznajem rusku omladinu. Ali zašto se sve veći broj mladih nalazi na tim sastancima, bilo mi je potpuno nejasno. Jer oni su jako dobro znali šta za njih i njihovu budućnost znači ako ih tamo pronađu. Bili su proizvod naše komunističke države, a evo sve se više okreću prema religiji! Ozbiljno sam se pitao šta to njih toliko privlači. U mislima sam se sve češće bavio Natašom. Ona je bila jedna od nas; jedna od naše ruske omladine. Šta je ona vidjela u religiji? Šta je za nju bio Bog da je za njega bila spremna podnijeti tolike naše udarce?

Veliki interes mladih ljudi za Boga uznemiravao je duhove u Moskvi. Vodeći ljudi antireligiozne organizacije došli su na Kamčatku da održe posebne seminare kako bi okončali taj krajnje opasan interes među stanovništvom. Iz njihovih govora saznali smo da je isti „opasni trend“ bio vidljiv i u svim drugim dijelovima Sovjetskog Saveza.

Nisam mogao da ne uporedim život ovih mladih vjernika sa životom omladine iz moje lige s kojima sam se susretao. Moja je omladina kao i ja odrasla u komunističkom duhu. U svojoj najranijoj mladosti upoznali su komunističku nauku, vjerovali su u nju i bili su spremni potpuno se predati tome. Međutim, kad su počeli sagledavati život u njegovoj realnosti, uočili su protivrječnosti između komunističkih parola i stvarnosti. Mnogi su zbog toga postali grubi i cinični, a neki su našli izlaz u alkoholu.

Uspoređivao sam ovaj prazan, besciljan život ispunjen grubim cinizmom sa životom omladine koja se okrenula prema Bogu. Kontrast je bio previše uočljiv i u meni je izazivao pitanja i sumnje.

# 18. RIJEČI KOJE MI VIŠE NISU DALE MIRA

U julu 1970. sjedio sam u čekaonici policijske stanice, zajedno s Anatolijem Litovčenkom, Vladimirom, Viktorom i sa još dvojicom ili trojicom. Držali smo našu redovnu stražu i čekali da dođe naređenje da krenemo u napad na vjernike. Vrijeme smo dijelili između planiranih akcija i dežurstava gdje smo čekali poziv. Tako smo mnoge sate proveli u čekaonici i za to smo dobijali svoju redovnu platu.

Tog dana je došao Nikiforov k nama i rekao: „Kurdakov, pođi s jednim svojim momkom dolje u podrum i zapali onu literaturu koja se toliko nagomilala."

Racije su u posljednje vrijeme toliko učestale da se brzo stvorilo čitavo brdo tih knjiga. Na prvi pogled to je izgledalo kao potpuno bezvrijedna literatura. Pisana je ili štampana na jeftinom papiru, ali ono što je rukom pisano bilo je jako precizno. Kad sam vidio čitavo brdo toga, pitao sam se da li su oni uopšte imali vremena za nešto drugo kad su se bavili samo tim prepisivanjem?

„Kladim se da ih ruke bole od pisanja!", reče Viktor i mi se nasmijasmo.

Dolje, u sanducima kraj peći, moglo se naći svakojakog pisanog materijala. Bilo je rukom ispisanih priča koje su na vrlo razumljiv način govorile o Bogu tako da su ih i djeca mogla razumjeti. To je i bilo namijenjeno djeci.

Pozvao sam Vladimira Zelenova da pođe sa mnom. Pošli smo niz stepenice dolje u takozvani „podrum otrežnjenja". Tog dana nije bilo tamo nikakvih pijanica. U jednom uglu pokraj peći bila su tri velika drvena sanduka. Dva od njih bila su puna zaplijenjene literature. „Naloži vatru", rekoh

Vladimiru, nakon čega je on istrgao nekoliko papira, baci ih u peć, zapali šibicu i vatra planu.

Vrata na peći ostavili smo otvorena i stalno smo ubacivali knjige i bilježnice. Uprkos tako jakoj vatri bilo je u podrumu dosta hladno. Poželio sam nešto popiti da se iznutra zagrijem pa sam zamolio Vladimira da ode gore i da nam nešto donese. Nastavio sam da radim sam i ubacivao pune pregršti listova u peć i gledao kako ih plamen obuzima. Ovo zaista nije vrijedilo ni za šta drugo.

„Šta ta omladina samo nalazi u tome?“, pitao sam se. Opet sam morao da mislim na Natašu i spopala me velika znatiželja.

I ranije sam, iz radoznalosti, nakratko pregledao tu literaturu dok smo se kamionom vraćali u policijsku stanicu. Pokušavao sam da je čitam, ali mi nikada nije imala smisla. Nalazio sam samo priče o ovome ili onome. Za mene je bila kao svaka druga istorijska knjiga, samo mnogo manje zanimljiva.

Ali sada, dok sam bio sam, a Vladimir otišao po votku, obuzela me je radoznalost da saznam šta Nataša i ostali mladi vide u tome. Uzeo sam jednu knjižicu i počeo da čitam. Bio je to rukom prepisan odlomak iz Jevanđelja po Luki, uglavnom iz jedanaestog poglavlja, ali nekoliko stihova je nedostajalo. Pretpostavio sam da je tekst prepisan po sjećanju i da je pisac ostavio praznine za stihove kojih se nije mogao sjetiti, kako bi ih kasnije dopisao.

Čitajući tako, privuklo me nekoliko riječi. Bila je to kao neka molitva ili nešto slično. Kad sam to htio bolje pogledati, čuo sam korake na stepenicama. Vladimir se vratio i donio votku. Brzo sam istrgnuo dvije stranice iz dječje bilježnice, gdje su te riječi bile ispisane i gurnuo ih u džep.

„Evo je!“, reče Vladimir kada je ušao s votkom. Dobro smo povukli nekoliko puta iz boce, a onda nastavili spaljivati preostalu hrišćansku literaturu. Kad smo završili, zatvorili smo vrata i otišli nazad u čekaonicu.

Čim mi se te večeri pružila prilika da budem sam, a bio sam na Pomorskoj akademiji u svom krevetu, izvukao sam papire iz džepa i počeo čitati. Isus je razgovarao s nekim i učio ga kako da se moli. Bio sam znatiželjan i čitao sam dalje. To ni u kom slučaju nije bila protivdržavna literatura jer je bilo napisano kako se postaje boljim čovjekom i kako treba oprostiti onima koji nam čine nepravdu. Odjednom mi je izgledalo da te riječi nisu samo na papiru nego da prodiru u moje srce. Čitao sam dalje i dalje zadubljen u Isusove blage riječi. To je bilo upravo suprotno od onoga što sam očekivao.

Tog trenutka nestalo je moje nerazumijevanje, koje mi je poput poveza zaklanjalo oči, a riječi su mi se duboko urezale u biće. Činilo mi se kao da je neko sa mnom u sobi ko me poučava i tumači mi ove riječi. Stalno sam ih iznova čitao i razmišljao o njima. To je, dakle, ono u šta Nataša vjeruje... Te riječi su me pogodile. Osjećao sam se nesigurnim i bilo mi je kao nekome ko se kreće u nepoznatom prostoru. Nakon što sam nekoliko puta pročitao isti tekst, stavio sam papire na stranu, ali riječi su mi se vrtjele po glavi. Te riječi su, dakle, pomogle Nataši da postane bolja i da pomaže drugima. Sad su me upravo one progonile. Obuzeo me potpuno novi osjećaj.

Sljedećih dana i sedmica pratile su me Isusove riječi. Nisam ih se više mogao osloboditi, iako sam to pokušavao. Skoro sam poželio da ih nisam ni čitao. Sve je u mom životu već bilo određeno i išlo je uhodanim putem, sve dok me ove riječi nisu uznemirile i činilo mi se da mi se izmiče tlo pod nogama. Preplavili su me osjećaji koje ranije nisam poznavao i koje tada nisam mogao da shvatim niti objasniti. Zadržao sam papire kod sebe i stalno ih iznova čitao. Nisam ih do kraja mogao shvatiti. Izgledalo mi je kao da se nalazim u gustoj magli i pokušavam jasnije vidjeti. Znao sam da je iza toga svjetlo, nešto što se može vidjeti, razumjeti i shvatiti. Obuzeo me veliki osjećaj izgubljenosti. Negdje nešto duboko u meni, jedna iskrica ljudskosti, još je bila na životu.

Znao sam da život kojim sada živim nije onaj koji sam htio živjeti. Udarati starice nije bio ideal mog djetinjstva. Komunizmu, svojoj prvoj religiji, predao sam se bez zadrške i cijelim srcem. To je bilo prvo što sam u Barisevu našao i u što sam vjerovao. Ali, ta vjera je sada slomljena, razbijena stvarnošću života koji sam upoznao. Dječije vjere više nije bilo tu i nije bilo ničega što bih stavio na njeno mjesto.

U to vrijeme unutrašnjih nemira i previranja primicao se kraj jula kad sam dobio odmor. Napustio sam Kamčatku i otišao na zapad, u dobro poznati Novosibirsk. Na tom putu sam odlučio da neću više nastaviti s ovakvim životom. Nisam to više mogao. Još nisam imao jasnu sliku šta i kako bi trebalo da promijenim. Odlučio sam da pobjegnem iz Rusije i stavim tačku na dotadašnji život. Nešto me tjeralo na to i ta me misao neprestano progonila.

U Novosibirsku sam se javio miliciji i ostavio adresu na kojoj sam u slučaju vojne nužde mogao biti dostupan naredna dvadeset četiri sata. Zatim sam bez odobrenja sjeo u avion za Moskvu. Stigavši tamo, prvo sam krenuo na mjesto koje sam smatrao svetim i na kojem sam nekada davno već bio — u Lenjinov mauzolej.

Dok sam u ogromnom redu čekao na velikom Crvenom trgu, u mislima sam se prisjećao svog posljednjeg susreta s Lenjinom kad sam kao 17-godišnjak išao u Lenjingrad da tamo započnem svoju karijeru pomorskog oficira. Tada sam pun optimizma kleknuo pred Lenjinom i zamolio ga da me usmjerava i vodi do sigurnog uspjeha i da mi sve prepreke ukloni s puta. Ojačan i ohrabren ostavio sam tada to posvećeno mjesto i sav srećan krenuo u budućnost.

Sada, krajem jula 1970. dok sam opet čekao u redu, opet me ispunilo poštovanje prema Lenjinu. Bio je izvanredan čovjek i njegovo učenje bilo je dobro. Postavio je dobre ciljeve: jednakost svih ljudi, bratstvo među svima i pomoć siromašnima. Ovi ciljevi su me privukli i dali mi povoda da se

potpuno posvetim komunizmu. Zadubljen tako u svoje misli neprestano sam se s mnoštvom pomicao naprijed. Samo me još nekoliko metara dijelilo od mrtvog Lenjinovog tijela. Gdje su samo ostale sve te dobre namjere „bratstva i jedinstva“ onako kako ih je Lenjin učio? Je li to bila jednakost među ljudima kad sam onu staricu pretukao tako da je nakon tri dana umrla od povreda? Je li to bilo bratstvo kada smo onu predivnu mladu djevojku dva puta tako izudarali? Šta je ostalo od svih onih snova i ideala o boljem životu? Stajao sam tu nekoliko minuta ćuteći, a u meni je bijesnila oluja.

„Druže Lenjine“, rekoh, „zašto su ljudi toliko odstupili od tvoje nauke? Šta je pošlo krivo?“

Strašna bol ispunila mi je dušu dok sam se uvijek iznova pitao šta je postalo od njegove nauke. U šta se pretvorila budućnost za koju je trebalo da živimo? Kako su samo ljudi mogli izvrnuti tako dobru Lenjinovu nauku? Nadao sam se da će Lenjinova blizina utišati u meni oluju. Ali ništa se nije dogodilo.

„Pođite dalje!“, šapnuo mi je neko i ja sam se okrenuo i izišao. To je trebalo da bude konačni oproštaj.

Usamljen, razočaran i bez oslonca išao sam moskovskim ulicama. Bio sam sav izvan sebe, ali jedno mi je postajalo jasnije: ne mogu ovdje ostati. Ostaviću Rusiju i otići što dalje od nje. Nijedan jedini razlog za to nisam mogao formulisati, ali sam bio gorko razočaran i veoma nesrećan. Nešto je strašno krenulo krivim putem.

Krenuo sam dalje prema Lvovu i ostao tamo kod svojih prijatelja koje sam upoznao u Petropavlovsku. Na tržnici sam kupio opremu za ronjenje i planirao sam otići na rusko-mađarsku granicu, preplivati Tisu ispod vode i izroniti u Mađarskoj. Onda sam morao proći Mađarskom i opet rijekom u Austriju. Imao sam već mađarsku valutu i mogao sam krenuti. Plan je bio lud, ali morao sam pokušati da pobjegnem od svega ovoga.

Oprostio sam se od svog prijatelja i krenuo u jedan mali gradić na mađarskoj granici. Uzeo sam taksi i objasnio šoferu da sam vidio istočnu granicu Rusije u Sibiru i da bih sada htio da vidim i Zapadnu. Izgleda da mu je bilo jasno i on me odvezao na granicu i tamo me ostavio. Rekao sam mu da ću se sam znati vratiti nazad. Na drugoj strani sam vidio Mađarsku, i iako je to bila komunistička zemlja, granica se strogo nadzirala. Kad sam to malo gledao, pomislio sam u sebi da ta granica nije tu da bi Mađarsku zaštitila od Rusije. Kad sam vidio te stalne patrole i stražarske tornjeve, bilo mi je jasno da je moj plan da preplivam rijeku ovdje potpuno neizvodljiv. Plan je, doduše, bio dobar, ali ovdje je sada bio neostvariv. Unutrašnji glas mi je govorio: „Ne idi!“ Odustao sam od pokušaja, riješio se ronilačkog aparata i ubrzo se vozom vraćao u Lavov.

Tamo sam smislio drugi plan koji će me odvesti u Baku, a onda u Erevan, glavni grad Jermenije. U Erevanu sam sjeo u autobus koji je vozio u sela na Turskoj granici. Izašao sam na zadnjoj stanici i krenuo prema granici. Hodao sam noću, a danju sam se skrivao. Tako sam stigao na samu granicu. S one strane vidio sam vojnike kako hodaju u jednom turskom gradiću, ali svugdje na ruskoj granici stajali su vojnici. Cijelu noć sam tamo stajao i čekao, ali granica je bila strogo kontrolisana. Ni odavde nisam mogao pobjeći. Tako su propala moja oba pokušaja da započnem novi život.

Budući da mi je odmor bio pri kraju kupio sam avionsku kartu za Novosibirsk, a onda u njemu za Petropavlovsk gdje sam se opet morao javiti na Pomorsku akademiju. U duši mi je vladao haos.

# 19. POSLJEDNJA RACIJA

„Dobro došao kući“, viknuo mi Nikiforov kad sam prvi put po povratku stigao u miliciju.

U sebi sam pomislio da kad bi taj znao čime sam se bavio za to vrijeme, sigurno mi ne bi zaželio tako srdačnu dobrodošlicu.

„Drago mi je da si opet tu“, reče on. „Imam puno posla za tebe. Uskoro ćeš opet započeti. Kladim se da ti je novac opet potreban, zar ne?“

Nije potrajalo dugo i opet su se počele nizati racije, jedna za drugom. U malim grupama vjernika bilo je sve više mladih ljudi. Na saslušanjima su govorili da su tek nedavno postali vjernici. Nikiforov je bio ozbiljno zabrinut, a mnoštvo uputstava koja smo neprestano dobijali iz Moskve upućivalo je na oprez.

Čudno je što, uprkos svom duševnom stanju, nisam u sebi ni najmanje saosjećao s vjernicima. Čak sam zbog tog nezadovoljstva i nesigurnosti bio još gori nego prije. Bio sam grub i osoran i prema svojim momcima i prema vjernicima. Ove posljednje racije bile su još brutalnije od prethodnih. Nešto me tjeralo da tako radim. Nisam znao šta je to, ali svoje nezadovoljstvo sam ispoljavao nad svakim ko bi mi se ispriječio na putu.

Jednog petka popodne u oktobru 1970. nazvao me Nikiforov i rekao: „Kurdakov, želim da u nedjelju u pola jedan budeš ovdje. Uzmi sa sobom što više ljudi.“

Sazvao sam svoje ljude i rekao im da u nedjelju u podne budu u svojim sobama, a ja ću doći u milicijskim kolima po njih.

U 10 sati prije podne toga dana pošao sam do Nikiforova da mi da adresu i kaže šta treba raditi. „Koliko će ih se tamo skupiti?“, upitao sam ga.

„15 ili 16“, reče on.

To me iznenadilo jer ih već dugo nismo našli u tolikom broju. Ali i mojih je, osim mene, bilo desetorica i to za nas ne bi trebalo da predstavlja problem.

„Kurdakov, htio bih da ovaj put postupite malo drugačije. Kako smo čuli od naših doušnika, vjernici se sastaju već u 12 sati na molitvu, a onda u 14 sati imaju sastanak. Htio bih da jednog pošalješ ranije da na magnetofon snimi njihove molitve, da saznamo za šta se mole.“

Policija je sumnjala da vjernici molitvama možda prikrivaju planove za rušenje vlasti. „Ako Nikiforov želi da ima traku sa njihovim molitvama, onda će je dobiti“, pomislio sam. Rekao sam Juriju da u 12.30 bude tamo s magnetofonom i da im priđe što je moguće bliže kako bi sve mogao snimiti. Vjernici su se sastajali u kupalištu izgrađenom u vrtu jedne kuće na obronku brda. Iza njega nije bilo kuća niti prozora, pa je bilo nemoguće da ga neko vidi dok se spušta niz brdo do kuće.

Kad sam poslao Jurija, počeo sam skupljati ostale. Nisam ni slutio da će to biti moja zadnja racija.

Oko 2 sata tiho smo došli u blizinu kuće gdje su se skupili vjernici. Kola smo parkirali malo dalje tako da ih ne uoče. Izašli smo i pošli preko brda kako bismo do kuće stigli sa zadnje strane. Dvojicu sam postavio naprijed na ulici da udaljavaju svakoga koga bi privukli krici.

Kad smo se spustili niz brijeg i približili se kupalištu vidjeli smo da je ograđeno sa svih strana. Jurij je bio na svom poslu. Tokom prethodnih devedeset minuta snimio je prigušene glasove vjernika u molitvi. Te će molitve slušati u Moskvi i to će pomoći državi da uvidi čime se vjernici bave i da se tako lakše bore protiv njih. Pogledao sam Jurija koji je klečeći snimao svojim aparatom. Kladim se da je ovo bila prva molitva

u kojoj je on učestvovao i to čak klečeći 2 sata. Jedan za drugim polako smo se približavali zgradi.

Pred vratima smo stali i svi su sačekali na moj znak. „Sad!“, viknuo sam. I napad je počeo. Vrata su bila otključana – očito nam se niko nije nadao – i mi smo uletjeli unutra. Doušnik je tačno obavijestio. Bilo je prisutno petnaest ili šesnaest vjernika, zbijenih i stisnutih jedni uz druge. Iznenadili smo ih usred molitve.

Vladimir Zelenov je jednom od vjernika istrgnuo Bibliju iz ruku i počeo je da je cijepa. Jedna žena je povikala: „Zašto nam to radite?“ Taj bolni, duboki krik je Vladimira još više razbijesnio i udarao ju je iz sve snage po licu. Takav profesionalac svakog bi čovjeka oborio, a kako ne bi tu staricu. Ona je zateturala i pala na pod sva krvava. Vazduhom su odjekivali krici kad su se moji ljudi dali na posao. Kako bih što bolje radio sa svojom palicom, skratio sam je na najmanju veličinu jer je soba bila mala. Izmjenjivali su se udarci palica i pesnica, a vjernici su tako glasno vikali da bi nekom bubne opne popucale. Neki su vikali od straha, a neki zato što su ih udarali.

Blizu jednog zida ugledao sam staricu. Na licu joj se vidio strah, a usne su joj se micale. Sigurno je molila. U toj buci nisam mogao čuti šta govori. Pobijesnio sam kad sam je vidio da moli i pošao prema njoj s uzdignutom palicom. Ugledala me pred sobom i svaki čas očekivala udarac. Sad je molila glasno. Više iz znatiželje nego zbog nečeg drugog slušao sam šta govori. I čuh riječi: „O, Bože, oprosti ovom mladiću. Pokaži mu pravi put. Otvori mu oči i pomozi mu. Bože, oprosti mu!“

Bio sam izvan sebe. Zašto se ne moli za sebe umjesto za mene? Ona je u opasnosti. Bio sam bijesan što se ona moli za mene, Sergeja Kurdakova, vođu Omladinske komunističke lige.

Bio sam toliko bijesan da sam namjeravao da je udarim po glavi i to tako da na mjestu ostane mrtva. Čvršće sam uhvatio

palicu i zamahnuo. A onda se dogodilo. Neko me zgrabio za ruku i povukao nazad. Prestrašio sam se jer me to zaboljelo. Nisam to umislio. Stvarno me stislo i ruka me boljela.

Tog trenutka sam pomislio da me neko od vjernika zgrabio i okrenuo sam se da ga udarim. Ali nikoga nije bilo!

Niko nije mogao da mi zaustavi ruku, ali me ipak neko uhvatio. Još sam osjećao bol. Bio sam šokiran. Krv mi je šiknula u glavu. Bilo mi je vruće i prestrašio sam se. Nisam to mogao shvatiti. To je bilo nešto nestvarno i zapanjujuće. Taj čas sam sve zaboravio. Bacio sam palicu i izletio napolju. Krv mi je udarila u glavu i suze su se počele kotrljati niz lice. Od svoje četvrte godine mislim da sam plakao samo jedan jedini put. Ni kad me ono u dječjem domu striko Niči tukao, nisam plakao. Zakleo sam se da me niko neće natjerati na plač, jer je to znak slabosti. Ali tada sam zbog ovog neshvatljivog događaja plakao. Suze su mi tekle niz lice. Osjećao sam se zbunjenim i izgubljenim jer nisam razumio sve ovo. Prolazili su sati, a sve vrijeme sam trčao i plakao. Nisam znao ni koliko je vremena prošlo niti gdje se nalazim. Kad sam ponovo došao k sebi već se smračivalo.

Polako sam pošao u miliciju. Bilo je devet sati uveče. Tek što sam ušao Nikiforov je planuo. „Kurdakov, gdje si bio?“ Bio je to više zahtjev nego pitanje.

„Morao sam razmisliti o nekim stvarima“, rekoh, „i odlučio sam da napustim ovaj posao.“

Najprije me je pogledao zabrinuto, a zatim ljutito. Nekoliko sekundi upitno me posmatrao, a zatim je rekao: „Sergeju“, sad mu glas nije više bio grub, „ti si premoren. Idi i dobro se ispavaj.“

„Ali nisam, ne...“ Upao mi je ponovo u riječ i rekao: „Premoren si. Idi i odmori se. Kasnije ćemo o tome govoriti.“

Poslije nekoliko dana Nikiforov me opet pozvao da krenem na jednu raciju protiv vjernika. Zamucao sam i potražio izlaz

iz svega toga. „Zaposlen sam studijama i ovih dana imam ispite. Danas zaista ne mogu doći."

Nikiforov je oklijevao. Bio je to prvi put da sam odbio jednu raciju. Ništa na to nije rekao, samo je poklopio slušalicu.

Nekoliko dana poslije toga opet me Nikiforov nazvao i zamolio da te večeri dođem k njemu s nekoliko svojih ljudi.

„Ne mogu", rekoh, „moram se pripremiti za sastanak Omladinske lige." Poslije nekoliko dana opet me zvao i rekao sam mu: „Imam puno da učim, a i obaveza kao vođa lige. Mislim da ubuduće neću imati vremena za posao na miliciji."

„Kasnije ćemo o tome govoriti", reče on i poklopi slušalicu. Osjetio sam se olakšanim. Možda sam se uspio toga riješiti. Makar sam se tome nadao. U prethodne dvije godine vodio sam više od 150 racija na podzemne crkve, u prosjeku svakih 5–6 dana jedna. Sad sam se osjetio silno duševno opterećenim, a nisam mogao to objasniti. Činilo mi se kao da mi umjesto srca leži težak kamen koji me pritiska. Nešto sa mnom nije bilo u redu. Ali o tome nisam ni sa kime razgovarao.

Otprilike dvije sedmice kasnije, oko 1. novembra, održavao se redovni partijski sastanak svih članova KP Petropavlovska na kojem je trebalo da podnesem izvještaj starješinama o radu Omladinske lige. O tome sam mogao zaista samo pozitivno govoriti jer smo oduševljeno radili i bili smo najbolji u cijeloj pokrajini. Iznio sam činjenice i brojke, kao i planove za naredne mjesece. Po mom mišljenju zaista sam zaslužio pohvalu, ali dogodilo se iznenađenje. Tek što sam završio govor, jedan je ustao i upita me: „Druže Sergeju, zašto si napustio svoj rad u miliciji?" Negdje iz mnoštva još je neko doviknuo: „Šta, zar više ne radi u miliciji?" „Gdje si to čuo?" Prvi je odgovorio: „Jedna mi je ptičica rekla." Dok su se tome smijali, ja sam shvatio da je to sve Nikiforov sredio ne bi li me privolio da se ponovo vratim na posao.

Predsjednik se nagnuo prema meni i glumeći čuđenje rekao: „Ne mogu da povjerujem! Tako dobar posao s malo sati, a tako dobro plaćen. Je li to istina, druže Sergeju?“

„Da, istina je“, rekoh.

„Ptičica nam je odala i to da nisi htio tući religioznike“, reče onaj prvi.

„Je li to istina?“, upita predsjednik.

„Da, druže, istina je“, rekoh.

„Onda“, nastavi on, „mislim da je svako ko ne prihvata taj posao sigurno lud! Zašto?“

Ovaj neočekivani napad na mene neposredno nakon mog tako dobrog izvještaja o radu doveo me do toga da sam tog časa izgubio razboritost. Zaboravivši na sve, počeo sam im govoriti kako me život naučio da nešto ipak ne smijem činiti. „Drugovi“, rekoh, „bio sam aktivista i komunistički omladinski vođa još od svoje osme godine. Služio sam partiji svim svojim silama i služiću ubuduće. A pročitao sam i partijske smjernice i ustav SSSR-a. Tamo piše da svi treba da budemo braća. I ja zbog toga ne mogu tući. Posljednji put nisam tukao vjernike jer su oni naša braća. Kako mogu udarati svoju braću? I kako mogu nastaviti s tim poslom? Znam da su nam ti vjernici problem, ali nigdje ne stoji da ih moramo tući i osakaćivati.“

Predsjednik mi je oštro upao u riječ: „Druže Sergeju, bio si najbolji omladinski vođa kakvog već godinama nismo imali na Pomorskoj akademiji. Mlad si i moraš još puno učiti. Ti „religioznjaci“ nisu naša braća! Oni su ubice! Oni ubijaju duh naše djece. Druge osakaćuju svojom otrovnom vjerom. Moramo našu zemlju osloboditi od tih ljudi. Tvoje saosjećanje s tim ljudima samo je zaraza! Vjernici su ti koji bune naš narod i stvaraju nered. Oni prisiljavaju vlast da zbog njih troši toliko novca namijenjenog za izgradnju naše zemlje. Ovi ljudi tiho rade i štete nam jer u ljudima ruše vjeru u komunizam i nude im vjeru u nekog Isusa Hrista.“ Govorio je dalje, a glas mu je sada poprimao prodoran i oštar zvuk. A onda je iznenada

stišao glas: „Vi ste komunistički vođa omladine. Kada ove ljude istrijebimo, onda nam ova vrsta posla više neće trebati.“ Pomislio sam da ću već odavno biti mrtav, a vjernici će i dalje svoju vjeru prenositi drugima!

„Centralni komitet i Politbiro povjerili su nam ovaj zadatak i mi ga moramo izvršiti“, rekao mi je predsjednik.

„Ako se to mora izvršiti, onda tražite nekoga drugoga za taj posao, a ne mene“, odgovorio sam.

U napetoj tišini koja je sada zavladala, doviknu neko: „Pustite ga, još je mlad i neiskusan. Inače, on svoju dužnost vođe jako dobro izvršava. Dajte mu malo vremena da se urazumi.“ Svi su se složili s tim da me oslobode posla u miliciji, ali da nastavim sa svojim poslom kao vođa omladine na Pomorskoj akademiji.

Žurno sam otišao, a iza sebe sam čuo glasove: „Mlad je, budućnost je pred njim. Dajte mu vremena i on će već to sve shvatiti.“

Ovaj moj postupak mogao je izazvati sumnju i dovesti do toga da malo pripaze na mene. Ali nisam to primijetio. Izgleda da su ljudi shvatili da sam prezaposlen. Osim toga, sve je inače kod mene bilo bez prigovora. Ponovo sam se prihvatio svojih studija koje se sada približavalo kraju. Uskoro je trebalo da budem postavljen za drugog pomorskog poručnika Sovjetske mornarice. A uz to je bio i moj posao kao vođe omladine. Ali moje unutrašnje nezadovoljstvo i nemir stalno su rasli.

Oko 1. decembra dobio sam naređenje da posjetim Nikiforova. Kad sam mu došao, već je tamo bio Azarov, koji me je izabrao za službu. „Sad ću dobiti svoje“, pomislio sam u sebi.

„Sjedi, Sergeju“, reče Nikiforov trudeći se da stvori ugodnu atmosferu. „Sergeju, ti si stvarno poludio! U miliciji si imao sjajnu karijeru pred sobom i odbio si sve to da bi mogao da ideš na more. Možeš li pretpostaviti šta to znači pola svoga života provesti sa ribama? Kakva li je to budućnost?“ Toplim,

prijateljskim glasom nastavio je dalje: „Da si pametan, mogao bi raditi u miliciji, nastaviti da radiš i daleko stići. Za nas si već odlično radio. Imaš sve sposobnosti koje su nam potrebne.“ Dok mi je on tako govorio, gledao sam Azarova. Znao sam da je on sve to namjestio.

„Ti si upravo onakav kakav nam je potreban. Miliciji si potrebniji nego mornarici. Htjeli bismo da ti ponudimo nešto veliko“, pogledao je u Azarova. „Možeš preskočiti jedan stepen i postati prvi poručnik, a onda ćemo te poslati na policijsku akademiju u Tomsk.“ To je bila čuvena akademija KGB elite i svi koji tamo završe studije određeni su za najviša mjesta u sovjetskoj policiji.

Nikiforov je nastavio isticati moje lično iskustvo s vjernicima i naglasio da ću se u Tomsku specijalizovati za „ophođenje s vjernicima“. Znao sam jako dobro šta to znači. U glavi mi se vrtjelo. Akademija u Tomsku! Samo Rus zna šta to znači za budućnost. Evo na primjer Azarov ima otprilike 30 godina i već je major KGB-a. A ja sam znao da mogu dospjeti i dalje od Azarova. Poslije godine dana u Tomsku bih bio od poručnika unaprijeđen u kapetana, a od kapetana u majora. Kad mi bude 25 godina, a to je za četiri godine, mogao bih bez većih teškoća postati major tajne policije koji bi bio odgovoran za „problem vjernika“. Tu sada više ne bih imao granica da idem dalje. Oni koji slijepo slušaju sistem zaista mogu divno živjeti. Bio sam svjestan toga. Mogao sam imati kola, kuću i mnogo novca.

Sve mi je ovo prolazilo glavom dok je Nikiforov pričao. Državi su potrebni ljudi poput mene, naglasio je još jednom i država već zna kako da se za to oduži. Sad je progovorio Azarov: „Druže Kurdakov, poznat nam je tvoj lični dosije. Što se posla tiče, sve je besprijekorno. Imaš izvrsna iskustva s vjernicima, a potrebni su nam stručnjaci za taj posao. Osposobićemo te da možeš stići još dalje.“

„Da“, mislio sam u sebi, „vidjeli ste da je u mom ličnom dosijeu sve u redu, ali da vidite srce, vidjeli biste da sam strašno nezadovoljan.“ Pustio sam ih da kažu sve što imaju kazati, a onda sam ih zamolio da mi daju vremena da o svemu tome razmislim jer o mojoj sadašnjoj odluci zavisi moja budućnost.

„Razumijemo te“, reče Nikiforov. „Uskoro ću te ponovo pozvati.“

„Druže Kurdakov“, reče Azarov polagano, „država je puno uložila u tebe, jako puno i mi puno očekujemo od tebe. Ne zaboravi to.“ Znao sam o čemu govori. Uhvatili su me kao ribu na udicu i neće me više pustiti. Zahvalio sam im i otišao. Sav uronjen u misli krenuo sam nazad do Akademije.

Na ovu ponudu koju sam ja sada dobio većina oficira bi odmah pristala. Skoro cijeli svoj život slijedio sam svoj moto: „Naprijed! Samo naprijed!“ I sada sam dobio najveću ponudu svog života. U srcu mi je bilo jasno da ne mogu služiti sistemu koji mi je ubio oca, a mene pretvorio u životinju koja je napadala žene i vjernike. Ako prihvatim ponudu postaću oružje u rukama države koja će i dalje progoniti vjernike. Nikiforov je jasno rekao da se ja u taj posao dobro razumijem. Ali nije bilo sumnje — to ne mogu!

Poslije nekoliko dana saopštio sam Nikiforovu svoju odluku. Bio je prilično ljut, ali mi je rekao: „Idi i provedi nekoliko mjeseci s ribama na moru, pa kad se vratiš, onda ćemo o toj stvari govoriti.“ Znao sam da me KGB neće pustiti na miru sve dok ne pristanem. „Kad se vratiš...“, ove su mi riječi odzvanjale u uhu. U srcu sam znao da se baš zbog toga neću vratiti.

S ovom odlukom ponovo sam se posvetio studijama i na svoje obaveze vođe Omladinske lige i nestrpljivo sam čekao trenutak kada ću poći na more. Mjesec dana kasnije u januaru 1971. nakon završnog ispita napustio sam Pomorsku akademiju

i stupio kao drugi poručnik u službu mornarice. Odmah sam raspoređen na službu na moru i to najprije na jedan razarač.

Poslije mjesec i po dana provedenih na moru, na razaraču, vratili smo se na dvije sedmice u mornaričku bazu. Odmah sam otišao do svog prijatelja koji je radio u kancelariji za raspoređivanje na službu. Zamolio sam ga da me odredi na brod koji prolazi pokraj SAD. Objasnio sam mu da sam doduše izučio za radio-oficira, ali mi nedostaje prakse. Zbog toga bih htio raditi na obali SAD gdje se stalno radio-vezom šalju informacije iz Amerike. Tamo bih mogao mnogo toga da naučim. To je zvučalo istinito. On mi reče: „Sergeju, to baš nije uobičajeno činiti, ali za tebe ćemo već nešto uraditi."

Nakon dvije sedmice bio sam dodijeljen jednoj ruskoj podmornici kao radio-oficir, a išla je za Ameriku. Kad sam se tog jutra 4. marta 1971. popeo na podmornicu, posljednji put sam pogledao svoju dragu domovinu. Ili ću biti mrtav ili na slobodi, ali ni u kojem slučaju neću doći nazad služiti ovom sistemu ili postati drugi Nikiforov. Da sam neko drugi mogao bih odabrati nešto drugo. Mogao bih ostati u Rusiji i ignorisati sistem koliko god je moguće i pokušati mirno živjeti. Ali ja tako nisam mogao. Bio sam dio tog sistema i on me je već držao u šaci.

Kad se vratim ponovo na kopno sigurno ću morati služiti miliciji. Azarov i Nikiforov jasno su mi to stavili do znanja. Budući da sam vidio šta ovaj sistem čini svojoj domovini i svome narodu, ja mu ne mogu služiti. Ja sam Rus. Volim svoju domovinu i svoj narod koji je dobar, profinjen i uvijek spreman pomoći. Sve je ovo na neki način pritiskalo moju dušu kad sam se u mislima opraštao od svoje domovine.

Naša podmornica je kružila duž obala Koreje i Japana, a onda krenula preko nepreglednog Pacifika sve do Sjedinjenih Država. Za mene je bila velika čast što sam poslat na tu podmornicu, jer su za tu službu birali samo oficire s besprekornim dosijeom. Imali smo pristup vojnim tajnama i

rukovali nuklearnim oružjem. Ali, iako je to za mene bila velika čast, nisam mogao pobjeći. Čekao sam sedmicama i mjesecima i nadao se da će iskrsnuti neka druga prilika. Svoju dužnost sam savjesno obavljao.

Sredinom juna 1971. godine javljeno mi je da se sovjetski ribarski brod „Ivan Sereda“ nalazi u blizini i da mu je potreban radio-oficir. Moj kapetan me je obavijestio da treba da pređem na taj brod. Jedva sam uspio da prikrijem radost. Činilo mi se da je sve krenulo meni u prilog. Dvadeset petog juna izronili smo pred Havajima i ja sam prešao na taj brod.

Sada sam bio na površinskom brodu. Ostavili smo Havaje iza sebe i krenuli prema San Dijegu. Nalazili smo se neposredno izvan američkih teritorijalnih voda, naspram Los Anđelesa. Činilo mi se da se približio trenutak moga bijega. Kasno naveče skupio sam nekoliko dasaka i napravio od njih splav. Namjeravao sam da splav koristim kao plovak, da sa sobom ponesem hranu i vodu, doplivam u američke teritorijalne vode i dozovem neku američku jahtu ili drugi brod. Sakrio sam sve i čekao. U daljini sam vidio svjetla Los Anđelesa – sloboda je na domaku! Već sam završavao svoj posao i stalno sam mislio na svoju slobodu koja je od mene bila udaljena svega nekoliko kilometara. A onda je došla vijest iz Moskve. Sjeo sam da zapišem i morao sam krajnje pažljivo da je zapišem olovkom jer je promijenila sav moj plan.

Jedan ruski pomorac po imenu Simas Kudirka pobjegao je 23. 11. 1970. sa broda i Amerikanci su ga uzeli na svoj brod. U vijesti se dalje navodilo da je Kudirka tim svojim bijegom izdao zemlju i da je osuđen na 10 godina zatvora.

„O, kakva sam budala!“, pomislih u sebi. „Kako sam samo mogao Kudirku zaboraviti.“ Jer ja sam već prije čuo za njegov bijeg. Vijest o njegovoj osudi – upravo te večeri kad sam namjeravao pobjeći – opet me vratila u stvarnost i počela mi utjerivati strah u kosti. Sjetio sam se da su nam tada govorili

da američka vlada dobro sarađuje s ruskom i da su Kudirku odmah izručili. Sad ga dakle mi čuvamo.

O tome su obaviješteni svi ruski pomorci tako da svakome bude jasno da će biti izručen ako bude pokušao da pobjegne, isto kao što je učinjeno i s Kudirkom. Pitao sam se kakva je to slobodna zemlja koja ne prihvata one što u njoj traže slobodu. Naljutio sam se sam na sebe i mislio kako sam samo mogao Kudirku zaboraviti i skoro sam napravio istu grešku kao i on. Sjetio sam se svog malog splava. Ako ga pronađu, gotov sam. Nemiran i očajan završio sam svoj posao, a zatim odmah otišao do mjesta gdje sam sakrio svoj splav i bio sam sav srećan kad sam primijetio da ga niko nije pronašao. Rastavio sam ga i bacio u more. Te večeri stajao sam dugo na krmi broda i posmatrao Los Anđeles. Pitao sam se kako su samo Amerikanci mogli izručiti onoga koji je k njima pobjegao da živi u slobodi. (Kasnije sam saznao da je to na brzinu učinio neki američki admiral i da to ni u kojem slučaju nije američka politika.)

Gledao sam u morske dubine koje su me toplo pozivale. Ali već sam sada znao da neću uspjeti pobjeći u SAD. Sljedeća i posljednja mogućnost biće Kanada.

# 20. U POTRAZI ZA NOVIM ŽIVOTOM

Išli smo dalje sve do krajnje tačke na kalifornijskoj obali – Vandenberg. Ubrzo mi je saopšteno da ću kao radio-oficir biti premješten na „Kolivan“, drugi sovjetski ribarski brod u velikoj floti pred obalom Sjedinjenih Država.

Bio je već avgust. Često sam mislio na Kudirku i njegovu budućnost: sigurno će dobiti desetak godina zatvora. Rusi su znali da će svijet Kudirku brzo zaboraviti, a onda će ga moći zadržati u zatvoru zauvijek ili će možda doživjeti kakvu „nesreću“. Ako je takva sudbina čekala pravog ribara, šta će tek zadesiti mene, pomorskog oficira i vođu komunističke omladine? Znao sam šta bi se dogodilo: bio bih mrtav i prije nego što stignem u Rusiju.

Što smo se više približavali Kanadi, to se za mene bližio i trenutak kad sam morao odlučiti između života i smrti. Povratka za mene više nije bilo. Kad smo se približavali Vankuveru, obaviješten sam da ću ponovo biti premješten, ovoga puta na „Šturman Elagin“, kao njegov novi radio-oficir. Kad sam prešao, „Elagin“ je odmah krenuo prema ostrvu Amčitka, uz obalu Aljaske, gdje je trebalo da budu izvedene američke podzemne nuklearne probe. Iako ih je mornarica nazivala ribarskim brodovima, kretali su se prebrzo za ribolov — ribarenje uopšte nije bilo naša misija.

Dok sam bio na moru, slušao sam „Glas Amerike“ da bih saznao šta se zaista događa u svijetu. Često sam ga slušao i ranije u Rusiji i znao sam da to čini većina ruskog naroda, kao i mnogi pitomci Pomorske akademije. Naravno, bilo je opasno i onaj koga bi uhvatili mogao je očekivati tešku kaznu. Ali ponekad je žeđ za vijestima i istinom bila veća od straha da će čovjek biti otkriven. „Glas Amerike“ i vjerske emisije na

ruskom jeziku s misijskih radio-stanica davale su mi snagu za iskušenje koje me je čekalo.

Krajem avgusta 1971. „Elagin“ je dobio naređenje da se vrati. Posljednjih sedmica sam marljivo trenirao u dizanju tegova i u tjelesnoj izdržljivosti tako da budem spreman za svoj bijeg koji će sigurno iziskivati veliku snagu i izdržljivost. Mnogi su me ismijavali i pitali me da se to ne spremam za Mister univerzum. Ali ja sam ostao pri svome, jer sam znao zašto to radim.

„Elagin“ je imao posadu od 110 ljudi i svaka desetorica imala su svog oficira. Kapetan je bio dobar i pravi pomorac. Često sam mu se divio. Mnoge sate smo proveli zajedno i igrali šah.

Kad sam jednom poslao izvještaj, odmah sam primio i kratko obavještenje od centrale. Zapisao sam ga. Strašno me je pogodilo. Trebalo je da se za pet dana sastanemo s brodom „Marija Uljanova“, koji je bio nazvan po Lenjinovoj sestri, a trebalo je da nam donese hranu. Tada je trebalo da pređem na taj brod i krenem za Rusiju, a time bih se sigurno zauvijek oprostio od slobode! Najveću priliku za bijeg imao sam pred Los Anđelesom, ali nisam smio rizikovati da me za nekoliko dana izruče nazad.

Dalje poruke su govorile da su obrađena dokumenta o mom unapređenju i da me čekaju u Petropavlovsku. Ali to je bilo posljednje što me sada zanimalo.

Zahvatio me talas ogorčenja. Dok mi se tako stotine misli rojilo po glavi, naišli smo na suprotni vjetar. Kratko nakon toga zahvatila nas je oluja. S velikom smo se mukom probijali i svi smo se trudili i davali sve od sebe da idemo naprijed. Više naših brodova imalo je muke s vremenom i ja sam stalno bio u radio-kabini i primao i slao vijesti. Iznad glave bio mi je obješen zidni kalendar i često sam pogledao na njega. Činilo mi se da su posljednji dani kao posljednja zrnca pijeska u satu koja su odlučivala o mojoj sudbini.

„Sergeju“, naredio mi je kapetan, „stupi u vezu s kanadskim vlastima i zatraži od njih dozvolu da se sklonimo u njihove vode pred ovom olujom.“

„Odmah“, rekoh kao i uvijek, a onda me odjednom prože spoznaja da ćemo skrenuti bliže kanadskoj obali. Samo mi je to još nedostajalo! Kad se približimo obali, što inače nismo činili, možda ću uspjeti pobjeći. Planirao sam da skočim u vodu tik izvan teritorijalnih voda, dvanaest milja od obale, i koristim komade drveta kao plovak, ali sam znao da bih od hipotermije mogao umrijeti prije nego što preplivam tu udaljenost. Ali sad smo se približavali obali, koja sreća. Bio sam pun nade i energije. Šta god se dogodilo, ni pod koju cijenu nisam želio da se brodom „Marija Uljanova“ vratim u svoj stari život.

Sada je pala konačna odluka – pobjeći po svaku cijenu. Oluja je bjesnila.

3. septembra 1971. u 10 sati naveče skočio sam u uzburkano more. Poslije pet sati u ledenoj vodi stigao sam do velike stijene i popeo se uz liticu visoku oko šezdeset jedan metar. Zatim sam pao niz jarugu i zadobio posjekotine, modrice i druge povrede. Bio sam izranjavan i prebijen. Hladnoća, vjetar i kiša stalno su se na meni lomili. Drhtao sam nekontrolisano i krv mi je tekla iz mnogih rana na nogama i rukama. Plivao sam dalje kroz zaliv sve do sela. U glavi mi se vrtjelo. Bio sam izmoren i bilo mi je hladno. Izgubio sam puno krvi. Još sam jednom pogledao prema malom mjestancu odakle je dolazilo svjetlo, a onda sam izgubio svijest. Pomislio sam u sebi, moram uspjeti! Moram stići! Ali svjetla su iznenada nestala ispred mojih očiju.

Ne znam šta se dalje sa mnom događalo, sve je ostalo tako blijedo u sjećanju. Kasnije su mi ljudi iz sela Tasu pričali kako su me pronašli i spasili. Toga jutra, 4. septembra 1971, nad mjestancem na obali Ostrva kraljice Šarlot vladala je velika oluja. Većina ljudi radila je u rudniku. Jedna žena, čija je kuća

bila udaljena svega 20 metara od obale telefonirala je nekome oko 8.30. Ugledala me kroz prozor.

Bilo je čudo da je ona tog jutra bila kod kuće, inače je i ona u to vrijeme već bila na poslu. Kad me ugledala, nije mogla vjerovati svojim očima. Išao sam teturajući, napola go, krvav i premoren. Odmah je pozvala hitnu pomoć i bio sam prebačen u bolnicu. Ljekar je kasnije rekao da mi je zbog prevelike iscrpljenosti srce neravnomjerno kucalo i nekoliko sam dana bio u nekom polusnu.

A onda sam jednom kao iz daljine čuo neki strani jezik. Ništa nisam mogao razumjeti. Pitao sam se gdje sam. Možda opet na brodu, pomislio sam i spopala me panika. Ali ne, to nije bila istina. Čuo sam oko sebe samo strani jezik. Kanada! Biće da sam uspio!

Počeo sam raspoznavati stvari oko sebe. Vidio sam jasno lice jedne bolničarke koja je bila nagnuta nada mnom. Bila je najljepša žena koju sam ikada vidio. Dakle, ja živim! U Kanadi sam! Uspio sam! Bio sam najsrećniji čovjek na svijetu!

Nakon nekoliko sati došao je u moju sobu jedan čovjek koji mi je rekao da će biti moj tumač. „Ko ste vi?“, upitao me je. „Zašto ste ovdje došli?“

Iako me sve boljelo, ipak sam uspio kazati: „Ne želim se više vratiti na ruski brod!“

„Dobro“, reče mi, „stupićemo u vezu s kanadskom vladom u Princ Rupertu i vidjećemo šta treba da činimo.“

Tog popodneva avionom su me prebacili u glavno mjesto ostrva Kvin Šarlot, a odatle u Princ Rupert. Po izlasku iz bolnice, zahvalio sam sestrama i ljekaru koji su me tako lijepo njegovali. Ništa im nisam mogao darovati, a ni jezik nisam poznavao.

U Princ Rupertu stavili su me u zatvorsku bolnicu. Ostao sam tamo nekoliko dana. Sve mi je odgovaralo: hrana, mir i najbolja medicinska njega. Svi su prema meni bili jako dobri. Bio sam u središtu pažnje i činilo mi se da su me zamijenili s

nekim svemirskim bićem. Niko nije znao ruski, pa sam ja nešto pokušao sa svojim njemačkim i našli su nekoga ko me može razumjeti. Ti ljudi su se tako brižno starali o meni da sam ubrzo obnovio snagu.

Kako mi se zdravlje poboljšavalo, sve sam se više zanimao za svoju okolinu. Jednog dana su me jedan imigracioni službenik i jedan tumač malo provozali kroz Princ Rupert. Nisam mogao da odvojim oči od tolikih automobila i lijepih kuća. Vjerovatno sam glupo izgledao bulјeći u sve to jer mi jedan od njih reče: „Ovdje stanuju ljudi."

„Ko, kapitalisti i trgovci?", upitah ja.

On se nasmije i reče: „Ne, radnici."

Naravno da u to nisam povjerovao. Govorio sam sebi: „Sergeju, čuvaj se, to ti je samo za propagandu!"

Kasnije su mi donijeli jedan ilustrovani časopis. U njemu se govorilo o tome kako najlakše urediti unutrašnjost stana. Tu su bile prekrasne slike ogledala, stolica, kreveta, tepiha i krasnih stanova sa skupim pokućstvom.

„Eh, da", pomislih ja, „ovo je vlada štampala da me pridobije." Bio sam odrastao uz tu propagandu i već sam se navikao da ne vjerujem nijednoj vlasti. Pobjegao sam, doduše, od komunizma, ali je on sa svim svojim nepovjerenjem još bio u meni.

Kada sam kasnije saznao da u tim kućama zaista žive radnici i da časopis nije bio posebno pripremljen da bi me prevarili, osjećao sam se još gluplje. U ruskoj propagandi se govorilo da se bogataši bogate na račun siromašnih. Ali kuće ovih radnika u poređenju s onim u Rusiji prave su palate. Ljudi su svi dobro obučeni.

Vidio sam samo dvojicu pijanaca, a u Rusiji ih se u večernjim satima moglo vidjeti u svakom ćošku. Još su nam u Rusiji pričali i to da u kapitalističkim zemljama ima na milione nezaposlenih i da ih policija razgoni kad se okupe na

demonstracije. Ni ranije nisam vjerovao da je stanje baš toliko loše, a sada sam jasno vidio da je riječ o grubom pretjerivanju.

Iz dana u dan vraćala mi se moja stara snaga i pun nade gledao sam u budućnost. Ali upravo onoga trenutka kada je moja nada bila najviša, došla je do mene vijest koja me ponovo bacila nazad: bilo je moguće da budem izručen Rusiji.

Sljedećeg dana prebacili su me u Vankuver u centralni zatvor. Moj san o slobodi i novom životu opet je došao u opasnost i prijetio je da će se rasprsnuti na hiljade beznadežnih komadića. Zašto? Zašto?

Svoje duševno stanje u zatvoru u Vankuveru ne mogu opisati. Bio sam u stranoj zemlji u koju sam polagao sve svoje nade, a sada se činilo da se ona zavjerila protiv mene. Skočio sam u ledeni Pacifik, a nisam to učinio tamo u toplim vodama Kalifornije, skočio sam ovdje jer sam u ovu zemlju imao povjerenja. Svoj sam život stavio u njene ruke. Ovdje sam doživio veliku brigu i pažnju. I sada me ova zemlja želi izručiti u sigurnu smrt! To je bilo posljednje što sam očekivao! I sama pomisao na to stalno me progonila. Bio sam u svojoj ćeliji. Ni s kim nisam mogao razgovarati. Osjećao sam se izdanim i usamljenim. U nekim trenucima uspijevalo mi je da zaboravim svoje probleme. Stoga mi je uvijek dobro došlo kad me čuvar, s kojim sam se sprijateljio, izveo u dvorište i tamo smo se malo igrali loptom. Još sam tu i tamo osjećao bolove u tijelu, ali oni se nisu mogli uporediti s bolovima koji su mi mučili dušu. Morao sam s nekim razgovarati. U svom očaju, pokušao sam se moliti Bogu. Kleknuo sam kao što sam vidio da čine vjernici. Nadao sam se da će mi to pomoći. Ali nisam znao nijednu molitvu. Bio sam bespomoćan i na neki način posramljen. Ali srce mi je bilo prepuno i ja sam jednostavno počeo govoriti s Bogom, onako kako mi je to dolazilo. Nisam znao da li me on čuje, ali bio sam mnogo mirniji. Moj advokat je bio dobar i sposoban čovjek koji je dao sve od sebe da mi pomogne. Temeljno je proučio moj slučaj i zanimao se za

mene i na tome ću mu ostati trajno zahvalan. Pitao sam ga zbog čega bih ja mogao biti izručen. Objasnio mi je da Kanada i Rusija usko sarađuju i da im Kanada izvozi pšenicu vrijednu milione. Zbog toga su se trudili da ostanu u dobrim odnosima, a Rusija je svakako htjela da me dobije nazad, a i Kosigin je dolazio u posjetu.

Kad sam bio u svojoj ćeliji opet sam mislio: „Ako me njima izruče, onda je sa mnom gotovo!“

Pokušao sam, uz velike muke, da pronađem novu domovinu, a sada postoji opasnost da me izruče. U svom očaju opet sam razgovarao s Bogom i te noći sam zapao u nemiran san.

Sljedeći dani prolazili su opet u strahu i neizvjesnosti. Svaki korak koji sam čuo da mi se hodnikom približava mogao je za mene značiti kraj. Ruski brodovi bili su u luci. Svakog trenutka mogao sam biti izručen. Proživljavao sam strašne muke.

Ako dospijem u njihove ruke, onda će Kudirkina sudbina, iako su ga tukli i gazili, biti bolja od moje. Za vrijeme tih mučnih i teških noći često sam bio na koljenima i molio se Bogu.

Jedne noći isto tako nisam mogao spavati od one unutrašnje napetosti i tek sam u dva sata ugasio svjetlo i ležao budan u mračnoj ćeliji. Oko pola tri čuo sam korake na hodniku i glasove. Zaustavili su se pred mojim vratima. „Sad je kraj“, pomislio sam.

Ključevi su zazvečali i vrata su se otvorila. Neko je upalio svjetlo i ja sam vidio nekoliko ljudi u civilu.

„Dođi s nama“, reče jedan od njih. „Uzmi svoje stvari. Idemo da razgledamo grad.“

Razgledati grad u pola tri ujutru? Sigurno se nešto drugo krije iza toga! Brzo su me proveli kroz sporedni ulaz i uveli u auto u kojem su već sjedila tri čovjeka u civilu. Vozač je krenuo u mrak. Iako je bilo već pola tri grad je bio osvijetljen i

mogao sam vidjeti sve ljepote Vankuvera. Bio je to prvi grad u slobodnom svijetu. Vozili smo se glavnim ulicama, pa onda opet sporednim, sad lijevo, sad desno. Vozač je brzo vozio.

Ova vožnja gradom trajala je otprilike dva sata. Oko pola pet smo se negdje zaustavili, pred nekim restoranom; vozač je nekom telefonirao. Kad se vratio reče: „Sve je u redu. Možemo ići.“ Opet smo krenuli, ali ovaj put na aerodrom i to pravo pred avion. Ušli smo u avion u kojem je bilo malo putnika. Sa mnom su išla dva policajca koja su me pratila. Poletjeli smo preko Kanade i u osvit novog dana sletjeli u Montreal. Mene su opet strpali u policijski auto i dovezli me u zatvor na ostrvu Sent Lorens gdje sam bio opet u ćeliji.

Nisam u to vrijeme znao da je nekoliko dana kasnije tu stigao ruski brod „Aleksandar Puškin“.

Mislio sam da ovaj moj tajni odlazak iz Vankuvera znači samo jedno: izručenje ruskim vlastima.

Moj slučaj podigao je veliku prašinu i mnogi ljudi su mi izražavali simpatije i zanimanje. Ja sam stalno mislio kako ću na kraju biti izručen. Za mene su postojala samo dva objašnjenja ovog odlaska iz Vankuvera: ili su me htjeli zaštititi od nepoznatih neprijatelja ili su me, što je vjerovatnije, htjeli potpuno nečujno izručiti Rusima. Vjerovao sam u ovo drugo.

Ali moji prijatelji iz zapadne Kanade su mi puno pomogli. Neki neznanac, ni danas ne znam ko je to bio, nazvao je Pata Burnsa, čovjeka koji je vodio popularne radijske intervjue i istraživao moj nestanak. Gospodin Burns je o mom slučaju govorio uživo na radiju i odmah počeo da ga istražuje. Tokom emisije telefonirao je u Otavu i razgovarao s poslanikom koji je predstavljao Vankuver. Poslanik Vinč obratio se premijeru Pjeru Trudou i pred novinarima zatražio javan odgovor o tome namjerava li kanadska vlada da me izruči Sovjetskom Savezu.

Sada je moj slučaj bio u javnosti i vlada više nije mogla tek tako da me izruči. Nikad nisam saznao kolika mi je opasnost

prijetila i da li je uopšte trebalo da budem izručen. Ja sam se osjećao kao da nada mnom visi Damoklov mač. Napeto sam hodao tamo-amo po svojoj sobi, čekao i molio. Nisam znao da su moje molitve uslišene.

I kada su mi rekli: „Možete ostati u Kanadi“, mislio sam da ću umrijeti od sreće. Osjetio sam kao da su okovi spali s mene, iako sam još sjedio u zatvoru. Bilo mi je kao da mi je život iznova poklonjen. Bio sam slobodan čovjek u slobodnoj zemlji. Iako sam upravo to priželjkivao, jedva sam to sada mogao shvatiti. Ali sada je to konačno bila istina! Zahvalio sam Bogu od svega srca što je uslišio moje molitve, iako sam progonio njegovu djecu.

Ostao sam još nekoliko sedmica u raznim kanadskim zatvorima sve dok moji papiri i moj slučaj nisu bili do kraja riješeni. Ali budući da sam znao da neću biti izručen, za mene je to bilo divno doba: svirao sam gitaru, pjevao i komponovao. Dobijao sam puno pisama od osoba iz Kanade koje su bili upoznati s mojim slučajem. Imao sam prijatelje koji su me posjećivali. Bio sam neizmjerno zahvalan kanadskoj vladi na njenoj odluci. Nikad neću zaboraviti njihovu ljubaznost.

Bilo je i drugih, manje ugodnih posjeta. Jednog dana posjetio me drugi sekretar sovjetske ambasade. Govorio je sa mnom u prisutnosti jednog kanadskog službenika. „Znamo da ste mladi i da ste pogriješili. Ako se vratite, sve će vam biti oprošteno i zaboravljeno. Dobićete svoju raniju službu i sve će biti kao prije“, reče mi on.

Odgovorio sam mu da se više nikada ne želim vratiti. Tada mi je predao pismo moje bivše prijateljice Olge koja me preklinjala da se vratim i isto tako mi obećala da će mi sve oprostiti i zaboraviti – gotovo iste riječi kao i službenik iz konzulata iz konzulata. Budući da sam mu dao isti odgovor, reče mi: „Kurdakov, jednog ćete dana ipak doći kod nas i moliti nas da vam dopustimo da se vratite!“

Ubrzo nakon toga moji papiri su bili gotovi i rečeno mi je da sam slobodan čovjek, da mogu napustiti zatvor i započeti novi život u Kanadi.

Dok sam još bio u zatvoru, došao je k meni neki činovnik iz vlade i rekao mi: „Gospodine Kurdakov, vaš slučaj smo od početka do kraja pomno ispitali. Sve vaše izjave unijeli smo u kompjuter programiran da izvrši analizu. Uzeli smo u obzir temperaturu mora, jačinu i smjer vjetra, udaljenost od obale, visinu talasa, pa i vašu fizičku snagu. Naši naučnici su to pomoću kompjutera sve ispitali i došli do rezultata da je nemoguće da ste u tim uslovima mogli preživjeti. Je li tu bilo možda još nešto što ste nam zaboravili kazati?“

Razmišljao sam jedan trenutak, a onda mu rekao: „Jedino što vam nisam rekao je to da sam se jako puno molio Bogu.“

Otišao je i za nekoliko dana opet došao: „Gospodine Kurdakov, sigurno će vas zanimati koji je rezultat dao kompjuter sada kad smo mu dali podatke o molitvi. Dakle, ipak je moguće da ste preživjeli. Sada smo uvjereni da ste nam govorili istinu.“

Bio sam iznenađen. Šta zna kompjuter o Bogu? Objasnili su mi da je molitva smatrana „psihološkom snagom“, a da su snažna psihološka motivacija i volja bili dodatni činioci koji su omogućili preživljavanje.

Napustio sam zatvor i kao slobodan čovjek iznajmio jednu sobu u hotelu. Tamo su mi dolazili razni ljudi i nudili mi zaposlenje i stan, ali je jedna ponuda bila suprotna svim mojim očekivanjima. Zastupnik plivačkog kluba iz Ontarija mi je rekao da on sljedeće godine želi organizovati veliko plivačko takmičenje. Budući da sam ja sada bio poznat u cijeloj Kanadi, htio mi je platiti 150 dolara ako se prijavim za takmičenje na 25 milja. „Svima ste poznati kao izvrstan plivač, ljudi će doći sa svih strana da vas vide. Zajedno ćemo dobro zaraditi.“

Ja sam, doduše, bio plivač, ali sam mu napisao da je Bog bio onaj koji mi je pomogao i koji mi je dao snagu zahvaljujući

kojoj sam mogao toliko dugo izdržati u okeanu i tako nisam prihvatio njegovu ponudu. Za mene su sada dvije stvari bile od velike važnosti: prvo, obećao sam Bogu da ću mu služiti. Drugo, pronaći posao, nastaniti se u Kanadi i živjeti kao slobodan čovjek. Već mi je sada jasno da će mi ovo drugo biti mnogo lakše ostvariti, nego prvo.

Prije svega, htio sam pronaći Boga. Ali kako? Gdje? O Bogu skoro ništa nisam znao, a nisam ni poznavao sveštenika s kojim bih mogao o tome govoriti. U centru Kvebeka vidio sam veliku katoličku crkvu Svete Ane. Otišao sam tamo i mislio u sebi: ako je to kuća Božja, onda je to mjesto gdje mogu naći Boga. Ušao sam unutra i nisam znao kako treba da se ponašam. Gledao sam šta čine ostali i pokušao sam ih oponašati.

Pošli su naprijed i klekli. I ja sam učinio isto. Počeli su da se mole. I ja sam to pokušao, ali nisam znao kako jer sam se osjećao nesigurnim i nedostojnim da budem u Božjoj kući. U Rusiji sam vjernike udarao i ubijao. Izvršio sam više od 150 racija na vjerske zajednice. Spaljivao sam Biblije. Udarao sam stare žene i ostale vjernike. Uprkos svemu tome osjećao sam mir koji mi je ulazio u dušu i ja sam govorio s Bogom onako kako sam to činio u okeanu i u zatvoru. Nakon što sam tako neko vrijeme molio, osjetio sam da moj teret postaje lakši. U meni je vladao savršen mir, mir koji mi je ispunjavao srce. Ako je to ono što Bog svojima daruje, onda sam i ja to htio posjedovati i stalo mi je do toga više nego do bilo čega drugog na svijetu. Klečao sam tako pred Bogom tri sata. Osjećao sam da mi pomaže, ali ja sam čeznuo za nečim još višim, za onim što su imali vjernici podzemnih crkava. Htio sam posjedovati ono što je imala Nataša...

Napustio sam crkvu i vratio se u svoju sobicu. Tamo me čekala poruka da neko želi da razgovara sa mnom u vezi s mojim zaposlenjem. Trebalo je da se javim na jednu adresu. Dva mlada Bugara koji su nekoliko mjeseci prije mene

prebjegli u Kanadu pomagali su mi kao tumači, a i u svemu drugom. Ostavio sam im poruku s adresom na kojoj me mogu naći i pošao sam do naznačene adrese. Tamo su me već čekali neki ljudi. Vidio sam da ih moje zaposlenje najmanje zanima. Kasnije sam saznao da su to pripadnici FLQ-a, francuske separatističke terorističke organizacije u Kvebeku i da su podmetali bombe, čak su i neke diplomate ubili, a sve u želji da se odvoje od Kanade. Imali su veliku podršku, a i jake veze s komunistima. Shvatio sam da sam upao u zamku. „Kurdakov", upozorili su me, „ako budeš previše govorio o stvarima o kojima ne smiješ govoriti, natjeraćemo te da zaćutiš." Pokušao sam s njima razgovarati kako bih dobio na vremenu i pokušao se živ iz ovoga izvući. Na moju sreću brzo su došli moji bugarski prijatelji, jer sam im ostavio adresu gdje se nalazim, i tako smo brzo napustili to mjesto. Još su mi u ušima odzvanjala njihova upozorenja. Bilo mi je sada jasno da ni ovdje neću imati mira da živim kao slobodan čovjek. Moskva je posegnula za mnom.

U Kvebeku me stalno pratio jedan čovjek iz ruskog poslanstva. Policija me upozorila da se u montrealskoj luci nalazi jedan ruski brod i zamolili su me da budem oprezan. „Pozovite nas ako se budete osjećali ugroženim", rekli su mi. Zbog prijetnji FLQ-a i velikog uticaja komunista, odlučio sam napustiti taj grad i poći u Toronto. U Montrealu je bio i ruski konzulat, a u Otavi rusko poslanstvo, pa sam htio otići što dalje od svega toga.

Tako sam došao u Toronto i nastanio se kod jedne ruske porodice koja je pročitala moju životnu priču i ponudila mi svoju pomoć. Kanadska vlada platila mi je školarinu za učenje engleskog na univerzitetu, i tako sam se svim žarom bacio na taj posao.

Uprkos svemu u meni je bila stalno prisutna želja za Bogom. Osjećao sam duhovnu glad koju je teško opisati i bio sam svjestan da ću biti potpun čovjek tek kad u sebi utolim tu

žeđ. Nije to bio osjećaj krivnje što sam u Rusiji udarao i ubijao vjernike. Znao sam da mi je to Bog oprostio jer sam to radio iz neznanja. Ono što sam u sebi osjećao bila je duboka duhovna žeđ. Znao sam da neću biti slobodan čovjek sve dok i moj duh ne bude slobodan. Sjetio sam se da je jednom neki vjernik govorio da vjernici poste kada žele izmoliti veliku milost. Pošao sam zatim u crkvu u koju sam jednom išao sa svojim prijateljima. Ona je uvijek bila otvorena. Ušao sam unutra. Nikoga nije bilo. Pošao sam naprijed i počeo moliti. Ostao sam u njoj dva dana i u to vrijeme pio sam samo vodu. Nisam znao kako da se molim ni šta da kažem, ali za mene je molilo moje srce. Ono je bilo sposobno izraziti ono što sam osjećao. Nakon dva dana napustio sam crkvu u kojoj sam noću samo tri sata spavao i vratio se nazad u školu. Osjećao sam se duhovno ojačan, ali činilo mi se da još nešto nedostaje.

Baš u to vrijeme dobio sam razglednicu od Valentine Bubovič, Ruskinje koja je radila kao bibliotekarka na univerzitetu u blizini Toronta. Napisala mi je da je hrišćanka i pozvala me da dođem u njenu crkvu. Rado sam prihvatio. Kada sam sljedeće sedmice ušao u crkvu, bio sam iznenađen. „Pa ovdje je kao u Rusiji!“, uzviknuo sam. Mislio sam na pjesme, duh i zajedništvo na koje sam nailazio u ruskoj podzemnoj crkvi. Valentinin otac dao mi je Knjigu psalama, koja mi je mnogo pomogla. Počeo sam da odlazim u ukrajinske crkve u Torontu, gdje sam naišao na divnu atmosferu, posebno među mladima. Jednog dana upoznao sam pastora koji je čuo za mene i malo smo razgovarali. Rekao sam mu da još uvijek osjećam da mi je srce nekako prazno i da u sebi nosim veliku želju da se predam Bogu i samo njemu služim. Razumio me je i odgovorio na mnoga moja pitanja. Objasnio mi je mnoga mjesta u Bibliji i pokazao mi put ka Bogu. Zato ću mu biti trajno zahvalan.

Jednog dana za vrijeme bogosluženja upitao me: „Sergeju, da li si spreman predati sav svoj život u Božje ruke?“ „Da“,

odgovorio sam. „Sada ćemo se zajedno pomoliti“, rekao je. I dok smo se molili, konačno se dogodilo nešto stvarno i prelijepo – osjetio sam u sebi Božji mir i bio sam svjestan da sada prestaje moje traganje za novim životom. Predao sam se Isusu Hristu i on je ušao u moj život. Tog prekrasnog dana ponovo sam se rodio i moju je prazninu On ispunio. Bio sam srećan jer sam i ja sada stao uz Natašu, pastora Litovčenka i ostale vjernike koje sam progonio. Sada sam bio jedan od njih. Pastor me često poučavao kako bih mogao rasti u vjeri. Jednog dana mi je rekao: „Sergeju, ti si sada hrišćanin i treba ti Biblija na maternjem jeziku.“ S tim riječima pružio mi je jednu malu, crnu Bibliju. Stajao sam kao gromom ošinut. Nisam vjerovao svojim očima. Pastor je primijetio moju zbunjenost i upitao me: „Šta ti je? Šta se dogodilo?“ „Takvu Bibliju sam već jednom vidio“, uzviknuo sam. „Gdje?“ „U podzemnoj crkvi u Rusiji“, rekoh. Uzeo sam Bibliju i listao po njoj. Bila je ona ista. „To je lako moguće, ove Biblije štampa organizacija pod nazivom ‘Podzemna evangelizacija’ i šalje ih u Rusiju“, reče mi pastor.

„Gdje ih mogu naći?“, upitao sam. „Želim da im zahvalim i reći da su njihove Biblije stigle“. Pastor mi je dao adresu te organizacije i ja sam zamolio jednog prijatelja da tamo nazove u moje ime. Razgovarao sam s predsjednikom L. J. Basom koji se veoma zanimao za mene i poželio da me lično upozna. Uskoro nam se pružila prilika kad je on na svom putu za Evropu svratio u Toronto. Razgovarali smo više sati i saznao sam puno o radu ove organizacije i o njihovoj želji da pomognu progonjenim hrišćanima u Rusiji i u drugim komunističkim zemljama. Zahvalio sam mu u ime ruskih vjernika.

Moj kurs engleskog jezika približavao se kraju i već sam bio sposoban da počnem da radim. Dobio sam dobru ponudu od jedne fabrike elektronike da radim kao radio inženjer. Pun očekivanja gledao sam u svoj budući život: imaću dobru

zaradu, kupiću kola, osnovati porodicu i imati svoju kuću. Sve me to privlačilo. I dok sam o svemu tome privlačnom razmišljao, nisam se mogao osloboditi sjećanja na Rusiju i vjernike koji trpe radi svoje vjere. Nisam mogao da ne mislim na mladića koji će zauzeti moje mjesto u Nikiforovljevom timu. Nisam mogao zaboraviti Biblije koje se stalno spaljuju i vjernike koji se moraju tajno sastajati. Mislio sam na milione ruske omladine koja je zavedena kao što sam i ja bio i koja razočarano traži istinu i smisao života. Nisam mogao drugačije; morao sam učiniti sve što je bilo u mojoj moći da im pomognem.

Tako sam počeo govoriti u crkvama, pred novinarima, na televiziji i u drugim prilikama. Govorio sam o progonima i poteškoćama u Rusiji i o tome šta je za mene značilo što sam postao hrišćanin. Na kraju sam molio ljude da se mole za moj narod i da mu pomognu koliko su u stanju.

Jednoga dana vraćao sam se s Dundasove zapadne stanice u Torontu, kad sam primijetio da me neko u stopu prati. Zaustavio sam se i okrenuo. Iza mene su stajala tri jaka mladića, a jedan od njih reče na ruskom: „Ako znaš šta je za tebe dobro, onda drži jezik za zubima. Ako otvoriš usta, zadesiće te „konačna nesreća“. Opomenuli smo te!“ Okrenuli su se i nestali. Dobro sam poznavao rusku policiju i znao sam da ovo nije prazna prijetnja. A opet s druge strane osjećao sam veliku odgovornost prema svom narodu, posebno prema onima koji su progonjeni zbog vjere. Ako ja budem ćutao, ko će za njih govoriti?

Odlučio sam da im, pošto sam nekima oduzeo život, dugujem da govorim za njih. Vlastima nisam prijavio prijetnju, jer je odluka da javno govorim bila moja i morao sam preuzeti odgovornost.

Naravno, želio sam dom, porodicu i sređen život, stvari koje još nisam poznavao. Ali prije toga morao sam misliti na one koje sam tamo ostavio. Morao sam im pomoći. Morao sam

kazati ljudima, a posebno mladima, da postoji Bog i da on može izmijeniti i najpokvareniji život, kao što je to pokazao na meni. Duša velikog ruskog naroda nije mrtva. Nije ugušena stranom, bezbožnom i sterilnom ideologijom i neće biti ugušena sve dok bude ljudi kao što su Aleksandar Solženjicin i Nataša Zdanova, kao i milioni drugih u kojima još tinja iskra vjere i čestitosti. U hiljadama tajnih crkava i milionima života širom Rusije taj plamičak vjere danas sjajno gori, a privrženost Božjim načelima postaje još čvršća upravo pod brutalnim progonima. Možda će jednoga dana ta pojedinačna svjetla vjere i ljubavi planuti u jedan veliki plamen.

Imam jednu tihu poruku za sve vas vjernike u Rusiji koji ste doprinijeli da se moj život promijeni. Ta poruka je ova knjiga, za koju se nadam da će jednoga dana stići do vas i da ćete je razumjeti. Gospođi Litovčenko, paralizovanoj supruzi pastora kojeg smo ubili tog nedjeljnog popodneva kraj rijeke u Elisovu, želim reći da mi je beskrajno žao — toliko žao da to ne možete ni zamisliti. Nini Rudenko, divnoj mladoj djevojci čiji je život uništen našim napadima, želim reći: „Molim te, oprosti nam.“ Konačno, Nataši, koju sam užasno tukao i koja je bila spremna da i po treći put bude pretučena zbog svoje vjere, želim reći: „Nataša, moj život se u velikoj mjeri promijenio zahvaljujući tebi i sada sam tvoj brat u Isusu Hristu. Novi život je preda mnom i Bog mi je oprostio. Nadam se da ćeš mi i ti oprostiti! Hvala ti, Nataša, gdje god bila. Nikada, nikada te neću zaboraviti!“

# DODATNE BILJEŠKE

Ubrzo nakon što je radna verzija ove knjige dovršena, Sergej je umro.

Bio je posvećen onome što je nazivao svojim „novim životom“, buđenju hrišćana Sjeverne Amerike na nevolje ruskih hrišćana i obezbjeđivanju Biblija i pomoći za njih.

Četiri mjeseca pričao je svoju priču u mnogim crkvama u Kanadi. 1. maja te godine pridružio se Underground Evangelism, organizaciji koja obezbjeđuje Biblije i pomoć progonjenoj crkvi širom komunističkog svijeta.

Govorio je u crkvama, na televiziji, davao novinske intervjue i govorio pred vladinim zvaničnicima i iznosio priču o komunističkom progonu i unutrašnjem radu svojih bivših drugova iz sovjetske policije. Bavio se proučavanjem Biblije, radio je na ovoj knjizi i najavio da se posebno raduje razgovorima sa omladinom Rusije u radio-emisijama. Sve se to dogovaralo u trenutku njegove smrti.

Iako je Sergej upozoravao da će, ako mu se nešto dogodi, to „sasvim izgledati kao nesrećni slučaj“, bio je optimističan, društven i okrenut budućnosti. Stekao je mnogo novih prijatelja gdje god je boravio. Među njima je bila i hrišćanska porodica u Los Anđelesu u Kaliforniji, za koju je postao „usvojeni sin“ i s kojom je živio kad je bio tamo.

Nekoliko puta je primijetio da osjeća da mu je život u opasnosti. Pištolj je pozajmio od oca te porodice za samozaštitu. Pištolj je ponio sa sobom kada je u pratnji kćerke iz te porodice posjetio skijalište u blizini Los Anđelesa.

Prvog januara 1973. godine na mjestu je preminuo od hica iz tog pištolja. Iako je njegova smrt u prvim međunarodnim izvještajima predstavljena kao samoubistvo, ta mogućnost je ubrzo isključena.

Sprovedena je istraga i 1. marta 1973. godine njegova smrt zvanično je proglašena nesrećnim slučajem.

Tog dana Sergej bi napunio 22 godine.